

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKALINĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 38 **Mart-Nisan-1967** **Sayı: 305**

İÇİNDEKİLER

I — GENEL İDARE:		Sahile
A — TETKİKLER:		
Anayasamızın Parlamenter Yönü	Bahatin KARGIN	4
Kalkınma Plânı Uygulaması ve İdareyi yeniden Düzenleme Konularında 1966 yılında yapılan Valiler Toplantıları	Ragıp GERÇEKER	13
Etkili İdare	Sadrettin SÜRBEHAN	40
Sivil Savunmanın; Lüzum ve önemi, görevi, Bakanlık teşkilâtı dışındaki teşkilât kademeleri ve Millî güvenliğimiz içindeki yeri	A. Muazzez TULGA	54
Orta Kademe Yönetim Semineri	Mustafa ARIKAN	63
Devletin Faaliyetleri ve Halkla İlişkiler	H. Ragıp UĞUR AL	03
Avrupa Günü	Yiğit KIZILDAN	103
B — TERCÜMELER:		
İdarî Mahkemeler	Cengiz BAYYURDU	111
Fransa'da Memurluğa Giriş ve Terfî Usulleri...	Dr. Nuri TORTOP	122
II — MAHALLİ İDARELER:		
A — TETKİKLER:		
Belediye Kanun Tasarısı Hakkında Bir Eleştirme	E. Talât AVŞAROĞLU	136
İl Özel İdarelerinin Reorganizasyonu Münasebetiyle Bir Teklif	Arif BAŞARAN	144
İngiliz Mahallî İdarelerinden Teftiş	Ziya ÇÖKER	165
Birlikler (Special Districts)	Orhan ZAİM	181
III — GÜVENDİK:		
A—TETKİKLER:		
Fransız Polis Teşkilâtı Hakkında Notlar	Erdoğan ALIVEREN	197
Suç Soruşturmalarında Sorguya Çekme ve Şahit Dinleme	A. Turhan ŞENEL	
İDARİ COĞRAFYA:	Mekin ÖZÇAMUR	223
Felâhiye İlçesi İdarî Coğrafyası		
YÖNETMELİKLER:		
KARARNAMELER (Emniyet ve Kaymakamlar GENELGELER:		
DANIŞTAY KARARLARI:		
HABERLER:		

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı : 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı : 750 kuruş

----- 000 -----

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de:

Bulunan yerin Malsandığına tutan yatırımlar mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü-Ankara

Adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

----- 000 -----

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazının iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye derç olunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi: İçişleri Bakanlığı

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdürü: **Yiğit KIZILCAN**

- İDARECİLER;

BANA İÇTEN HAYKIRANLAR, BÜYÜK TÜRK ULUSUNUN TAM ANLAMI İLE MİLLET OLMASINI İSTEYEN ONUNLA EN MODERN BİR TÜRK DEVLETİ KURMAK İÇİN İNSANLIK FEDAKÂRLIKLARININ HİÇ BİRİNİ ESİRGEMEYEN, KÜLTÜR, İDARE, İNTİZAM VE DEVLET ANLAMLARINI EN SON İLMİ TELÂKKİLERE GÖRE, TEBELLÜR ETTİRMEYE ÇALIŞMIŞ VE ÇALIŞAN ARKADAŞI ARIMDIR. TATBİK EDEN, İCRA EDEN, KARAR VERENDEN DAİMA DAHA KUVVETLİDİR.

MUSTAFA KEMÂL ATATÜRK

GENEL İDARE

TETKİKLER:

(ANAYASAMIZIN FARLMANTER YÖNÜ)

Yazan:

Baha KARGIN

Tetkik Kurulu Üyesi

Yazının Plânı:

- I — Giriş.
- II — Eski Anayasalarımız hakkında kısa bir açıklama.
- III — Parlamter Rejim.
- IV — Parlamter Rejimin özellikleri.
- V — Bu günkü Anayasamızın Parlamter yönü VI — Sonuç.

(ANAYASA MIZIN PARLMANTER YÖNÜ)

I — Giriş:

Türkiye’de 1876 tarihinden beri yazılı Anayasa sistemi mevcuttur. Bu arada Parlamter sistem, zaman zaman Anayasalarımızda yer almış bulunuyor.

Bu yazımızda; eski Anayasalarımıza kısaca temas ettikten sonra, Parlamter rejim ve bunun özellikleri hakkmda bir açıklama yaparak bu günkü Anayasa’nımızın Parlamter yönlerini göstermeye çalışacağız.

II — Eski Anayasalarımız hakkında kısa bir açıklama:

1876 tarihinde ilân edilen birinci Kanuni Esasi, yarım yamalak bir demokrasi getirmişti. Devlet Başkanının Parlamento üzerindeki mevcut geniş yetkileri bunun belli başlı sebepleri idi. Görünüü itiba-

riyle de rejim, Parlamter bir rejim sayılamazdı. Zira Nazırlar (Bakanlar) Mebusan Meclisine karşı tam manasiyle sorumlu bulunmıyorlardı. Mesuliyetleri, Devlet Başkanına karşı idi.

İkinci Meşrutiyetin ilâmından sonra, 1909 yılında, Kanuni Esasi de (Anayasa'da) yapılan değişiklikler ile Parlamter rejim de kabul edilmiş oldu. Mebusan Meclisine (Millet Meclisi) karşı sorumlu bir kabine ortaya çıktı. Devlet Başkanının yeniden seçimlere gidilmek şartıyla, Mebusan Meclisini feshetmek ve Parlamentodan çıkan Kanunlara karşı veto hakkını kullanmak yetkileri de öngörülüyordu.

1921 Anayasa'nın tamamen Meclis Hükümeti sistemini kurmuş idi. Büyük Millet Meclisi hem yasama, hem de yürütme yetkilerini kendisinde toplamış idi. Vekiller, Meclis adına vazife görüyorlardı. Bu bakımdan (Vekil) kelimesi de Büyük Millet Meclisinin Vekili manasına geliyordu. Memleket, iç ve dış düşmanlarla savaşıyordu. Bu bakımdan işlerin tekelden yürütülmesi zarurî idi. Bunun içindir ki Büyük Millet Meclisinin yetki bakımından çok kuvvetli olması gerekiyordu.

1924 Anayasa'sı ise kısmen Meclis Hükümeti, kısmen de Parlamter rejimi andırıyordu. Bu Anayasa'ya göre Yasama ve Yürütme yetkileri Büyük Millet Meclisinde toplanmıştı. Büyük Millet Meclisi. Yasama yetkisini bizzat kendisi kullanıyor, Yürütme yetkisini de kendi içinden seçtiği Cumhurbaşkanı ile onun tayin edeceği Başbakan ve Başbakan tarafından seçilen Bakanlar Kurulu vasıtasıyla yerine getiriyordu. Yasama ve Yürütme yetkilerinin Mecliste toplanmış olması 1924 Anayasa'sının Meclis Hükümeti niteliğini kapsayan tarafı idi. Öte yandan bu Anayasa'da Parlamter rejimin esasları da kısmen mevcut idi. Zira Bakanlar Kurulu Büyük Millet Meclisine karşı sorumlu bulunuyordu.

Bu Anayasanın 7 nci maddesinin son fıkrasında Meclisin, Hükümeti her vakit murakabe ve ıskât edebilmesi kabul edilmişti. Diğer taraftan aynı Anayasanın 35 nci maddesi de: Cumhurbaşkanı, Meclis tarafından kabul edilen Kanunlardan, Anayasa ile Bütçe Kanunları müstesna olmak üzere, ilânını muvafık görmediği Kanunları, bir daha müzakere edilmek üzere, gerekçesiyle birlikte on gün içinde Meclise iade edebileceği ve Meclis bu Kanunu bu defa da kabul ederse artık bu Kanunun ilânının mecburî olacağı hükmünü kapsıyordu.

İşte 1924 Anayasasındaki, Hükümetin Meclise karşı sorumlu olması ve Cumhurbaşkanının, Kanunları bir defa da olsa Veto edebilmesi yetkisi, Parlamenter rejimin özelliklerinden idi.

III — Parlamenter Rejim:

Temsilî Hükümet sistemleri arasında yer alan Parlamenter rejim, modern memleketlerde bu gün en yaygın olan sistemdir.

Parlamenter rejim, yalnız Parlamento rejimi demek değildir. Zira Prezidansiyel rejimde de, Meclis Hükümeti rejiminde de bir parlamento mevcuttur.

Parlamenter rejim, Parlamenta karşı Kabinenin siyasî sorumluluk taşıdığı rejim demektir.

Bu rejimde Bakanların Parlamenta ve Parlamento çift. Meclisli ise, Milletvekilleri Meclisine karşı siyasî sorumlulukları münferit ve müşterek sorumluluk şeklinde olmakla beraber, özellikle Kabinenin Hükümet icraatından dolayı Meclise karşı müşterek siyasî sorumluluğu, bu rejimin en önemli özelliğidir.

IV — Parlamenter rejimin özellikleri:

Parlamenter rejim, ilk önce İngiltere’de doğmuş, sonra gelişmiş ve yayılmıştır. Bu gün Türkiye, İngiltere, Fransa, Belçika, İsveç, Norveç, İran ve Afganistan gibi memleketlerde bu rejim mevcuttur.

Bu rejimin belli başlı özellikleri şunlardır:

- 1 — Parlamenter rejim çok parti sistemidir.
- 2 — Bu rejimde Kabinenin, Parlamenta karşı sorumluluğu vardır.
- 3 — Devlet Başkanı, Hükümetin kurulmasında yetki sahibidir.
- 4 — Devlet Başkanı, resmî görevlerinden dolayı sorumlu değildir.
- 5 — Parlamento tarafından kabul edilen Kanunlar üzerinde

Devlet Başkanının Veto hakkı vardır.

6 — Devlet Başkamna, belli başlı şartlar altmda, Milletvekilleri Meclisi seçimlerini yenilemek yetkisi verilmiştir.

7 — Bu rejimde kuvvetlerin ayrılması prensibi mutedil, bir şekilde rey almıştır.

Şimdi bunları kısaca açıklamaya çalışalım:

1 — Parlmanter rejim çok parti sistemidir:

Bu rejim, birden çok siyasî partinin Parlamentoda temsil edildiği memleketlerde yerleşmektedir. Tek siyasî parti bulunan bir memlekette de Parlmanter rejimin uygulanmasına esas itibariyle bir engel yok ise de, Kabinenin siyasî sorumluluğunun tartışılması ve sonuca bağlanması konuları, daha ziyade çok partisi bulunan memleketlerde enine boyuna imkân bulabilir.

2 — Bu rejimde Kabine, Parlamento'ya karşı sorumludur:

Bu sorumluluk; siyasî, cezaî ve malî olmak üzere üç türdür.

Siyasî sorumluluk umumiyetle Milletvekilleri Meclisine karşı olur ve Gensoru ile ortaya çıkar. Siyasî sorumluluk bir veya birkaç Bakanın veya bütün Kabinenin faaliyetinin Millet Meclisi tarafından kusurlu görülmesidir. Burada herhangi bir cezaî veya malî sorumluluk bahis konusu değildir. Bu kusurlu görülme işi. Millet Meclisinin güvensizlik oyu şeklinde belirirse Bakanın veya Kabinenin çekilmesi gerekir.

Cezaî sorumluluk, bir veya birkaç Bakanın veya topyekûn Kabinenin, memleketin Ceza Kanunları şümülüne giren bir suç işlemiş oldukları iddiası ile ve Meclî3 soruşturması ile ortaya çıkar, Sorumluluk iddiası özel ve yüksek bir Mahkemede yargılanır ve sonuca bağlanır.

Malî sorululuğa gelince; burada Bakan veya Bakanların Ceza Kanunları şümülüne giren bir suç işledikleri iddiası mevcut değildir. A_ncak kasıtları olmaksızın bir hata sonucu olarak vatandaşa veya Devlete, para ile ölçülebilen bir zarar verdikleri bahis konusudur. Bu da Meclis soruşturması ile ve cezaî sorumluluktaki gibi takip edilir.

Parlmanter rejimde genel olarak cezaî ve malî sorumluluk iddia etmek ve soruşturma istemek yetkisi, hem Millet Meclisine, hem de Senatoya tanınmıştır.

3 — Bu rejimde Devlet Başkanı Hükümetin kurulmasında yetki sahibidir:

Parlmanter rejimde Devlet Bakam bir Başbakan tayin eder; O da Kabinе arkadaşlarını seçer; Devlet Başkanmm tasvibini aldıktan sonra Başbakan, Hükümetin programını Parlamentoda okur ve güvenoyu alınırsa Hükümet kesinleşir. Bu güven, umumiyetle milletvekilleri meclisinden alınır.

4 — Bu rejimde Devlet Başkanm resmî görevlerinden dolayı sorumlu değildir:

Devlet başkanlarmm resmî görevlerinden dolayı sorumlu olmamaları, çok eski devirlerden beri mevcut olan bir kaidedir. Eski İslâm ve Hristiyan Devletlerinde de böyle idi.

Emevî ve Abbâsî halifeleri ve Osmanlı Padişahlarının, yeryüzünde Allah'ın iradesiyle devleti idare ettikleri kabul edildiği için, devlet işlerinden dolayı ancak Allaha karşı sorumlu görülüyorlar, başkaca bir maddi sorumlulukları düşünülmiyordu.

Din ile devlet işleri birbirinden ayrıldıktan sonra da, devletin en yüksek mevkiini işgal eden devlet başkanlarmm, görevlerinden dolayı sorumluluk dışı bırakılması ve bu sorumluluğun, işleri bizzat yürüten hükümete yöneltilmesi esaslı kabul edildi. Parlmanter sistem de bunu bu şekilde prensipleri arasına aldı.

Parlmanter rejimde, devlet başkanı resmî görevlerinden dolayı sorumlu değildir. Bundan dolayıdır ki kararnameleri tek başına imzalamaz. Kendisiyle beraber başbakan ve ilgili bakanlar da bu kararnamelere imza koyarlar ve bunlardan dolayı bir sorumluluk bahis, konusu olursa bu cihet başbakan ile ilgili bakanlara ait olur.

5 — Kanunlar üzerinde Devlet Başkanının Veto hakkı vardır:

Parlamentonun kabul ettiği Kanunlar, yayınlanmak üzere devlet başkanma gönderilir. Devlet Başkanı hukukî yönlerden veya memleketin yüksek menfaatleri yönünden bir Kanunu uygun görmez ise gerekçesini de yazarak bir daha görüşölmek üzere, Parlamento ya iade ederler. Kanun Parlamento tarafından tekrar kabul edilirse umumiyetle Devlet Başkanmm diğer [bir Veto hakkı kalmaz.

6 — Devlet Başkanına Milletvekilleri Meclisi seçimlerini yenilemek yetkisi verilmiştir:

Parlmanter rejimde, memleketin yüksek menfaatleri gerektirdiği zaman Devlet Başkanına, Milletvekilleri Meclisi seçimlerini yenilemek yetkisi tanınmıştır. Ancak, bu yetki de bazı şartlarla sınırlanmıştır. Meselâ: Bizde Kanuni Esaside 1909 da yapılan değişikliğe göre, Devlet Başkanının daha önce Ayan Meclisinin bu hususta muvafık mütalâasını alması şartı konulmuş idi.

Böylece Devlet Başkanı tarafından görevine son verilen Milletvekilleri Meclisinin yerine hemen yeni bir Meclisin seçilmesi de yine Parlmanter sistemin icaplarındandır.

7 — Bu rejimde kuvvetlerin ayrılması mutedil bir şekilde yer almıştır:

Kuvvetlerin ayrılması prensibi, parlmanter rejimde, Prezidansiyei hükümet sistemindeki kadar kuvvetli değildir. Mutedil bir denge içinde mütalâa edilmiştir. Şöyle ki: Yasama yetkisi Parlamentoya, yürütme yetkisi de Devlet Başkanı iie Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır. Ancak bu iki yetki zaman zaman Veto hakkı gibi, Gensoru hakkı gibi Anayasa Müesseseleri ile birbirlerini kontrol etmek suretiyle bir denge kurulmasına çalışılmıştır.

V — Bu günkü Anayasamızın Parlmanter yönü:

Kurucu Meclis tarafından kabul edilen ve 9/Temmuz/1961 tarihinde yapılan Referandum ile tasvip edilen bu günkü Anayasamız, Parlmanter bir sistem getirmiş bulunmaktadır.

Şimdi, Parlmanter sistemin yukarıda işaret ettiğimiz özelliklerini 1SG1 Anayasamızda arayalım:

1 — Çok Parti esası:

Anayasa, 58 inci maddesinde: (Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partüere girme ve çıkma hakkına sahiptir. Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar), dedikten sonra (siyasî partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, Demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.) hükmü ile de çok parti sistemini kabul etmektedir.

Diğer taraftan Anayasa 119 uncu maddesiyle de memurların siyasi partilere üye olamayacaklarını ifade etmiştir. Esasen diğer modern Demokratik ülkelerde de durum böyledir.

2 — Hükümetin parlamentoya karşı sorumluluğu:

Anayasamızın 88 inci maddesine göre, hem Millet Meclisi hem de Senato soru, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması yollarıyla Hükümeti denetler.

Ancak, 89 uncu maddeye göre Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisine aittir.

Bunlardan Meclis soruşturması ile Hükümetin cezaî ve Malî sorumluluğu incelenir. Yüce Divan vazifesini, 147 nci maddeye göre Anayasa Mahkemesi yapar.

3 — Cumhurbaşkanının Hükümetin Kurulmasındaki yetkisi:

Anayasamızın 102 inci maddesine göre Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri arasında atanır.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri ve Milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakan tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanıınca atanır.

103 üncü maddeye göre de, Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Milletmeclisinde güvenoyuna başvurulur.

Buna, göreve başlarken alınan güvenoyu diyoruz.

Hükümetin kurulmasında Anayasanın koyduğu bütün bu hükümler, Parlmanter sistemin esaslarındandır.

Hükümetin programı her iki Mecliste de okunur, fakat güvenoyunu Millet Meclisi verir. Ancak bu arada program, Senatoda da okunmak suretiyle, Senatonun da bu hususta bilgi edinmesi sağlanmış olur.

4 — Cumhurbaşkanın görevinden dolayı sorumsuzluğu:

Bütün Parlmanter rejimlerde olduğu gibi memleketimizde de Cumhurbaşkanının, görevlerinden dolayı sorumluluğu yoktur. Ana

yasamız bu ciheti 98 inci maddesinde: (Cumhurbaşkanı, göreviyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir. Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili Bakan sorumludur.) şeklinde ifade etmektedir.

5 — Cumhurbaşkanının Veto İrakla:

Türkiye Cumhurbaşkanının da, diğer Parlamenter memleketlerde olduğu gibi, Kanunlar üzerinde bir defaya mahsus olmak üzere Veto hakkı vardır.

Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen Kanunları on gün içinde yayımlar; uygun bulmadığı Kanunu bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte, aym süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe Kanunları ve Anayasa bu hükmün dışındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen Kanunu yine kabul ederse, Kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır. (Anayasa Madde: 93)

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi 1924 tarihli Anayasamızda da buna paralel bir Veto haki tanınmış idi.

6 — Cumhurbaşkanının, Millet Meclisi Seçimlerin yenilemek yetkisi:

Anayasamız bu yetkiyi 108 inci maddesinde açıklamaktadır,:

Buna göre; gerek 89 uncu maddeye müsteniden Gensoru dolayısıyla, gerekse 104 üncü madde uyarınca Başbakanın gerekli görmesi sonucunda görev sırasında istenilen güven snunda verilen güvensizlik oyu sebebiyle, onsekiz aylık bir süre içinde, Bakanlar Kurulu iki defa düşmüş ve üçüncü defa güvensizlik oyu verilmiş olursa, Başbakan Cumhurbaşkanından, Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesini isteyebilir.

Bu istek üzerine, Cumhurbaşkanı Meclislerin Balkanlarına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı resmî gazetede yayımlanır ve hemen seçime gidilir.

1924 Anayasamız, bir taraftan da Meclis Hükümeti sisteminin karekterini taşımakta olduğundan böyle bir yetkiyi kapsamıyordu.

7 — Anayasamızda kuvvetlerin ayrılması:

1921 ve 1924 tarihli Anayasalarımız, Meclis Hükümeti sistemini kapsadıkları için kuvvetlerin ayrılmasını değil, birleşmesini kabul etmişlerdi.

Bu Anayasalara göre yasama ve yürütme yetkileri Büyük Millet Meclisinde toplanıyordu.

Yine bu Anayasalara göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu vasıtasıyla kullanıyordu.

1981 Anayasamız, kuvvetlerin ayrılmasını kabul etmiş ve böylece de Parlamenter sisteme yönelmiştir.

Anayasa'nın 5, 6 ve 7 inci maddelerine göre:

Yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devir edilemez. Yürütme görevi Kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir. Yargı yetkisi, Türk Milleti adına, bağımsız Mahkemelerce kullanılır.

Kuvvetler böylece ayrılmakla beraber, bu kuvvetler arasında mutedil bir denge de kurulmuş bulunmaktadır. Meclislerin, Meclis soruşturması yetkisi ile, Millet Meclisinin Gensoru yetkisi ile, Cumhurbaşkanının Veto hakkı ve Millet Meclisi seçimlerini yenilemek yetkisi ile bu dengenin sağlanması öngörülmüştür.

VI — Sonuç:

Baş sahifelerde özelliklerini açıklamaya çalıştığımız Parlamenter rejim; bu gün modern Demokratik ülkelerin pek çoğunda uygulanmaktadır. İngiltere, Fransa, Belçika, İsveç, Norveç, İtalya bu arada sayılabilir.

1981 Anayasamız da, yukarıdaki satırlarda belirtilerini ve maddelerini ayrı ayrı göstermiş olduğumuz şekilde, Parlamenter sistemi kapsamaktadır.

KALKINMA PLÂNI UYGULANMASI VE İDAREYİ YENİDEN DÜZENLEME KONULARINDA 1967 YILINDA YAPILAN

VALİLER TOPLANTILARI

Derleyen:

Ragıp GERÇEKLER

(304'üncü sayıdan devam.)

Türkiye ve Ortadoğu Amme Enstitüsü Araştırma Şubesi Müdürü Sayın Kenan Sürgit'in «Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi» konusunda yapmış oldukları konuşma:

Sayın Başkan, Sayın Valiler.

Benden evvel konuşan Sayın Mıhçıoğlu, İdareyi Yeniden Düzenleme ihtiyacı ve bugüne kadar Türkiye'de bu konuda yapılan çalışmaları genel hataları ile izah ettiler. Ben bu çalışmadan birini: Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesini» ve bu projede varılan sonuçları size takdim edeceğim.

Sayın Mıhçıoğlu, bu çalışmaların geçirdiği safhaları ve 1960 ihtilalini takip eden devrede, İdareyi Yeniden düzenlemenin bir fikir olarak ciddiyetle ele alındığını etraflıca anlatmış bulunduğundan, ben bu hususlara deyinmiyeceğim. Yalnız bu çalışmaya nasıl başlandığına ve proje çalışmalarına kısaca teması zaruri görüyorum.

Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesinin, evvelâ Türkiye ve Ortadoğu Amme Enstitüsü ile Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından müştereken yürütülmesi düşünüldü. Fakat böyle bir araştırmanın, idarenin çok sıkı, devamlı ve yakın bir işbirliği olmadan gerçekleştirilmesinin imkânsızlığı gözönünde bulundurularak, konunun Hükümet çapında ele alınması zaruri görüldü, ve proje Bakanlar Kuruluna götürüldü. Ve Bakanlar Kurulunda bu konu 3,5 saat tartışıldı, ve Araştırma Projesinin amacı: «Merkezî Hükümet Teşküâtına dahil, Bakanlık Daire ve Müesseseler arasında Merkezî Hükümet görevlerinin dağılışı tarzını tespit etmek ve bu dağılışın amme hizmetlerinin en verimli tarzda ifasına imkân verip verdedi-

ğini incelemek ve bu hususta teklif ve tavsiyelerle bulunmak» olarak Bakanlar Kurulunca tespit edildi.

Tesbit edilmiş olan bu amaçta bir ağırlık noktası vardır. Bunun sarıh olarak belirtmekte fayda görüyorum. Bu, Merkezî Hükümet Teşkilâtında, Merkezî Hükümet görevlerinin dağılışı tesbit etmek hususudur.

Böyle bir araştırmada, tabiidirki bu tesbitin sonunda tahlüller yapılacak ve tavsiyeler öne sürülecektir. Fakat asıl önemli olan ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken nokta, tesbit işinin dikkatli, tam ve iyi bir tahlile imkân verebilecek bir şekilde yapılmasıdır. Tesbit iyi bir şekilde yapılırsa, mesele çeşitli açılardan her zaman değerlendirilebilir ve her zaman daha iyi teklifler bulmak imkânı olur, yeterki görev dağılışı isabetle ve tam olarak ortaya konsun. Bu projenin hazırlanışında, yürütülmesinde ve genel olarak yapılışında, ana fikirlerden biri bu husus olarak tezahür etti ve proje bu görüş içinde ele alındı. Dokuz kişilik bir proje yönetim kurulu idaresinde yüzden fazla eleman bir yıldan fazla çalıştı ve metod olarak, görevleri ve görevlerin dağılışını bizzat işi yapanlarla birlikte ve yerinde tesbit etme yolu seçildi.

Bu tesbitlerin sonuçları, yapılan tahliller ve bunlara dayanılarak varılan tavsiyeler raporda yer almıştır. 450 sayfa tutan bu raporun bize ayrılan kısa süre içinde bütünüyle ele alınmasının ve izahının imkânsız olduğunu kabul buyurursunuz. Onun için ben önce rapordaki belli başlı büyük tekliflere önemli noktalara dokunacağım ve sonra doğrudan doğruya sizleri ilgilendiren İçişleri Bakanlığı ile ilgili sahalardaki problemler ve tavsiyeler üzerinde duracağım.

Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi raporu, Merkezî Hükümet Teşkilâtı olarak kabul edilen (Bu hususta tam bir tarife ve mütabakate varılamamıştır.) 45 ünite, Bakanlık Daire ve Müessese incelenmiştir. Bu 45 Bakanlık, Daire ve Müessese arasındaki görev dağıtımıyla ilgili problemlerin ve bunların hal tarzlarını pek çok olduğu ve tavsiyelerin binlerin üzerinde olduğu söylenebilir.

Raporda önce Bakanlar Kurulu ele alınmış ve Bakanlar Kurulunca karara bağlanan hususlar üzerinde durulmuştur. Bu problem daha evvelde ele alınmış ve bir ayıklama yapılmağa çalışılmıştı. (Oyun kâğıtlarının fiyatının tespiti, damızlık hayvanların ithal

müsaadesi için Bakanlar Kurulundan karar alınması gibi) Bu mesele dikkatle ele alındı, incelendi ve ayrı bir araştırma konusu yapılarak halli gerektiği hususuna işaret edildi ve daha sonra bir tetkik daha yapılarak, bir teklifte bulunulmak suretiyle hal yoluna girmiş bulunmaktadır.

Bundan sonra Kabinenin çalışma konusu ele alındı ve Kabine çalışmalarına bir düzen vermek için belli başlı iki teklif üzerinde duruldu. Birisi, bir kabine sekreterliği teşkili, diğeri ise kabine komitelerine daha çok önem verilmesi.

Başbakan Yardımcılıkları ve Devlet Bakanları üzerinde de duruldu. Bunların genel yönetim ve koordinasyon görevlerinde Başbakana yardımcı olacak şekilde kullanılmaları tavsiyesinde bulunuldu.

Üzerinde durulan diğer bir konu da Başbakanlığa bağlı daireler oldu. Hâlihazırda Başbakanlık, diğer Bakanlıklara benzer bir şekilde birçok kurumları kendi kontrolü altında, kendine bağlı olarak tutmaktadır. Aslında bunların (Tapu ve Kadastro, Vakıflar Genel Md.) gibi en çok ilgisi olan bir Bakanlığa bağlanması gerekir ve bu her zaman mümkündür şeklinde tavsiyede bulunuldu. Bunların dışında, genel hizmet yapan ve koordinasyona yardımcı olan birimlerin (İstatistik, Plânlama, Amme İdaresi Enstitüsü gibi Başbakanlığa bağlı kalmalarının uygun olacağı mütalaa edildi.

İdarî Kuruluşlara ait mevzuat üzerinde uzun boylu duruldu. Ve bu mevzuatın çok detaya indiği, teşkilâtı, metotları bütün teferruatıyla tespiti çalışan bir görüşle hazırlandığı belirtilerek, buna lüzum olmadığı, teşkilât kanunlarının sadece amaçları, görevleri tespitle yetinip, idarenin detayının idareye bırakılması ve bunların İdarî metinlerle düzenlenmesi gerektiği teklifinde bulunuldu. Bu önemli bir tekliftir.

İdarenin genel meşeleri de raporda ele alınmıştır. Ortak denebilecek meseleler olan Koordinasyon, Plânlama Personel, Teftiş Bilimsel Araştırma, Tetkik Kurulları, İdareyi geliştirme gibi konular ayrı ayrı ele alınarak, hepsinin görev dağıtımı ve problemleriyle ilgili tavsiyelerde bulunulmuştur.

Mahallî İdareler, İçişleri, Dışişleri, Gümrük Tekel, Enerji ve tabii Kaynaklar Tarım, Meteoroloji, İskân, Harita, Tapu Kadastro» Turizm, Sosyal görevler arasında Sağlık, çalışma hayatının düzenlenmesi, Kültür, Vakıflar ve Din işleri ayrı ayrı ele alınarak, görev açısından incelenip, tavsiyelerde bulunulan belli başlı konular ol-

muştur. Hepsi hakkındaki tavsiyeler üzerinde durmak mümkün değildir. Bir iki misal vermek istiyorum. Gümrük ve Tekel Bakanlığının kaldırılması teklif edilmiştir. Gelir toplanmasıyla ilgili servislerin Maliye Bakanlığına bağlanması, Tekel Hizmetlerinin de tamamıyla farklı bir şekilde ele alınması işletme haline gelebileceklerin işletme haline getirilerek ilgili bakanlıklara bağlanması, bunun dışındakilerin de yeni bir düzende ele alınması teklif edilmiştir.

Bir Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulması teklifi yapılmıştır ve malum olduğu üzere bu Bakanlık kurulmuş bulunmaktadır.

Harita ile Tapu Kadastro'nun yakın ilişkisine bakılarak, bunların birleştirmesi teklifi yapılmıştır. Henüz bu gerçekleşmemiştir.

Turizm Bakanlığı mevzuunda yapılan önemli tavsiye, Turizm Bakanlığının yalnız konusunu kapsamı teklifi raporda üzerinde çok durulan bir nokta olmasına rağmen, tasarı Mecliste görüşülmekte olduğundan Bakanlık Turizm ve Tanıtma Bakanlığı şeklinde kuruldu. Böylece Bakanlığın görevleri sadece turizm değil aynı zamanda, halkla münasebetler ve Türkiye'yi tanıtmaya hizmetleri de olarak tespit edilmiş oldu. Fakat bugün Turizm ve Tanıtma Bakanlığının hizmetleri turizm yönünde gelişmekte olduğu görülmektedir. Belki ilerdeki bir tarihte bu yolda değişiklik olması mümkündür, amma dış görevlerin cazibesi galiba bu iki görev grubunu birleştirmekte belli başlı amillerden birisi oluyor.

Diğer önemli bir teklifte, Bir Kültür Bakanlığı kurulmasıdır. Millî Eğitim Bakanlığında halen iki grup halinde toplanmış olan görevlerden, eğitim ve kültür konularını ayırarak iki bakanlık halinde teşkilâtlandırılması teklif edildi.

Bu hususta daha geniş izahatlara girmeden, ben sizlere İçişleri ve İçişleri Bakanlığına bağlı hizmetlerle ilgili bazı problemlere ve bunlar için teklif edilen hal tarzlarına genel olarak değineceğim.

Bilhassa sizleri yakinen ilgilendiren bir konu da Merkezî Hükümetin taşra teşkilâtının ele alınması oldu. Ancak, bu konu Merkezî Hükümet Teşkilâtı araştırma çevresinde detayı ile incelenmedi, sadece genel bazı meselelere dokunuldu ve bu konunun ayrı bir araştırma mevzuu yapılması teklif edildi. Bu araştırma yapılmıştır ve bu konuda Sayın Payaslıoğlu sizlere geniş izahlarda bulunacaktır.

Mamafih raporda yer almış olan taşra birimleriyle ilgili bir iki rakamla bu konuya dokunmadan geçemeyeceğim. Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluşu olarak tespit edilmiş olan 45 üniteden 30 nun tafrada teşkilâtı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu kurumların personel sayılan ve bu personelin mühim bir kısmının, kuramlarına göre farklı oranlarla, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük merkezlerde toplandığı rakamlarla meydana çıkmıştır.

Toplum kalkınması ve planlama bakımlarından taşrada teşkilatlanma konusu da böylece üzerinde durulan bir mevzu oldu. Bu arada. İl teşkilatıyla ilgili olarak, İl teşkilâtının Anayasadaki hükümler çerçevesinde yeniden ele alınıp gözden geçirilmesi tavsiyesinde bulunuldu.

İlçe teşkilâtı mevzuunda üzerinde durulan bir konu da, ilçenin İdarî mekanizmasının işleyişi ve halkla münasebetleri bakımından daha müessir ve daha faal bir birim haline getirilmesi teklif edildi. Bunun yanı sıra ilçe teşkilâtının elastiki olması, yani, ilçenin büyüklüğü ne olursa olsun hep aynı teşkilâtın aynı büyüklükte ve aynı birimleriyle kurulmasının isabetsiz olduğu işaret edildi.

Bucak mevzuunda detaylı bir inceleme yapılmamış olmakla beraber, yine daha sonra incelenmek üzere bucak teşkilâtının kaldırılma teklifi öne sürüldü. Köy mevzuunda, bu hizmetlerin daha iyi yapılabilmesi için konunun ayrıca incelenmesi teklif edildi. (Bu konularda Sayın Payaslıoğlu'nun daha etraflı değineceğini sanıyorum.)

Mevcut İdarî teşkilâtın esas itibariyle Toplum Kalkınmasıyla (Raporda bu konuya, mahallî Toplulukların Kalkınması diye konulmuştur) ilgili hizmetleri yapabilecek nitelikte olduğuna işaret edilmiş ve ayrıca çok çeşitli ve çok kademeli kurullar meydana getirilmekten kaçınılması tavsiye edilmiştir.

Raporda İçişleri Bakanlığına ait dokunulan bir konu da: Zabitanın birleştirilmesi olmuştur. Bu konuda, bir yanda zabitanın birleştirilmesi gereğinin nedenleri, bir yan da bunun mahzurları belirtilerek üzerinde durulmuş ve raporda bu birleştirilmenin kademeli olarak hemen gerçekleştirilmesine başlanması tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyenin detayı raporda mevcuttur.

Diğer bir konu da, Ceza ve Tevkif evlerinin muhafazası meselesidir. Sizlerce de çok iyi bildiği üzere aslında Adalet Bakanlığına ait olan bu görev galiba 28 - 29 sene evvel muvakkaten İçişleri Bakanlığına (Jandarma) verilmiş ve halâ daha bu geçici durum devam

edegelmektedir. İnceleme sonucu olarak, infazla da yakın ilgisi dolayısıyla ceza ve Tevkif evlerinin iç ve dış emniyet ve muhafazasının bir arada olarak Adalet Bakanlığına yapılması teklif edilmiştir.

Raporda Kara trafiği konusu üzerinde de durulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğünün ve Karayolları Genel Müdürlüğünün görevleri incelenerek, esas itibariyle trafiği düzenleme ve kontrolünün Emniyet Genel Müdürlüğüne, yol civarındaki tesislerin inşasının Karayolları Genel Müdürlüğüne, eğitimin de her ikisine ait olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu konuda yapılan belli başlı teklifler: Trafik kontrolünün merkezi bir hizmet olarak kalması, Karayollarında trafik işinin genel olarak düzenlenmesinin Ulaştırma Bakanlığına ait olması, trafik hizmetlerinin genel zabıta tarafından görülmesi ve ancak gerekli görülecek merkez ve yerlerde bu iş için özel personel kullanılması, eğitimin emniyete ait olması ve mevzuatın buna göre düzeltilmesi teklifleri yapıldı.

Üzerinde durulan diğer bir konu da: Sivil Savunma hizmetleri olmuştur. 1960 tan sonra kurulan ve çok çeşitli ve geniş bir teşkilât haline getirilmiş bulunan bu kuruluşun incelenmesi sonucunda şu tekliflerde bulunuldu. Savunma sekreteri, Savunma Uzmanı, Savunma Müdürü, Savunma memuru gibi kuruluşların hepsi birleştirilerek bir kuruluş haline getirilmeli. Bu merkezde İçişleri Bakanlığında bir teşkilât olmalı, İllerde savunma müşavirlikleri kurulmalı. Her Bakanlıkta ve lüzum görülecek bağımsız genel müdürlüklerde de (Hepsinde değil) savunma müşavirlikleri bulunmalıdır. Ayrıca bu konuda afetlerle ilgili hizmetlerin Sivil Savunma ile ilgisinin kesilmesi istikametinde teklifler yapıldı. Böylece Sivil Savunma Teşkilâtının çok daha dar bir çerçevede ve sınırlı bir teşkilât olarak düzenlenmesi öngörüldü.

Raporda ele alınan bir konuda, Nüfus hareketleri olmuştur. Halen Türkiye’de nüfus hareketlerinin hiç izlenmediği ve bu konunun da bir mercii de bulunmadığı noktası üzerinde duruldu. Ve sonuç olarak İçişleri Bakanlığında bu hizmeti görececek bir teşkilâtın kurulması teklif edildi.

İçişleri Bakanlığının Mahalli İdarelerle ilgili görevleri de ele alınıp üzerinde durulan konular arasındadır. Özel İdare Bütçelerinin tasdiki Belediye Kuruluşlarının tasdiki, bazı hallerde belediyelere başkan tayini, Belediye ve özel idarelerin teftişi, Belediye sınır-

ların tasdiki gibi hususlar ele alman konular oldu ve bu arada İstanbul Belediyesine ait bazı memurların tayini gibi konularda tetkik edildi ve bilhassa bu sonuncu hususun tamamıyla lüzumsuz olduğu, hiçbir fonksiyonu da yerine getirmediği belirtildi. Ve mahallî İdarelerin kendilerine düşen hizmetleri görececek şekilde yeniden teşhizi mevzuuna, da dokunularak bunun bir araştırma konusu yapılması teklif edildi.

5917 sayılı kanun ve tatbikatı da ele alınarak, incelendi. Bu kanunla Vali ve Kaymakamlara verilen gayrimenkule tecavüzün def'i yetkisi, aslında mahkeme görevi olan bir görevin belki Anayasadaki esaslara aykırı olarak bugün devam etmekte olduğuna işaret edilerek, sulh mahkemeleri bu gibi itilafları kısa bir sürede karara bağli yamadıkça, bu görevin bir asayiş görevi şeklinde devamının zaruri olduğu kanaati belirtildi.

Üzerinde durulan bir konu da adli sicil ve parmak izleri oldu. Yapılan incelemeler sonunda, çeşitli yerlerde, Adalet Bakanlığında, emniyette, Jandarmada ayrı ayrı ve birbirlerine çok benzer kayıtların tutulduğu neticesine varıldı. Ve teklif olarak, bu üç kaydın hepsinin ihtiyacını karşılayacak bir şekilde İçişleri Bakanlığında kurulacak merkezî bir teşkilât ve sistemde yeniden düzenlenmesi ileri sürüldü.

Pasaport verme yetkisinin zaman zaman Valilerden alındığı, bunun ise doğru olmadığı, bunun aslında Valilerin yetkilerinden olduğu belirtilmişti. Savcıların Nüfus dairelerini teftiş görevinin hiç bir maksada hizmet etmediği, bu sebeple bunun devamında fayda görülmediği belirtilmiştir.

Böylece İçişleri Bakanlığı ile ilgili başlıca tavsiyelere kısaca dokunmuş olduk.

Raporun son bölümünde, görevlerin yapılış derecesi ve eğer eksik yapıyorsa bunun nedenleri üzerinde durulmuştur.

Evvelâ, hangi hizmetlerin kamu hizmeti olarak yapılacağı meselesinin bir siyasi tercih konusu olduğundan bunun raporda bir hal tarzına bağlanamayacağına işaret edildi.

Sonra, bir kısım görevlerin yapıldığı, bazılarının hiç yapılmadığı ve bazılarının da çok eksik yapıldığına değinildi. Ve eksiklerin belli başlı dört çeşit olduğu belirtildi.

6a —. Birinci grup: Merkezî Hükümet Teşkilâtınca yapılması tabii görülüp te hiç yapılmayan ve ele alınmayan görevler: Bilimsel araştırma (Raporundan sonra Bilimsel Araştırma Kurumu kurulmuştur.), Nüfus hareketlerinin takibi, gıda politikası, gibi,

b — İkinci grup: Görev aslında kabul edilmiş, fakat üzerinde ciddi, olarak durulmuyor, ele alınmıyor: İdarenin geliştirilmesi (Rapordan sonra ele alınan bugünkü çalışmamız bu konuya girmektedir.) Ortak ulaştırma politikasının tespiti, yabancı sermaye hareketlerinin izlenmesi, enerji ve yakıt politikası orman içi köylerinin geçinme imkânı meseleleri gibi.

c — Üçüncü grup: Hizmetin görülüşünde mahallî farklılıklar oluşu. Bölgeler arasında, köy kasaba şehir arasında ve hatta şehirlerin mahalleleri arasında, bütün hizmetlerin görülmesinde eğitim, sağlık, su temizlik ve aydınlanma gibi, büyük farklılıklar olduğu müşahade edilmiştir.

ç — Dördüncü grup: Görevin kabul edildiği, fakat hiç bir zaman arzulan ve istenen seviyeye çıkarılamamış olması. Hemen hemen bütün devlet görevlerinde bu genel noksanlığın mevcut olduğu belirtilmiştir.

Raporda bu genel eksikliğin sebepleri üzerinde de durulmuştur. Ve bu sebepler belli başlı şu noktalarda toplanmıştır.

İ — Malî imkânların yetersizliği

2 — Personel aksaklıkları, kifayetsizliği

3 — İdareye yol göstermede ve idarenin faaliyetlerini izlemede, yok denecek kadar az faaliyet gösterilmesi

4 — Teşkilat bozuklukları

5 — Kırtasiyecilik

6 — İyi düzenlenmemiş ve merkeziyetçilik, yetki devrinde aşırı derecede kıskançlık, hatta yetki devrinin yokluğu.

Görüldüğü gibi rapor çok geniş bir sahayı inceleme konusu yapılmış ve çok çeşitli meselelere dokunmuştur. Raporun Başbakanlığa sunulması iki seneyi geçmiştir.

Raporda yapılmış birçok teklifler halen gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Ayrıca, Devlet Plânlama Teşkilâtı içinde, İdareyi ve İdari Metotların yeniden düzenleme komisyonu adıyla bir komisyon kurularak bu komisyona (M.E.H.T.A.P) raporunun tatbiki görevi verilmiş bulunmaktadır. Bu komisyon ve çalışmaları hakkında Devlet Plânlama Teşkilâtından Sayın Erdem sizlere izahat verecektir.

Sözlerimi bitirmeden son bir noktaya da değinmek istiyorum. Meselelerin halli araştırma ile bitmez. Konular araştırıldıkça, varılan araştırma sonuçlarını icraata intikal ettirecek bir düzen kurmak gerekir. Böyle bir düzen teklifi (MEHTAP) raporunda mevcuttur ve idareyi geliştirmek için sarih bir teklif yapılmıştır. Bu, Başbakanlıkta bir organizasyon müşavirliği kurulmasıdır. Bu Müşavirlik hem Merkezî hükümet kuruluşları, hem taşra teşkilâtı ve hem de İktisadî devlet teşekkülleri ve hem de mahallî idarelerin bütününden sorumlu olacaktır. Ve bu kuruluşu paralel olarak ta bütün dairelerde idareyi geliştirme komiteleri ve organizasyon metot birimleri kurulması öngörülmüştür.

Teşekkür eder, hepinizi saygılarımla selâmlarım.

Devlet Plânlama Teşkilâtı Malî ve Hukukî Tedbirler Şubesi Müdürü Sayın Faruk Erdendin konuşması:

Sayın Başkan, Sayın Yöneticiler.

Sayın Kenan Sürgit'in bıraktığı noktadan konuşmalarının devamı mahiyetinde olan, Devlet Plânlama Teşkilâtı bünyesinde kurulmuş olan İdareyi ve İdare Metotların Yeniden Düzenleme Komisyonunun çalışmalarını ve bugüne kadar elde edilen sonuçları, ana hatlarıyla açıklamağa çalışacağım.

Komisyon çalışmalarına başladığından, meseleyi hangi çerçevede ele almak gerektiği hususu üzerinde titizlikle durmuş ve İdarî reform çalışmalarında bazı temel noktaların göz önünden kaçmaması lâzım geldiğini tespit etmiştir.

Demokratik siyasî bir düzen içerisinde, yeni bir İdarî düzen ortaya çıkarırken şu hususlara dikkat edilmesi öngörülmüştür:

Bu düzende:

- 1) Yetkiler şahıslarda değil makamlarda olacaktır.
- 2) Kontrol mümkün olacaktır.
- 3) İdare tarafsız olacaktır. Kanun ve nizamlar hâkim olacaktır.
- 4) Objektif olabilme niteliklerine sahip olacaktır.

Ama ne var ki bütün bunları sağladığımız takdirde de, bunların bünyelerinde mevcut bazı kusur ve sakıncaları da beraber getirmiş oluyoruz. Eğer dikkat edilmezse, böyle bir düzen elastikiyetten mahrum olabilir, israfçı ve bürokratik bir mekanizma ortaya çıkar ve şahsî inisiyatiflerin kullanılmasını frenleyebilir.

Bu itibarla yapılan çalışmalarda bu kusur ve sakıncaları asgariye indirici ve telif edici noktaları bulmak ve İdarî reform çalışmalarını bu çerçeveye içerisinde değerlendirmek ve kararlarımızı bu mülâhazalar üzerine oturtturmak zorundayız.

İdarî reorganizasyondan gaye, daha ahenkli, daha ekonomik ve daha süratli iş gören bir idare düzenini ortaya çıkarmaktır.

Bununla birlikte ve özellikle geri kalmış ülkelerde İdarî reformun İktisadî kalkınma planlı ekonomi bakımından da hayatî önemi vardır. Bu hususta başarıya ulaşabilmek için:

1) Planın temel ilkeler ve hedeflerinin halk tarafından anlaşılması ve benimsenmesi

2) Planın başarılarının makul bir sürede elle tutulur bir şekilde ortaya çıkması ve bunu halkın hissetmesi

3- Halkın, hükümetin Planı gerçekleştirmek için kararlı ve bütün imkânlarını bu yolda seferber ettiğine inanması

4- Halkın, planı uygulamak için hükümetin emrinde, verimli ve süratli iş gören bir İdarî mekanizmanın bulunduğuna inanması lazımdır.

İşte halka bu inancı, bu benimsemeyi sağlayacak olan hükümetin elindeki en önemli araçlar idarecilerdir.

Bu itibarla, bu yıl tertiplenen Valiler toplantılarında, İdarî reform konusunun önemle ele alınmasının bir nedeni de budur. Bu hususta bir misal de vereyim. 1963 yılında planlı dönemin uygulanmasına başlandı, bir Bakanlığın şu kadar yatırım yapması planlandı ve parası da ayrıldı. Fakat ilgili Bakanlığın İdarî teşkilâtının müsait olmaması sebebiyle bu yatırım yapılamadı. Demek ki, plan var, para var, yatırım yapılması siyasî tercih ve İktisadî kalkınma bakımla bakımlarından da tespit edilmiş, fakat idare bunu yapacak kabiliyete henüz gelememiş. İşte bu misal, İdarî reformla İktisadî kalkınma ilişkisini ortaya koyan enteresan bir örnektir.

Bütün bu mülâhazaların tesiriyle 1960 yılından 1964 yılının temmuz ayma kadar, Sayın Mihçioğlu ve Sürgit'in anlattıkları çalışmalar yapıldı ve sonunda: bu görüş ve tavsiyelerin ışığı altında, alınması gereken tedbirleri tespit etmek ve gerekli kanun tüzük ve yönetmelikleri tanzim ederek Bakanlar kuruluna teklif halinde sunmak üzere Devlet Planlama Teşkilâtı bünyesinde: (İdareyi ve İdarî metotları yeniden düzenleme Komisyonu) kuruldu.

B öylece kurulan Komisyonun, bütün idareyi içerisine alacak bir reform çalışmasında ilk önce ele alacağı mesele çalışma plânının tespiti idi. Aksi halde, meselelerin çokluğu, çeşitliliği ve genişliği karşısında işlerin karışması ve sürüncemede kalması mümkündü. Bu itibarla, idareyi ve İdarî metotları yeniden düzenleme konusunda ilk iş olarak çalışma programı tanzim edildi:

I — Birinci konu: Bence en önemlisi budur.

Yürürlükteki Anayasaya göre, İdarî reform çalışmalarında hangi noktaya kadar, İdarî metin ve tasarruflarla İslahat yapılabilir. Ve hangi noktadan sonra bunların kanunla yapılması gereklidir?

Bu konuda bir Anayasa çalışması yapılması gerekiyordu. Bu sebeple, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa kürsüsüne bu görev verilerek, meselenin incelenip bir rapor hazırlanması istendi. Ve hazırlanan bu raporda: şimdiye kadar eski bir alışkanlık olarak birçok konular fuzuli yere Meclise götürülmektedir. Bu alışkanlık bütün yetkileri kendisinde toplamış olan Birinci Büyük Millet Meclisinin tutumundan ileri gelmektedir. Bugünkü Anayasamız daha liberaldir ve yetki devrine mütemayil bir düzen getirdiği tespit olunmuştur.

II — Merkezi Hükümet teşkilatı reorganizasyonu

III — Taşra Kuruluşları

IV — Mahallî İdareler

V — Organizasyon Metot.

«Taşra Kuruluşları» ile «Mahallî İdareler» konuları alt çalışma gruplarına intikal ettirilerek, araştırmalar yapıldı. Bu araştırmalar sonuçlarına göre Komisyonca temel ilkeler tespit edildi.

İdarî reform üzerinde yapılan çalışmalarda, Merkezi Hükümet Kuruluşları konusunda, ilk önce ele alınması gerekli olarak Başbakanlık görüldü.

Başbakanlık bir kuruluş olarak, Anayasanın 105 inci maddesinde ifadesini bulan Başbakanın, yürütmeyi, gözetimi ve işbirliğini sağlama hizmetlerini gerektiği gibi yapılabilmesi amacım güden bir Kurmay Heyeti olarak nitelenebilir.

Fakat tatbikatta bu esasa riayet edilmeyerek, zamanla bazı müesseseler ve kuruluşlar nispi bir istiklâl kazanabilmek için bağlı olmaları gereken Bakanlıklardan ayrılarak Başbakanlığa bağlanmışlardır. Yukarda belirtilen Başbakanlığın gayesi görüşlünden hareket edilerek; İdarenin tümüne hizmet götüren veya müşterek hizmetleri kolaylaştıran ve Koordinasyonu sağlayan kuruluşların Başbakanlığa bağlı kalmaları ve bu nitelikler dışındakilerin ilgileri bulunan Bakanlıklara bağlanmaları öngörülmüştür.

Başbakanlığın görevlerini etkin bir şekilde ve bir sistem içerisinde yapabilmesi için Kabine toplantılarının bir düzen dâhilinde yürütülmesini sağlamak amacıyla bir Kabine Sekreteryası kurulması gerektiği kanısına varıldı. Bu müessesenin Osmanlı İmparatorluğunda da mevcut olduğu ve bir talimatının da bulunduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıktı.

Diğer bir mesele: Bugün halen Bakanlar Kurulunca karara bağlanan meselelerin hepsinin bu kurula intikalinin gerekli olup olmadığı konusu oldu. Ve yürürlükteki bütün kanunlar uzun ve yorucu bir araştırma ile gözden geçirildikten sonra görüldü ki bunlardan % 64 ve hatta % 69 nun Başbakanlığa, Bakanlar Kuruluna gitmesine lüzum yoktur. Bunların Bakanlıklar, Genel Müdürlükler, Valilikler veya Büyük Elçiliklerce sonuçlandırılmalarında hiç bir sakınca yoktur. Meselâ: Kızılay'a Yabancı memleketlerce yapılacak yardım, oyun kâğıtlarının fiyatlarının tespiti, mahallî idarelerin veya İktisadî devlet kuruluşlarının alacakları nakil vasıtaları için, Bakanlar Kurulundan karar alınması gibi)

E ütün bunlar tespit edildi ve bir kanun taslağı hazırlanarak. Bakalar Kuruluna lüzum gördüğü hallerde Kanunlarla kendisine tanınan yetkileri ilgili gördüğü makamlara devretmeğe veya geri alma salahiyetinin tanınması öngörüldü.

Elle alman diğer bir mesele de Balkanlar arası Kurul olmuştur.

Yapılan incelemeler göstermiştir ki, halen mevcut Bakanlıkların adedi çoktur ve bunun artmasına doğru bir temayül de vardır. Bakanlıkların sayıları arttıkça Kabine toplantıları zorlaşmakta, 24 Bakanın bir araya gelmesi güçleşmektedir. Çünkü Bakanların parlamen-

toya karşı sorumlulukları vardır, yurtiçi gezmeleri vardır, Bakanlık içi çalışmaları vardır. Bu yönden Bakanlıkların sayısını aşgariye indirmek ve arttırmamak esasını benimseyerek, aktüel ve önemli konular için her zaman kurulup dağıtılabilecek Bakanlar Arası Komisyonlar kurulması ve konuları evvelâ bu komisyonlarda etraflıca inceleyip nihaî karar safhasında Bakanlar Kuruluna getirmek yoluna gidilmesi tavsiyeye şayan görülmüştür. (Meselâ: Kıbrıs konusunda Bakanlar arası kurul kurulur, bu konu sona erince bu kurul dağılır. Başka aktüel konular için de, Plân uygulaması, Ortak Pazar gibi, bunlar çalışır ve işleri bitince dağılırlar.

Müsteşarlar arası gözetim ve işbirliği komisyonu:

Çözülmesi gerekli meselelerin bir teklif veya ihtilaf halinde Bakanlar Kuruluna intikal ettirmeden, İdarî hiyerarşinin en üst kademesi olan Müsteşarlar arasında halletmek ve plan uygulamasında gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla böyle bir komisyon kurulması faydalı ve verimli görülmüştür.

Başbakanlık kademesinde ele alınan diğer bir konu da; Devlet Bakanlıklarıdır.

Devlet Bakanlıklarının görevleri, (M.E.H.T.A.P) raporunda belirtildi üzere, Hükümetle - Parlamento ve Hükümetle - İdare arasındaki ilişkileri düzenleyen bir fonksiyona sahip olmaları merkezindedir. Hâlbuki bugün tatbikatta, bunlar Başbakanlığa bağlı kuruluşların siyasî sorumlusu mahiyetindedirler. Yukarda da temas edildiği gibi Başbakanlığa bağlı kuruluşlardan bu niteliğe sahip olmayanlar ilgili Bakanlıklara bağlanmalı ve böylece Devlet Bakanları (M.E.H.T.A.P) Raporunda öngörülen görevleriyle meşgul olmalıdırlar.

İdareyi ve İdarî Metotları Yeniden Düzenleme Komisyonunun Bakanlıklarla ilgili tekliflerine gelince:

Halen memleketimizde Bakanlık Kuruluşlarında, Bakanlığın ana Politikasının tespitini yapacağı birimle, idareci ve icracı olan birimlerin net bir şekilde ayırımı yapılmamıştır. Böyle olunca bazı hallerde Bakanlık bünyeleri zayıf kalmış, icracı birimler aynı zamanda Politika tespit eder birim hüviyetini kazanmış ve Bakanla doğrudan doğruya temas eden kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Meselâ: Memleketin Sanayi politikasının tespitinden sorumlu olan Sanayi Bakanlığı kendisine bağlı olan çok güçlü ve büyük kuruluşların karşısında zayıf kalmış, bu büyük kuruluşlar Bakanlık kademelerini atlayarak Bakanla temasa ve işgçirmeğe başlamışlardır.

Bunda ayrıca malî güç vesair hukukî sebepler de vardır. Bakanlık barem mevzuatıyla bağlı olduğundan kuvvetli eleman sıkıntısı çekerken, kendisine bağlı kuruluşlar İktisadî Devlet Teşkilâtları olarak daha liberal imkânlarla sahiptirler.

Bu sebeplerle, Bakanlık kuruluşlarında, Bakanlıkların ana politikasının tespitinden sorumlu birimlerle, tespit edilmiş olan bu ana politikaya uygun şekilde icraatta bulunacak birimlerin net bir şekilde birbirlerinden ayrımı yapılmalıdır.

İkinci bir mesele de, Bakanlık bünyelerinin fonksiyonel bir esasa kavuşturmadır. Bakanlıklarda yeni bir konu ele alınınca hemen yeni bir teşkilât ünitesi kurulmasına gidilmektedir. Meselâ Tarım Bakanlığında yapılan bir araştırmada bu açıkça görülmektedir. Hâlbuki mevcut kuruluşların bu yeni konuyu da yapabilecekleri mümkün görülmüştür. Yeni kuruluşlarla, Bakanlıklar gözetim ve denetimi yapabilecek bir büyüklüğe varmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulurken de, eski kuruluşlar aynen alınıp bu yeni bakanlığa bağlandılar. Böylece ortada hiç bir değişiklik olmadı. Hâlbuki yeni bir bakanlığın kurulmasını gerektiren yeni görüşlere göre bir yeniliğin giderilmesi beklenirdi. Bu olmamıştır.

Bakanlıkların, Bakanların görevlerini layiki veçhile yapabilmesi, cari harcamaların lüzumundan fazla artmaması, Ankara'da memur yığına mani olunması ve kıt kanaat olan yetişmiş insan gücünün taşrada uygulamacı birimlerde istihdamının sağlanması için Bakanlık bünyelerinin optimal bir cesametın üstüne çıkmamasına dikkat etmelidir. Meselâ: Tarım Bakanlığı içinde bugün on bir umum müdürlük ve bir kaç da bağımsız müdürlük var. Yani, bu Bakanlıkta, bir Bakanın layiki veçhile normal bir gözetim ve denetim yapabilmesi fiilen imkânsız bir hale gelmiştir. Araştırmalar, bütün bu kuruluşların dört ana birimde toplanmasının mümkün olduğunu göstermektedir. Yalnız önemle belirteyim ki, bu dört ana birim Politika tespiti yönündendir. Birimler şöyledir: 1 — Yayın - Eğitim. 2 — Üretim - Donatım. 3 — Pazarlama - Değerlendirme. 4 — Kontrol - Savaş. Tarım Bakanlığının hizmetlerini görebilmek, kanunen kendisine verilmiş hizmetleri görebilmesi için politika tespiti bakımından konu ne olursa olsun bu dört birim içerisinde değerlendirmek herhalde mümkündür.

Bu görüşün, hemen bütün Bakanlıklara tatbiki mümkündür.

Yalnız bütün bu konularda Hükümetin politik görüşünün alınması söz konusudur yani araştırma yapılmış, meseleler ortaya kon

muş, teklifler tespit edilmiş, fakat son sözü söyleyecek olan siyasi otoritenin tercihi nedir? Bu plan hazırlıklarında da Personel kanunu hazırlanmasında da böyle olmuştur.

İdareyi ve İdarî Metotlar Yeniden Düzenleme Komisyonu, şimdi iki konuda direktif almak durumundadır. Bir Merkezî Hükümet Teşkilâtının yeniden düzenlenmesine hâkim olacak ana prensiplerle ilgili genel ilkeler tasarısı. Bu tasarı hazırlandı, Bakanlıklara, Valiliklere ve diğer ilgili kurtuluşlara, çok geniş dağıtım yapıldı. Oralarından gelen cevaplar değerlendirildi, son revizyon da yapılarak Bakanlar Kuruluna sunulacak hale getirildi. Aynı çalışma Mahallî İdarelerle ilgili olarak ta aynen yapıldı.

Şimdi bu iki teklif, Bakanlar Kurulunun onayından geçtikten sonra, yani siyasi otoritenin yapacağı tercih sonunda varılacak karara göre, değerlendirilerek, tatbik safhasına geçebilecektir.

Bana ayrılan süreyi aşmamak için sözümü burada kesiyor, Sayın Başkan ve Sayın Yöneticilere saygılar sunuyorum.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdarî İlimler Fakültesi Dekanı Sayın Doçent Dr. Arif Payaslıoğlu'nun: «Türkiye'de Taşra Teşkilâtı» konusunda yapmış oldukları konuşma:

Sayın Başkan, Sayın İdareciler.

Bana ayrılan süre zarfında mümkün olduğu kadar ana hatlarıyla Türkiye'de Taşra Teşkilâtı üzerinde yaptığımız bir çalışmanın neticelerini sizlere sunmağa çalışacağım.

Türkiye'deki Taşra Teşkilâtını başlıca dört noktada ele almağa çalıştık:

- 1 — Taşra teşkilâtının tabi olacağı temel düzen.
- 2 — Taşra teşkilâtının İl, İlçe Bucak gibi bölümleri.
- 3 — Taşra Teşkilâtının yetki, koordinasyon, kontrol, halkla münasebetleri gibi İdarî problemleri.
- 4 — Taşra teşkilâtına sağlanan kaynak ve imkânlar. Yani, Personel, malî kaynaklar ve usuller ile bina, tesis araç gibi maddî kaynak ve imkânlar.

Takdir buyuracağınız gibi bu kısa süre zarfında bu konuların hepsinin birden ele alınmasına imkân yoktur. Bu sebeple, bilhassa siz-

teri daha fazla ilgilendirecek olan hususlar üzerinde durmağa çalışacağım.

Bu incelememizi yaparken şöyle bir düşünceden hareket ettik:

Her teşkilât belirli bazı amaçları gerçekleştirmek üzere kurulur. Şu halde mesele, bir teşkilâtın bu amaçları başarı ile gerçekleştirebilmesi hangi şartlar altında en iyi şekilde kabil olabilir? İşte bunu tespit etmeğe çalıştık. Ve bu düşüncüyü Taşra Teşkilâtına uygulamaya gayret ettik. Bir teşkilâtın başarı ile çalışabilmesi için yukarda da belirttiğim gibi:

- 1 — Bu teşkilâtın bir temel düzeni bulunması gerekir.
- 2 — Bu teşkilâta bir takım imkânlar ve kaynaklar sağlanmış olması gerekir (Personel, bina, araç gibi maddî kaynaklar. Ve ayrıca Mali Kaynaklar.)
- 3 —• Bu teşkilâtın yetki »koordinasyon, kontrol, gibi İdarî faaliyetlerinin iyi bir şekilde tanzimi gerekir.

Taşra teşkilâtı bakımından bu problemler bazı özellikler arz ediyor. Biz bu konuları e1 e alıp mevcut durumu tetkik ederek ne gibi problemler mevcuttur ve bu problemlerin mahiyetleri ve sebepleri nelerdir? Ve daha iyi bir tanzim şekli nasıl olabilir diye incelemeğe çalıştık.

Önce ele aldığımız mesele: Taşra Teşkilâtının temel düzeni, yani sistemidir. Bundan ne kastediyoruz? Bunu kısaca şu şekilde arz edebilirim. Bugün dünyanın her yerinde, kamu hizmetlerini ülkenin her tarafına yaymak bakımından başlıca iki sistem uygulanmaktadır:

1 .— Kamu hizmet kuruluşlarının her biri, ülkenin çeşitli yerlerinde kendi hizmet icap ve anlayışlarına göre bir takım bölgeler meydana getirirler ve o bölge içerisinde teşkilatlanırlar. Bu sisteme fonksiyonel teşkilatlanma deniyor.

2 — Bölgeye göre teşkilatlanma denilen sistemde ise (İl sistemi): Ülke belirli bazı bölümlere ayrılır ve merkezde bulunan bütün teşkilâtlar bütün kuruluşlar o belirli bölgelere kendilerini uydurmak suretiyle faaliyetlerini, hizmetlerini yürütmeğe çalışırlar.

Bu sistemlerden hangisi daha iyidir? Bu husus nazarı olarak münakaşa edilebilirse de, bizim Anayasamız, gayet iyi bildiğiniz gibi, 115 inci maddesiyle Türkiye’de uygulanacak sistemi tespit etmiştir. Bu

İkinci sistem olan İl Sistemidir. Bu yüzden biz sistem münakaşalarına girişmedik.

Yalnız hemen arz edeyim ki, sizlerin de pekiyi bildiğiniz gibi Türkiye’de İdarî Kuruluş bakımından taşrada İl sistemi cari olmakla beraber, bunun yanında mevcut kuruluşların getirdiği çeşitli meseleler de vardır.

Bir kere il sistemi diye tarif ettiğimiz şey, nazarı olarak, anahtarlarıyla belirli bir sistem olmakla beraber, bunun birçok meselelerini Anayasamız halletmiş değildir. İl İdaresi Kanunu bir dereceye kadar bazı noktaları halletmiş ise de, bildiğiniz gibi sonradan çıkan birçok kanun, çeşitli istikametlerde sistemi değiştirmiş veya diğer bir deyimle bozmuştur.

İkinci ve önemli bir husus: Memleketimizde bir tarafta il esasına dayanan bir sistem cari, diğer tarafta da, bu illerin sınırları dışına taşan bölge kuruluşları mevcut.

Bu itibarla bu problemin Anayasamızın 115 inci maddesi İl sistemini kabul etmiştir diye kestirip atmağa imkân görmeyerek, meselenin üzerine eğilmek gerektiği kanısına vardık. Ve böylece ortaya çıkan meseleleri ve bunlar hakkında öngörülen tedbirler ve çareleri izaha çalışacağım.

Şüphesiz benden çok daha iyi bildiğiniz il sistemini, kısaca ve ana hatlarıyla şöylece tanımlayabiliriz: Ülkenin belirli idarî coğrafi ve ekonomik yönlerden bölümlere, illere, ayrılması; bunların başında genel yönetimden sorumlu Valilerin bulunması, Merkezî teşkilâtların taşra kuruluşlarını il çerçevesi içerisinde kurmaları ve bu teşkilâtların genel yönetici olarak Valiye tabi bulunması, yani onun kontrol ve gözetimi altında bulunmasıdır. Ve bildiğiniz gibi genel yönetici olarak Vali, yetki genişliğine sahiptir.

Böylece ana hatlarıyla belli bir sistem olarak beliren il diğer bazı hususlarda da açıklığa kavuşturulması lâzımdır:

- a İl dediğimiz bu İdarî bölümler kaç tane olmalı?
- b) Bu illerin, merkezleri sınırları ve alanları nasıl tayin edilmelidir.
- c) Bu illerin üstünde ve altında başka kademeler olmalı mıdır?

Olacak ise, bunların sayıları ve teşkilâtları ne olmalıdır? Bütün bu meseleleri halletmek lâzımdır.

Anayasamızın yine 115 inci maddesi, İllerin sayıları, merkezleri sınır ve alanları bakımından bazı kıstaslar ve ölçüler vermektedir» (Türkiye'nin İllere ayrılmasında, kamu hizmetlerinin gereklerine, coğrafi icaplara ve ekonomik durumuna göre olacaktır.)

Acaba, bugün mevcut illerimiz, yürürlükteki Anayasanın 115'inci maddesine veya 1924 Anayasasının aynı alandaki maddelerine uygun bir şekilde mi kurulmuşlardır? Hayır. Gayet iyi bildiğiniz gibi Osmanlı imparatorluğunun livaları, Cumhuriyetin kurulmasından sonra il halini almışlardır. Bunlar, coğrafi şartlar, ekonomik sebepler, kamu hizmetlerinin gerekleri gibi rasyonel ve etraflı bir İlmî çalışma ve araştırmalara dayanan bir şekilde kurulmuş üniteler değildir. Daha ziyade tarihî sebeplerle oluşmuş kuruluşlardır.

İlçelerin durumu da aşağı yukarı aynı mahiyettedir.

İller ve İlçeler üzerinde sonradan yapılan değişiklikler de, sizlerin benden çok iyi bildiğiniz gibi yukarıda belirtilen İlmî araştırmalara dayanan prensiplere göre değil, daha ziyade politik görüşlere dayanmaktadır.

Şu halde, bugün Türkiye'de bu İllerin sayıları merkezleri alanları ve sınırları yönünden bir şeyler yapılması gerekli midir? Ve bu nasıl yapılabilir?

Denilebilir ki, buna ne lüzüm var? Bugün mevcut bir düzen vardır, bu yetmiyor mu?

Fakat çeşitli sebeplerle bunlardan bazıları önemlerini kaybediyor ve diğer bazıları ise önem kazanıyorlar. Birde, birçok teşekküller, il sınırlarını aşan bölge kuruluşları kuruyorlar. Ve sebep olarak ta, mevcut illerin sınırları alanları ve merkezleri yapmak istedikleri hizmetlerin icaplarına uymadığı ileri sürülüyor.

Ve ayrıca; çok partili siyasî hayata geçildikten sonra, küçük İdarî kuruluşlar bir üst kademeye çıkmağa, köyler bucak, bucaklar ilçe ilçeler il veya İl Merkezi olmak arzuluyorlar. Bakanlıkları ve Hükümetleri bu yönde tazyik ediyorlar. Ve Böylece sorumlu makamlar bu konuyu İlmî bir açıdan ele almak ve çare bulmak zorunluğunu duyuyorlar.

Biz de bu bakımlardan bu konuya eğilmek zorunda kaldık. Ve bu konuda idare ve ilim adamlarının ileri sürdükleri fikir ve teklifleri tespit etmeğe çalıştık. Sonuç şu oldu: Bu alanda geniş çaplı bir değişiklik teklif edilmiyor çünkü aksi halde, büyük güçlükler çıka-

cak ve büyük reaksiyonlarla karşılaşılacaktır. İdarî yönden bize çok benzeyen Fransa'da da durum ve netice aynı olmaktadır. Yalnız çok belirli, bariz olan ve aksaklıklara yol açan durumlarda belki bazı değişiklikler yapılması düşünülebilir.

Bu konuda Coğrafya Profesörü Besim Darkot'un Türkiye'nin İdarî bölümleri üzerinde yapmış olduğu bir araştırması vardır. Misal olarak arz etmek isterim. Meselâ: Rize ile Trabzon şehirleri arasındaki 80 km. lik sahil şeridi üzerinde evvela yalnız iki ilçe varken, şimdi 5 ilçe vardır. Ve bu merkezlerden dördü sadece 25 kilometrelik şerit içerisinde toplandığı hayretle görülmektedir. Bu yeni ilçelerin bazılarının yüzölçümü 200 kilometrekarenin, toplam nüfusu 15.000 nin ve merkez ilçenin nüfusu 3000 nin altındadır.

Umumî hizmetleri ve yeni ihtiyaçları karşılamak için yeni ilçeler kurmak ne kadar tabîî ise, böyle zaruretle ilgili olmayan tasarruflardan da kaçınmak o derecede lâzımdır.

Diğer bir konu da İdarî kademelerin ne kadar olmasıdır.

Bilindiği gibi Türkiye'de Taşra Teşkilâtı bölümler olarak, iller» ilçeler ve bucaklardır. Fakat bunların yanı sıra bölge kuruluşları da mevcuttur. Ve hatta Köy Kanununun Köy Muhtarlarına vermiş olduğu devlet hizmetleri dolayısıyla bir de Köy kademesi vardır. Merkezi de düşünürsek, bu suretle bu İdarî kademelerin sayısı 6 yı buluyor demektir.

Bu kademeler kaç tane olmalıdır. Teorik olarak buna verilecek cevap bunların mümkün olduğu kadar az olmasıdır.

Biz şöyle düşündük: Türkiye'de bugün mevcut kademelerden, düzeni bozmadan ve hatta belki de daha iyi işlemlerini sağlayacak şekilde kaldırılması mümkün olan kademe varımdır.

Bölgeler hakkındaki düşüncelerimizi ayrı bir bahiste bir az sonra izah etmeğe çalışacağım.

Anayasada yer alan iller hakkında böyle bir şey düşünülemeyeceği tabiidir. İlçeler yönünden aynı şekilde düşündük. Geriye Bucaklar kaldı. Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi, bugün bucakların, bir asayiş ve vatandaşların müracaat merci olmanın dışında hemen hemen hiç bir fonksiyonu kalmamıştır. Belki tam teşekküllü Bucaklar bu düşüncenin dışında olabilirler. Bu durum karşısında bucakların kademeli bir şekilde kaldırılmasının mümkün olduğu kanısına vardık. (M. E. H. T. A. P.) raporunda da aynı görüş vardır. Ve ilk ön-

ce Ankara İstanbul ve İzmir Bucaklarının hemen kaldırılmasını ve diğer bucaklarında zamanla kademeli olarak kaldırılmasını teklif ettik. Biz bu araştırmayı yaptığımız sırada 923 bucaktan 137 sinde Bucak Müdürü yoktu. Ve mevcut Bucak Müdürlerinden 225'inin yani % 32'sinin lise veya muadili tahsil görmediklerini tespit ettik.

Bucak Müdürlerinin toplum kalkınmasında rolleri olacağı ileri sürülmekte ise de, Devlet Plânlama Teşkilâtının, toplum kalkınması üzerinde yaptığı etraflı inceleme ve araştırmalar ve Pilot Bölge çalışmaları sonunda, toplum kalkınması çalışmalarında Kaymakam ve ilçelerin liderlikleri öngörülmüş bulunmaktadır.

İlçeler üzerinde; bilhassa Merkez İlçeleri ve toplum kalkınması yönlerinden kısaca durduk.

Toplum kalkınmasında ilçelerin rolü bilhassa Mahalli idareler konusunda söz konusu olması ümnünden Sayın Hacamız Prof. Fehmi Yavuz da bu hususa ayrıca temas edeceklerdir. Ben burada yalnız ve çok kısa olarak iki hususu belirtmek istiyorum: İlçenin toplum kalkınması faaliyetlerini teşvik edecek kaynak ve imkânlarla teçhiz edilmesi (bir fon tahsisi gibi). İkinci olarak ta, usul bakımından kaymakama, bu fon üzerinde süratle ve kendi yetki, arzu ve inisiyatifıyla hareket edebilme imkânının sağlanması,

Merkez ilçelerinin kurulması konusunu şüphesiz benden çok iyi biliyorsunuz. İkinci İdareciler Kongresinde de bu konu tartışılmış, kurulmaları ön görülmüştür. Biz yaptığımız araştırma sonunda şu görüşe vardık: Türkiye'de bölge Merkezi karakteri gösteren bazı iller meydana çıkmaya başlamıştır, bu illerden başlamak üzere ve bir programa göre Merkez ilçelerinin kurulmasına gidilmelidir.

Köy konusuna gelince: Bildiğiniz gibi, Köy kanunu ve diğer çeşitli kanun ve tüzükler, aslında Merkezî Teşkilâta ve dolayısıyla onun Taşradaki kuruluşlarına ait olması gereken birçok hizmetleri Köy Muhtarına yüklemişlerdir. Fakat muhtarların kapasitesi ve imkânları hepimizce de malumdur. Muhtarların bütün bu hizmetleri görmesi imkânsızdır. Bu bakımdan muhtarların üzerine yüklenmiş olan bu hizmetler ayıklanarak asgariye indirilmelidir.

Muhtarlara yalnızca: Merkezî teşkilâtın Köyde duyurulmasını istediği hususların duyurulması, köyle ilgili olarak idarenin öğrenmek istediği şeyleri ilgililere imkân nispetinde bildirmek ve köye gelen görevlilere yardımcı olmak, bunlar dışında hiç bir görev verilmemesi öngörülmüştür.

Bölge Kuruluşları Problemine gelince:

Türkiye’de Bölge Kuruluşları, il sistemi ve valiler bakımından önemli bir problem teşkil ediyor. Bu konuda yaptığımız araştırmayı kısaca arz edeyim. (M. E. H. T. A. P.) raporunda da belirtildiği gibi, bakanlık ve daire olarak Merkezî teşkilâtı teşkil eden 45 üniteden 21 tanesinin bölge kuruluşları olduğu tespit edilmiştir. Hemen belirtmek isterim ki, bölge tabiri birçok yerde başka başka şekilde ve hatta başka anlamlarda kullanılmıştır. Meselâ Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığı gibi. Bu kuruluş tamamen il sınırı ile bağlı olduğu halde Bölge tabirini kullanmıştır.

Bu bölge kuruluşlarını incelediğimizde birçok yönlerden farklılıklar gösterdikleri müşahade edilmektedir. Hatta bunların belirli bir düzen, bir sistem içerisinde mütalaaya da imkân yoktur. Sayıları, sınırları, alanları ve Merkezleri, çeşitli Merkezî kuruluşlara göre değişmektedir. Meselâ: Bunlardan bazılarının bölgeleri bütün ülkeyi kapsamaktadır. (Toprak su, Karayolları Devlet Su İşleri gibi) Bazılarının ise, ülkenin bazı kısımlarında bölge kuruluşları vardır. (Vakıflar Gn. Md.> Çalışma Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı gibi) Mevcut Bölge kuruluşları genellikle, il sınırlarını esas alıyor, yani birden fazla ili bölgesinin içerisine almakla beraber il sınırları bölgenin sınırını teşkil ediyor. Fakat böyle olmayanlar da var. (Orman Gn. Müdürlüğünün Bölgeleri gibi, orman sınırları diğer bir ilin bir kısmını kapsıyorsa sadece o ilin o kısmını bölgesine alıyor. Vakıflar Gn. Md. Bölge teşkilâtları da bazen bir ilin sadece bir ilçesini bölgesine alıyor.) İsimler de çeşitli kuruluşlara göre değişiyor: (Vakıflar Gn. Müdürlüğünde: Mıntika Müdürlüğü. Tapu Kadastroda: Grup Bölge Md. Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Gn. Md. günde Bölge Reisliği. Orman Gn. Md. günde Başmüdürlük gibi).

Her teşkilât kendi hizmetleri icaplarının gerektirdiği tarzda Bölge Kuruluşlarına gittiği için çeşitli şekillerin ortaya çıktığı ileri sürülebilirse de, yaptığımız araştırmalarda bu hususta tatmin edici, inandırıcı delilere maalesef rastlanılmamıştır. Bırakın çeşitli Bakanlıkları, aynı bakanlığa bağlı teşekküllerin Bölge Kuruluşları birbirine uymamaktadır.

Bu bölge kuruluşlarına gidilmesinde, bizim anlayabildiğimize göre iki faktör rol oynamaktadır.

a) İrrasyonel dilebileceğimiz sebeplere dayanan lüzumsuz bölge kuruluşları. Bunlar Valilerin kontrol ve otoritesinden kaçmak

amacını güden, veya mensuplarına Taşrada geniş imkânlar hazırlamak, unvan ve mevkiler sağlamak, lojmanlar istirahat yerleri temin etmek gibi bahanelere dayanan kuruluşlardır.

b) Teknik Zaruret bulunan Bölge kuruluşları. Hizmetin hakikaten gerektirdiği bir zarurete müsteniten kuruluşlardır. Meselâ: Devlet Su İşlerinin Büyük havza amenejman projelerinde olduğu gibi.

İl sistemi ile bölge kuruluşlarının ortaya çıkardığı meseleyi halletmek için ne yapılması lâzımdır. Bu nokta üzerinde durmağa çalıştık. Meselenin daha iyi bir hal çaresine bağlanabilmesi için burada yaptığımız teklifin temeli Bölge Plânlamasına dayanıyor.

Bölge Plânlaması:

Bildiğiniz gibi Türkiye’de Plânlı devreye girildikten sonra, Devlet Plânlama teşkilâtı, Bölge Plânlaması üzerinde oldukça etraflı çalışmalar yapmaktadır. Şüphesiz, şimdilik bir araştırma mahiyetinde olan bu çalışmaların ilerde alacağı kat’i şekil üzerine memleketimizde meydana gelecek plân bölgelerinden, Bölge Kuruluşlarının düzenlenmesi bakımından istifade edilebileceğini düşündük.

Aynı hal Fransa’da da olmuş ve mevcut 90 departman il, üzerine 21 plânlama bölgesi meydana getirilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh, Anayasanın 115’inci maddesinde belirtildiği gibi bir takım Bölge Kuruluşları meydana getirilecekse, bunlar, Bölge Plânlaması çalışmaları sonunda ortaya çıkacak olan plân uygulaması bölgelerine uygun kurulmalarını tavsiyeye şayan görülmüştür.

Bu bölgelerin kurulması eski genel müfettişlerin ihyası gibi bir düşünceye dayanmadığı gibi, bu bölgelerin memlekette bölgeciliği teşvik edeceği düşüncesi de isabetli değildir.

Fransa’da da aynı meselelerle karşılaşmış ve evvela Koordinatör Vali ve sonra da Bölge Valisi sistemleriyle halledilme yoluna gidilmiştir. Tabii ki. Bölge Valisi, bir valinin ilindeki yetkilere, bölgede sahip değildir.

İl sistemi ile bölge kuruluşlarının çatıştığı bir nokta da yetki meselesidir. Yetki çok kullanılan bir terimdir. Fakat bu aslında, çok karmaşık ve idarede hala halledilmemiş bir kavramdır. Uzun tartışmalardan kaçınarak bu konuda sadece Sayın Ord. Pro. Siddık Sami Onar’ın şu kısa tarifini tekrarlamakla yetineceğim: «Yetki, ka-

rar alma, bu kararı uygulama ve icap ediyorsa uygulamayı saylamak için zor kullanma imkânıdır.» İşte Bölge Kuruluşları Taşrada Valilerin bu yetkilerinden kurtulmanın bir yoludur.

Şu halde, Anayasamız il sistemini esas olarak kabul etmiş olduğuna göre kalkınmamızı bu sistem içerisinde gerçekleştirmemiz lâzımdır. Ve bugünkü Taşra Teşkilâtını, keşmekeşten, düzensizlikten kurtarabilmek için, Taşradaki Kuruluşları yukarda arz edilen sistem ve ölçüler içinde, bölge il ve ilçe içinde kurulması prensibi titizlikle tatbik edilmelidir. Bölge kuruluşları kafiyen ilgili teşkilâtın kendi vereceği kararlara bırakılmamalı ve bunu kontrol edebilecek bir prosedürden geçirilmesi fikri ileri sürüldü. Belki, her türlü teşkilâtın kuruluşların bu sınırlara uydurulması gayeye uygun olmayabilir. İktisadî teşekküller, bazı özel kuruluşlar gibi, bunlar birer istisna olarak kabul edilebilir. Fakat diğerleri prensip itibarıyla genel yönetim kontrol ve gözetimine tabi olmalıdırlar. Fakat buna mukabilde, genel yönetici olan valilerin hem iyi yetişmiş olması ve hem de, yetki kullanmalarında işin icaplarına uygun bir şekilde hareketleri zaruridir.

Valilerin bilhassa bu gibi hizmetlerde mümkün olan bütün hallerde yetkisini delege etmesi (devretmesi) ilgililere serbest hareket imkânı vermesi ve kendisinin daha ziyade bir koordinatör ve kontrol rolü oynaması gerekmektedir.

Buna ayrılan zamanı doldurmuş bulunuyorum, sorularınız olursa cevaplandırmağa çalışacağım, beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Şehircilik Profesörü Sayın Fehmi Yavuzun: (Mahalli İdareler ve reorganizasyonu) konusundaki konuşması.

Sayın Başkan, değerli dinleyiciler ve arkadaşlarım. Bildiğiniz gibi bizim mahalli idarelerimiz üç gruba ayrılıyor: Belediyeler... Özel İdareler... ve Köyler.

Benden evvel arkadaşlarım, idarede yapılması düşünülen gelişmeyi ve reorganizasyonu, daha doğrusu ve Türkçesi yeniden düzenlemeyi muhtelif cepheleri ile anlatmış bulunuyorlar. Bu çalışmalara nasıl başlandığı ve nasıl geliştiği de izah edildi. Ben bunlara girmeyeceğim, zaten vaktimizde kâfi değil.

Önce, Mahallî İdarelerle. Merkezî Taşra Kuruluşlarının yeniden düzenlenmesi bir konu halinde bir arada yapılması düşünülmüş ise de, konuların birbirinden ayrılabilmesi ve zaman kazanmak bakımından ayrı ayrı araştırma konusu yapılması daha uygun görüldü. Ve böylece Mahallî İdareler Konusu bana verildi. Bir danışma kurulu kurarak çalışmalara başladık. İlgili bakanlık ve kuruluşlardan sağladığımız yardımcı ve yardımlarla konuları tespit ederek bunları tasnif ettik. Böylece devam eden çalışmalar sonunda evvela, üç Mahallî İdare Ünitesi hakkında ayrı ayrı üç rapor tanzim ettik. Ve sonrada nihai bir raporda bu üç ünitenin problemleri terli toplu bir halde aksettirmeğe çalıştık. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü bu raporları bir kitap halinde bastırdı.

Çalışma tarzımızı çok kısa olarak böylece arz ettikten sonra hemen konuya giriyorum. Araştırmalarımız sonunda vardığımız neticelerin en mühimlerini, sizlerin de çok iyi bildiğiniz konular olması bakımından, çok kısa olarak nakletmekle yetineceğim.

Belediyeler:

Bildiğiniz gibi Belediye Kanunu 1930 tarihlidir. Ayrıca bu kanunun muhtelif tadilleri olduğu gibi Belediyelere görevler veren çeşitli kanun ve tüzükler mevcuttur. Yaptığımız araştırma sonunda, Belediyelere bu mevzuatla, gelir kaynakları, imkânları veya nüfusları bakımından hiç bir tefrik yapılmadan aynı görevlerin verilmekte olduğu görüldü. İşte sakatlık buradan başlıyor. Gerçi Belediye kanununda Belediyelerin yapacağı işler gelirlerine göre bir tasnife tabi tutulmuş ise de çok önemsiz. İstanbul veya Ankara Belediyesinin imkânlarıyla, küçük bir ilçe veya köy belediyesinin imkânlarını bir tutmağa imkân olmadığı gibi, buralarda ayrı usul ve muamelelerin yapılmasını istemekte ne bir fayda ve ne de bir zaruret vardır.

Teklifimizden biri, böylece belediyelerin bir tasnife tabi tutulması oldu. Küçük belediyeler için yeni imkânlar ararken, şöyle düşündük: İlçeler bütün köyleriyle beraber bir bütün olarak toplum kalkınması birimi teşkil edeceğine göre, ilçe belediyesinin ve o ilçeye bağlı diğer belediyeler varsa, onların toplum kalkınması birimi içine alamaz mıyız. ? Ve bunun mümkün olduğu araştırmamız sonunda belli oldu. Ve bu da teklif ettik.

Belediyelerin gelirleri de bildiğiniz gibi çok sınırlıdır. Devlet gelirinden belediyeler pay almakta oldukları halde gene gelir sıkıntısı içindedirler. Belediye gelirlerinin mutlak surette artırılması gerektiği kanısına vardık.

Bina ve Arazi vergilerini, bildiğiniz gibi Özel İdareler almakta ve belediyelere, belediye hududu içeresinden tahsil edilen vergilerden % 25 hisse vermektedir. Fakat belediye hudutları içerisinde özel idareye ait hiç bir görev olmadığına göre, belediyelere ödenen bu pay nispetinin arttırılmasını öngörerek teklif etti.

Köyler:

Bugün Türkiye’de köylere uygulanan iki sistem vardır:

- a) 1924 de çıkmış olan Köy Kanunu, ekleri ve tadilleri ile diğer kanunlarla yürütülen sistem.
- b) Toplum Kalkınması denemelerinde uygulanan sistem.

Bildiğiniz gibi 1963 den bu yana tatbik edilmeğe başlanan Toplum Kalkınması denemeleri, hazırlanan programa göre 1977 Yılında bütün köyleri kapsamına alacaktır.

Bu Toplum Kalkınması çalışmalarının gidişatı ve ne olacağı hususların münakaşası mümkündür. Fakat vaktimizin darlığından buna imkân göremiyorum. İlerde, bir ilçe bütün köyleri ile birlikte bir Toplum Kalkınması birimi olacaktır. Fakat acaba, ilçeler buna hazır mıdır? Hayır değildir. Çünkü ilçe kuruluşunda bu maksat hiç bir zaman düşünülmemiştir. O halde ilçe kuruluşlarımız bu maksada göre yeniden düzenlemek zorundayız. İlçenin kendisinden istenen görevleri yapabilecek şekilde eksiklerinin tamamlanması lâzımdır: Personel eksikliği. Malzeme eksikliği. Ve nihayet yetki eksikliği. Yani hukukî bünyesindeki eksiklik. İlçelerin tüzel kişiliği yoktur. Kaymakam arkadaşların en büyük şikâyetleri ellerinde hiç bir imkân olmamasındandır. Anayasa ilçeye tüzel kişilik tanımamıştır.

Fakat Toplum Kalkınması birimi olarak kabul edilen ilçeye bir takım imkânlar sağlamak, bu işin başarıya ulaşması için şarttır. Raporumuzda bu husus belirtilerek, bunun sağlanması öngörülmüştür.

Köyün gelir kaynakları bildiğiniz gibi salma ve imecedir.

Salma ve imece, memleketimizde çok partili siyasî hayata girildikten sonra üzerinde çok tartışılan bir konu olmuştur. Hatta bunların Anayasaya aykırı olduklarına dair Anayasa Mahkemesine müracaatta bile bulunulmuşsa da Anayasa Mahkemesi, salma ve imeceden Anayasaya aykırı bir durum olmadığına karar vermiştir.

Bugün için tavanı çok az tutulduğundan salmadan elde edilen gelir köy adamlarının ücretlerini bile karşılayamaz bir durumdadır. Köylerde herkes birbirinin malî gücünü, şehirlerde oturanlardan çok iyi bildiğinden, salma nispeti arttırılır ve iyi kullanılırsa, köye kâfi gelir temin edilebilir. İmece Toplum Kalkınmasının temelidir. Bu, küçük toplulukların kendi çabalarını Devletin cabalarıyla birleştirmesidir. Bu caba yalnız iç gücü ile olmaz, para ile malzeme ile de olabilir.

Köylerde yapılan işlerin, yatırımların bazen ihale ve bazen de emanet usulü ile yapılması ortaya bir takım mahsurlar çıkarmaktadır. Bu hal Toplum Kalkınmasının başarısını baltalamaktadır. Çünkü toplum kalkınmasında halk ile devletin sıkı iş birliği ve güven esastır.

Usullerin değişmesi boşluklar ve ahenksizlikler yaratmaktadır. Raporumuzda bu hususta kısa zamanda bir prensibe varılması teklif edilmiştir.

Özel İdareler:

Bugünkü durumları ile özel idareler bir az miadını doldurmuş, fonksiyonunu tamamlamış birer mahallî idare manzarası arz ediyorlar. Zamanla özel idarelerin gelirleri azalmış, iş göremez hale gelmişler, bunlara gelir kaynağı aranacağı yerde, fonksiyonları merkezî idare kuruluşları tarafından benimsenmiş ve böylece illerde merkezî idarenin aracılığını yapar bir durumu düşmüşlerdir. Devlet Bütçesinden Millî Eğitim, Bayındırlık, Köy İşleri Bakanlığının yatırımları için gönderilen paralar özel idareler aracılığı ile harcanır hale gelmiştir.

Bir Anayasa müessesesi olması bakımından Hükümetçe özel idarelerin yaşaması arzu edildiği tahmin ediyorum.

Bazı görüşlere göre, yeterli gelir kaynakları ve malî imkânlar sağlanırsa özel idareler geçmişte olduğu gibi başarılı hizmetler yapabileceği ileri sürülüyorsa da bizim yaptığımız araştırma sonunda

bunun pek mümkün olmadığı kanısına vardık. Fakat bir Anayasa müessesesi ve mahallî bir kuruluş olması bakımlarından durumu hala bir tartışma konusudur. Bir de bölge konusu vardır. İllerin üzerinde bölgeler. Bütün bunlar nasıl telif edilmelidir. ? Bütün bu görüşlerle özel idarelerin istikballeri pek parlak görülmemiştir.

Biz raporumuzda, açıkça özel idarelerin kaldırılabileceğini ifade ettik. Bir de İller Bankasına temas etmek istiyorum, kısaca. Çünkü İller Bankası bizim mahallî idarelerimiz bakımından çok önemlidir.

İller Bankası 1945 -1946 Yıllarına kadar yalnız finansman kaynağı olan, ödünç para, kredi veren banka halinde idi. Bugün mahallî idarelere geniş malî ve teknik yardım yapar hale gelmiştir.

Yaptığımız çalışmalarımızın sonunda, mahallî idarelerimizin kalkınma çabalarının gerçekleşmesi için, İller Bankasının teknik yönden daha da kuvvetlenmesi kanısına vardık.

Bize ayrılan zamanın kısaldığı sebebiyle, konulara ancak ve kısa temas etmekle değinmek zorunda kaldım. Hepinizi saygı ile selâmlarım.

ETKİLİ İDARE

Sadrettin SÜTBAHAN

Şube Müdürü

PLÂN:

- I. GİRİŞ
- II. ETKİLİ İDARENİN GENEL ŞARTLARI
 1. Gaye
 2. Kanuna uygunluk
 3. Verimlilik
 4. Asgari Masraf
 5. Kamu Yararı
 6. Kamuoyu
 7. Sosyal Olaylar
 8. Yetki ve Sorumluluk
 9. Koordinasyon
- III. S O N U Ç.

GİRİŞ

İdare, bir grup insanın, belli hedeflere yönelmiş teşkilatlı çabaları olarak tanımlanır. Tek tek insanlarla ve grup olarak insan topluluk ve birlikleriyle ve nihayet kendi içinde personel hareketleri dolayısıyla idare, karışık, zıt etki ve tepkiler ortamı içindedir. Gittikçe büyüyen, karışık ve çapraşık hale gelen idare ve teşkilatlanma, zamanla, asıl gayesini kaybetmek, kendi kendisinin gayesi olmak ve çevresi ile ilgisini kesmek gibi tehlikelerle karşı karşıya kalır. Bunun sonucu olarak insanlar ve sosyal çevre ile direkt ilişkisi kalmayan idare ve halk arasında bir mesafe meydana çıkar. İşte bu andan itibaren idarenin, işlem ve eylemlerden ibaret her türlü faaliyeti ve-

rimsiz ve sonuçsuz bir alana intikal etmiş olur. Bu kısa oluşun vetiresi, idarenin etkisiz kaldığının tezahür ve ifadesidir. Şu halde etkili idare, yaptığı işlem ve eylemlerden sonuç alan, gayesini gerçekleştiren ve en uygun metot ve usulleri kullanan idare olmaktadır.

Ancak burada iki yönden ayırım yapmak gerekecektir. Bir kere söz konusu ettiğimiz idareden maksat, işlemler yapan, kararlar veren, siyaset tayin ve tadilinde rol oynayan, günlük toplumsal hayatla sıkı sıkıya ilişkileri olan ve karşı karşıya gelen idaredir.

İkinci olarak etkili idareyi, mutlak manada iyi idare kavramından ayırmak gereklidir. Etkili idare kavramı, iyi idarenin ayrılmaz ve zorunlu bir niteliğidir. Fakat iyi idare, etkili idarenin gerekli ve zorunlu şartlarından biri değildir. Daha açık bir şekilde formüle edersek, denilebilir ki, her iyi idare aynı zamanda etkili idaredir. Ama her etkili idare aynı zamanda iyi idare değildir. Totaliter rejimlerdeki idarelerin, etkili olmak konusunda başvurdukları metot ve usulleri hatırlamak, yukarıdaki ayırımın yapılmasındaki önemi daha çok açıklıkla ortaya koyar.

Etkili İdarenin Genel Şartları

Demokratik rejimlerde Devlet olmanın temel gerekleri, genel ve günlük idare mekanizmasının kuruluş ve işleyiş hedefleri, insanlar ve toplumdur. Anayasa ve kanunlarla tespit ve yürürlüğe konulmuş genel gayelerin uygulanması, insanların maddi ve sosyal ihtiyaçlarını tatmin edebilecekleri ortamı sağlama, toplumu insanca yaşanabilir bir seviyeye çıkarma, düşünce ve insanlara saygı, fırsatlardan ve adaletten eşitlikle faydalanma, yine demokratik rejimlerde, idarelerin yerine getirmesi ödev olan aksiyomlardır. Bu görev ve sorumluluklarla donatılmış bir idare, aynı zamanda iyi idare niteliğini de kapsar. Totaliter rejim idareleri ile aralarında mevcut farklılık, işte buradadır. Totaliter rejimler, genel olarak etkilidir, ama iyi ve diğer bir anlamla, insana ve onun haysiyetine yararlı idareler değildir. Bu itibarla, etkili idare denildiği zaman, demokratik rejimlerde, iyi idare niteliğini de göz önünde tutmak gerekecektir. Ve böylece idareyi şartlandırırken, iyi idarenin şartları da kendiliğinden ve hatta zorunlu olarak, genel sıralamalar içine girecektir.

İdare kavramının, bir sosyal çevre ve ortam içinde cereyan eden fenomen olduğunu, gözden uzak tutmamak gerektir. İnsanlardan ibaret bir grubun insanları idare etmesi, beşeri hüküm ve değerlerin

önemli faktörler olarak ele alınmasını zaruri kılar. İdare edenlerle idare edilenlerin, farklı ülkelerde, farklı coğrafi şartlara, siyasi tarihe, gelenek ve göreneklere sahip oldukları açıktır. Bu sebeple bir ülkede etkili olan idare, başka ülkelere olmayabilir. Bu bakımdan, etkililik şartlarını ortaya koyarken fertleri, siyasi istemleri ve farklı kültürleri daima göz önünde tutmak zorundayız. Bu faktörler göz önünde tutulunca, fertlere ve ülkelere göre idareler hakkında verilecek hükümler aranacak şart ve nitelikler elbette, farklı olacaktır.

0 halde etkili idare olmanın şartları nelerdir? Bunları, önem ve öncelik derecelerini düşünmeden, şöylece sıralamamız mümkündür.

1 — Etkili İdare, GAYE'sini açık ve kesin olarak bilen idaredir.

Yalnız idarede değil, her türlü beşeri faaliyette gaye, pusula değerini taşır. Yapılan her işlemde gayenin ne olduğunu, idare iyice bilmelidir. Bu konuda bilhassa iki faktöre dikkat etmelidir:

- a) İdarenin bir gayesi olmalıdır.
- b) Mevcut gaye, idare ve teşkilâtça iyi bilinmelidir.

Bilhassa gayenin bilinmesi keyfiyeti önemlidir. Elbette ki, her idare ve teşkilât, bir gayenin mihranı etrafında kurulur. Fakat idare dediğimiz çark, zamanla o derece büyük ve çapraşık hale gelir ki, bu çark neden döndüğünü ve neye hizmet ettiği esprisini bir süre sonra kaybedip kendi etrafında döndüğü duygusuna kapılır. Ağır ve menfi bürokrasinin manası, işte budur. Bu durumda, idarenin karakteristik zaafı ve noksanları şu olur:

- a) Gaye, açık ve kesin olarak tayin edilmemiştir.
- b) Amir mevkiinde olanlar da gayeyi bilmiyorlar.
- c) Personel yetişkin değildir.
- d) Hizmet öncesi ve içi eğitim yapılmıyor.
- e) Beşeri münasebetler konusu ya bilinmiyor veya gereğince işlenmiyor.

Böylece bir idare, toplumsal çevreden ayrılmış, hatta kopmuş duruma geleceği için, idare edenlerle edilenler arasındaki ilişkilerin manzarası ve etkisiz idarenin nitelikleri şunlar olur:

- a) İdarenin gayesi, insan değildir.
 - b) İdare, toplumla ilişkisini kesmiştir.
 - c) İdare, kalıplaşmış ve donmuştur.
 - d) İdare, kâğıt üzerinde kalmış bir bürokrattır.
 - e) Kamu masraflarına iştirak anlamında vergi, mükellef için bir yükür.
 - f) Vatandaş, genel olarak, idareye karşı ilgisiz ve isteksizdir.
- 2 — Etkili İdare, KANUN'a uygun idaredir.

İdare, başta Anayasalar olmak üzere, kanunlar ile kurulur ve onları uygulamakla görevli olur. Kanuna uygunluk, eşitlik, hürriyet ve adalet demektir. Kanunun getirdiği ortam, devamlılık, kararlılık, yeterlilik düzen ve ortamdır. Yine kanuna uygunluk, insan aklını, vicdanını ve duygularını tatmin etmek demektir. İnsan ve toplum için çalışan idarenin, şu hale göre, kanuna uygunluk görevi içinde olacağı, kendi varlığının kesin bir şartıdır. Eğer kanunlara gereği gibi uygunluk göstermiyorsa, idare şu durumlarda bulunmaktadır:

- a) Kanunlar, yeterince bilinmemektedir.
 - b) Kamu personeli, kanunları anlamak ve uygulama düzeyine çıkarmak yeteneğine sahip değildir.
 - c) İdare, tamamen, formel olmayan bir yol üzerindedir.
 - d) İdarenin her eylem ve işlemi, idare edilenler tarafından tepki ile karşılanmaktadır.
 - e) Teşkilât, disipline edilememiştir.
 - f) Vatandaşıta, idareye karşı bir kuşku vardır.
- 3 — Etkili İdare, VERİMLİ idaredir.

Bu şart, ekonomik kavramlar olan produktivite ve rantabilite ile ilgili gibi görülür. İdarede verimlilik, yapılan işlem ve eylemlerin gözle görülür ve duyulur olumlu sonuçların çıkarılması anlamına gelir. Ancak hemen şuna işaret etmek gerekir ki, idarede verimlilik konusu, tartışmalı bir durumdadır. Filhakika kamu idaresi, bir özel ticari teşebbüs değildir. Özel teşebbüste kâr gayesi vardır ve faali

yetinin sonuçları, para, mal gibi katkı ve artışlarla görülebilir. Eğer sonuç katkılı ise teşebbüsün verimli aksi halde verimsiz olduğu anlaşılır. Hâlbuki kamu idaresinde gaye, bir kâr veya mal artışı ve mutlak katkılarda bulunma keyfiyeti değildir. Sonra kamusal her faaliyet, mutlaka maddi bir menfaat, gidere göre gelir artışı göstermez. Nitekim L. Gulick, «idarede iyiliğin ölçüsü verimliliktir» demişti. Fakat sonradan birçok müellifler bu sözde fazlaca mübalağa görmüşlerdir. Son görüşlere göre, idareyi ölçecek tatminkâr bir miyar, vasıtalarından çok hedefi göz önünde bulundurulmalıdır. Verimliliğin varlığı veya yokluğu, muayyen bir maksada göre değişir. İhtiyaç olmayan bir yere, teknik ve ekonomik şaheseri olan yol yapmaktansa, lüzumlu bulunan yere vasat bir yol yapmak daha doğrudur. «Nitekim bir ayının öldürülmesi için keskin bir bıçak, yem torbasından daha verimlidir. Ama maksat öldürmek değil de ayıyı yaşatmak ise, elbette yem torbası bıçaktan daha verimli olur.»

Şu halde etkili ve iyi bir idareyi tespit ederken, verimli tekniklerden çok, maksada önem vermek gerekir. Bunlara rağmen, maksat birinci plânda tutulsa bile, verimlilik hemen bunun arkasından gelen bir faktör olabilir.

Öyle ise bir idare verimsiz olduğu takdirde şunlar düşünülebilir:

- a) İdare, iyi bir plânlama yapmamaktadır.
 - b) İdare, hizmet ettiği toplumun menfaatlarını tespit ve takdir edememektedir.
 - c) İdare, teknikleri kullanamamakta ve ilerlemeleri takip edememektedir.
 - d) İdare, masraflı ve gösterişçidir.
- 4 — Etkili İdare, ASGARİ MASRAFLA çalışan idaredir.

Bu şart daha çok bir özel teşebbüs idaresini hatıra getirir. Nitekim özel teşebbüsün hâkim olduğu ülkelerde, kamu idaresinin asgari masrafla en çok hizmet yapması arzusu, genel bir istek halindedir. Bunun asıl faydası, vergi mükellefleri yönünden olur. İdare, ne kadar az masraf yaparsa, mükellefler c kadar az vergi ödeyeceklerdir. Masraflı veya masrafı boyuna artan idare, mükellefiyette devamlı artışa giden bir yol üzerinde bulunmaktadır.

Bu şartın elverişli olacağı ülkeler, daha çok az gelişmiş fakir ülkelerdir. Kaynaklar kıt, millî geliri ağır yükselen ülkelerde» kamu idaresinin masraflarının az olması, itibar edilecek bir durumdadır. Bilhassa az masrafla, normalin üzerinde çok hizmet görülmesi, idari mekanizmanın ülke gerçekleriyle uygunluğunu gösterir. Ama gerektiği yerde, eğer asgari masraf şartı yeterli değilse, görülecek hizmeti tasarruf iadesine tercih etmek, elbette ki zorunludur. İdare, kâr zarar bilanço üzerinde çalışan ve bu yönden değerlendirilen bir ticarethane değildir. İhtiyaç kesin ve açık ise, idari eylem ve işlemlerin maliyeti düşünülemez.

Bütün bunlara rağmen asgari masraf şartına riayet eden idare, birçok ülkeler için geçerli, etkili ve iyi bir idare olacaktır.

Şu hale göre eğer bir idare asgari masraf İlkesine uymuyorsa, şunlar hatıra gelebilir:

- a) idare, müsriftir.
 - b) İyi bir plân ve program operasyonu yapılmamaktadır.
 - c) Vergi mükellefi olan vatandaşlar, idareden memnun değildir.
 - d) idarenin, masraf artmaması için, dar bir alanda faaliyet göstermesi isteniyor.
 - e) Kamu idaresi esprisini anlamış personele ihtiyaç vardır.
- 5 — Etkili idare, KAMU YARARI'na uygun idaredir.

Kamu yararının ne olduğunu, bizatihi idarenin tayin ve takdir etmesine imkân yoktur. Genel gaye ve hedefler içinde saklı bulunan kamu yararı, daha çok politik bir vetiredir. Ama idarenin bu konuda yapacağı rol iki yönlü olabilir:

- a) Açık ve kesin olarak parlamentoların ve siyasi iktidarların ortaya koyduğu kamu yararı tam olarak gerçekleştirmeğe çalışacaktır.
- b) Kamu yararının tayin ve takdirinde, baş idareci yoluyla siyasi iktidarı veya parlamentoyu uyuracak, noksanları ikmal ve hataları düzeltme yolunda çaba harcayacaktır.

Her iki halde de idare, kamu yararının koruyucusu ve uygulayıcısı rolündedir. Her türlü faaliyetini, bu görüş noktasından değerlendirir. Toplumun yararına uygun düşecek eylem ve işlemleri, ka-

nuna uygunluk ve ihtiyaçları karşılama siyasetinin sonuçları olarak, yeterli bir şekilde yürütecektir.

Eğer idare kamu yararına uygun çalışmıyorsa, şunlar söylenebilir:

- a) İdarede, dikey olarak işbirliği yoktur.
- b) İdare, yasama organlarına yardımcı olamıyor.
- c) İdare, kamu yararının nerede ve nasıl olduğunu bilmiyor.
- d) İdarede genel bir yetersizlik söz konusu olabilir.
- e) Personel rejimi, idarede istek ve heyecanı kısıtlayıcıdır.

6 — Etkili İdare, KAMUOYU'nu dikkate alan idaredir.

İdarenin sosyal bir ortam içinde çalışan mekanizma olduğunu söylemiştik. Bu ortam, insanlardan ve insan gruplarından meydana gelmiştir. Bu sebeple idare, insanların gözleri önünde, onların bütün duyguları ile akıl ve mantıkları ile süzgeçten geçirildiği bir atmosfer içindedir. Demokratik rejimlerde göz önünde olmak, kamuoyu kavramı ve değerini meydana getirir. Kamuoyu, karışık bir oluşum bulunmakla beraber, başlıca iki vetire olarak idarenin karşısında bulunur. Bir kere, idarenin işlem ve eylemlerinden doğrudan doğruya etkilenen tek tek insanlar olarak, vatandaşların olumlu ve olumsuz tenkitleri ile karşı karşıyadır. İkinci olarak, etkilemese bile, idare, basın, radyo, siyasi partiler ve diğer gruplar karşısında «cam kavanoza konulmuş balık» gibidir. Bu teşkilatlı gruplar ve ticari teşekküller vatandaşları uyarma, idarenin her davranış ve tutumunu halkın gözleri önüne serme işini başlıca görev olarak kabul etmişlerdir. Hatta birçokları hayatlarını, idarenin yanlış hareketlerini halka yetiştirmekle kazanırlar.

Öyle ise idare, kamuoyunu her zaman dikkate almak zorundadır. Bu dikkati sağlayan ve halk üzerinde idare hakkında olumlu tutum ve düşünce yaratan bilgi, halkla münasebetler tekniğidir. İdarenin yalnız etkili, iyi ve olumlu kabul gören davranışları yetmez. Bunları halka duyurmak, tanıtmak ve bilgi vermek, daha önemli bir fonksiyondur. Hata ve kusurlar, daha çok ve çabuk göze batır ve halkı etkiler. İyi ve olumlu davranışlar çok olsa bile, psikososyal bir vakıa olarak, ufak hatalar yanında çabucak değerlerinden kaybederler. Fakat iyi ve bilgili bir halkla münasebetler tekniği, idarenin hata ve kusurlarını daima geri planda bırakmayı başarabilir. Kamu idaresinde, bilinmesi ve kullanılması güç

olan bu teknik, her halde, zamanımızda ve demokratik idarelerde muhakkak kullanılmalıdır.

Şu halde etkili idare, kamuoyunu daima dikkate alan ve halkla münasebetler tekniğini başarı ile kullanan idaredir. Aksi halde:

- a) İdare ile halk arasında bir mesafe vardır.
- b) Teşkilatlanma zayıftır.
- c) Kamuoyunun, idare ve toplumsal hayattaki değeri bilinmiyor.
- d) İdare, demokratik gereklere uygunluk göstermiyor.
- e) İdare, halkla münasebetler tekniğini bilmiyor.
- f) Personel yetişkin ve ehliyetli değildir.

7 —Etkili İdare, değişen SOSYAL OLAYLAR'a uyabilen idaredir.

Kamu idaresinin, bir Devlet düzeni içinde ve sosyal ortamda hizmet gördüğü, psiko - sosyal oluşumlarla çevrili bulunduğu açık bir gerçektir. Sosyal çevre ve insanlar ise, dinamik unsurlardır. Yer ve zaman itibarıyla, daimi bir gelişim ve ilerleme gösterir. Harpler, buhranlar, her türlü afetler toplum hayatında önemli değişiklikler getirebilir. Ayrıca saf düşüncenin ürünleri, fikri değişiklik ve hür düşüncenin geliştirdiği yeni fikirler, toplumların gelenek ve görenekleri, ahlâk telakkileri ve kültürlerinde değişim faktörleridir. İdare, toplumun ayrılmaz bir parçası, aynı insanlardan meydana gelen gruplar olduğuna göre, bütün bu değişimlerden etkileneceği tabiidir. Fikir ve hareketler, artık zamanımızda, beş ilâ on yıllık çok kısa sürelerde dahi değişirken, idarenin bundan habersiz ve bilgisiz kalması düşünülemez. Ancak tek tek insanlar, gruplar ve özel teşebbüsler bundan faydalansa bile, idare teşkilâtının, bu kadar hızla intibak etmesi gerçekten güçtür. Örneğin bir harp halinde idarenin, harbin getirdiği gerçek ihtiyaç ve gerekleri, halkı tatmin edecek şekilde karşılaması ve bu gerekleri yerine getirecek tarz ve usulde değişiklik ve anlayış göstermesi halkın haklı olarak beklediği husustur. Zamanın ve belirli olayların gösterdiği bu ihtiyaçlar bölgesel olarak da ortaya çıkabilir. Bir ülkenin belli bir bölgesinde kurulan teşkilât ve yapılan uygulama diğer bir bölge için gerçek idare tarzı olmayabilir. Şu halde idare ve teşkilatlanmanın, yalnız zaman ve belirli olayların çıkardığı sosyal ihtiyaçları dikkate alması yetmez. Ülkenin bölgesel

farklılıklarından ileri gelen sosyal durum, ihtiyaç ve zaruretlerini de karşılaması ve onlara intibak etmesi gereklidir.

Sosyal ihtiyaçlara uymayan bir idare hakkında ise, şunlar düşünülebilir:

- a) İdare, çok bürokrattır.
- b) Eğitim görevi yapılmıyor.
- c) İdarede planlama yoktur.
- d) İdare, çevreye kapalı ve gelenekseldir.
- e) İdare, toplum içinde sınıflaşma ve farklılaşmaya doğru gitmektedir.

8 — Etkili İdare, açık ve kesin YETKİ - SORUMLULUK taşıyan idaredir.

Yetki ve sorumluluk prensibi, idare ve teşkilatlanmanın en eski unsurlarından biridir. Filhakika idareye, kuruluş gaye ve hedeflerine uygun olarak görevler verilmesi ve bu görevlerin yerine getirilmesi için, kendisine işlem ve eylemler yapabilme iktidarının tanınması, esasen açık bir zarurettir. Yetki anlamında kudret ve müsaade verilen insan veya kuruluşun, o işin yapılması veya yapılmaması ve bunların noksan veya hatalı bulunmasından dolayı sorundu tutulması da tabii bir durumdur. Sonra yetki verildiği kadar, bunun kullanılmasından doğacak sorumluluğun hiç olmazsa eşit derecede mevcut olması, idarenin dışından gelen arzudur. Aynı şekilde sorumluluk olduğu kadar, bunu karşılayacak yetkinin verilmesini idareler talep ederler.

Kaldı ki görev ile yetki arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Hatta yetkinin verilmiş bir görevden ve onun ifasından doğduğunu söylerler. Gerçekten görev olmayan yerde yetkinin söz konusu olmaması kadar, yetki olmazsa bir görevin ifasının da mümkün olamayacağı açıktır.

Kamu idaresi, belli hedeflere doğru yürümek ve gayeye varmak görevleri ile yükümlü olarak kurulmuş bulunduğu göre, bu görevleri yapmak hususunda idareye yeterli yetkilerin verilmesi gerekecektir. Ama bu konuda önemli olan husus, yalnızca yetki ve sorumluluğun verilmiş olması değildir. Önemli olarak şu hususlar düşünülebilir:

- a) Yetki ve sorumluluk, açık ve kesin olmalıdır.
- b) Yetki ve sorumluluğun kaynakları belli olmalıdır.
- c) İdarenin ve personelin bunları açık ve seçik olarak bilmesi gereklidir.

Bu unsurlar etkili idare konusunda önemli faktörlerdir. Bunlar, idarenin doğrudan doğruya, işlemesi, iş görmesi ve sonuç almasıyla ilgilidir. Bu sebeple açık ve kesin yetki ve sorumluluğu belli olmayan idarelerde şu görüntülere rastlanabilir:

- a) İdare, görevlerini gerektiği kadar bilmiyor.
 - b) İdarede görevlerin yerine getirilmesi konusunda çekingenlik vardır.
 - c) İdarede, tedahüller olmaktadır.
 - d) Koordinasyon ve kontrol hiç yok veya zayıftır.
 - e) Amir mevkiinde bulunanların, emirlerindeki personelle ilişkileri zayıf veya yeterli değildir.
 - f) Hizmete yatkınlık için eğitim yapılmamıştır.
 - g) İdarede karşılıklı saygı ve güven zayıftır.
- 9 — Etkili İdare, Koordinasyonun kuvvetli olduğu idaredir.

Koordinasyon, kamu idaresinin temel prensiplerinden biridir. İdarenin işbölümü sonucu ortaya çıktığı ve kendi içinde de işe ve göreve göre, çeşitli bölümlere ayrıldığı düşünülürse, gerek genel idare içinde idare ünitelerinin ve gerekse aynı idarede çeşitli seksiyonların işbirliği halinde çalışacakları sonucuna varılacaktır.

Koordinasyonun gerekliliğini başka türlü açıklamak da mümkündür. Kamu idaresi, birbirine karşı olan sosyal ihtiyaç ve kuvvetlerin toplandığı bir statüdür. Bu karşı olmak niteliğini, yan yana, birbirine yarar hale getirmek ve bunlardan sonuç almak suretiyle gidermek, ancak koordinasyon faaliyeti ile olur. Kaldı ki her idarenin, genel idare içinde kendi başına buyruk olması ve adeta devlet içinde devletler yaratması eğilimi vardır. Teşkilatlanmanın, temel prensiplere ve idare tekniğine uygun olarak yapılmaması, her çıkan kanunun yasama organlarının dışından gelen kuvvetli arzu ve hatta baskılarla, egemence davranış yönlerini açık tutması, bu eğilimi daha da çoğaltır ve fiili düzeye intikal ettirir. İşte bu hallerde

dahi koordinasyon, idari ve bilimsel bir vetire olarak uygulanması zorunlu bir prensiptir.

Koordinasyonun yatay ve dikey olması gerekir. Ayrıca aşağıdan veya yukarıdan başlayan koordinasyon şekilleri vardır. Modern idarede, çapraşıklık, büyüklük, bölüm çokluğu vesair sebeplerle, koordinasyonun aşağıdan başlaması, zirveye kadar çıkması daha doğrudur. Kumanda mevkiinde bulunanların teşkilâta ve işlere hâkimiyeti, bu şekil koordinasyonda, önemli derecelerde gerçekleşir.

Eğer bir idarede koordinasyon yok ise, idare etkisiz olduğu gibi, ayrıca şunlar da düşünülebilir:

- a) Yetki ve sorumluluk açık ve kesin olarak belirtilmemiştir.
- b) idarede kumanda birliği yoktur.
- c) Koordinatör mevkiinde olanlar, bilgi, tecrübe ve akliselim bakımından yeterli değildir.
- d) İdarede, personelin kabiliyet ve ehliyeti gelişmemiştir.
- e) İdare, yeni fikir ve programlara kendini uyduramamaktadır.
- f) Personel eğitimi önemsenmiyor.
- g) Kamu yaran ve ihtiyaçları tatmin prensibi, geri planda kalmaktadır.
- h) Teşkilatlanmada, karışıklık ve çapraşıklık vardır.

Etkili idarenin yukarıda sayılan genel şartlarına daha başkalarını eklemek mümkündür. Nitekim çeşitli müellifler, sistematik olmamakla beraber, diğer çeşit şartlardan söz açmışlardır. Bunları da şöylece özetleyelim.

a) Hizmet öncesi ve içi eğitim görmüş ve görmekte olan personele sahip idare, işlem ve eylemlerinde daha etkili olur.

b) ^ Uzmanlaşmış idare, kendisine verilmiş görevleri başarılı sonuçlara ulaştırmak hususunda ehliyet ve kabiliyet gösterir. Uzmanlaşma konusunu, bilgili idare şeklinde de açıklamak mümkündür. İşbölümü ve uzmanlaşma zarureti, son zamanlarda, özel ve kamu idarelerinin iş organizasyonunda çözümlenmesi gerekli problemler ortaya çıkarmıştır. İş başarmanın şekli ve maddi temelleri, bilgili olma ve uzmanlaşma yol ve yöntemleri ile gerçekleştirilir.

Şu hale göre etkili ve iyi bir idarenin bu temellerden ayrı kalması düşünülemez.

c) Etkili idarede ehliyetli liderlerin rolünü unutmamalıdır. Grup olarak çalışılan her yerde, kumanda birliğine ve nihayet bir baş idareciye zaruret vardır. Lider mevkiinde bulunan bu idarecilerin, yaptıkları görevler icabı, bazı nitelikleri olmalıdır. Örneğin lider yol gösterecek, gözetim ve denetimde bulunacak, koordine edecek, planlama yapacaktır. Bu türlü eylemlerde bulunurken lider, gerek karakteri ve gerekse eğitimsel formasyonu icabı bir takım metot ve usuller kullanacaktır. Bu bakımdan liderliği bir metot meselesi saymak mümkündür. Emirler vermek, bunların uygulanmasını izlemek, ikna etmek, grup üyeleri ile karşı karşıya gelmek, karşılıklı güven ve saygı atmosferi yaratmak, işlerde başarılı olmayı bir ideal haline getirmek, kullanılacak metotlardan bazılarıdır. Ayrıca idare ile halk arasında mevcut ilişkileri en iyi şekilde düzenlemek ve yöneltmek de metotlar bütününden sayılır. Bugünün kamu idareleri, büyüklük, karışıklık, ihtiyaçlar, ilerlemeler yönünden, eski idarelerle büyük farklılıklar göstermektedir. Bu derece büyük ve karışık idarelerin teşkilatlanma ve yöneltmesi, elbette ki eskiye nazaran daha büyük çabalar ve kabiliyetleri gerektirir. Ehliyetli liderler bulunmadığı takdirde, hem liderliğin etkisi hem de teşkilâtın fonksiyonel önemi kalmaz. Liderlik, insanların yöneltmesi ile ilgilidir. İyi yönetilmiş grup üyeleri, görev yetki ve sorumluluğun en bilinçli görüntüleri içinde olurlar. İdareden ve idare edilmiş olmaktan maksat da budur.

d) Teknik ilerlemeleri daima göz önünde tutan ve ona ayak uyduran idareler, etkili olarak nitelendirilebilir. XX. asır, teknik ilerlemelerin en çok sürat ve kalite kazandığı bir çağdır. Her gün yapılan teknik, değişiklikler, insanların yaşamlarını dahi kökünden değiştirecek derecelere varmıştır. İnsanlar yalnız bağlı oldukları toplumlar ile değil, dünyanın öbür ucunda bulunan insanlarla da karşılıklı etki ve tepki ilişkileri içindedir. Bugün bir uzay çağı açılmıştır. Atom çağının getirdiği yenilikler, idare ve teşkilatlanmada tam yerini bulmadan, uzay çağının getireceği yenilik ve zaruretlere karşı tedbirler aranılmaktadır. Toplumun da aynı şekilde etkilendiği bu teknik gelişmeler, sosyal ihtiyaçlar ve halkla ilişkiler konusunda idareye bir takım görevler vermektedir. Bu görevlerin en iyi şekilde yerine getirilmesi, toplumun ilerlemelere ayak uydurmasını ve onlardan yararlanmasını mümkün kılar.

SONUÇ:

Etkili idarenin genel ve temel şartlarını yukarıda olduğu şekilde sıraladıktan sonra, bunlardan bir sonuç çıkarmağa yönelmek isteriz.

Önce şöylece bir sonuçlama yapalım:

- a) İdarede baş unsur, İnsandır.
- b) İdare, İNSAN ilişkileri üzerine kurulur.
- c) İdarede gaye, İnsandır.

Buna göre etkili idare dediğimiz zaman, insanlardan meydana gelen, bir grubun, insanlar arasındaki ilişkileri gözetererek, insanların gaye edindikleri ihtiyaçları en iyi şekilde karşılayan bir idare anlamaktayız. Basit olarak tanımlanan bir grup çabalarının ne derece karışık ve çapraşık problemleri bünyesinde taşıdığını gözden kaçırmamalıdır. İdare bilim ve tekniğinin çözüm yolları aradığı problemler, sonradan idare hukuku olarak karşımıza çıkacaktır. İdareyi ve teşkilatlanmayı, şekil ve kalıplar haline getirmeden önce, geleceği ve onun getireceklerini, sağduyu ve bilinçle öngörmek gerekir. Demokratik rejimlerde, tabiatı icabı, ağır çalışan yasama mekanizmasından yeni yasalar çıkarmak, idareyi ağırlaştıran unsurlardan biridir. Bu durum gözetildiği takdirde, idarede nasıl bir teşkilatlanma kurmak, nasıl bir elastikiyet vermek ve süratli intibaklar sağlamak gerekeceği faaliyeti, devamlı ve tutarlı bir vetire olmalıdır. Yoksa teşkilâtı bir kere kurduktan ve yasalara uydurduktan sonra, mutlaka çıkmazları ve darboğazları oturup beklemek, büyük hata olur. İnsanların acı çektiğini görmek, sıkıntı ve sızlanmaların fark etmek suretiyle kamu idaresinin yeniden düzenlenmesi ve ihtiyaçlara uydurulması, Devlet idaresi kavramı ile bağdaşır bir tutum değildir. İnsanlar ve toplumlar, üyesi oldukları Devlete, önce, güven ve inanç duygusu ile bağlıdırlar. Devlet ise, üyelerine, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak şartları ve ortamı yaratmak görevi içindedir. Problemi bu yönden ele alınca, Devletin, devamlı ve tutarlı bir gelişme göstermesi zaruridir. Kamu yararını tespit, sosyal olayları izleme, teknik ilerlemelere ayak uydurma, idare ve teşkilâta yeniden yön verme çabaları, gelişme vetiresi içinde düşünülecektir.

İdareyi yeniden düzenleme ve yön verme, devamlı olarak yapılacak organizasyon ve metot araştırmaları ile olur. Teşkilât içinde çalışan personelin yeniliğe karşı bilinçsiz direnmeleri beklenebilir. Be-

lirli bir pozisyona oturmuş, görev ve sorumluluğu görgüye ve başlangıcı bilinmeyen tutum ve davranışlara dayalı bir idare, geleneksel zihniyeti ile değil gerçek ihtiyaçların, kanunların bile dışında eylem ve işlemler yapmak eğilimindedir. Bilinçsiz, geleneksel ve eğitimden yoksun idarelerde en çok duyulan ihtiyaç, tarafsız, teknik ve bilimsel araştırmalar ve reorganizasyon çabalarıdır. İdarede etkililiği sağlayacak başlıca temel unsur da budur. Araştırma ve geliştirme programlarına önem vermiş idareler, halka en iyi hizmet eden ve gayelerini gerçekleştiren idarelerdir. Gelişmiş ülkelerde O v© M ünitelerinin, teşkilâtın en önemli birimi olması, bilim ve tekniğin kesin hükmü icabıdır.

Unutmayalım ki, sağduyu dünyanın her ülkesinde birdir. Bir ve benzer olmayan husus, sağduyuyu kullanmanın metot ve usulleridir. Ülkeleri ileri ve geri diye farklılaştıran da, bu metot ve usullerin ülkeden ülkeye değişen niteliğidir.

**SİVİL SAVUNMANIN; LÜZUM VE ÖNEMİ, GÖREVİ, BAKANLIK
TEŞKİLÂTİ DIŞINDAKİ TEŞKİLÂT KADEMELERİ VE MİLLÎ
GÜVENLİĞİMİZ İÇİNDEKİ YERİ**

Hazırlayan:

Ahmet Muazzez TULGA

Sivil Savunma İdaresi

Başkan Yardımcısı

Bir ülkenin en aziz varlığı o ülkede yaşayan insan topluluğudur. Bu suretle o milleti meydana getiren insan hayatının idamesi yani can kurtarılması Sivil Savunmanın başlıca vazifesidir.

Dünya sulbünün devamı için sarf edilen bütün gayretlere ve beşeriyetin bu güne kadar geçirdiği acı tecrübelerle rağmen yeryüzünde ebedi bir sulbün temini mümkün olmamış ve insanlık çağlar boyunca medeniyet yolunda kazandığı ilerlemelere muvazi olarak yeni imha ve tahrip vasıtaları yaratmıştır.

Yakın mazide sınırlarımızı yalayıp geçmiş olmasına rağmen sosyal ve ekonomik bünyemizde hissedilir sarsıntılar yapmış bulunan Dünya çapındaki kanlı boğuşma bize gelecek savaşların karşımıza nasıl bir çehre ile çıkacağını gösteren bir ibret levhasıdır.

Bu gün Dünya milletlerinin etrafında toplanıp gruplaştıkları birbirine zıt iki ideoloji arasındaki sinsi mücadele silahlı bir çatışmaya inkılap ederse çok sayıda bir zayıfla karşılaşacağımız muhakkaktır.

Nihai zaferi kazanma ve hayatta kalma şansımızı artırmak ve dolayısıyla Millî bekamızı temin etmek ancak Sivil Savunma icaplarını yerine getirmekle mümkün olacaktır.

I — KANUNİ TARİFE GÖRE, SİVİL SAVUNMA;

- a. Düşman taarruzlarına,
- b. Tabii afetlere,
- c. Büyük yangınlara karşı:

- (1) Halkın can ve mal kaybını asgarî hadde indirmek,
- (2) Hayatî ehemmiyeti haiz her türlü resmî ve hususî tesis ve teşekkülleri korumak,
- (3) Faaliyetlerini idame ettirmek için acil tamir ve ıslah etmek,
- (4) Savunma gayretlerinin sivil halk tarafından azami surette desteklenmesini sağlamak,
- (5) Cephe gerisi maneviyatının muhafazasını temin etmek maksadıyla alınacak her türlü silâhsız, koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetlerdir.

Tarifinden de anlaşılacağı üzere, Silâhla karşı koymayı gerektiren sabotaj ve Hava indirmeleri ile hudut ve kıyı sızmalarına karşı koruyucu aktif tedbirler Sivil Savunma şümülü içine girmez.

II — LÜZUM YE ÖNEMİ:

Gelişen harp silâh ve vasıtaları ile değişen harp usulleri dolayısıyla düşman için ilk ve esas hedef; cephe gerisindeki sivil halk ve bircümle millî kaynak ve tesisler olacaktır. Çünkü bunların yok edilmesi ve tahribi ile cephedeki askerlerimizin direnme gücü kolayca çöktürilecektir.

Bu sebeplerle Millî güvenliğimiz yalnız sınırları bekleyen Silahlı Kuvvetlerimizle değil topyekûn harp gücümüzün korunması ve desteklenmesi bakımından Sivil Savunma Tedbirlerinin de ilâvesi ile sağlanabilecektir.

Bundan başka Sivil Savunma Milletlerin tarihinde çok uzun fasılalarla meydana gelmekte olan bir harp tehlikesine karşı hazırlanmak gibi uzak bir ihtimale ait verimsiz bir yatırımda değildir. Savaş felâketleri kadar barış afetlerine karşı da bir sigorta mahiyetindedir.

Böylece Sivil Savunma felâketleri önleyici ve zararları azaltıcı bir müessesesidir.

Dünyada sulhun ebedi olmadığı hakikati karşısında lüzum ve önemi yukarda maruz hizmetleriyle meydana çıkmış olur.

III — GÖREVİ:

Gerek harp felâketlerinde ve gerekse barış afetlerinde tehlikeye maruz canlıların hayatlarını kazandırmak ve en az zayıat ile bu tehlikeleri geçiştirmek çabaları Sivil Savunmanın ana görevidir. İşte kurulan bütün teşkilât bu görevi layıkıyla yapabilmek maksadıyla kurulmuş ve vatandaşa en müessir şekilde yardım edebilmeyi amaç edinmiştir.

7126 sayılı Sivil Savunma Kanununa göre Sivil Savunma hizmetlerini:

- 1 — İkaz ve Alârm (Halka ve müesseselere uçak, füze, radyoaktif serpinti yönünden)
- 2 — Tahliye ve seyrekleştirme
- 3 — Sığımlar (Umumî Hususî, müessese, ev ve apartmanlarda yapılacaklar dâhil)
- 4 — Halk eğitimi (Sivil Savunma yönünden)
- 5 — Radyolojik Savunma (Radyoaktif serpintiye karşı «FAUL LOUT» a karşı)
- 6 — Koruyucu, kurtarıcı tedbir ve faaliyetler teşkil eder.

1) İKAZ VE ALARM:

Düşman hava taarruzlarına ve radyoaktif serpinti tehlikesine karşı İkaz ve Alârm ile halkı hazırlıklı ve tedbirli bulundurmak için gereken teşkilât ve haberleşme sisteminden meydana gelir. Bu sistem; barıştan tertip ve düzenlenir. Bir olağanüstü halden itibaren çalışmaya geçirilir.

2) TAHLİYE VE SEYREKLEŞTİRME:

Hassas bölgeler ile askeri harekâta sahne olabilecek tehlikeli bölgelerde oturan halkın can ve mal kaybını azaltmak ve buralardaki Savunma gücünü destekleyen taşınabilir millî servetlerin tahrip veya düşman eline geçmesini engellemek üzere yapılır. Hangi hassas veya tehlikeli bölgelerde kimlerin ve ne gibi madde ve malların hangi kabul veya dağılma bölgelerine intikal ve yerleştirilecekleri bir plân ile tespit edilir ve ilgili mülki idare amirlerince de bu esaslar dairesinde düzenlenerek işleme konulur.

3) SİĞINAKLAR:

Savaş silâh ve araçlarının tesirlerine karşı koruyucu her cins sığınak tipleriyle bunların nerelerde, ne suretle yaptırılacakları; halk tarafından mevcut binalarda veya yanlarında vücuda getirilebilecek sığınmak veya sığınma yerleriyle ilgili hükümler ve bilgiler bir tüzükle belirtilmiş bulunmaktadır.

Bir olağanüstü halde de; barıştan hazırlanmış veya düşünülmüş olan sığınak veya sığınma yerlerinin gereken malzeme ve tedbirleri ile birlikte hizmete hazır durumda bulundurulması bütün halka ve ilgililere duyurularak sağlanır.

4) HALK EĞİTİMİ:

Sivil Savunma konularında halkın kurs, konferans ve çeşitli yayın araçları ve tatbikatlarla aydınlatılması ve eğitilmesidir. Bu eğitimler ile halkın;

- a. Cadde ve sokak kılavuzlarının ve bina korunma personelinin seçilmesi ve gerekli malzemelerinin tedariki
- b. Yangına karşı önleyici ve söndürücü tedbirler
- c. Yiyecek ve içecek gibi önemli ihtiyaç maddelerinin korunması ve yedeklenmesi
- d. Karartma tedbirlerinin alınması
- e. İhtiyaca ve binanın durumuna göre bir sığınak veya sığınma yeri hazırlanması.
- f. Tahliye seyrekleştirme veya kabul belgelerinde olduklarına göre yapacakları hazırlıklar,

Vesaire gibi hususlarda bilgi sahibi olmaları sağlanır ve barıştan itibaren bu tedbirleri almaları için teşvik edilir ve kolaylıklar gösterilir.

5) RADYOLOJİK SAVUNMA:

İkaz ve Alârm sistemi meyanında halkı radyoaktif serpintiye karşı ihbar ve ikaz edebilmek için bir radyolojik savunma ihbar ve ikaz şebekesi de vücuda getirilir. Bu şebekenin sivil asker işbirliği ile müşterek kurulması plânlanmıştır.

6) KORUYUCU, KURTARICI TEDBİR VE FAALİYETLER:

A. Koruyucu tedbir ve faaliyetler şunlardır:

Hassasiyeti, tahribatı ve zayıfatı azaltıcı tedbirler olup bunlarda:

- a) Şehir ve kasaba plânları ile önemli bina yerlerinde uygulanacak esaslar,
- b) Yangınlara karşı genel ihtiyatı tedbirler
- c) Önemli tesis ve ihtiyaç maddelerinin korunması ve yedeklenmesi
- d) Gizleme, ışıkların söndürülmesi ve karartılmasıyla gereken tedbirlerin alınması gibi hususlardır.

Bu tedbirler barıştan tespit ve düzenlenir. Olağanüstü hallerde de uygulanmalarına geçilir.

B. Kurtarıcı tedbir ve Faaliyetler:

Kurtarıcı tedbir ve faaliyetler; yani bir düşman taarruzu halinde vukua gelecek hafif yıkıntıların kaldırılması, altında kalanların kurtarılması, yaralı ve hastaların ilk yardım ve tedavileri, evsiz, giyeceksiz ve yiyeceksiz veya kimsesiz kalanların geçici barındırma ve bakımları, panik ve kargaşalıkların önlenmesi, yangınların söndürülmesi, elektrik, su, havagazı, kanalizasyon, telgraf, telefon gibi önemli kamu tesislerinde vukua gelecek basit bozuklukların ilk ve acil onaranları gibi hizmetlerdir ki bu faaliyetler (Sivil Savunma Mahalli kuvvetleri) vasıtasıyla yürütülür.

Kurtarıcı tedbir ve faaliyetler; 1 — Teşkilatlanma, 2 — Eğitim 3 — Donatım, 4 — Yönetim safhalarını ihtiva eder.

1) TEŞKİLÂTLANMA:

Sivil Savunma hizmetlerinin gereken şekilde tedviri için gerekli kuruluşların hazırlanmasıdır.

2) EĞİTİM:

Sivil Savunma Mahalli Kuvvetlerinde görevlendirilen personelin görevlerinde yetiştirilmeleri için gereken taktik ve teknik eğitimlerinin yapılmasıdır.

3) DONATIM VE İKMÂL:

Sivil Savunma Mahalli Kuvvetleri için gerekli araç, malzeme ve teçhizatın sağlanması, barıştan tedarik, depolama ve saklanmasıdır.

4) YÖNETİM:

Sivil Savunma Mahalli Kuvvetlerinin bir olağanüstü halde göreve çağrılmalarından itibaren toplanma, barındırma, bakım ve ikmalleriyle şehre yapılacak bir taarruzdan sonra sevk ve idarelerine ait işler, yönetim faaliyetlerini teşkil eder. Bu yönetimi sağlayacak olan Sivil Savunma İdare Merkezleri ile Sivil Savunma İdare Bürolarının çalışır duruma getirilmeleri ile ilgili hazırlıklar bu safhaya girer.

Sivil Savunma İdare Merkezlerinin, barıştan itibaren tesis ve teçhizi veya bir olağan üstü halde derhal işgal edilerek çalışır duruma getirilmek üzere tertiplenmiş olmaları lâzımdır.

IV — BAKANLIK TEŞKİLÂTI DIŞINDAKİ TEŞKİLÂT KADEMELERİ:

Teşkilâtın verimli hale getirilmesinde en mühim unsurlardan biri hizmetin önemi ile mütenasip kadroların temini ve bu yerlere ehil personelin atanmasıdır. 7126 sayılı kanun 1959 yılında meriyete girmesine rağmen personel noksanlığından dolayı işleyememiş bu sebepten inkılaptan sonra 85 ve 107 sayılı kanunlarla personel kadroları sağlanmıştır.

Bu suretle teşkilât yeniden kurularak 7126 sayılı kanunun tatbikattaki aksaklıkları ve eksiklikleri giderilmiştir. Bu kanunlarla:

a. Genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli dairelere

b. Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilen ve sermaye^ sinin yarısından fazlasına devletin iştiraki olan teşekkül, müessese ve şirketlerle bankalar ve özel kanunlarla kurulan kurum ve teşekküllerle sermayesinin yarısından fazlasını bunların iştirakleri suretiyle tesis edilen ortaklıklar ve özel idare ve belediyelerle bu idarelere bağlı teşekkül ve müesseselere,

c. Özel Teşekkül ve Müesseselere

Sivil Savunma uzmanlığı kadroları verilerek hizmetin emniyet ve selâmetle yürütülmesi sağlanmıştır.

Bu uzmanlar 108 sayılı Savunma Sekreterlikleri kanununa göre çıkarılan 5/698 karar sayılı Savunma Sekreterliklerinin teşkilât, görev ve yetkileriyle çalışma usullerini gösterir Yönetmelikle Bakanlık ve Umum Müdürlük Savunma Sekreterlikleri bünyesi içinde Sekretere bağlı Sivil Savunma şubesini kurmakta Bakanlık ve Umum Müdürlüğe bağlı tesislerin Sivil Savunma işlerini bu şube vasıtasıyla yürütmektedir.

İllerde Sivil Savunma hizmetleri Vilâyet Sivil Savunma Müdürlükleri vasıtasıyla yürütülür. Bu Müdürlük Vali adına yetkili Vilâyet Savunma Sekreterinin koordine ve koordinatörlüğü altında çalışır.

Özel Sektöre (yani vasatı 200 den fazla işçi çalıştıran Fabrika ve Tesislere) tayin edilen Sivil Savunma Uzmanları da o Fabrika ve Müessesede birer Sivil Savunma bürosu kurarak Vilâyetten aldıkları direktifler ve mevcut mevzuat muvacehesinde o Fabrika veya Tesisin Sivil Savunma işlerini yürütmektedir.

V — MİLLÎ GÜVENLİĞİMİZ İÇİNDEKİ YERİ:

129 numaralı Millî Güvenlik Kurulu Kanununa göre çıkarılmış bulunan 6/1645 sayılı (Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterlik Yönetmeliği) 3 üncü maddesi Millî Güvenliği şöyle tarif etmektedir.

«3. a. Millî Güvenlik (Topyekûn Millî Güvenlik) dışarıdan ve içeriden yapılabilecek her çeşit taarruzlara, bozguncu teşebbüslere, tabîî afetlere ve büyük yangınlara azimle karşı koyabilmek, Devlet otoritesini muhafaza ve devam ettirmek ve savaştan galip çıkabilmek için bütün millî kudret, gayret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılmasıdır. »

Bu tarif ile Sivil Savunma tarifi karşılaştırılırsa Sivil Savunma tarifi içine giren bütün hususlar bu tarifi içinde yer almıştır. O halde Sivil Savunma Millî Güvenliğin ana konularından biridir.

Bir Savaştan Galip Çıkabilmek İçin:

a. Silahlı Kuvvetlerin Seferberliği ile ilgili doğrudan doğruya askerî olan hazırlıkları,

b. Sivil halka ve Millî kaynaklara tevcih edilecek düşman taarruzlarına karşı koymayı sağlayan Sivil Savunma hazırlıklarını,

c. Bu iki ana hizmet kolundaki faaliyetlerin personel, lojistik, istihbarat ve moral bakımlarından desteklenmesini sağlayan hazırlık ve faaliyetleri tam olarak yöneltmek ve eksiksiz sağlamak gerekir. Buna göre Millî Güvenliğin esas unsurları:

a. Silahlı Savunma

b. Sivil Savunma

c. Barışta mevcut hizmetlerle ilgili imkân ve kabiliyetlerin sefer ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi ile bütün gayret ve faaliyetlerin silahlı ve Sivil Savunma ihtiyaç ve maksatlarına uygun koordine ve yönetilmesidir.

İşte Millî Güvenliğin esas unsurları olan bu üç faaliyet gerekli mevzuat ve Devletin Millî Güvenlik Politikası esasına da belirtilmiş ve her Bakanlıkla ilgili konular bu Bakanlıkların esas görevlerinin şümul ve mesuliyeti içine ithal edilerek Hükümetçe takibi sağlanmıştır.

Nitekim topyekûn Millî Güvenlik ödev ve görevleri içinde mütalâa edilen:

a. İnsan gücünün çeşitli savunma hizmetlerine bölümü, Çalışma Bakanlığınca,

b. Psikolojik Savunma Seferberliği, Millî Eğitim Bakanlığınca,

c. Silahlı Kuvvetler Seferberliği, Millî Savunma Bakanlığınca,

d. Sivil Savunma Seferberliği, İçişleri Bakanlığınca,

e. Sağlık Seferberliği, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca,

f. Ticaret ve İaşe Seferberliği, Ticaret Bakanlığınca,

g. Sanayi Seferberliği, Sanayi ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca,

h. Ziraat Seferberliği, Tarım Bakanlığınca,

i. Maliye Seferberliği, Maliye Bakanlığınca,

j. Ulaştırma Seferberliği, Ulaştırma Bakanlığınca,

k. Bayındırlık Seferberliği, Bayındırlık Bakanlığınca,

ve bütün bu hizmetlerin diğerleri ile münasebet ve iş birliği ve bu hizmetlere etki yapan genel hususlar ve gerekli istihbarat Başbakanlıkça takip ve koordine edilerek hazırlanmaktadır.

Millî Güvenliğin esas unsurlarından ikinci sırayı teşkil eden Sivil Savunma hizmetleri yukardan beri arz edilen mantıki ve zaruri netice dolayısıyla Silahlı Savunma ile aynı önem ve önceliği haiz olarak Silahlı Kuvvetlerin yanında yer almış veya onun kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Böylece Sivil Savunma Millî Güvenliğimizin tarifi içinde mündemiç olup, esas unsurlarından biridir. Onun yokluğu ile Millî Güvenliğimizin zaafa uğrayacağı hakikati aşikârdır.

OKTA KADEME YÖNETİM SEMİNERİ

Yazan:

Mustafa AKİK AN

Mah. İd. Gn. Md 2. D. Başkam

ÖZET

Seminer süresi
 Konferansçılar ve konuları
 Seminere katılanlar
 Konferans konularının özetleri
 Modern yönetim
 Planlama ve koordinasyon
 Teşkilâtlandırma
 Yönetim ve haberleşme
 Karar verme
 Yönetimde halkla ilişkiler ve kırtasiyecilikle savaş
 Yetki devri
 Kontrol ve teftiş hizmeti
 İş akımı İş ölçme
 Form çizimi ve kontrolü - hareket ekonomisi
 Merkezin taşra teşkilâtım geliştirme
 Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi
 Personel idaresinde sınıflandırma
 Personelin yetiştirilmesi
 Sonuç

Bakanlığımızla Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünün işbirliği ile İşçileri Bakanlığı orta kademe yönetim semineri 18 Ocak 1967 tarihinde açılıp 3 Şubat 1967 tarihine kadar 15 gün (37,5 saat) sürdü ve Bakanlıkta yapılan mütevazı bir törenle seminere katılmış olanlara sertifikaları verildi.

Günlük seminerler, öğleden sonraları Bakanlık konferans salonunda TODAİE mensuplarının verdikleri konferanslar ve her konferans sonunda tartışma ve değerlendirmeler yapılması şeklinde cereyan etmiştir.

Konferans konuları ve konferansçılar:

I — Modern yönetim	A. Fikret Ar
II — Planlama ve koordinasyon	İhsan Kuntbay
III — Teşkilatlandırma	Kenan Sürgit
VI — Yönetim ve haberleşme	Vedat Erkin
VI — Karar verme	Mustafa Tosun
V — Yönetimde halkla ilişkiler ve kırtasiyecilikle savaş	Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu
VII— Yetki devri	Mustafa Tosun
VIII— Kontrol ve teftiş hizmeti	Nihat Gündüz
IX — İş akımı - İş ölçme	» »
X — Form çizme ve kontrolü – hareket ekonomisi	A. Fikret Ar
XI — Merkezin taşra teşkilatım geliştirme	Selçuk Yalçındağ
XII — Mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi	» »
XIII — Personel idaresinde sınıflandırma	Vedat Erkin
XIV — Personelin yetiştirilmesi	Cahit Tutum

Seminere katılan orta kademe mensupla:

1 — Galip Alaçayır	Hukuk Müşavirliği emrinde
2 — Tefvik imsel	» » »
3 — Mustafa Arıkan	Mah. İd. Gn. Md. Daire Başkam
4 — Nurettin Alagök	» » » »
5 — Fethi Aytaç	» » » »
6 — Tarık Togay	» » » Şube Müdürü
7 — Sadrettin Sürbahan	» » » »
8 — Şerafettin Yarkın	» » » »
9 — Sedat Kars	» » » »
10 — Mehmet Güçlü	» » » »
11 — Adil Mutlu	» » » » emrinde
12 — İbrahim Aran	» » » »
13 — Sabri Yaşayan	» » » »
14 — Ahmet Özcan	Nüfus İş. Gn. Md. Şube Müdürü
15 — İ. Hakkı Bostancı	» » » »
16 — Nihat Üçyıldız	» » » »
17 — Mehmet Can	» » » emrinde
18 — Yusuf Acar	İller İdaresi Gn. Md. emrinde
19 — Reşat Yücel	» » » »
20 — Mehmet Oral	» » » »
21 — Sabahattin Şentürk	İller İdaresi Gn. Md- Şube Müdürü
22 — Mecit Sönmez	» » » »
23 — Orhan Aygen	» » » »
24 — Raf et Üçel	» » » »
25 — Aylâ Behlül	Özlük İşleri » »
26 — Emel Uçkan	» » » » eğitim em.

27 — Yusuf Ziya Gülek	»	»	»	»	»	Şube müdürü
28 — Ali Pıtırılı	»	»	»	»	»	»
29 — Sezai Taşkeli	»	»	»	»	»	Eğitim em.
30 — Ahmet Şensoy	»	»	»	»	»	»
31 — Yiğit Kızılcın	Teddik Kurulu Yayın Müdürü					

Konferans konularının özetleri:

I — Modern yönetim:

İdareci karar veren kimsedir. Devlet idaresi bugün karışık ve teknik bir iş haline gelmiştir. Devlet faaliyetlerinin çoğalmasına ve oldukça karışık bir şekil almasına etki yapan bazı sebepler tekniğin ilerlemesi, nüfusun çoğalması, ekonominin devlet hayatında yer ve etkisinin çok genişlemesi, haberleşme ve ulaştırma araçlarının gelişmesi, uluslararası münasebetlerin gelişmesi ve tek bir dünyaya doğru gidiş, ülke içi ve dışı göçler, demokrasinin gelişmesi sonucu yönetimin belli kişi veya zümrelerin elinden halkın veya temsilcilerinin eline geçmesi, halkın oyunun hükümetin karar ve faaliyetlerine etkisinin artması gibi sebeplerdir.

İdare, bir teknik, sanat veya ilimdir, İdare teşebbüs faaliyetlerine uygulanırsa «İşletme İdaresi» devlet faaliyetlerine uygulanırsa «Amme İdaresi» adını alır. İdarenin metot olarak bu iki alana uygulanmasında bazı ortak ve bazı ayrı nitelikler taşıdığı görülür.

İdarenin tarifleri:

İdare, grup faaliyetleri ile işlerin başarılmaları sanatı veya ilmidir.

İdare, beşeri ve maddi kaynakları plânlamak, organize, koordine ve kontrol etmek suretiyle önceden tespit edilen hedeflere yönelmektir.

İdare, beşeri ve maddi kaynakları, teşebbüslerin gayelerine ulaşmak üzere en iyi kullanma tekniği, sanatı veya ilmidir.

İyi bir idarenin şartları:

1 — Çalışmaları önceden tespit edilmiş bir hedefe yönetmek (Hedef tespiti ve plânlama)

2 — Standart metotların tespiti ve eğitimle herkesin bunlara uymasını sağlamak, çeşitli kaynakları (İnsan, araç ve gereç, para) birbiriyle uyumlu olarak olan dâhilinde kullanmak (organizasyon)

3 — Alt kademelere de karar verme imkânları sağlamak, üst kademelere daha az iş üzerinde karar verme külfeti bırakmak, paraf usulünü kaldırıp böylece boş kalan potansiyel enerjiden yararlanmak, sorumluluğu dağıtma yerine belli kişilere vermek, yukardan aşağı ve aşağıdan yukarıya haberleşmeyi sağlamak, şartlar değişince karar da değiştirebilmek suretiyle iyi bir yürütüm,

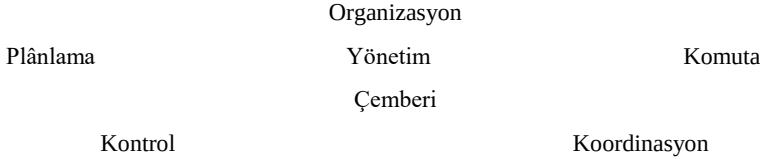
4 — Zaman zaman koordinasyon toplantıları yapmak suretiyle koordinasyonu sağlamak,

5 — İşlerin usulüne göre yapılıp yapılmadığını denetlemek.

İyi bir idarecinin tarifi:

İyi idareci, işleri plânlayıp, organize edip maiyetine delege etmek suretiyle yürütümünü sağlayan, kendisi denetçilik yapan (Pencereden manzara seyreden) idarecidir.

YÖNETİM ÇEMBERİ:

BE — Plânlama ve koordinasyon:

Başarılı (iyi) bir idarenin ölçüleri

- 1 — Etkililik
- 2 — Verimlilik (az masrafla çok iş) tir.

Plânlama:

Hâlihazır durum ile gelecekte alacağı şeklin (amacın) tespiti önemlidir.

Devlet faaliyetleri bir plânlama teşkilâtı tarafından mı yürütülmeli, yoksa buna lüzum yok mudur? Sonuç: Gelişmesini tamamlamamış memleketlerde teknik istişari teşkilâta lüzum vardır; ileri gitmiş memleketlerde kendiliğinden plânlı bir işleme var.

Amaç tespiti: Yasama organına tanınmıştır. Alternatiflerden seçim yapar. Bu seçimde hükümet (plânlama) yardımcısı olur; ikaz eder. Yalnız, plânlama, başkalarının işine müdahale niteliğini almamalıdır.

Plânlama ekip halinde çalışmayı gerektirir. Klâsik idarede yönetici, olayların arkasından gider; önüne gelen kâğıtları imza eder. Plânlı tutumda, günlük (Rutin) işlerden kurtulmak amacı vardır.

Plânlamanın faydaları:

- 1 — Yöneticiyi günlük işlerden kurtarıp ileriye düşünmeye sev keder,
- 2 — Maliyeti azaltır; kaynakların rasyonel şekilde kullanılmasını sağlar,
- 3 — Kademelerin isabetli karar almasını sağlar,
- 4 — İdareye dinamizm verir.

Koordinasyon:

İş bölümünden aynıdır. Koordinasyon zihni bir davranıştır. Muhtelif birimlerin faaliyetlerinin, birbiriyle çatışmayacak ve aynı zamanda arada boşluk kalmayacak şekilde hedefe yöneltilmesidir.

Koordinasyonun çeşitleri:

1 — Dikey koordinasyon: Kademeler arasında yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı yapılan koordinasyondur.

2 — Yatay koordinasyon: Aynı kademelerin koordinasyonudur.

Koordinasyon safhaları:

1 — Hazırlık safhasında yapılan koordinasyon,

2 — Uygulama safhasında yapılan koordinasyon.

İdareci sık sık koordinasyon toplantıları yapmalıdır. Toplantıya katılanların görüş birliğine varmaları lâzımdır. Toplantıya katılanlar, amaca ulaşmak ve koordinasyon için samimi davranmak; güçlük çıkarıcı olmamalıdır. Buna imkân da verilmelidir.

Koordinasyonda birlikte çalışmak gerekir; işin ağırlığını bir veya birkaç kişiye bırakmamalıdır.

III — Teşkilâtlandırma:

Tarifi: Belli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen fert ve gruplar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesidir.

Safhaları:

1 — Amacın tespiti,

2 — Amacın gerçekleşmesi için hangi görevlerin yapılması gerektiğinin açıkça tespiti (İş bölümüne hazırlık),

3 — İş bölümü: işleri, bunu yapacak kişilere bölüştürmek (Departementation), şekilleri:

- a) Hizmet itibariyle gruplandırma,
- b) Yer itibariyle gruplandırma (merkez, taşra gibi)
- c) Zaman itibariyle gruplandırma (Vardiya usulü gibi)
- d) Müşteri itibariyle gruplandırma (Hizmetten yararlananlar itibariyle)

- e) Aynı işin parçaları itibariyle, (İplik, dokuma, boya gibi)
- f) İcraî, istişarî, yardımcı görevler şeklinde,

Dikkat edilmesi gereken hususlar:

- 1 — Gruplandırma; ihtisastan yararlanmaya imkân vermeli,
- 2 — Koordinasyonu kolaylaştırmalı,
- 3 — Kontrolü kolaylaştırmak,
- 4 — Özel önem verdiğimiz bir işi müstakil bir birimde veya yukarı kademede tutmalıdır,
- 5 — Mahallî şartlar nazara alınmalıdır (Şartlar müsaitse mahallî teşkilât kurulmalıdır).
- 6 — Masraflar asgari olmalıdır.
- 4 — Kumanda birliğini sağlamak (ancak askerlikte tam olur)

Tedbirleri:

- a) Herkes amacı ve bunun içindeki görevleri bilmelidir,
- b) Herkes diğerlerinin yapacağı görevleri bilmelidir,
- c) Herkes kendi yapacağı görevleri bilmelidir,
- d) Bir amire doğrudan bağlı olan kişilerin sayısının sınırlanması gerekir (Kontrol sahasının tahdidi): Bu sınır aşılsa etkililik azalır Alan, yukarı kademelerde dar, aşağı kademelerde daha geniş olur.

En aşağıdaki şahısla en yukardaki arasında kurulan ara kademelerin sayısı da önemlidir. Sayı arttıkça haberleşme güçleşir ve çeşitli sakıncalar doğar. Bunlar asgari derecede tutulmalıdır.

Bu kademelere yetki devri de önemlidir.

- a) Verilen yetki görevle denk olmalı,
- b) Yetki, mümkün mertebe işin yapıldığı kademeye devredilmeli.

Türkiye idaresinde en önemli problemlerden birisi de yetki devri problemidir.

IV — Yönetim ve Haberleşme:

Anlam ve Önemi: Haberleşme; bilgi, düşünce ve his alışverişidir. Chester Bernard: «Üst kademe amirinin birinci vazifesi, iyi bir haberleşme sistemi kurmak ve geliştirmektir». Dimock: «İdarecinin ve tesir derecesi, tamamen haberleşme sistemi sayesinde, yukarı doğru itilen haberlere ve alt kademelere ulaştırılan liderlik ve ilhama bağlıdır» demiştir.

Haber akımı, haber kanalları:

- 1 — a) Yukardan aşağı doğru haberleşme: Emir, talimat, toplantı vs.
b) Aşağıdan yukarı doğru haberleşme: Rapor verme, şikâyet, tavsiye dedikodu vs.
- 2 — Yatay haberleşme: Eşit dairelerin haberleşmesi: Toplantı, örnek gönderme, bültenler, şahsi temaslar vs.
- 3 — Dışarıya doğru haberleşme: Halkla münasebetler, vatandaşla bilgi verme.

Haberleşmeye mani olan hususlar:

A — Organizasyonla ilgili hususlar:

- a) Hiyerarşik kademelerin fazlalığı,
- b) Aşırı merkeziyetçilik,
- c) Teşkilâtın genişliği,
- d) İhtisas gruplarının çokluğu,
- e) Mesafe,
- f) Resmî statü,
- g) Formalitelerin çokluğu.

B — Psikolojik unsurlar:

- a) Karar ve davranışlarda çok kere hislerin mantığa üstün gelişi,
- b) Kültür, tecrübe, tahsil, yaş vs farklılıkları,

- c) Ego duygusunun tatmine ihtiyacı,
- d) Sır saklama,
- e) İlgisizlik,
- f) Amire karşı güvensizlik,
- g) Şüphe,
- h) Korku,
- i) Değişikliğe mukavemet hissi,
- j) İyi haber verme temayülü,
- k) Sosyal mesafe,
- l) Zaman tayininde hata (Aceleye getirme v.s.)
- m) Dinleme noksanı,

C — Haberleşme araçlarının noksanlığı:

D — Dil meselesi: Seviyeye uygun dil kullanmada, açıklık, sadelik, tekrar v.s.

Tedbirler:

- 1 — Gaye ve politikanın iyi anlatılması,
- 2 — Kademeleri ve formaliteleri azaltmak,
- 3 — Yetki devri,
- 4 — Haberleşmeye müsait atmosfer yaratmak: Amir, memur ilişkilerinin geliştirilmesi, beşeri münasebetler eğitimi, kararlara iştirak, danışma hizmetleri ve şikâyet müessesesi, teklif ve tavsiye sistemi, mülakatlar, başarıyı duyurma, müşterek faaliyetler. Haber araçlarının geliştirilmesi (tartışmak toplantılar, bültenler, şahsi temaslar, yazılı ve resmi vasıtalar), açık ve sarîh emirler (ne, neden, nerede, nasıl, ne zaman? Sorularına cevap verecek şekilde), iyi bir rapor sistemi tesisi, yeknesak ve standart talimat ve usuller, sendikalarla işbirliği.

V — Karar verme:

Karar verme dinamiği:

1 — Bilgi toplama: Değerler, vakıalar, doğruluğu tevsik edilmeyen bilgiler,

2 — Plânlama: Alternatif tespiti,

3 — Alternatiflerin değerlendirilmesi ve birini seçme.

Karar verme, uyumsuzluğun çözülmesidir. (İhtilafın yok edilmesidir) .

İdarede Greşam Kanunu: Programsız işler, programlı işleri incelemeye imkân vermez. Bu sebeple programsız işler mümkün mertebe idareciye verilmemelidir.

İdari adam: İktisadi adama benzer. Nitelikleri: Seçilen iki yolun maliyetleri aynı ise bunlardan en verimlisini seçer (Sosyal maliyet); aynı sonucu veriyorlarsa en ucuzunu seçer (Ekonomik maliyet).

Müşpet uyumsuzlıkların çözümü, menfi uyumsuzlıkların çözümüne bakınca daha kolay olmaktadır. Menfi uyumsuzluğa örnek: İdarecinin arzusu hilafına verilen emri infâz mecburiyeti ile istifa arasındaki uyumsuzluk (Namuslu hata yapmaktan korkmıyınız).

Karar vermede idraki rolü: Mümkün mertebe (Flexibilite) sağlanmalıdır.

Karar vermede hissin rolü: Önemseme duygusu (prestij) in tatmini gerekir.

Teşkilât bakımından: Uyuşmazlıkların zamanla kriz haline gelmesini önlemek lâzımdır: Tavizler verilmesi, resmî uzlaşma, tahkim vs. bazı şahsî davranışlar; yumuşak akışlı haberleşme imkânlarının sağlanması vs. gibi

IV — Yönetimde halkla, ilişkiler ve kırtasiyecilikle savaş:

Halkla ilişkiler:

Amaç şunlar olabilir:

1 — Yönetimden (Politikasından) halkı haberdar etmek,

- 2 — Halkın idareye sempatisini kazanmak,
- 3 — Halkın idare ile temasta işini kolaylaştırmak,
- 4 — Alınacak kararların isabetli olması için halktan bilgi temin etmek,
- 5 — Halkın kanunlara riayetini sağlamak,
- 6 — Hizmetlerin görülmesinde vatandaşın iş birliğini sağlamak,
- 7 — Mevzuatta ve yönetimdeki aksaklıkların giderilmesi için halkın tavsiye ve dileklerinden yararlanmak.

Halkla haberleşmeye etki yapan amiller:

- 1 — Kültür seviyesi,
- 2 — Demokratik gelenek,
- 3 — Ekonomik gelişme.
- 4 — Politik ortam.

Halkın haberleşme araçları:

- 1 — Kişisel temaslar,
- 2 — Gazete vs. yayın,
- 3 — Meslek - Menfaat teşekkül ve grupları,
- 4 — Siyasi partiler,
- 5 — Nüfuzlu kişilerin aracılığı,

İdarenin haberleşme araçları:

- 1 — Basının izlenmesi,
- 2 — Halkoyu araştırmaları (Plebisit vs.)
- 3 — Dilek ve şikâyet kutuları,
- 4 — Siyasi partiler,
- 5 — İdarecilerin halkla temasları sırasında yazdıkları raporlar.

Halkla ilişkilerin örgütlendirilmesi:

- 1 — Basma demeç,
- 2 — Film, broşür vs. hazırlama,
- 3 — Reklâm firmalarından yararlanma,
- 4 — Müracaat büroları,
- 5 — Telefonla danışma merkezleri,
- 6 — Vatandaşla direk teması olan memurun iyi seçilmesi (Güler yüzlü, iyi kabul edici),

Memleketimizde durum:

- 1 — Haberleşme güçlükleri var: Köy yollarının kötülüğü gibi.
- 2 — İyi kabul yok (Aracılık, iltimas, rüşvet vs. bundan doğuyor) .
- 3 — Cehalet var.

Kırtasiyecilikle savaş:

Geçen yıl bu konuda enstitüye yetki veren bir kararname yayınlanmıştır. Şimdiye kadar beş araştırma yapılmıştır:

- 1 — Okullarda kayıt formalitelerinin basitleştirilmesi,
- 2 — İdarede tikanıklılık konulan (Fuzulî kayıp ilânları),
- 3 — İkametgâh ilmühaberi ve iyi hal kâğıdı aranmasının lüzumsuzluğu,
- 4 — Nüfus işlerinin basitleştirilmesi,
- 5 — Yazı kopyalarının (2. nci, 3. ncü nüshalarının) azaltılması.

VII — Yetki devri:

Üst'ün, yetkilerinden bir kısmını alt kademelerden birine aktarmasıdır.

Faydalanı:

- 1 — Üst kademelerin günlük işlerin kalabalığından kurtularak plânlı ve daha önemli işlere vakit ayırmasını sağlar,
- 2 — Alt kademelerde işlerin daha çabuk sonuçlandırılmasına İmkân verir,
- 3 — Coğrafi mesafe: Merkezden uzaklaştıkça (Haberleşme imkânları azaldıkça) yetki devrine ihtiyaç artar.

Sakıncaları:

- 1 — Alt kademelerde aracılığın çoğalması sonucunu doğurur.
- 2 — Alt kademedeki memur yönünden:
 - a) Kendine güvenemez,
 - b) Sorumluluğu çoğalır,
 - c) işi çoğalır,
 - d) Bilgisizdir, kalitesizdir,
 - e) Amir tarafından tenkit edilmekten korkar,
 - f) Sormak, sorumluluk yüklenmekten daha kolaydır,
 - g) Verilen iş angarya telakki edilir.
- 3 — İstikrar sağlamak güçleşir.

Yetki devrinin şartları:

- 1 — Yetki devri ile sorumluluk ta verilir. (Fakat hepsi değil; amirin sorumluluğu daima daha fazladır.),
- 2 — Astlardan birinin ihtisasına giren bir iş başka bir asta verilmemelidir. (Otorite sarsılır, ihtisastan yararlanma prensibine aykırı olur),
- 3 — Lüzumu kadar devredilmelidir (ne az, ne çok),
- 4 — Altından çıkılamayan problemlerin devri uygun değildir,
- 5 — Hiç bir ölçü uygulanmayan hallerin devri de uygun değildir,

- 6 — Mevzuattan gelen, tehditler devredilmez,
- 7 — İdarî fonksiyonlar (Plânlama, organizasyon ve metot ve yönetimle ilgili işler) de devredilmez.

Devredilecek yetkiler:

- 1 — Günlük yürütme ile ilgili (Rutin) işler,
- 2 — Daha alt kademelerde emniyet ve güvenle yapılabilen her iş,
- 3 — Teşkilât kontrolü bakımından önemli olmayan işler, Nelerin devredilebileceği iş analizi sonunda belli olur.

Yetki devrinde usul:

- 1 — Amacın tespiti (Yazılı olarak),
- 2 — Astın takdir açısının belirtilmesi,
- 3 — Alternatif hal imkânı varsa onun da kabul edilmesi,
- 4 — Hata payı ihtimali varsa onun da kabulü,
- 5 — Mümkün olduğu kadar projenin bütününün verilmesi (Esas işe müteferrik işlerin de devri),
- 6 — Kontrol: Başvurma sayısının tehdit edilmesi.

Türk İdaresinin yetki devrine hazır olup olmadığı tartışılmaktadır.

VII — Kontrol ve Teftiş Hizmeti:

Anlamı:

Kontrol, çalışmaların ne derece verimli ve ekonomik olarak plânladığımız, teşkilâtlandırıldığını, ahenkleştirildiğini ve yürütülmekte olduğunu öğrenme, ilgililere duyurma, aksaklıkları önlemek ve gidermek çarelerini teklif etme hizmetidir. Baş idareci adına yapılan danışma ve kurmay görevlerinden biridir.

İlkeleri:

MEHTAP raporu ile tavsiye edilen denetleme ve kontrol ilkeleri şöyle sıralanmıştır:

- a) Amaç, etkili ve önleyici bir teftişi sağlamak olmalı, kusur bulma ikinci önemde tutulmalıdır.
- b) Teftiş bir irtibat (Haberleşme ve koordinasyon) vasıtası olmalıdır.
- c) Teftiş bir eğitim vasıtası olmalı, inzibati ve cezai görevler ikinci plâna atılmalıdır.
- d) Teftiş, idarenin siyasetini tespit ve yüksek idarecilere ışık tutan bir vasıta olmalıdır.
- e) İdarecilerde daha verimli ve ekonomik duruma gelmek isteği mevcut olmalı, teftiş kurulları en yakın yardımcı kabul edilmelidir.
- f) Teftiş sonuçları üzerinde tedbirler almakla baş idareciler ve birinci derecede sorumlu kişiler meşgul olmalı ve teftiş çalışmaları onlarca izlenmelidir.
- g) Düzeltici tedbirler olarak mevzuatın yenilenmesi, personel eğitimi tedbirleri alınmalı, sadece merkezden emirler yayınlamakla yetinilmemelidir.
- h) Aynı daire içindeki (Hatta aynı yerleri hedef tutan daireler arasında) teftiş çalışmaları koordine edilmelidir.

Amaç: İdeal bir dünyada kontrole hiç lüzum yoktur. Bir kurula mensup her bir kişi görevini çok iyi bilse ve ehliyetinin tümünü görevine toplayıp öyle çalışsa her iş saat gibi yürür. Ancak gerçek hayatta kişiler veya teşkilât birimleri, ulaşmaya vadettikleri veya hesapladıkları hedefleri zamanında verimli ve ekonomik olarak ele geçiremezler. İşte bu yüzdendir ki sorumluluk durumundaki idareci her an yapılan ve yapılamayan işleri bilmek ve tedbirler almak ister. Küçük kuruluşlarda kontrol gözle yapılabilir; büyük kuruluşlarda ise rapor sistemleri gibi tekniklerle bu durum sağlanır.

Kontrolde rastlanılan en önemli aksaklık kırtasiyeciliktir. Kırtasiyecilik idarenin başlıca düşmanıdır. İnsanları çok çalıştırıp yorar; meşgul eder; gecikmelere sebep olur; fazla masraflar yaptırır.

Kontrolde başlıca amaçlar, kişilerin esas amaç ve görevler üzerinde çalışmalarını ve insanları daha az yorarak daha iyi ücret vererek verimli ve ekonomik çalışmayı sağlamak, lüzumsuz işleri ve kuruluşları kaldırarak yerlerine hizmeti iyileştiren veya üretimi artıranları ve lüzumlarını kurmaktır.

Çeşitleri:

- 1 — Gözle kontrol,
- 2 — İstisna kontrolü (Az masraflı kontrol: Örnekleme metodu v.s.),
- 3 — Önceden kontrol,
- 4 — Sürükleyici kontrol (Motivation: Görevsel lider yetiştirme kontrolü)
- 5 — Ani ve istem üzerine kontrol,
- 6 — Kusur ve zarar kontrolü (Çok zaman alır, en aza indirilmesi arzu edilen kontroldür),
- 7 — Malî kontrol;
 - a) Sarf öncesi kontrol,
 - b) Uygulama sırasında kontrol,
 - c) Malî hesapların kapatılması.
- 8 — Üretim ve imalât kontrolü: Programa nazaran üretimin ne dereceye kadar gerçekleştiğini, maliyeti düşürmek için ne tedbirler alındığını kontrol,
- 9 — Kalite kontrolü: Önceden tespit edilen standartlara ne derece uyulduğunun kontrolü.

Kontrol, çalışmaların bütününe, hem plânlama, hem uygulama, hem de bunların ne derece uygun izlendiğini devamlı olarak iyileştirmeye yardım eder.

Kontrol, polis durumunda değil, bilhassa öğretici, yol gösterici, haberleşme organı durumunda olduğunu bilmelidir.

İşleri daha verimli ve ekonomik hale getirmek için danışman görevi yapmalı, kendisi de en verimli ve ekonomik çalışmalıdır.

IX — İş akımı - İş ölçme:

İş akımı tekniğinin, verimli ve ekonomik iş çıkarma bakımından önemi büyüktür. Fabrikalarda çok kullanılır.

1 .— Verimli iş:

- a) Çok iş
- b) Çabuk iş
- c) Kaliteli iş
- d) Az yorucu iş (Memur için, halk için)

2 — Ekonomik iş:

- a) Maliyeti düşük iş (Kârlı iş)

3 — Amaç: Niçin? Ne,

4 — Metot: Niçin? Kim? Nasıl? Nerede? Ne zaman?

Önce mevcut iş akımı şeması çizilir. Sonra amaca göre verimlilik ve ekonomik çalışmalara aykırı aksaklıklar tespit edilir. Sonra da ıslah çareleri tavsiye edilir.

Yapılacak yönetmelikler iş akımını takip etmelidir.

İş ölçme:

İş ölçmek için aşağıdaki formülün uygulanması tavsiye edilmiştir:

$$\frac{\text{Üretilen iş birimleri toplam}}{\text{Harcanan insan saatleri}} \times \frac{\text{Saatte standart}}{100} =$$

Randıman (%)

Bu formülün uygulanması ile verimsiz iş kollarının tespiti ve eğitim ve reorganizasyonun bu istikamete yöneltilmesi sağlanabilir.

X — Form çizme ve kontrolü - Hareket ekonomisi:

Form, verimi artırır; enerjiden tasarrufu sağlar. Yazışmalarda, standartlaşma dolayısıyla unutkanlıkları önler. Form yeteri kadar bilgileri ihtiva etmelidir. Form çizerken fazlalıklardan sakın-

malı, eksik nokta bırakılmamalıdır. Form taslağı hazırlanırken test yapılmalı, ilgili muhtelif yerlerden mütalâalar alınmalıdır.

Hareket ekonomisi, bir işi daha az enerji harcayarak yapmak suretiyle enerjiden tasarrufu, verimi artırma amacını güder. Hareketten tasarrufun muayyen prensipleri vardır. Bu prensipler tekerrür eden hareketlere uygulanır.

Prensipler şunlardır:

- a) Her iki el harekete aynı zamanda başlamalı ve tamamlamalı,
- b) İki el birden boş kalmamalı, hiç olmazsa biri çalışmalı,
- c) Mümkün olduğu kadar işler parmaklarla, mümkün değilse bileğe kadar elle, yetmezse dirseğe kadar, yetmezse omuza kadar hareketlerle, mümkünse oturarak, ayakta yapmak zorunluğu varsa eğilip kalkmadan yapmalı (Gövde çek hareket yapmamalı). Mümkünse el yerine ayaklardan da yararlanmalı.
- d) Araç ve gereçler, mümkün mertebe ulaşım sahasına yakın konmalı.
- e) Yer çekiminden yararlanmalı: Hafif meyil verilerek bir şeyin önümüze kayarak gelmesi sağlanmalı, dönen, inen-kalkan, kayan iskemleler kullanılmalı.

XI — Merkezin taşra teşkilâtını geliştirme:

Teşkilatlanma iki esasa gere yapılabilir:

- 1 — Hizmet esasına göre,
- 2 — Coğrafi esasa göre.

Birinci sistem, bir hizmetin, başka hizmetler nazara alınmadan kendi ihtiyaçlarına göre taşrada teşkilât kurması sistemidir. İdari teşkilâtla ilgisizdir ve İdarî kademelere uymak zorunluğunda değildir. Bu sisteme göre (Genel İdareci) ye lüzum yoktur. İşler uzmanlarca yönetilmelidir.

İkinci sistemde, benzerlik gösteren coğrafi alanların özelliklerine göre bunların tek elden, ortak bir yönetici tarafından yönetilmesi lâzımdır. Bu fikir (Genel İdareci) fikrini zorlamaktadır. Bu sistemde Vali genel yürütücüdür. Diğer teşkilât İl Coğrafi hudutları

na ayak uydurur. Vali Devletin idari ve siyasi temsilcisidir. Bunlar diğer memurların tabi oldukları İdarî teminattan yararlanamazlar; ailevi ilişkisi olan yerlere atanamazlar, kendilerinde tahsil aranmaz.

Bizde 1624 Anayasası İl, İlçe, Bucak, kasaba ve köylerden bahsetmiştir. 1981 Anayasası yalnız İllerden bahsetmiştir. 1961 Anayasasında kamu hizmetlerinin bölge kuruluşları meydana getirebilecekleri de öngörülmüştür.

Aşağıdaki özellikler dikkat çekici niteliktedirler:

1 — İdare bölümlerinin çoğalması coğrafi alanların küçülmesi sonucunu doğurur. İçişleri Bakanlığı dosyalarından 90 İlçenin İl, 190 bucağın İlçe, 534 köyün bucak olmak için müracaatta bulundukları anlaşılmıştır.

2 — Ekonomik ve teknik gelişme, birimlerin azalması alanların büyümesi istikametinde bir etki yapmaktadır. Bunun sonucu bölge (Hizmet esasına göre kurulmuş taşra teşkilâtı) zarureti doğuyor.

Çözüm: Alternatifler:

a) İllerin sayısını azaltıp alanlarını büyültmek: Tarihi ve psikolojik sebepten olumlu karşılanmıyor.

b) O halde hizmet esasına göre mi bölge esasına göre mi teşkilatlanma yapılırsın? Türkiye 15 bölgeye ayrılıyor. Her birinin kendine has problemleri var.

aa) İller arası istişarî koordinasyon komitesi kurulsun: Etkili olmaz düşüncesiyle tavsiye edilmemektedir.

bb) Bölge Valiliği: Anayasaya aykırı görülmektedir.

cc) Koordinatör Valilik: Bölge plânlaması bakımından.

3 — İlçenin önemi gün geçtikçe artıyor. Bilhassa toplum kalkınması bakımından İlçeye tüzel kişilik vermek cereyanları başlamıştır.

4 — Valinin niteliğinin belirmesine doğru bir gidiş var.

5 — Ekonomik gelişme, Vali ve Kaymakamın rolünü, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek faaliyetlerde bulunma yönüne çevirmektedir.

6 — Bucaklar, ekonomik düzen ve verimlilik bakımından fonksiyonlarını yitirmiş durumda görünüyorlar.

XII — Mahallî İdarelerin yeniden düzenlenmesi:

Tanım:

Gerçek anlamında mahallî idareler,

— Belirli bir bölgedeki toplum için,

— Kendilerine Anayasa veya kanunlarla devredilmiş alanlarda kamu hizmeti yapan,

— Bu hizmetleri yürütmek için özel personel ve gelir kaynaklarına sahip olan,

— Merkezî İdare ile bağ ve ilişkilerinde esas felsefenin bir sonucu olarak idari bağımsızlığa sahip,

— Temsilî nitelikte,

— Çok maksatlı kamu tüzel kişileridir.

Mahallî İdare, batı kültürünün bir sonucudur.

Muhtelif sistemler:

1 — Fransız sistemi

Duruma hâkim olan merkezî idaredir. Mahallî idareyi, merkezî idarenin hiyerarşik bir kademesi sayanlar var. Tarihi olaylar bu sonucu doğurmuştur. Birçok devletler, bu arada Osmanlı Devleti tarafından kopya edildi.

2 — Sovyet Rusya Sistemi:

Sovyetler, halk meclisleri marifetiyle hizmetleri yürütmektedirler.

a) Mahallî İdareye diğer devletlerdekilere göre daha çok görev verilmiştir.

b) «Demokratik merkezîyetçilik» sloganı ihdas edilmiştir. Üst meclisler, alt meclislerin kararlarına müdahale edebilirler. Üst meclisler de halkın temsilcisi oldukları için, onların bu müdahalesi antidemokratik sayılmamaktadır.

c) Komünist partisinin etkisi sonsuzdur.

Buna göre Sovyet mahallî idaresi, İlmî anlamda bir mahallî idare değildir.

3 — Yugoslavya’da, mahallî idareler seçmenleri ile karşı karşıya kalmakta, merkez tarafından müdahale edilmemeye çalışılmaktadır.

4 — İngiliz -Amerikan sistemi:

Mahallî İdareler, tarihten beri gelmiş ve muhafaza edilmişlerdir, Merkez İdare ile hiyerarşik bir münasebetleri yoktur. Mahallî idareler, parlâmento ile doğrudan doğruya karşı karşıyadırlar.

Amerika’da, İdare ve demokrasi karşılaştınca demokrasi tercih edilir, Amerikan kamuoyu, komünizmden sonra en çok (İDAREDEN) nefret eder.

Komünist ideoloji ile kapitalist ideolojilerin birleştiği nokta devlet idaresinin sakıncalı olduğudur.

Gelişme ve Türkiye’de durum:

Değerlerin toplandığı nokta:

- 1 — Hürriyetler,
- 2 — Eşitlikler,
- 3 — Refah.

Az gelişmiş memleketlerin problemi, gelişmiş memleketlerin yavaş yavaş varmış olduğu noktaya hızla varmaktır. Buna karşı kaynak ve imkânların azlığı direnme göstermektedir.

İki yol gözüküyor:

- 1 — Totaliter usullerle kalkınma,
- 2 — Demokratik usulle kalkınma.

Afrika ülkeleri başlangıçta demokratik usulde başladılar; başaramayınca totaliter yola saptılar. Hürriyetlerle siyasî eşitlikleri feda edip İktisadî eşitlik ve refahı ön plâna aldılar.

Demokratik tarafı tutanların düşüncesi, diğer değerlerin de önemli olduğudur. Açık rejimde kalkınma sağlanmalıdır. Türkiye bu İkinciler arasındadır. Demokratik memleketler Türkiye’yi (Test yeri) olarak görmektedirler. Türkiye’nin başarısı kendi rejimlerinin başarısı olacaktır.

Fransa’da merkezî idare mahallî idareyi, Amerika’da ise aksine mahallî idare merkezî idareyi kötü gözle görür.

Türk İdarî bünyesi bu gelişmeye uygun mu?

Türkiye’de öteden beri merkeziyetçi eğilim olagelmıştır ve halen bu eğilim devam etmektedir. Sebepleri:

- 1 — Geleneksel sebep; Osmanlı İdaresinden intikal eden sistem.
- 2 — Toplumun karakteri
 - a) —Kamuoyu: Devlet baba anlayışı,
 - b) —Toplumun yapısı: Hiyerarşik aile,
- 3 — Mahallî idarelerin fiilen personel ve kaynak olarak zayıf olması,
- 4 — Millî birliği sağlama ve devam ettirme endişesi,
- 5 — Emniyeti ve asayîşi sağlama ve devam ettirme endişesi,
- 8 —Plânlamanın, bizde merkeziyetçi gözle ele alınmış olması,
- 7 — Aşın merkeziyetçi bürokrasinin mevcudiyeti:
 - a) Tarihi geliş,
 - b) Devrimlerin kabul ve yerleştirilmesinde bürokrasiden ajan olarak yararlanılmış olması,
 - c) İktisadî kalkınmanın devletçi yollarla aranmış olması. Bürokratlar ^İllerindeki yetkiyi mahallî idarelere kaptırmak istemeyeceklerdir.
- 8 — Politik durum: Türkiye demokratik düzen içine tam oturmuş değildir. Siyasî partiler merkezî idareyi tutar durumdadırlar:
 - a) Seçmen, merkezden hizmet istemekte, karşılığında oy vadetmektedir.
 - b) Mahallî politik liderlerin güçlenmesi, kendilerine rakip çıkacağı endişesiyle merkezdeki politikacının işine gelmez.
 - c) Tanım, eğitim, sağlık, bayındırlık alanlarında taşrada başarılan hizmetler iktidardaki partiye mal edilmektedir.

Bütün bunlara rağmen mahallî idarenin geliştirilmesi lehinde görüş de ağır basmaktadır. Bu görüşün gerekçeleri:

- 1 — Planı plâna fıkren katılır; onu benimser, uygulanmasında

Kolaylık gösterir; finansman ve maddî katkı da bunun arkasından gelir.

2 — Mahallî idarelerin kurulup geliştirilmesi seçmenin siyasî seviyesini yükseltir. Merkezi bürokrasinin hâkim olduğu memleketlerde halkın siyasî seviyesi düşüktür (Hâkimiyet milletindir. Acaba fiiliyatta da öyle midir?)

Sakınca: Halkın akıl dışı (irrasyonel) karar verme tehlikesi mevcut olduğudur. Cevap: Demokratik düzen içinde halkın hata yapmak hakkı vardır. Zamanla bu hata yapmak tehlikesi azalacaktır (Yüzme öğrenirken suya girmek lâzımdır),

3 — Sosyal değer ve kanaatler de mahallî idarenin gelişmesi ile birlikte gelişir.

Mahallî idare kuruluşunun geliştirilmesinin sakıncası: Muhtelif bölgelerde kalkınma aynı olmaz; bazı bölgelerin geri gitmek tehlikesi bile mevcuttur. Buna karşı bazı ülkelerde ikili bir sistem uygulanmaktadır: Geri kalmış bölgelerde idare bürokratları, gelişmiş bölgelerde mahallî idarelere veriliyor.

XIII — Personel idaresinde sınıflandırma:

Bir personel sisteminde sınıflandırma ana yapıyı teşkil eder. İşe alma, ücret, terfi, tezkiye, eğitim ve benzeri personel işlemleri ve bu işlemleri tanzim eden esaslar bu ana yapıya uyacak şekilde düzenlenir.

Amaç: Hizmet - Ücret - Nitelik (Personel) arasında makul ilişkiler kurmaktır.

Sistemler:

Başlıca iki sistem vardır:

- 1 — Amerikan sistemi
- 2 — İngiliz (ve Kara Avrupası) sistemi.

Amerikan sistemi:

Bu sisteme (kadro sınıflandırması) veya (Liyakat) sistemi de denir.

Esas: Kadroların sınıflandırılmasında şu özellikler göz önünde bulundurulur.

- a) Kadroya dâhil işlerin cinsi ve mahiyeti,
- b) Kadrodaki işlerin güçlük ve sorumluluk derecesi,
- c) Kadrodaki işlerin ifası için gerekli nitelikler.

Sistemde; birbirine benzer mahiyette olan aynı güçlük ve sorumluluk derecesi arz eden ve aynı nitelikleri gerektiren işler bir araya getirilerek aynı sınıflar ihdas edilmektedir. 1950 de 520 kadar sınıf tespit edilmiştir.

Sistemin başlıca gayesi: a) Eşit işlere eşit ücret ödenmesi,

- b) Her işin ehline gördürülmesi prensiplerini gerçekleştirmektir.

Sistemin faydaları:

- 1 — Eşit işlere eşit ücret ödenir.
- 2 — Kadro unvanlarında yeknesaklık sağlanır,
- 3 — İşe almada diplomadan ziyade ihtisas ve liyakate önem verilir.
- 4 — Bir kimse aranan niteliği haiz olmak şartıyla her hangi bir sınıfın her hangi bir derecesine girebilir, terfide de sıra şartı gözetilmez.
- 5 — İşin güçlük ve sorumluluk derecesi ile ücret arasında makul bir ilişki vardır.
- 6 — Memur, 'sınıfının ve sınıfının içindeki görevinden başka görevde çalıştırılmaz.
- 7 — Sınıflar ve dereceleri mukayese kolay olur.
- 8 — Eğitim plânına esas olur.
- 9 — Bütçede vuzuh sağlar. Personel gelirlerinin miktarı, dağılışı, yeni kadrolar hakkında açık fikir verir.

Sakıncaları:

- 1 — Memur, dar ihtisas sahaları içine hapsedilmek suretiyle, bir idareci sınıfının yetişmesine engel olduğu, ileri sürülmüştür.

2 — Karışık ve teferruatlıdır.

3 — Her sınıf için ayrı eğitim ve öğretim müessesesine ihtiyaç vardır; çok külfetlidir. Bu şartları haiz olmayan ülkelerde uygulanması güçtür.

4 — Memurların seyyaliyetini azaltır. Amirler, memurları bir işten alıp diğerine vermek veya onlara ilâve işler tevdi etmekte güçlük çekerler.

İngiliz sistemi:

(Personel) veya (Rütbe sınıflandırması) veya (kariyer) sistemi de denilebilir. Esası: Şahısları, hizmete girişte nitelik ve kabiliyetlerine en uygun sahalara ayırmaktır. Kurumsal ve kurumlar arası 100 kadar sınıf memleketteki öğretim seviyelerine ve sosyal yapıya uydurulmuştur.

Muayyen bir sınıfa girebilmek için o sınıf için tespit edilmiş bulunan öğrenim niteliğini haiz olmak gerekir. Böylece bir şahsın haiz olduğu (Diploma) ya göre hangi sınıf veya sınıflara girebileceği başlangıçta bellidir.

(idareci)lerin ayrı bir sınıf halinde mütalâası sisteminin en belirli özelliklerinden birini teşkil etmektedir. Bu sınıfa girmek gayet zordur.

Sınıflar:

1 — Genel sınıflar: İdareciler, icracılar, büro “memurları, daktilolar, evrak dağıtıcıları ve benzerleri,

2 — İhtisas sınıfları: Hukuk işleri, istatistikçiler, ilim adamları, profesyonel meslek sahipleri (Mühendisler v.s.), tabipler, muhasebeciler,

3 — Kurumsal sınıflar: Başka dairelerde benzeri olmayan ihtisas sınıflandır (Gemi inşaatçıları, veterinerler, maden eksperleri, milli eğitim müfettişleri ve benzerleri)

Her sınıf içinde adedi 6 - 8 olmak üzere dereceler tespit edilmiştir. Bu dereceler o sınıf içindeki güçlük ve sorumluluk derecelerini ifade eder. ,

Bu sistemde bir genç okuldan mezuniyetini müteakip öğrenim durumu ve şahsî niteliklerine göre muayyen bir sınıfa girer Ve memuriyette ilerlemesi o sınıf içinde olur. Bir sınıftan diğer sınıfa geçmek çok güçtür.

Türkiye’de sınıflandırma:

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile sınıflandırma müessesesine yeni personel sistemimizde yer verilmiştir. Madde 3: (Sınıflandırma, devlet kamu hizmetleri görevlerini ve bu görevlerde çalışan devlet memurlarını, görevlerin gerektirdiği niteliklere, mesleklere ve Devlet için taşıdığı değere göre sınıflara ayırmaktır.)

Kurulacak sınıflar:

Tüzüklerde belli edilecektir. 36. ncı maddede başlıca sınıflar belirtilmiştir: Yönetici, icracı, büro hizmetleri sınıfı, bilimsel, teknik ve meslekî sınıflar, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi için gereken sınıf, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde çalışan memurlar sınıfı ve diğer sınıflardır.

Kanun bu sınıflardan yalnız yönetici sınıf için üniversite ve yüksekokul mezunu olmak ve açılacak sınavı kazanmak şartını aranan nitelik olarak göstermiş, diğer sınıflar için gerekli niteliklerin teshilini tüzüklere bırakmıştır. Böylece sistemde (İdareci) sınıfa ayrı bir önem verildiği görülmektedir.

Sınıf adedinin 3ÖÖ’e yakın olacağı tahmin edilmektedir. İstisnalar: Hâkim Savcılar, Subay Astsubaylar, Üniversite öğretim üyeleri, Özel İdare Belediye, İktisadi Devlet Teşekkülü memurları.

Atanma ve terfi bakımından istisnalar: Cumhurbaşkanlığı dairesi memurları; Cumhuriyet Senatosu Millet Meclisi Başbakanlık Bakanlık Özel Kalem Müdürleri, Valiler, Elçiler, Diyanet İşleri müşavere H. üyeleri, Millî İstihbarat Teşkilâtı mensupları (Madde: 59).

Özellikleri:

- a) Sınıf dışında kadro ihdas edilemez.
- b) Memur, sınıfının içindeki görevinden başka görevde çalıştırılmaz,

c) Görevlere girme, sınıfta ilerleme liyakate göredir.

1 — Girişte: aa) Sınıf için tespit edilen genel - özel şartlar haiz olmak,

bb) Yarışma sınavını kazanmak lâzımdır. (Kurumlar arası sınıflar için Devlet personeli, Kurumsal sınıflar için kurumların sınav kurulları sınav yapacaktır).

2 — Terfide: Yeterlik, yarışma seçmesi veya yeterlik + yarışma sınavı şartı vardır.

d) Terfide liyakatin yanında kıdeme de yer verilmiş ve «asgarî bekleme süresi» kabul edilmiştir.

e) Sistem kariyer fıkırını de getirmektedir. Sınıflar içinde en yüksek dereceye kadar yükselme imkânı vardır.

f) Bir sınıftan diğer sınıfa geçmek imkânsız denilecek derecede güçtür. Memur kaydırılması ve bu yolla terfi imkânları daraltılmış bulunmaktadır.

g) Her sınıf için 6 yıldan çok olmamak üzere yetişme ve deneme süreleri kabul edilmiştir.

İntibak hükümleri:

a) İntibak işlemlerinde personelin:

1 — Öğretim ve yetişme durumu,

2 — Sicil durumu,

3 — Kıdemi ve

4 — Kamu hizmetlerinde bulunduğu görevin önem ve değeri esas alınacak ve bu işlem Devlet Personel Dairesi ve Maliye Bakanlığında ikişer üye ile bir kurum temsilcisinden kurulu (Devlet memurları Kanunu intibak ve uygulama komisyonu) tarafından yürütülecektir.

b) Memurun gireceği sınıfın derece ve kademesinde alacağı aylık tutarı müktesep hak teşkil eden aylık tutarından az ise; aradaki fark, terfi ve kademe ilerlemesi suretiyle giderilinceye kadar ödemeye devam olunacaktır.

İki üst derece tazminat veya kadronun 3 üst derece maaşı almakta olanlar için de durum aynıdır. Daimî hizmetliler için de aynı.

c) E cetvelindeki geçici personelle yevmiyeli personel ancak girebilecekleri sınıfın ilk derecesinin ilk kademe ücretini veya yevmiyesini alacaklardır.

XIV — Personelin yetiştirilmesi:

Bir Çin âliminin sözü:

«Bir yıl için hazırlanıyorsanız mısır ekiniz,

On yıl için hazırlanıyorsanız ağaç dikiş,

Ömür boyunca plân yapıyorsanız insan yetiştiriniz.»

1 — İdare hukuku: Türkiye’de eskidir. Yüz yıl geriye gider.

2 — İdare ilmi (Hukuk dışı idare = Amme idaresi) yenidir 1953 de başlar. Nedeni kıta Avrupa’sına bağlı olmamızdır. Türkiye’de bu iki dal pek ayrılmamıştır. Amerika’da ayrılmıştır ve Amme idaresi kısmı çok gelişmiştir.

Eğitim, iyi bir personel rejimi yerine asla kaim olamaz.

Eğitim çeşitleri:

1 — Hizmet öncesi eğitim,

2 — Hizmet içi eğitim,

Hizmet içi eğitim tipleri:

1 — Yön verme eğitimi: 1-2 hafta

2 — Araştırma eğitimi: 3 - 4 hafta

3 — Bilgi tazeleme eğitimi: Uzun çalışma sonunda (Yıllardan sonra) yeni bilgiler edinme

4 — Yeniden eğitim: Yeni göreve tayin, görevde esaslı değişiklik olunca.

5 — Belli sınıflar için eğitim: İhtisas eğitimi

Yöneltiri eğitim:

Simon'un yönetimi tarifi: İdare bir kararlar hiyerarşisidir.

Katz bundan yararlanarak eğitim için şu sonucu çıkarıyor:

Hiyerarşinin en alt kademesinde olanlar için teknik maharet eğitimi, ortadaki kademeler için teknik maharet + beşerî münasebetler eğitimi, tepedekiler için teknik maharet (Çok az) + Beşerî münasebetler (orta) + Meseleleri bütünü ile kavrama kabiliyetini geliştirme (en fazla) eğitim. Bu, İngiliz sistemine uygundur.

Yetişmede üst, alt ve yan kademelerle temasların sağlanması da yararlıdır. (İyi bir amir, yatay ve diyagonal temaslara zamanının % 50 sinden fazlasını verebilen amirdir. (Diyagonal temas: Aynı komşu kademedekilerin alt ve üstleriyle sağlanan temaslardır).

SONUÇ:

1 — Seminer yararlı olmuştur. Tertipleyenlere ve konferansçılara tebrik ve teşekkürler...

2 — Genel olarak seminerde öne sürülen ve başka memleketlerde bilhassa Amerika'da başarı ile uygulandığı anlaşılan (bilhassa plânlı iş yapma, koordinasyon, iyi haberleşme, halkla ilişkiler, kırtasiyecilikle savaş, yetki devri, verimli kontrol ve teftiş, iş akımı iş ölçme, form çizme, harekât ekonomisi, mahallî idareleri geliştirme, personelin yetiştirilmesi konularıyla ilgili) prensiplerin bizde de uygulanması mümkündür. Bunun için cesaretle adım atmasını bilmek lâzımdır.

3 — Bazı hususların uygulanması için alt kademe memurlarının ve halkın da eğitilmesine ihtiyaç ve lüzum olduğu belirmektedir.

DEVLETİN FAALİYETLERİ VE HALKLA İLİŞKİLER

Hüseyin Ragıp UĞUR AL

GİRİŞ:

HALKLA İLİŞKİLERİN KISACA TARİHİ GELİŞİMİ:

HALKLA İLİŞKİLERİN ÖNEMİ:

TÜRKİYEDE DEVLET FAALİYETLERİNDE HALKLA İLİŞKİLER
KONUSUNDA ÇALIŞMALAR:

HALKLA İLİŞKİLERİN TANIMI VE ANLAMI:

DEVLET FAALİYETLERİNDE HALKLA İLİŞKİLER:

HALKLA İLİŞKİLER ÖRGÜTÜ:

HALKLA İLİŞKİLERDE YEDİ OLUMLU HUSUS:

1 — GİRİŞ:

Demokratik düzenle yönetilen memleketlerde halkla ilişkiler önemli olduğu kadar gerekli bir hizmet halini almıştır. Kütle haberleşme vasıtalarının hızla gelişmesi halkla ilişkileri daha da kolaylaştırmaktadır. Modern devletlerde kamu faaliyetleri arttıkça ve çeşitlendikçe halkla ilişkilere olan ihtiyaç da önem kazanmaktadır.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine bağlı Basın ve Yayın Yüksek Okulu «Halkla İlişkiler» konusunda personel yetiştirmek amacı ile bir seminer düzenlemiştir. Bu seminer Ankara'daki kamu kurumlarında ve iktisadi devlet kuruluşlarında halkla ilişkiler, tanıtma, basınla haberleşme görevlerinde bulunan memurlarla; doğrudan doğruya halkla ilişkiler alanında olmayıp faaliyetleri halkla ilişkileri içine alan tam bir verimlilikle iş görebilmeleri için halkın işbirliğini ve iyi niyetini gerektiren görevliler göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Bu seminere İçişleri Bakanlığı adına Tetkik Kurulu Üyesi Hüseyin Ragıp UĞURAL, Emniyet Genel Müdürlüğünden 2. Şube Müdürü

Âdem ŞAKAR ile Plânlama Şubesinden Emniyet Müdürü Nejat AÇIKALIN katılmışlardır.

Seminer 5-13 Aralık 1966 tarihleri arasında Devlet İstatistik Enstitüsü toplantı salonunda yapılmıştır. Genel oturumlarda halkla ilişkiler ve benzeri alanlarda çalışan herkesin ilgileneceği aşağıda yazılı konularda uzmanlar tarafından konferanslar verilmiştir. Seminerin son üç gününde, katılanların ilgilenecekleri uzmanlık konularında ayrı ayrı çalışma grupları teşkil edilerek kendi aralarında tartışmalarda bulunmuşlar ve birer rapor hazırlamışlardır.

Seminerin son toplantısı çalışma gruplarının raporlarının incelenmesine, tartışılmasına ayrılan bir genel oturum olmuştur.

Genel oturumlarda uzmanlar tarafından verilen konferansların konuları:

1. Halkla ilişkilerin kaynağı, anlamı ve genel ilkeleri.
2. Yönetimde halkla ilişkiler.
3. Halkla ilişkiler ve kitle haberleşmesinin sosyolojisi.
4. Basın, yayın ve halkla ilişkilerde kitle haberleşme araçlarının kullanılması: Basın ilişkileri.
5. Araştırma ve kanaat yoklamaları.
6. Sağlık kampanyalarında halkla ilişkiler.
7. Halkla ilişkiler ve İktisadî plânlama.
8. Hükümetin kamuyu aydınlatması.
9. Kamu hizmetlerinde halkla ilişkiler.
10. Halkla ilişkiler ve tarımsal gelişme.
11. Eğitimde halkla ilişkilerin rolü.
12. İşçi sorunlarında halkla ilişkiler.

Çalışma grupları arasında ele alınan ve tartışılan konular.

1. Halkla ilişkiler, halkoyu ve kitle haberleşmesi,
2. Haber verme ve haberleşme teknikleri.
3. DEVLETİN FAALİYETLERİ VE HALKLA İLİŞKİLER
4. Özel alanlarda halkla ilişkiler.

İlim adamları ile idarede fiilen görev gören kişilerin bir araya geldiği ve halkla ilişkiler konusunun tartışıldığı seminer kamu idare ve kuruluşlarına faydalı olmuştur.

Gerek genel oturumlarda uzmanlar tarafından verilen konferanslar, gerek çalışma grupları arasında ele alınan konular ilginç görünmüş ise de biz burada idarecilerimiz için son derece faydalı bulduğumuz «Devletin Faaliyetleri ve Halkla İlişkiler» konusunu inceleyeceğiz.

2 — «Halkla İlişkiler» in Kısaca Tarihî Gelişimi:

İnsanlık tarihi ile başlatılabileceğimiz «Halkla İlişkiler» davranışının, bütün toplumlarda idare edenlerle idare edilenler arasında sürekli olarak muhtelif araçlar ve muhtelif adlar altında cereyan etmiş olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Ancak, bu davranışın veya bu kavramın, İlmî bir araştırma ve teknik bir teşkilât konusu olarak ele alması 20. asrın ilk yarısında A.B.D. de başlamıştır. 1930 yıllarına kadar A.B.D. de iş ve sanayi alanında beşerî unsur ihmal edilmiş, bu sahalar sadece rasyonel esaslara istinat ettirilmiştir. Fakat bütün dünya ve Amerikan piyasasını alt üst eden ekonomik buhranlardan sonra, özellikle özel teşebbüste ve sonradan kamu kuruluşlarında idarenin beşerî yönü önemle ele alınmış ve geniş halk kitleleri ile idareciler arasındaki ahengin eksiksiz ve sürekli bir haberleşme ve temas sistemi halinde kurulması için sosyal bilimciler tarafından çalışmalar yapılmıştır. Amerika'dan sonra «Halkla İlişkilerin in bir sistem olarak ele alması ve işlenişi Avrupa'da görülmüştür.

3 — Halkla İlişkiler» in Önemi:

Hükümet programlarının devamlı olarak uygulanabilmesi için, idare tarafından yapılan faaliyetlerden etkilenen halkın kendisi için yapılan hizmetleri ve alınan tedbirleri benimsemesi ve tasvip etmesi gerekmektedir. Şu halde idarece yapılan hizmetlerin ve onları etkileyecek olan tedbir ve yasakların halka duyurulması ve izah edilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, idare tarafından, halkın idareden ne istediği ve idare hakkında ne düşündüğü, yapılacak bir hizmette halkın maddî ve manevî desteğinin elde edilip edilmeyeceği hususunun da bilinmesinde fayda ve zaruret vardır. Çünkü halkın düşünce ve kanatları göz önünde bulundurulup hesaba katılmadan alınan kararların tatbikinde tam bir başarı sağlanamaz. Şu halde

İdare ile halk arasında sürekli ve tam bir haberleşme sisteminin kurulması zorunluğu ve devletin faaliyetleri ve halkla ilişkilerin önemi ortaya çıkmış oluyor.

4 — Türkiye'deki Devlet Faaliyetlerinde «Halkla İlişkiler» Konusunda Çalışmalar:

Herhangi bir madde ve hizmet vermek suretiyle halka hizmet eden bir teşkilât kâfi büyüklükte ise, halkla ilişkilerle görevli personeli vasıtasıyla muntazam bir halkla ilişkiler programı tatbik etmelidir. Bazı teşekküller kendi kadrolarında daimi olarak bir halkla ilişkiler uzmanı bulundurmayı tercih ederler. Diğer bazı teşekküller de bu işte yetişmiş başka müesseselerin halkla ilişkiler uzmanlarını kullanmak suretiyle onlardan faydalanırlar. Bu gibi teşekküller kendi hizmetlerini başka teşekküllere satarlar. Bazı teşekküllerde ise bu iki sistemi birleştirerek tatbik ederler. Yani hem bünyelerinde halkla ilişkiler personeli bulundururlar hem de başkalarının bu işteki uzman personelinin hizmetinden ücret vermek suretiyle faydalanırlar.

«Halkın teşkilâta karşı davranışını incelemek ve halkın anlayış ve kabullenişini kazanmak için gerekli faaliyetlerin icrasını icap ettiren bir sevk ve idare görevidir» diye genel anlamda özetlenebilen «Halkla İlişkiler» konusundaki çalışmalar memleketimizde çok çeşitli ve değişik açılardan yapılmaktadır. Kamu kuruluşlarında, bazen şikâyet bürosu bazen basın sekreterliği bazen de danışma bürosu ve neşriyat bürosu gibi kuruluşlar halinde hizmet gören bürolar, dar ve geniş anlamı ile halkla ilişkiler görevini yapmaktadırlar.

Yeni kurulan kamu kuruluşlarında halkla ilişkiler kavramına uygun olarak görev yapacak üniteler kurulmuş ise de bütün kamu kuruluşlarında halkla ilişkiler görevi gereği gibi yer almamıştır.

Bu yönden kamu kuruluşları ile vatandaş arasındaki ilişkilerde halkın bilgisiz bırakılması neticesinde bu kuruluşlar gereği gibi görevlerini görememektedirler. Bu bakımdan kamu hizmetleri gören devlet faaliyetlerinde «halkla ilişkiler» görevi yapacak üniteler kurulması, uzmanlar çalıştırılması faydalı ve zaruridir.

5 — «Halkla İlişkiler» in Tanımı ve Anlamı:

İster resmî, ister özel olsun bir örgütün başında bulunan idarecinin ilk olarak ilgileneceği husus, «halkla ilişkiler»dir. Halkın bir ör-

gide karşı bugün hissettikleri ve düşündükleri belki o örgüt ile ilgili yarın çıkacak olan kanunların bir parçasını teşkil edecektir. Böyle kanunlar da yüksek idare kademesinin faaliyetlerini belki tehdit edecektir. İşte zamanında «halkla ilişkiler» faaliyetlerine fazla dikkat sarf edilmesinin sebeplerinden biri de budur. Bir örgüt ile onun hizmet ettiği halk arasındaki madde veya hizmet mübadelesinde bunları birbirine bağlayacak olan davranışlara tesir eder olaylar cereyan edecektir. Eğer hizmet şekli çabuk, verimli, eğer gösterilen muamele güzel ise, personelde yardımcı olmak için bir gayret varsa, bu takdirde davranışlar olumlu olacaktır. Eğer bunların tersi vâki olursa, tabiidir ki, olumsuz davranışlar meydana gelecektir.

Halkla ilişkilere ait meydana gelecek olan problem, örgütle o örgütün hizmet ettiği halk kitleleri arasındaki ilişkilerde kendisini gösterir.

Bazı kimseler «halkla ilişkileri» tek yönde cereyan eden bir eylem olarak düşünürler. Bu doğru değildir. «Halkla ilişkileri» geliştirmek isteyen bir örgüt, sadece halkın örgüt hakkında neler düşündüğünü değil, aynı zamanda örgütle çalışan personelin de halk hakkında neler düşündüğünü dikkate almalıdır.

HALKLA İLİŞKİLERİN TANIMI:

Yukarıdaki izahların ışığı altında denebilir ki; «HALKLA İLİŞKİLER» idarenin izlemekte olduğu politikanın halka benimsetilmesi, faaliyetlerin devamlı ve tam olarak halka duyurulması, idareye karşı olumlu bir hava yaratılması ve buna karşılık da halkın da idare hakkında ne düşündüğünün ve idareden ne istediğinin bilinmesi ve halkla işbirliği sağlanması, aynı zamanda örgütte çalışan personelin de halk hakkında neler düşündüğünün dikkate alınması görevidir.

Halkla ilişkileri iyi olan yerlerde müşahade edilen dört davranış dikkati çekmektedir:

- I .— Örgütteki personel ile halk arasında karşılıklı saygı mevcut olmalıdır.
- II — Genel olarak iki taraf da karşılıklı dostluk hisleri taşımalıdır.
- III — İki tarafın davranışı da yekdiğerine yardımcı şekilde olmalıdır.

IV — Örgütteki personel, halkın kendilerine müessir ve verimli bir şekilde hizmet ettiğine inanmaları için ellerinden gelen bütün gayreti göstermelidirler. Eğer bu dört husus mevcutsa «halkla ilişkiler» iyidir.

6 — Devlet Faaliyetlerinde Halkla İlişkiler:

a) Devlet faaliyetlerinde halkla ilişkilerde özel olarak görevli uzmanların veya ünitelerin görevleri.

Devlet faaliyetlerinde halkla ilişkilerde özel olarak görevli uzmanların veya ünitelerin görevleri aşağıda belirtilmiştir:

1. İzlenen politika hakkında halkı aydınlatmak ve bu politikanın halk tarafından bilinmesini sağlamak.

Genel politikası tespit edilen hükümet programlarının Başbakan tarafından mecliste okunarak tartışılması ve diğer muhtelif partiler tarafından tenkit edilmesi ve sonra konuşma metninin tümü ile basın ve radyolardan halka duyurulması halkla ilişkilerin bir örneğinin

2. Vatandaşın idareye karşı olan olumsuz tavırlarını değiştirmek.

Diğer memleketlerde olduğu gibi, genel olarak vatandaşın idareden şikâyeti şu noktalarda özetlenebilir. Halkta idareye karşı olumsuz ve güvensiz bir hava vardır, ona göre, idare, işleri çok geciktiriyor, evrakları aylarca masa başında bekliyor, doğrudan doğruya ben temas etsem olumlu netice çıkaramam, bunun için ya bir milletvekili ile gideyim veya ondan bir kart götüreyim şeklinde düşünüyor. İdarede çalışan personel tembeldir, halka karşı haşındır güler yüz göstermez. Fazla personel çalışmaktadır. Personel halka hizmet zihniyeti ile hareket yerine ona karşı otoriter bir tavır takınırlar.

3. Vatandaşın idareye karşı olan olumsuz tavırlarını değiştirmek için kamu kuruluşlarında «halkla ilişkiler» çalışmasının önemi büyüktür.

Kamu kuruluşlarında vatandaşın olumsuz tavırlarını, işlerinin kolaylaştırılması, kamu hizmetlerinin açıklanması ve yapılamayacak faaliyetler hakkında vaatlerde bulunulmaması önleyebilir.

4. Devletin «halkla ilişkiler» görevlerinden biri de politika ve kararların tatbikinde, vatandaşın bilgisinden, düşüncesinden, görüş ve tavsiyelerinden istifade etmek, vatandaşın telkin ve şikâyetlerini nazarı itibare almaktır. Bunun için de muhtelif menfaat gruplarını temsil eden birliklerin, işçi Ve işveren teşekküllerinin, meslek teşekküllerinin, kooperatiflerin ve daha birçok diğer teşekküllerin görüşlerini almak, ayrıca anket ve kanaat yoklamaları vasıtasıyla da istediği bilgileri toplamak yollarına gidilebilir. Bu şekilde halkın görüş ve düşüncesi ve halkın işbirliğiyle hazırlanan programlar, halkın ihtiyaçlarına cevap vereceği, onlar tarafından benimseneceği için daha çok başarıya ulaşır kanısındayız. Bunun için ayrıca basının izlenmesi, aynı konuda tekrarlanan şikâyetlerin değerlendirilmesi de izlenecek bir yol olabilir.

5. Gerekli bilgileri yerinde ve zamanında vermek suretiyle vatandaşların kanun ve nizamlara uymalarını sağlamak, memleketimizde halen sayısı binleri aşan kanun, nizamname ve ayrıca bakanlık ve diğer kamu kuruluşları tarafından çıkarılan tüzüklerden halkın haberdar edilmesi oldukça güç hatta imkânsızdır. Bu itibarla, muayyen menfaat gruplarını etkileyecek olan mevzuatın ilgili teşkilât tarafından, hitap edeceği grubun anlayacağı bir şekilde izah edilmesi, anlatılması ve böylece kanunların uygulanmasının kolaylaştırılması gerekmektedir. Örneğin, yurt dışında çalışan işçiler, biriktirdikleri dövizle yurda meslekleriyle ilgili makine ve aletleri «bedelsiz ithal» müsaadesiyle getirebilirler. Burada bedelsiz ithal müsaadesi nedir? İşçi bunu çok defa gümrük vermeyeceği şekilde anlamakta ve hataya düşmektedir. Ayrıca, getirecekleri makinenin FOB değeri 10.000 TL. geçmeyecek. Burada FOB nedir? Bunlar işçilere gerek memleket dâhilinde ve gerekse yurt dışında atışeler tarafından izah edilmiş ve bu şekilde mevzuatın uygulanması kolaylaştırılmıştır. Başka bir örnek: Mart/1965 tarihinde yürürlüğe giren yeni «Sosyal Sigortalar Kanununa» göre sigortalının eş ve çocukları da bu kanunun öngördüğü Sos - Sig. yardımlarından yararlanacaklardır. Acaba bütün sigortalı işçiler bu hususun duyurulması lâzım mıdır? Bunun toplantılarda, basınla, broşürle, radyo ve diğer araçlarla duyurulmasında fayda vardır. Yine 1963 yılında çıkan grev, lokavt, toplu iş sözleşmesi ve Sendikalar Kanununun uygulanışını kolaylaştırmak bakımından Çalışma Bakanlığı ilgilileri yurdun muhtelif bölgelerinde işçi işveren temsilcileri ve bölge müdürlüklerinin iştirakiyle düzenlenen toplantılarda bu kanunları izah ettiler ve ilgili sorulan cevaplandırdılar, işte bu şekildeki faaliyetlerin diğer

teşkilâtlarca da yapılması halkın kanuna uyması bakımından zaruri görülmektedir.

6. Kamu kuruluşlarında halkın işbirliğinin sağlanması için faaliyetlerin açıklanması ve vatandaşın hizmetin kendisi için faydalı olduğuna inanması gerekmektedir.

Bu da, «halkla ilişkiler» çalışması neticesinde yapılan hizmete vatandaşın işbirliği sağlanabilir.

Köye gidecek bir yolun yapılmasında veya köyde inşa edilecek okul binasında imece usulünün uygulanması «halkla ilişkiler» için birer misal niteliğindedir.

Bir de halkın işbirliği, halkın bir fikre inanması, onu benimsemesi veya bir şeyi öğrenmesi şeklinde işbirliği sağlanabilir. Aşağıdaki misallerde olduğu gibi;

- Doğum kontrolünün tatbiki,
- Tarımda sun'î gübre ve bazı kimyevî maddelerin kullanılması[^]
- Hayvanların muhtemel bir hastalığa karşı aşılınması,
- Ormanların tahrip edilmemesi,

— Yine muhtemel bir hastalığa karşı temizliğe riayet, bulaşıcı hastalıkların derhal haber verilmesi ve diğer misallerde ilgili teşkilâtın devamlı, açık ve inandırıcı bir şekilde muhtelif araçlarla halkı ikna etmesi ve işbirliğine çağırması gerekmektedir.

7. Mevzuatın ve İdarî usullerin geliştirilmesinde ve yeniden düzenlenmesinde yardımcı olmak üzere vatandaşın telkin, tavsiye ve şikâyetlerinden yararlanmak, çok defa, İlmî bir inceleme ve daha ziyade memleketin gerçek ihtiyaçları göz önünde bulundurulmayarak, diğer bize benzer demokratik memleketlerin mevzuatından yararlanılarak, yabancı uzmanların yardımıyla hazırlanan ve yürürlüğe giren kanunlarımızda tatbikattan doğan bazı aksaklıkların meydana geldiği görülmektedir. Bu aksaklıkların kendi bünye ve ihtiyaçlarımıza göre yeniden düzenlenmesinde ilgili grupların şikâyet ve telkinlerinden yararlanılmalı, bu konuda toplantılar düzenlenmek ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

b), «Halkla İlişkiler» Örgütü:

İdarenin yukarıda özetlenen «halkla ilişkiler» fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için örgütlenmesi yani kendi bünyesinde bu konuda yetişmiş uzmanlar çalıştırması ve bir ünite kurması gerekmektedir. Bu «Halkla İlişkiler» örgütünün, İdarî teşkilâtın yani bakanlık veya diğer kamu kuruluşlarında teşkilât yürütücüsüne bağlı bir kurmay ünitesi olarak kurulması tavsiye edilebilir.

Bu örgütte çalışacak personelin de bu konuda eğitim görmüş olması ve bazı niteliklere sahip bulunması ve örgütün teknik araçlarla donatılması gerekmektedir.

Kamu kuruluşlarında ve İktisadî devlet teşekküllerinde «Halkla İlişkiler» çalışmalarını yürütecek uzman veya örgütlerin takip edecekleri çeşitli safhalar aşağıda gösterilmiştir.

1. Araştırma:

«Halkla ilişkiler» çalışmalarını yürütürken araştırma safhasında örgütte bu işi yapanlar «sadece bizim halkla ilişkiler ve ilgili problemimiz nedir ve nasıldır?» Sorusunun cevabını bulmaya çalışırlar. Bu çeşit araştırmanın ilk safhasında hizmet eden çeşitli halk grupları tespit edilir.

Araştırmanın ikinci safhasında bu grupların teşkilâta karşı taşıdıkları fikir, davranış ve reaksiyonları tespit edilir. Bu grupların, kendilerine yapılan hizmet hakkında düşünceleri nelerdir? İhtiyaç duydukları bilgi ve yardımı bulabiliyorlar mı? Bu sorulara ait bilgiler bazen mektuplar yazmak suretiyle araştırarak, bazen de halkla temas eden memurların veya temsilcilerin onlarla bizzat temas edip, onların reaksiyonlarını tespit etmeleri suretiyle toplanır.

2. Plânlama:

İkinci safha «halkla ilişkiler» programının plânlamasıdır. Bütün araştırmalar tamamlanıp analiz edildikten sonra araştırma safhasında tespit edilen halkla münasebetler için güçlüğü yenilmesi için artık teşkilâtın ne yapması lâzım geldiği bakımından karar vermenin zamanı gelmiştir. Çeşitli gruplarda daha müsait davranışlar meydana getirmek için yapılacak işler nelerdir? Bir plânın mühim bir parçası da, o planın tatbikata konulabilmesi için bütçeye kâfi miktarda paranın konulmasıdır. Birçok defalar bir teşkilâtın «halkla

İlişkiler» deki zayıf noktaları, çok para sarf etmeden giderebilir fakat büyük mikyasta bir gelişme elde etmek istenirse böyle bir faaliyet para ile yapılabilir.

3. Haberleşme veya tatbikat safhası:

Bu safhada «halkla ilişkiler» plânı tatbikata konulur. Bu safhada örgütün hizmet ettiği çeşitli grupların davranışlarını değiştirmek için plânlanan haberleşme faaliyetlerinin tatbik edildiği safhadır. Bu safhadaki faaliyetler iki kademede tatbik edilir. İlk defa, pahalı bir kampanyaya girilerek bu işe ayrılan paranın hepsini birden sarf etmeden israftan korunmak için mahdut ölçüde bir «Ön Ödeme» yapılır. Meselâ kampanya için başlangıçta imal edilen malzemenin bir kısmı ufak bir şehirde veya bölgede denenir. Eğer bu ön deneme başarı vadederse kampanyanın bütünü tatbik mevkiine konulur. Eğer bu denemede bazı hatalar tespit edilirse başka bir teknikle yeni bir malzeme imal edilir ve tekrar denenir. Yani kaide şu oluyor: Bizi başarıya ulaştıracak yolu bulduğumuza tamamen emin olmadan bütün programı tatbikatına geçmemeliyiz.

4. Değerlendirme:

Sonuncu safha, program tatbik edildikten sonra onun değerlendirmesidir. «Başarı derecesi nedir? Kampanya hedeflerine ulaşmış mıdır? » Genel olarak bir kampanya kısmen başarı sağlayınca, bu işi yapan personel başarısızlığa uğrayan hususların analizini yapmayı istemezler ve bu bakımdan hata yaparlar. Fakat gelecekte plânlanacak kampanyaların başarısı yapılacak bu tip analizler ve onlardan çıkarılacak neticelerle sağlanabilir.

c) «Halkla İlişkileri» Geliştirmek için Yedi Olumlu Husus:

Hükümet müesseselerinde olduğu kadar diğer özel iş yerlerinde de bu yedi olumlu husus önemli ve kabili tatbiktir. Bu hususlar şunlardır:

1. HALKA HİZMET RUHU.
2. İŞ YAPAR CİDDİ VE İNTİZAMLİ OLMAK.
3. MÜNAKAŞA ETMEK VE AZARLAMAKTAN KAÇINMAK.
4. KONULARI İYİ AÇIKLAMAK.
5. KENDİNİZİ MUHATABINIZIN YERİNE KOYMAK.
6. VAADLERİNİZİ TUTMAK.
7. DAİRENİZİN KULLANIŞLI VE HOŞ GÖRÜNÜŞLÜ BİR HALE GETİRİLMESİNİ SAĞLAMAK.

AVRUPA GÜNÜ

Yazan:

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

Plân:

- 1 — Avrupa Birliğinin kuruluşu
- 2 — Gayeleri
- 3 — Teşkilâtı
- 4 — Diğer Birlik ve Teşekküller
- 5 — Sonuç.

1 — Birinci Dünya Harbi bütün dünyada tesirlerini göstermiş ve bilhassa fiilen bu harbe katılanlar ve memleketimiz maddî zararlardan başka 20 milyon insanın ölümüne ve pek çoğunun yaralanmasına ve sakat kalmasına duçar olmuşlardır. Bu harpten sonra büyük devletlerin mesuliyet sahibi ve ileri gelen kimseleri böyle bir facianın tekrerrür etmemesi için «Milletler Demeği» eski adıyla Cemiyeti Akvam'ı kurmuşlardır.

İlk zamanlar barış ve güvenliği sağlayacak diye ümit bağlanarak harp masraflarının kısmen de olsa kısılmasına, harp gemilerinin batırılmasına sebep olan «Milletler Derneği» de ümitleri 15 yıl sonra suya düşürmüş ve İkinci Dünya Harbinin doğmasını önleyememiştir. Bu harp birincisinden de fazla can ve mala kıymıştır. 28 milyon insan ölmüş ve 1 trilyon 992 milyar dolar maddî kayıp olmuştur. ⁽¹⁾

İkinci Dünya Harbinden sonra büyük devletleri idare edenler harbi önlemek için bu defa Birleşmiş Milletler Teşkilâtını kurdular. Fakat bu teşkilât birincisi kadar da süreli bir güvenlik sağlayamadı.

¹ Doç. Dr. Haşan Olalı Milliyet Gazetesi 5 Mayıs 1966.

Bu sebeple devletler savunma masraflarında bir kısıntıya gidemediler.

Birleşmiş Milletlerde Rus vetosu bu teşkilâtı çalışamaz hale getirdi. Yunanistan ve Çin'deki ilk savaşlar Üçüncü Dünya Harbinin başlangıcı gibi sayılmaya başlandı.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı gerçi bazı anlaşmazlıkların harp haline gelmesini önlemiştir. Arap - İsrail Harbi gibi, fakat Milletler Demeği kadar süreli bir güvenlik havası yaratamamıştır. Daha başlangıçta güvensizlik başlamış ve silahlanma yarışı devam etmiştir.

Bu teşkilâtın kifayetsiz olması ve aksaklıkları birçok sebeplere istinat ettirilmiştir. Politikacılar «Vetodan», ileri geldiğini iddia etmişler, sosyolog ve bilginler se anlaşımadan doğduğunu belirtmişlerdir. (2)

Federalistler harbi önlemek için kanunlar yapmak icap ettiğini, federal devletlerarasındaki barışın kanunlarla sağlandığını ileri sürmüşlerdir. «Yeryüzünde harp ihtimalini kaldırmak ve insanları devamlı emniyet ve huzura kavuşturmak Dünya Birliği ile mümkündür.» fikri de federalistlerindir. Bu fikirler üzerinde uzun zaman durulmuş ve aykırı fikirler de ortaya atılmıştı. Bazı düşünürlere göre «Dünya Federal Devleti kurmak güçtür. Ancak hayal edilebilir fakat Avrupa'daki devletler bir Federal Avrupa Devleti kurabilirler. Avrupa medeniyetinin kurtulması bu birliğe bağlıdır.»

Büyük ve yakın tehlikenin karşısında uzun zaman isteyen Dünya Federal Devleti yerine tehlikeyi hemen önlemek için Avrupa Birliğinin gerçekleştirilmesi bir kısım düşünürler tarafından tavsiye ediliyor.

Nihayet 25/Şubat/1948 de Brüksel'de Avrupa Birliği Konseyi şu görüşü benimsemiştir. Bir «İnsan Hakları» Mahkemesi kurulacak ve bu mahkeme birliğe giren devletlerin ve ülkelerindeki gerçek ve tüzel kişilerin insan hakları ile ilgili olarak açacakları davalara bakacaktır. İnsan Haklarının çiğnenmesi bir Kanun, bir tüzük, bir mahkeme kararı veya bir İdarî muamele ile vaki olsa bile mahkeme bunlara bakabilecektir.

Bu görüşler çerçevesi dâhilinde barış davasının hürriyet ve demokrasi ile ilgili olduğu meydana çıkmaktadır. Zaten hürriyeti be-

² Prof. Süheyp Derbil İller ve Belediyeler Dergisi Sayfa 6.

nimsemiş demokratik idarelerle yönetilen memleketlerin kolay kolay harbe srktenmedikleri anlaşılmıştır. Gerçekten demokratik idarelerde bte ve para işleri Ve Hükümetçe alman kararlar halka açık olduğu halde, aksine demokrasiyi kabul etmemiş totoliter devletlerde, bte ve hazırlıklar gizli olduğundan harbe daha kolay gidilmektedir. şu halde harbi önlemek için Avrupa ve Dünya Birliği yanında hürriyet ve demokrasi için de çalışmak lâzımdır.

Avrupa Birliği harp ihtimalini azaltırsa da ortadan kaldırmaz. Dünya Birliği bu yolda da etkili tedbirler alabilir. Birleşmiş Milletlerin harbi nleme yolunda tesirli olmaması belki de büyük devletlerin sahip olduğu veto hakkından ileri gelmektedir. Bu kaldırılırsa daha etkili kararlar alacağı muhakkaktır. Fakat büyük devletlerin rekabeti, ihtirası, mevcut güvensizlik vetonun kalkmasına engel olmaktadır.

Bütün bu sebepler tahtında Dünya Birliği taraftarları Birleşmiş Milletler Kurulunun dışında çalışarak, Eylül 1947 de Lüksemburg’da yapılan Kongrede, Mart 1948 de Paris’teki Konsey Toplantısında bir çözüm yolu bulmak için gayret ettiler.

Sayıdığımız bu sebepler, saikler Ve bunların doğurduğu çalışma ve gayretler semeresini 5 Mayıs 1949 da vermiştir. Bu tarihte Londra’da Avrupa Birliği fikrini gerçekleştirmek için bir adım sayılan Avrupa Konseyi statüsü 10 ülke tarafından imza edilmiştir. Bunlar: Belçika, Danimarka, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç ve İngiltere’dir.

2 — Gayeleri:

5/Mayıs/1949 da. İmzalanan Konsey statüsünün 1. maddesi Konseyin gayelerini şu şekilde ifade etmiştir:

«Avrupa Konseyinin gayeleri müşterek prensip ve idealleri korumak ve yaymak ve üyelerin ekonomik, sosyal inkişaflarını temin maksadıyla bunlar arasında daha sıkı bir işbirliği sağlamaktır.»

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Konsey yelerinin müşterek prensip ve ideallerini muhafaza ve ilân edecektir. Avrupa’da yaşayan Milletler arasında ırk, sosyal yapı, din, dil, sanat, ekonomik gelişme seviyesi ve tarih bakımından mevcut ayrılıklara rağmen müşterek hususların da mevcudiyeti bu suretle kabul edilmiş oluyor.

1947 yılında Amerikalı General Marshall'ın ilân ettiği Amerikan Politikasından ilham alınarak «Avrupa'da Ekonomik İşbirliği (OE EC)» kuruldu.

1948 yılında çalışmalarına başlayan bu teşkilâta 16 devlet katılmıştır. 1961 de bu teşkilâtın yerine «Gelişme ve Ekonomik İşbirliği» (OECD) kurulmuştur. Bu suretle gelişme yolunda gayret sarf eden memleketlere İktisadî yardım başlamıştır.

Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman bir Fransız Alman kömür ve çelik birliği kurulması fikrini ortaya atmıştır. Nitekim daha sonra bu birlik kuruldu İktisadî ve sosyal alanda üyelerine birçok imkânlar sağlayan bir birlik haline geldi. Ayrıca 6 üyeli Avrupa Ekonomi Topluluğu (Ortak - Pazar) ve Avrupa Atomik Enerji Topluluğu (EURATOM) Avrupa Birliğinin nüvesini teşkil etmek üzere kurulmuş olan İktisadî kuruluşlardır.

İngiltere ve diğer bazı Avrupa devletleri ortak pazara giremedikleri için 1959 da ekonomik grup (EFTA) u kurdular. Bu serbest bir ticaret ortaklığı şeklinde olduğu için arzu eden devletler katılabilmektedir. Bu ortaklığa Avusturya, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, İngiltere Ve Danimarka katıldılar. Daha sonra 1961 de 'İngiltere Birleşik Krallığı, Danimarka, Norveç ve İrlanda ortak Pazara üye olmak için müracaat ettiler. Fakat 1963 de müracaatlarına menfî cevap aldıklarından Avrupa'da bu suretle iki kuvvetli ticaret grubu meydana gelmiş oldu.

Her şeyden önce konsey, üyelerinin ekonomik ve sosyal inkişafı yanında barışın üzerine istinat ettiği esasları da muhafaza etmek durumundadır. Bu esaslar:

- a) İnsan hakları,
- b) Demokratik nizam.

a) İnsan Hakları: Tarihin çok eski devirlerinden beri insan, bağımsızlığı için mücadele etmiş ve bu mücadele halen devam etmektedir. Şu halde hür olan insanın bu hürriyeti kanunlarla teminat altına alınmalıdır. Zira insan fert olarak din, dil, ırk farkı gözetilmeden en kıymetli unsurdur. Avrupa'nın başlıca hazinesi olarak kabul edilir. İkinci Dünya Savaşı sonunda hukuk nizamına temel olan bu mefhum Avrupa'yı meydana getiren başlıca ilkelerden biri olmuştur. Konseyin kurulmadan evvelki safhalarını belirtirken de bahsettiğimiz gibi konsey İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde

sayılan prensipleri ilk defa müeyyideye bağlamış ve bu suretle devletlerin bir divan önünde muhakeme edilmesini sağlamıştır.

b) Demokratik nizam: Demokratik nizam insana verilen önemin başka bir ifadesidir. Zira insan hür olma ve refâha kavuşma imkânını ancak bu nizam sayesinde bulabiliyor. Demokratik nizamda her şey halka açık olduğundan Efkarı Umumiyenin benimsemediği ve istemediği yola Hükümet ve devletler pek gidemezler. İşte bu sebeptendir ki Konsey bahis mevzuu iki prensipten hiç bir suretle fedakârlık etme yoluna gitmemiştir.

Ayrıca birleşmekte olan Avrupa rasyonel düşünceye ve ilme önem vermekle ayrı bir özellik taşımaktadır.

Tarihte görülen hatalardan ve hissi davranışlardan sıyrılan ve manevî değerleri kıymetlendiren, müşterek idealleri paylaşan memleketlerin, halkların refah ve saadetleri uğruna bütün kaynaklarını birleştirdiği Avrupa gerçek olmak yolundadır. Bugün hayret edilecek derecede yol almış olan Avrupa Birliği işte böyle bir Avrupa olma gayesiyle hareket etmektedir. Bu gayeyi gerçekleştireceğine en kötümserler bile inanmış bulunmaktadır.

3 — Teşkilâtı:

Merkezî konsey tüzüğü'nün 11. maddesi gereğince Strazburg olan konsey, siyasi bir teşekkül olup 18 üyeden meydana gelmiştir. Bunlar Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere ve Kıbrıs'tır. Türkiye bu Birliğe 1949 Ağustos'unda katılmıştır.

Avrupa Konseyinin Hükümetleri temsil eden bir Vekiller Komitesi ve Parlamentoları temsil eden bir istişarî assambleesi vardır. İstişarî assamblede aksine karar alınmadıkça toplantı yeri Strazburgdur. Şimdiye kadar assamble daima burada toplanmıştır. Vekiller Komitesi ise Starzburgda, Paris'te ve bir defa da Roma'da toplanmıştır. ⁽³⁾

Starzburgda Avrupa Konseyinin toplandığı ve yerleştiği binanın adı «Avrupa Sarayıdır.» Bu binada assamble toplantıları için bir içtima salonu, Vekiller Komitesi için bir toplantı salonu, Komis- 1

³ Ahmet Hilmi Nalçacı İller ve Belediyeler Dergisi Sahife 244 - 245.

yonlar, daimî delegelikler, matbuat, radyo stüdyosu, kütüphane ve İdarî servisler için odalar bulunmaktadır.

İstişarî assamble tarafından seçilen bir genel sekreter ve bir genel sekreter yardımcısı bulunmaktadır. Konseyin bütçesi bu genel sekreterlikçe hazırlanmaktadır.

İstişarî assamble üye memleketlerin nüfus ve parlamento üye adedine göre parlamentoları tarafından seçilmiş parlamenterlerden teşekkül eder. Assamblenin bir de umumî kâtibi bulunmaktadır. Statüye göre assamble senede bir defa toplanır ve toplantı bir ay devam eder.

Vekiller Komitesi: Ekseriya üye devletlerin Hariciye Vekilleri tarafından meydana getirilir. Vekiller Komitesi senede bir veya iki defa toplanır bu itibarla devamlılığı sağlamak gayesi ile «Vekiller Temsilcileri» bulunur. Bunlar üye devletlerin yüksek memurları arasından tayin edilir. Ve memleketlerini devamlı olarak temsil ederler.

Ayrıca Vekillere gelen projeleri etüt ve tanzim etmek üzere eksperler (mütchassislar) komiteleri bulunur.

Assamblenin toplantı halinde bulunmadığı zamanlarda sürekliliği sağlamak üzere Başkanlık Divanı, Komisyon Başkanları ve memleketler ve fikirlerin temsilini temin edecek şekilde assamblece seçilmiş üyelerden meydana gelen bir daimî komisyon teşkil edilmiştir. Senede en az dört defa toplanan bu komisyon assamble toplantı halinde bulunmadığı zaman onun vazifelerini ifa eder.

Assamble gündemindeki muhtelif meseleleri incelemek üzere bir takım komisyonlar bulunur. İçtimalar sırasında Starzburgda diğer zamanlar Avrupa'nın muhtelif yerlerinde toplanan bu komisyonlar 11 adettir. Bunlar siyasî, İktisadî, sosyal, hukuk, kültür, nizamnameler, ziraat, mahallî idareler, temsil edilmeyen milletler, nüfus ve mülteciler ve bütçe komisyonlarıdır.

Ayrıca muayyen bir vazifeyi ifa etmek üzere «Çalışma Grupları» teşkil edilir.

Bütün bunlara ilâve olarak 1950 de Vekiller Komitesi ile istişarî assamble arasında daha iyi bir irtibat kurmak üzere bir Karma Komite kurulmuştur. Vekiller Komitesinden 6 üye ile Başkanı dâhil olmak üzere assamblece seçilmiş 6 üyeden meydana gelen bu komitenin başkanı assamblenin başkanıdır. Bu komite assamble ile Vekiller Komitesi arasında koordinasyonu temin eder.

4 — Diğer birlik ve teşekküller:

Bugün dünyada beynelmilel bir teşkilât olan Birleşmiş Milletler dışında Amerika Devletleri Organizasyonu, Afrika Birliği organizasyonu, Arap Ligi bulunmaktadır.

Bu hale göre bölgesel bir kuruluş olan Avrupa Konseyi gibi organizasyonlara dâhil olmayan çok az memleket kalmıştır. Sadece yakın bir geçmişte sağduyu sahibi Asyalılar bir Asya ve Pasifik Konseyinin kurulmasını teklif etmişlerdir.

Marshall Plânından bu yana büyük gelişmeler kaydedilmiş ve nihayet dört temel hürriyet üzerinde kurulmuş bir dünyaya doğru gidilmektedir. Bu hürriyetler söz ve ifade hürriyeti, herkesin kendi istediği şekilde Allaha ibadet etme hürriyeti, istek hürriyeti, korkmadan yaşamak hürriyeti.

Birleşmiş Avrupa ne şekil alırsa alsın yukarda bahsettiğimiz idealler 5 Mayıs Avrupa Gününde kutlayacağımız unsurlardır.

Bu arada askeri bir teşekkül olan NATO'dan da bahsetmek yerinde olur. 15 üyesi bulunan NATO 1949 da teşekkül etmiştir. Kanada, Amerika, Belçika, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, İrlanda, Norveç, Hollanda, Portekiz, Türkiye ve Büyük Britanya bu teşkilâta üye bulunmaktadırlar.

Bunlardan başka 1954 de 7 üye ile Batı Avrupa Birliği kurulmuştur. Belçika, Batı Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Büyük Britanya, bu birliğe üyelerdir.

Bu birlik ve teşekküller dışında ekonomik bir takım teşekküller vardır. Bunlardan yazımızın baş taraflarında kısmen bahsetmiştik. 1961 de kurulan Gelişme ve Ekonomik işbirliği teşekkülünün 21 üyesi vardır. Bunlar Kanada, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye ve Büyük Britanya'dır.

5 — Sonuç:

Yukardan beri izaha çalıştığımız birlik ve teşekküllerin gayesi demokratik nizam ve insan hakları olduğuna göre devamlı olarak bu amacın tahakkuku için çalışılmış ve gayret edilmiştir.

Avrupa Konseyi bugüne kadar 50 den fazla Milletlerarası anlaşma yapmış, ekonomik, hukukî, kültürel, sosyal ve teknik işbirliği için çalışmıştır. Bu konsey Avrupa fikir ve düşüncelerinin en büyük sahasıdır. Milletlerarası anlaşmalarda v© insan haklarını korumada büyük bir söz sahibidir.

Netice olarak; diyebiliriz ki Avrupa Konseyi Avrupa'ya refahı getirmiş ve yapılan anlaşmalarla 300 milyon kadar insanın hayatını garanti altına almıştır. Seyahat, teknik ticaret, işbirliğini önleyici her şey ortadan kaldırılmış ve her Avrupalı ilerlemelerden ve medeniyetin doğurduğu imkânlardan istifade ettirilmiştir. Ayrıca geri kalmış ülkeler de unutulmamış yardım için programlara devam edilmiştir. 1962 de Avrupa'nın başarılarını gören Kennedy Atlantik Paktını ortaya atmış ve 1963 de Frankfurt'ta Avrupa'yı dünya meselelerinde tam bir bütün olarak yardım etmeye davet etmiştir.

Bütün bu başarılar ve ilerlemeler karşısında bigâne kalmayan Türkiye'niniz Avrupa Konseyine kuruluşundan iki ay sonra katılmış ve Konsey statüsünün imza tarihi olan 5 Mayısı «Avrupa Günü» olarak kutlamaktadır. Zaten Lozan Antlaşmasından sonra Avrupa'yı seçmiş, Atatürk Devrimlerini başarmış, coğrafi bakımdan olduğu kadar İnsan Hakları ve demokratik nizamaya saygı açısından da Avrupa'ya bağlanmış olduğumuz için bugün bizim için özel bir önem taşımaktadır.

Cumhuriyeti kurmakla insan haysiyetini ve demokratik rejimi her şeyin üstünde tuttuğunu ispat eden, «Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir» vecizesine inanan ve en büyük kuvvetini Atatürk Devrimlerinden alan memleketimiz İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa'da cereyan eden gelişmeleri yakından izleyerek hedefimize uygun olan siyasî başarıyı kazanmıştır.

12 Eylül 1963 tarihinde Ortak Pazara üye memleketlerle imzalanan anlaşmalar sonunda bu teşekküle de temas kurulmuştur.

Bu suretle mallarını lâayık değerle pazarlayacak, ihtiyaç duyduğu ve ithalinde müşkülât çekilen maddeleri kolayca tedarik edecek, atide refaha kavuşacağı muhakkak olan bir ortamda memleketimiz kendisine yaraşır seviyeye erişmek için bütün gücünü ve kaynaklarını seferber etmiştir.

TERCÜMELER

İDARİ MAHKEMELER

Çeviren:
Cengiz BAYYURDOĞLU
Mülkiye Müfettişi

28 Plüviöse VIII (16/Şubat/1799) tarihli bir Kanunla, Napoleon, Devlet Bünyesinde, Devlet Şûrasının oynadığı role müşabih olarak, her vilâyette bir Vilâyet Meclisi (= Conseil de Prefecture) ihdas etmişti. İdari otoriteye mütalaa beyan etmekle yükümlü kılınan bu teşkilât, İdarî Kaza yetkileri ile teşhiz edilmekle beraber, bu sahada kâfi derecede kısıtlanmış bulunuyordu. Personeli; çalışma sahasında az yetişmiş, iptidai şekilde mükâfatlandırılmış ve valiye sıkıca bağlanmış şahıslardan teşekkül eden Vilâyet Meclisleri, mutlu bir teşkilât olamadı 6 ve 26 Eylül 1926 tarihli Kanun Karanamer, beraberlerinde müessir değişiklikler getirdi: Vilâyet Meclislerinin yerini 22 adet vilâyetler arası meclisler aldığı gibi, maaşlar ıslah edildi, intisap şekli müsabaka suretiyle teminat altına konuldu ve nihayet Meclis Başkanlığı Valinin uhdesinden alındı. 1934 yılında, 5 Mayıs tarihli bir Kanun - Kararname, mahalli teşekküllerin İdarî Kaza yönünden ihtilâflarının hallini de bu teşkilâta veren bir yetki genişliğini tahakkuk ettirdi.

Mamafih, bütün bu reformların, gayrikâfi olduğu ispat edildi ve Vilâyet Meclislerinin adli bir statüye doğru bu ağır ilerlemesi İdarî Kaza üzerine çöken felcin tehdidi önünde tam bir inkişafa kavuşmak için İstirdattan (= Liberation) sonra da kendini devam ettirdi. Filhakika Danıştay önüne götürülen geri kalmış işlerin adedi 1953 yılı başında 24.000 e yükseliyordu. Böyle bir durum muvacehesinde tek bir hal tarzı kendini ibram eder, görülmekte idi. Bu, onu tahakkuk ettirmek için aynı günde bir İdarî Nizamname ile tamamlanan 30 Eylül 1953 tarihli bir Kanun - Kararname ile sağlandı. Vilâyet Meclisleri bu sayede, «İdarî Mahkemeler» adı altında İdarî Kaza sahasında «müşterek Hukuk Hâkimliği» vasfı ile teşhiz edildiler. Bu konuda her zaman belirtilmeye değmektedir ki, İdarî Mahkemeler tabiri, bu reforma kadar, İdarî Kaza hakkının tamamı*

TRIBUNAUX ADMINISTRATIFS» adlı makaleden aynen çevrilmiştir.

(*) LA DOCUMENTATION FRANÇAİSE'in A/42 sayısında neşredilen «LES

nı ifade etmeye yaramıştı. Müşterek Hukuk Hâkimliği vasfı, Cordot Kararnamesi ile Devlet Şûrasına ait iken, bu reformla, kararları Devlet Şûrası önünde istinaf edilebilen İdarî Mahkemelere devrolundu.

Bugünkü İdarî Mahkemelerin etüt edilmesi, Teşkilâtın ve karşılıklı olarak Üyeler Statüsünün, önem iktisap eden yetkilerinin, karşılarında takip edilen ve belirli bir ölçü dâhilinde Devlet Şûrasına kadar imtidat eden Muhakeme Usulünün, nazara alınmasını zorunlu kılmaktadır.

İDARÎ MAHKEMELERİN TEŞKİLÂTI

M. Laubadere'in beyan ettiği gibi, «Reformun anahtarı, birinci derece İdarî Kaza'nın yaratılmasıdır.» O halde; bu Kaza Hakkı nasıl teşkilâtlandırıldı?

İdarî Mahkemeler, Fransa Anavatanında 24 adettir. Paris'teki istisna edilirse, diğerleri vilâyetlerarası mahiyettedir. Bundan maada Cezayir, Oran ve Constantine Vilâyetlerinde ve Guyane, Martinique ve Reunion Adalarında da birer İdarî Mahkeme mevcuttur.

A) Teşekkül: Anavatandaki her İdarî Mahkeme: Bir Başkan ve biri Başkan Yardımcısı olan 4 üyeden meydana gelmiştir. Bunlardan biri Hükümet Komiserliği (= Kanun Sözcülüğü) işleri ile görevlidir. Terfi şekli, iştirak eden vilâyet memurlarının dununda bulunan bir mahkeme kalemi, her İdarî Mahkemede yer almıştır. Paris ve Strasbourg İdarî Mahkemeleri, kendilerine verilmiş iş adedinin fazlalığından ötürü, üye adedi daha yüksek ve başlarında Daire Başkanlarının bulunduğu daireleri ihtiva etmektedirler. Örneğin, Paris İdarî Mahkemesinde 4 daire vardır. Bu mahkemenin Başkanı, İdarî Mahkemelerdeki Hâkimler Heyetinin Başkanı olarak bulunmaktadır. Bundan başka, mahkemede vazife görülebilmesi için İdarî Mahkemelerin 3 üyeden terekkep etmesi gerekmektedir. O halde üyelerden birinin «tarafa intisap» meselesini ortaya çıkarmasının önüne geçilmesi için, «3 üyeli mahkeme» kurulması kifayet etmektedir. Aksi halde, komşu bir mahkemenin üyelerine veya en yaşlısının seçmek kaydı ile Avukatlara veyahut dâva vekillerine müracaat edilir. Bununla beraber bazı iş kategorileri için tek bir hâkime yetki tevcihine rıza gösterilmesi dahi mümkündür. (Murahas Aza) Bu halde, yalnızca hareket eden bu üye, mahkeme yetkisine dâhil muhtelif merkezlerde celse akdedebilir. Buradan Adli Âdemi Merkeziye-

te vasıl olunmaktadır. Devlet Şûrası; İdarî Mahkemeler nezdine, onları denetleyecek bir heyet gönderir. Bir üyenin, başkanlığı ifa ettiği 3 kişiden ibaret bu Heyet, Yargılamaya kat'î surette karışmamak şartı ile mahkemelerin teşkilat ve çalışmalarını denetler, Hâkimler Heyeti arasında belirli bir bağın teessüsüne gayret eder.

B) Kanunî Durum: İdarî Mahkemeler, Müsterek Hukuk Hâkimlerinden teşekkül ettiği cihetle, üyelerinin yetkili ve bağımsız olmaları zaruridir. Kanunî durumları 30/Eylül/1953 Kararname ile ihdas ve 11/Haziran/1954 tarihli Kararname ile tadil edilmiştir. Bu statü, Devlet Şûrası Üyelerine uygulanan nizamdan gayet geniş bir şekilde mülhem bulunmaktadır.

1 — Hiyerarşi: Dereceler, İdarî Mahkeme Hâkimler Heyeti arasında yukarıdan aşağı azalmak sureti ile hiyerarşiyi meydana getirmektedir: Paris İdarî Mahkemesi Başkam, Vilâyet İdarî Mahkemesi Başkanı yahut Paris İdarî Mahkeme Üyesi, Vilâyet İdarî Mahkeme üyesi gibi... Bu sonuncular kendi aralarında iki sınıfa ayrılmış durumdadırlar.

2 — İntisap: Alt kademede bulunan ikinci sınıf üyeler» Millî idarecilik Okulu mezunları arasında alınmakta ve stajlarına Devlet Şûrasının İdarî Kaza Dairesinde başlamaktadırlar. O halde bunlar Devlet Şûrası raportörlerinin aldıkları formasyonunun bir aynım almaktadırlar. Birinci sınıf üyeliklerden 4 münhalden 3 üne, ikinci sınıf üyeler seçilmektedir. 4. münhal, «Dış Seçim Tur'u»na tahsis edilmiştir. Mamefih bu tayinler, gayet ciddidir. Adaylardan Devlet Memurluğunun muayyen bir derecesinde olmaları ve Hukuk Lisansını almış bulunmaları icap etmektedir. Millî İdarecilik Okulu talebeleri oldukları halde, Hukuk Lisansı almamış bulunanlar tarafından yapıldığı dikkati çeken birçok tenkitler, bu son nokta üzerinde yükselmektedir. Mahkeme Başkanları da, birinci sınıf üyeler arasında 3/4 oranında tayin edilmekte ve fazla talep olduğunda dış seçim tur'u İdarî Kaza Mürakabe Daimi Heyet Başkanı olan Devlet Şûrası Üyesinin Başkanlık ettiği özel bir komisyonunun mütalaası üzerine cereyan edebilmektedir. Nihayet Paris İdarî Mahkemesi Başkanı, bazen Devlet Şûrası Üyeleri, bazen Vilâyet İdarî Mahkemelerinin Başkanları yahut Paris Mahkemesi Daire Başkanları arasından alınmaktadır.

3 — Meslek: 4/Ağustos/1958 Kanunu ile tamamlanan 30/Eylül/1953 tarihli Kararname, 1/Temmuz/1959 tarihinden itibaren Devlet Şûrasının 2 Üyeliği ile 3 Kanun Sözcülüğü makamını,

İdarî Mahkeme Başkanları veya Paris İdare Mahkemesi Üyeleri için mahfuz tutmakta idi. Bu hal, İdarî Mahkeme Üyelerine meslek sahibi olma, Devlet Şûrasında nihayet bulanan muhtelif makamları tırmanma imkânını tanımaktadır. Buna mukabil Kanun Sözcüleri de, Paris İdarî Mahkemesine güdölmektedirler. Binaenaleyh, stajlar ve denetim işleri dışında, Devlet Şûrası ile İdarî Mahkemeler arasında bir nevi münasebet ve hatta karşılıklı bir nüfuz hali tesis edilmiştir. Sınıflandırma ise muvafıktır. Paris İdarî Mahkemesi Başkanı, Devlet Şûrası Üyeleri ile aynı derecededir.

Mahkeme Üyelerinin tayin ve terfi, İçişleri Bakanlığı ve Mühür Muhafızlığı tarafından yapılır. Muhakkak ki, Adalet Bakanının müdahalesi, genel anlamda İdare ve özel anlamda İl İdaresi yönünden bağımsızlıkları teminat altına almaktadır.

Yetkiler:

İdarî Mahkemeler, Vilâyet Meclisleri devrinden beri yetki ikiliğini muhafaza edegelmişlerdir. Gerçekten bunlar «Kaza Hakkı ve «İdare Meclisi» niteliklerine aynı zamanda sahip bulunmaktadırlar.

İdarî Yetkiler:

İdarî Mahkemeler, Bölgelerdeki Vali'lerin faâl İdare bakımından mütalâa taleplerini karşılarlar. Bu danışma, 1926 dan beri nadir olmakla beraber bilhassa Orman Kanununun 219.maddesi mucibince Sular ve Ormanlar İdaresinin el koyduğu orman açmaları olaylarında Vali için mecburi tutulmuştur. İdarî Mahkemeler, Belediye Meclisinin aksi yönde kararı bulunmak kaydı ile Belediyeler ve mahallî amme müesseseleri namına hareket eden Vergi Mükelleflerine tanınan dâva hakkı sahasında olduğu gibi, bazı sahalarda İdarî karar verme yetkisine sahiptirler.

İDARÎ KAZA YETKİLERİ

Bunlar, şüphesiz en önemli olanlarıdır.

A — Mahkeme vazifesi (= Competence Ratione Materiae)

İdarî Mahkemeler, Kanunla diğer İdarî Kaza organlarına tanınmış konular hariç, birinci derecede müşterek hukukun hâkimidir. Bundan maâda, istinaf bakımından Devlet Şûrasının altında bulun

maktadır. Bu yetkiler, Devlet Şûrasının, müşterek Hukuk Hâkimi sıfatı ile evvelce bakmakta olduğu hususları ihata ettiği gibi, özel metinlerle eski Vilâyet Meclisine tanınmış yetkileri de kapsamaktadır. Bu müşterek Hukuk Hâkimliği vasfı, İdarî Mahkemelere geniş bir yetki vermektedir.

1 — Yetki aşımı münasebeti ile yapılan müracaatlar sahasında:

İdarî Mahkemeler, mahdud yetkilerle mücehhez Vilâyet Meclislerinin aksine, genel bir yetkiyi elinde bulundurur. Filhakika her türlü otoriteden sadır olan kararlara karşı yetki aşımı sebebiyle yapılan müracaatları kabul ederler. Bakanlık emirleri, merkezî otoritelerin kararları, Vali ve Belediye Reisi kararnameleri, İl Genel ve Belediye Meclisleri kararları gibi: Bu yetkilerden, İdarî Kazanın münhasıran Devlet Şûrasına taallük edenlerini tabii istisna etmek gerekir. Bu İdarî Kaza, 1953 reformu ile Âdemi Merkeziyete inkılâp etmiştir.

2 — **Tam Kaza müracaatları:** Birinci derecede İdarî Mahkemeler önüne götürülmektedir. Bunlar Devletin İdarî tam Kaza ihtilâflarını, Devletin sorumluluğunu, kararname ile tayin edilmemiş olmak kaydı ile Devlet Memurlarının tasarruflarını, ihata etmektedir.

3 — Nihayet İdarî Mahkemeler, Özel İhtilâfları da konu olarak almaktadır: Muhtelif İdarî seçimlere karşı itirazlar (Genel Meclis Üyeliği, Belediye Meclisi Üyeliği, Belediye Başkanlığı), meslekî sahada yapılan seçimlerden mütevellit ihtilâflar, büyük yollar içinde sınıflandırılmış umuma mahsus yollarda Polise karşı gelme olaylarına benzer şekilde ika edilen gayri kanunî davranışlardan doğan ihtilâflar, karanlık ve muğlak görülen bir İdarî tasarrufun manasını tayine matuf bulunan tefsirlerden doğan müracaatlar gibi...

4 — Bir İdarî Mahkeme önüne götürülmüş bulunan bir ihtilâf üzerine, başka bir İdarî Kazanın yetkisini gerektiren bir istisnaiyet aniden zuhur ederse, bu halde, esas konu bakımından tetkikle görevli kılınmış olan İdarî Mahkeme istisnayı öncelikle görüşülecek mesele olarak nazara almak mecburiyetindedir. Mahkeme vazifesinin tayinindeki bu vüs'at, birçok zorlukları ortadan kaldırmak amacını gütmekte gayret sarf eden 28 Kasım 1953 tarihli kararnamenin nazara aldığı vahim meseleleri ortaya atmış bulunmaktadır.

B — Mahkeme yetkisi (= Competence Ratione Loci)

Bu yetki veya başka bir tabirle arzî yetki, şu veya bu işe bakmaya mecbur tutulmuş muhtelif İdarî Mahkemelerin tayinini tazammun etmektedir. 30 Eylül 1953 tarihli kararname bu noktayı tamamen meskût bırakmış, Genel idare Tüzüğü bu ayırımın prensiplerini koymak mecburiyetinde kalmıştır.

Bu konuda, zaruri olarak bir kaç genel prensip zikredilmiştir:

— İdarî Mahkemelerin arzî yetkisi bir âmme nizamıdır. Yetkisiz olarak davayı ele alan İdarî Mahkeme, yetkisizliğini resmen beyan etmeye mecburdur. Bu prensip, birçok defalar; pazarlar ve âmme menfaatinin taarruz teşkil etmediği hallerde, akdedilmiş kontratlar yahut imtiyaz nameler konusunda bir istisna ile karşılaşmaktadır.

— İdarî Mahkemeler, aslî talebi kabul etmek için mülkî sınırla mahdud olarak yetki kılınmıştır. Bu prensip, her türlü tali veya itirazî mahiyette veyahut mukabil dava mahiyetinde vaki taleplerle de mahkemeyi yükümlü, tutmaktadır ki, bu hali ile İdarî Mahkemelerin yetkisi pek genişlemiştir.

— Nihayet, R. A. P. (— Reforme de PAdministration Publique) nin 4. maddesi, hasım tutulan kararın alındığı veya münazaah mukavelenin imzalandığı yer bakımından gerek asli vazife ve gerekse yetki tevcihi (delegaCon) suretiyle mahkemenin seyyanen yetkili kılındığını öngörmektedir. Bununla beraber bu son kaide, Paris İdarî Mahkemesini fazla miktarda iş yükünden kurtarmak gibi başlıca endişelerden doğan birçok istisnalarla karşılaşmıştır. 28 Kasım 1953 tarihli R.A.P. Kanununun 7 ve 16. maddeleri ile konulmuş bulunan bu durumlar, nispeten mudil olduğundan, daha sarih bir fikir sahibi olmak bakımından bunların belirtilmesi uygun mütalâa edilmiştir:

1 — Mukaveleler veya imtiyaz nameler konusunda, kaideten, İdarî Mahkemeyi, mukavelenin icra mahalli tayin etmektedir. Ancak, icra konusunun bir tek Mahkemenin hududu dışına taşıdığı yahut icra mahalli mukavelede derpiş olunmadığı ahvalde, akdın imzalandığı yerin nazara alınması icap etmektedir. Bundan maâda, âmme menfaati yönünden çatışma olmadığı takdirde, taraflara, dileklerine uygun mahkemeyi seçmelerine müsaade edilmektedir.

2 — Mukavele dışı sorumluluklar halinde:

— İleri sürülen zarar, bir karardan doğmakta ise, bu karara müteveccih iptal müracaatını kabul için yetkili mahkeme, fiille bağlı kılınmıştır.

— İleri sürülen zarar, bir trafik kazası, bir vaka veya bir hareket tarzı gibi âmmeme hizmetinden doğan veya ona isnat edilebilen bir zararsa, buna sebep olan asli olayın vuku bulduğu yer, mahkemenin yetkisini tayin etmektedir.

—Diğer ahvalde, talep sahibinin, müracaatın vuku bulduğu tarihteki ikametgâhı, mahkemenin yetkisini tayin eder.

3 — Ferdi İdarî Kaza ihtilâflarında, memurun çalıştığı mahal, yetkili mahkemeyi belirtmektedir. Memurun atandığı mahalde bir değişiklik varsa, yeni çalışma yeri nazarı itibare alınmaktadır. Fiil, müteselsil ise, son işlem göz önünde bulundurulur.

Nihayet, karar kollektif bir karakterde ise, dava; kararı hasım tutulan tarafın bulunduğu mahkemenin yetkisi dâhilindedir.

4 — Meslekî Kuruluşların sicillerine yapılan kayıtlardan mütevellit münazaalarda, talep üzerine son kaydı tesis eden Kuruluşun İdare Meclisinin bulunduğu mahaldeki mahkeme; ihtilâfa bakmakla yetkili kılınmıştır.

5 — Seçim veya atanma suretiyle iş başına gelen Meclis Üyelerinin, Meclis Erkân veya Teşekküllerinin, İdarî veya Meslekî Erkân ve Teşekküllerin tayinlerine müteallik ihtilâflarda, Meclis veya Teşekkül Merkezinin bulunduğu yeri hududu içine alan mahkeme, davaya bakar.

6 — Eski Muharipler, düşman kuvvetleri tarafından kaçırılmış, hapsedilmiş, sürgün edilmiş, Mukavemet Teşkilâtında çalışmış şahıslar tarafından açılan; bir vashın, bir unvanın tanınmasına matuf davalarda, muhtelif taltiflere müzaaf ihtilâflarda veya bunlara benzer konularda, yetkili mahkeme; çalışma sahası, istifade eden şahsın ikametgâhının bulunduğu yeri kapsayan mahkemedir.

7 — Meslek4 faaliyetleri İdare eden veya çalışma nizamını düzenleyen mevzuata matuf ihtilâflarda; hasım tutulan tasarrufun, bir yandan faaliyeti bizatihi ihtilâfın konusu olan müessese veya işletmeye veya mesleğin icra yerine taallük etmesi ferdi bir karakteri

veya nizami bir mahiyeti olması hallerinde, faaliyet sahası içinde bu kararın uygulandığı mahkeme; davaya bakmaya yetkilidir.

8 Menafi Umumiye Kararı, sahanın veya gayrimenkullerin umuma tahsisi veya parçalanmış araziye yeniden nizam verilmesi veyahut el konulması gibi, menkul ve gayrimenkul mallara taallük eden ihtilâflarda, faaliyet sahasının, davalı emvalin bulunduğu yeri kapsayan mahkeme, yetkili mahkemedir.

USUL

1945 Emirnamesine göre, Devlet Şûrası önünde takip edilen usulün tamamı bakımından bir ayniyet bahis konusu olmamakla beraber,

İdarî Mahkemeler önünde uygulanan temel usullerin, Devlet Şûrasında derpiş olunan kaidelerle tam bir ahenk içinde olduğuna şüphe yoktur. Buna mukabil, Vilâyet Meclisleri önünde uygulanacak usulleri tanzim, eden 22 Temmuz 1889 Kanunu, kökten bir takım değişikliklere maruz kalmıştır. Filhakika, bizatihi kullanılan terim dahi yenilenmiştir: Vilâyet Meclisleri, «Fransız halkı namına» karar verme formülü yerine, icracı bir formülle «karar» veren «İdarî Mahkemeler» haline inkılap etmişlerdir. Bu terim ayniyeti, gerçekten Bakan, Vali veyahut Belediye Başkanları kararnamelerine karşı yapılan müracaatların yetki yönünden nazara alınmasında bir iltibas'a meydan vermektedir. Kanun vazı'ı tarafından takip edilen temel hedef, gerek birinci derece ve gerekse istinaf bakımından, kaza organları önünde takip edilen usulü yeknesak kılmaktır. İdarî Mahkemelerle bu mahkemelerin vekilleri önünde uygulanan usul kaidelerini sırası ile gözden geçirmek zaruri bulunmaktadır.

Usul kaideleri:

1 — Hâkim, ancak bir karara karşı Mahkemeye yapılmış bir müracaat üzerine davaya bakabilir. Bu husus ön kararın başlıca kaidesidir. Bu karar, yetki aşımından doğan müracaatlarda hasım tutulan karar ve tam kaza davaları ile ilgili müracaatlarda, talep sahibinin (iddialarına hak vermek istemeyen makamın bir kararıdır. Sözü edilen kural, âmme hizmetleri sahası müstesna, Kararname ile başlıca kaide olarak öngörülmüştür. Öte yandan, Kararname, adına tatbikatta «İdarenin sükûtu» denilen bir prensibi de İdarî Mahkeme usulüne ithal etmektedir. Bu kaide; bir itiraz üzerine yetkili otorite tarafından sükûtle geçirilen 4 aylık müddetin, ret kararı verilmiş gibi telâkkisini tazammun etmektedir. Dava dilekçelerinin

Baro 'ya kayıtlı ve Devlet Şûrasından olan bir Avukat yahut da alâkalı Mahkemenin yetki sahası içinde çalışan bir dava vekili tarafından imzalanmış olması icap eder. Çok defa, eski Vilâyet Meclislerinin yetkilerine tabi olan ihtilâflar bu formaliteden istisna edildiği gibi, Devlet Şûrası önünde dahi bu kabil ihtilâflar aynı muafliğa tabi kılınmıştır.

Taleplerin kabul edilebilmesi için pullu kâğıt üzerine yazılarak sunulması icap etmektedir. Öyle ki, İdarî Mahkemeler; Mahkeme kalemine kaydettirilmiş olsa dahi, pulsuz celse taleplerini bile incelemeye tabi tutmadan reddetmeye mecbur kılınmışlardır.

(D.Ş. 29 Aralık 1957, 58.1.257 sayılı kararı)

2 — Konular hakkında bilgi alınması usulü: Devlet Şûrası önünde takip edilen usule tamamen müşabihtir. Müracaat üzerine ihasım tutulan tasarrufu ittihaz eden otoriteyi ilgilendiren Mahkeme tarafından muhabere yapılır. Devletin dava konusu olduğu ahvalde, muhaberat, Valilik aracılığından geçmeden doğrudan doğruya Mahkeme ile Bakanlıklar arasında teati edilir. Bunun; İdarî

Mahkemeler üzerinde her türlü Valilik müdahalesini bertaraf etmek için vazedildiği aşikârdır. Bu sonuncular, Mahkeme tarafından tespit edilen müddet içinde müşahedelerini (= mütalâalarını) göndermeyen taraflara, ikametgâhta teslim kaydı ile müracaatta bulunmakta hak sahibidirler. Bununla beraber, belirtmek lâzımdır ki, halli kat'î görülen müracaatlar, muhaberat yapılmadan da karara bağlanabilmektedir. İdarî Mahkemeler, bilirkişi tetkikatı, yer keşfi, tahkikat, soruşturma, istiktap gibi bilgi teminine matuf bazı tedbirler ittihaz edebilirler.

3 — Kararlar, açık celse halinde verilmektedir. Avukat, taleplerin ihtiva ettiği neticeleri şifahi surette beyan eder. Hükümet Komitesi (= Kanun sözcüsü) her mesele hakkında kendi düşüncelerini açıklar.

4 — Bir İdarî tasarruf aleyhine müracaat, bunun ilgiye tebliğinden veya ilânından itibaren iki ay içinde İdarî Mahkemeye yapıldığı takdirde, ancak kabul edilebilir. Bununla beraber, reddedilmiş bir istitaf veya hiyerarşik müracaatın yetkisiz mahkemeye sözü edilen iki ay içinde yapılması halinde, dava harcının yatırılması, iki aylık Müddeti mahfuz kılar (D. S. 24 Ocak 1958, 180) İdarî Mahkeme önünde yapılan bu müracaatların geciktirici bir rol ünün olamayacağı, Kanun - Kararnamenin 9. maddesinde öngörülmüştür. Mamafih aynı madde, Mahkemenin istisnai şekilde karar vere

bileceğini ilâve etmektedir. Bu konuda, 9. maddenin 2. bendinde bazı kayıtlar mevcuttur.» Mahkeme, davanın, âme nizamının, âme güvenlik ve huzurunun tesis ve teminini ilgilendiren bir kararın icrasına. taallûk etmesi müstesna, hiç bir şekilde davadan ilgisini kesemez. Bundan müada, herhangi bir mühlet talebi üzerine Mahkemece verilen karar, tebliğinden itibaren 15 gün içinde istinaf edilebilir. Üstelik İdare, müracaatine «mühleti uzatmak» talebini de ekleyebilir. İdarî Mahkemenin ilgili daire Başkanı, muvakkat bir kararla dava sonunu hemen tefhim etmek mecburiyetindedir. Yanlışlıkla İdarî Mahkemeler tarafından verilmiş bulunan kararlara karşı yapılacak itirazla taallûk eden müddet dahi iki aydır. Hiç olmazsa başka şekilde derpiş olunmadığı müddetçe bu itirazın talik edilmesi mümkün değildir.

Nihayet İdarî Mahkeme kararlan, Devlet Şûrası önünde istinaf edilebilir ve gayrın itirazı (*) da kabul olunabilir.

Vekiller:

Kararnamenin 5. maddesine göre, Bakanlığın, Devlet Şûrası veya Temyiz Mahkemesine bağlı veyahut Baro'ya kayıtlı bir Avukat, nihayet ilgili Mahkemenin yargı sahasında faaliyette bulunan bir dava vekili tarafından temsili mecburidir. Bununla beraber, aynı madde bu kaideden, bazı ihtilâfları istisna etmiştir: 1953 Beforanından önce, Vilâyet Meclislerine veya Alsace - Lorraine İdarî Mahkemesine intikal etmiş ihtilâflar, yetki aşımı ile ilgili müracaatlar, yardım talepleri, memurlara müteallik ferdi ihtilâflar, Devlet Şûrası önünde dahi, Bakanlık Vekillerinden istisna edilmiş davalar gibi. Dava Vekilleri, Baro'ya dâhil olmadıklarından yalnız Avukatlar müdafaada bulunabilmektedirler. Üstelik R.A.P. nin 17. maddesi, mevzuat yönünden ve özellikle malî işlerde, Vilâyet Meclislerini ilgilendiren usullerden hiç birinde değişiklik yapmamayı öngörmüştür. Buradan istihraç etmek kabildir ki, Avukat ve Dava Vekilleri dışındaki temsilciler, müracaatname veya dava dilekçelerini takdim ve imzaya devam etmekle beraber, Baro'ya, yani Mahkemede Avukatlara mahsus bölmeye girememektedirler. Bununla beraber Dev-

(*)— Gayrın İtirazı (İtiraz Ul - Gayr — La Tierce Opposition): Eski Hukuk usulünde mevcut bir itiraz yolu idi. Bir dava neticesinde verilmiş olan nihai karara karşı, davaya dâhil olmayan bir kimsenin, hükmün kendisine ait hakları ihlâl ettiği derecede, kaldırılması için yaptığı itirazdır. (Türk Hukuk Lügati)

let; talep, müdafaa veya müdahale mevzuunda, Bakanlık Avukatı yahut Dava Vekili tutma mecburiyetinden muaf kılındığı gibi, şikâyetçiler, adli müzaharetten istifadeyi ve resmî bir Avukatın tayinini talep edebilmektedirler.

1953 yılında ihdas edilen İdarî Mahkemeler, bugün için yargılananlar tarafından, gayet elverişli bir telâkki ile karşılanmaktadır. Âmme İdareleri dahi, bu yeni Kaza hakkı istikametinde aynı düşünceye fazlaca iltifat etmektedirler. Kaza organlarının kararlarına, yargılananlar tarafından gösterilen güven tamlığının bu denemesi, Devlet Şûrası önüne istinaf suretiyle götürülen müracaatların oranını azaltmıştır. Buna mukabil, bilhassa daha geniş mahallerde, kuyudatın düzenlenmesi için daha çok gayret sarfı icap edecektir. Üstelik bazı Mahkemelerin iş hacmi kesafetinden boğulan Hâkimler adedinde arttırma yapmaları da bir mecburiyet olarak belirmiştir. Bugün için, İdarî Mahkemeler, M. Rivero'nun dediği gibi, «Devlet Şûrasının kontrolü altında çalışmasına sadakatle devam etmektedir.» Ve 1953 yılına kadar Palais Royal tarafından ve sırf kendisi için geliştirilmiş bulunan Fransız İdare Hukuku, daha basitliğe ve liberalizme kaymış durumdadır.

FRANSADA MEMURLUĞA GİRİŞ VE TERFİ USULLERİ

Çeviren:

Dt. Nuri TORTOP

I — MEMURLUĞA GİRİŞ

(Recrutement)

Vatandaşların devlet memurluğuna girmeleri genel olarak Anayasa ile tespit edilen bir prensibe bağlıdır. Bu prensip (Eşit Kabul = Égale admissibilité) prensibidir. Bu prensip çerçevesi dâhilinde statü ile tespit edilmiş giriş şartları mevcuttur. (*)

I

KAMU HİZMETLERİNDE EŞİT KABUL PRENSİBİ

1789 tarihli İnsan Hakları Beyannamesi'nin (6) ncı maddesine göre «bütün vatandaşlar yeterlik ve maharetlerinden başka bir ayırım yapılmaksızın bütün kamu hizmetlerine eşit olarak kabul edilirler.». Böylece eşit kabul prensibi 1789 beyannamesinde açıklanmış ve 1958 Anayasasının da başlangıç kısmında yer almış bir Anayasa prensibidir.

Bu prensipten anlaşılacağı gibi, bütün vatandaşlar, aşağıda belirtilecek genel giriş şartlarını haiz oldukları takdirde, kamu hizmetlerine girebilirler. Bu prensibe göre bir kamu görevinin, bir memuriyetin bir vatandaş sınıfına ayrılması veya kamu hizmetlerinin bazı sınıf vatandaşlara kapatılmış olması yasaktır. 1789 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde de yazılı olan bu hükümler Fransa'da o zamana kadar hüküm süren eski rejime ait uygulamanın son bulmasını hedef tutuyordu.

Eşit olarak kabul edilebilme prensibi, kamu hizmetlerine girişte bütün her sınıf vatandaşların eşit şartlar içinde bulunduklarını ifade ediyordu. Bununla beraber bu genel prensibin aşağıda görüleceği. gibi bazı istisnaları vardı, (emplois reserves).

(*) De Lajubadere (Andre). Droit Administratif. Sahife 54.

İSTİSNALAR

A — Kamu Hizmetlerine Kadınların Girişi:

Genel olarak kadınlar kamu hizmetlerine girme bakımından ayrı mütalâa edilmemişlerdir. Fakat içtihatlarla göre bazı görevler mahiyetleri icabı ve hizmetin gereği ve menfaati icabı yalnız erkeklerle hasredilmiştir. İkinci Cihan] Harbinden önce Danıştay 3 Temmuz 1938 (Dile Bobard) kararı ile buna ait prensipleri açıklamıştır. O yıldan beri çeşitli metinler ve içtihatlarla bu kaideler tayin edilmiştir.

Genel olarak 1946 Anayasasının başlangıç kısmı ve kamu görevi ile ilgili 1946 statüsü kadın ve erkeklerin eşitliği prensibini koymuştur. Fakat içtihatlar, bu formüllerin Hükümetin bazı görevleri mahiyetleri icabı yalnız erkeklerle hasretme hakkını ortadan kaldırmadığını kabul etmiştir. 1959 tarihli statü 7 inci maddesinde bu iki fikri aynen tasdik etmekte ve «işbu tüzüğün uygulanması için, görevlerin mahiyeti icabı özel statülerle açıklanmış istisnai tedbirler dışında kadın ve erkek arasında hiç bir ayırım yapılamaz» denilmektedir.

Buradan şu netice çıkarılabilir: Kadınları bazı görevlere girmekten alıkoyan hükümler özel statülerde açıklanmış olmalıdır ve bunlar istisnai olmalı, görevlerin mahiyeti böyle icap ettirmelidir. Bu fikirleri şöyle özetleyebiliriz:

1 — Kadınların şu veya bu memuriyete girmeleri ancak özel statüler yolu ile men edilebilir. Meselâ sirküler yolu ile bu yapılamaz.

2 — Kadınların bir kamu görevinden hariç bırakılmaları görevlerin mahiyetinden, bünyesinden doğmalıdır ve bu memurluğa giriş şartları prensibine bir istisna teşkil etmelidir. Burada önemli olan mesele görevin mahiyeti ile ilgili hususların idarenin takdir hakkına girip girmediğini ve bu suretle yargı kontrolünden çıkıp çıkmadığını veya aksine olarak eğer hariç bırakılma müstefide olmuş ise hâkimin kontrol edebileceğini bilmektedir. Danıştay, uzun süre bunun takdir hakkına girdiğini ve yargı kontrolüne girmeyeceğini kabul ettikten sonra eğer kadınları bazı görevlerden hariç bırakmayı görevlerin mahiyeti gerektiriyorsa yargı kontrolü imkânını açık olarak tanımıştır.

B — Dinî merasim papazlarının kamu öğretimi görevlerine Girişi

İlköğretim ile ilgili 30 Ekim 1886 günlü kanun lâiklik prensibinin neticesi olarak papazları bu öğretimden hariç bırakmıştır. Diğer öğretim kollan hakkında bir hüküm bulunmadığından Danıştay 10 Mayıs 1912 günlü Abbe Bouteyre kararında Başkan'ın papazları orta öğretim yarışmalanna girmelerini yasaklayabileceğine hükmetmiştir. Buna benzer bir hüküm yükseköğretim için yoktur.

C — Mahfuz Memuriyetler:

Mahfuz memuriyetler rejimi kamu görevlerine eşit olarak alınma prensibine bir istisna teşkil etmektedir. Yetim, dul ve ağır yaralıları gibi harpten zarar gören bazı kimselere bir avantaj sağlama bahis konusudur. Sınıflandırma listesinde bu durumu sabit olmuş ve yazılmış kimselerin mahfuz memuriyetlerin müsait oluşu nispetinde tayin edilmeye hakları vardır. İdare listede yazılı olanların yazılı sıralarına göre ve o ihtiyaç ölçüsünde eleman alır.

Çok kere bir mevzuata konu teşkil eden bu rejim, ileri teknik bir yetki gerektirmeyen memuriyetlerle ilgilidir.

II

KAMU HİZMETLERİNE GENEL GİRİŞ ŞARTLARI

Kamu hizmetlerine eşit kabul prensibi bazı şartlar aranmasından sarfınazar edildiği manasına gelmez.

19Ö9 tarihli statünün 16 ncı maddesine göre kamu hizmetlerine girmek için dört şart vardır. Bu şartları haiz olmayan kimseler kamu görevlerine tayin olamazlar.

Tayin şartları:

1 — Fransız vatandaşlık kanununda yazılı kanunî ehliyetsizlikler müstesna Fransız vatandaşı olmak. Vatandaşlık kanununa göre vatandaşlığa alınanları ancak vatandaşlığa alınma tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonra tayin olabilirler.

2 — İyi ahlâklı olmak ve medeni haklardan faydalanma hakkına sahip olmak.

3 — Askerlik kanunlarına göre hukukî durumunun uygun olması yani kaçak durumda olmaması.

4 — Görevin ifası için gerekli fiziki şartları haiz olmak, her türlü tüberküloz, kanser yahut sinir hastalıklarına müptelâ olmamak veya iyileşmiş bulunmak.

III

MEMURLUĞA ALINIŞ USULLERİ

Memurluğa alınış usulleri çok çeşitlidir. Çeşitli nokta nazarlardan birbirinden ayrılırlar. Bu noktai nazarların en ilginçlerinden biri tayine yetkili olan makamın seçim hürriyeti ile ilgilidir. Şunu da belirtmek gerekir ki, çeşitli alınış sistemleri içinde dahi değişik usulleri vardır.

1 — İdarî otoriteler tarafından tayin: Bu usulde, idare daha çok seçim hürriyetine sahiptir. Fakat bunu takdire dayanan tayinle karıştırmamak gerekir. Çünkü tayin eden makamlar az çok, özellikle taliplerden diploma istenmesi, gibi bazı kayıtlarla bağlıdır.

2 — Seçim usulü: Memurların seçimi usulünde memurlar idari otoriteler tarafından değil seçmenler tarafından seçilir. Bu usul Fransa'da uygulanmaz. Burada sadece hatırlatma için zikredilmiştir.

3 — Yarışma usulü: Bugün en çok uygulanan ve alışılan en karakteristik usul yarışma usulüdür. Bu usul idarenin takdir hakkını tamamen ortadan kaldırmamakla beraber seçim hürriyetini sınırlayan bir usuldür.

4 — Diğer bir makamın teklifi üzerine tayin: Bu usulde yetkili İdarî makam takdim edilen listede görülen adayları tayin etmeğe mecburdur. (Eğer takdim edilen liste tayine yetkili makama bağlı hiyerarşik bir alt makama ait ise yukarı makam tamamen serbesttir.) Bununla beraber tayin eden makamın tayinden çekinme hakkı olduğu gibi memuriyetin boşalmasından itibaren yazılmış olan adaylardan başkası olmaması şartıyla yeni teklifler yapılmasını isteyebilir. (Adayların miktarı bir seçim yapacak kadar çok değilse buna lüzum yoktur.)

ÇEŞİTLİ USULLERİN (SİSTEMLERİN) KULLANILIŞI

Fransız İdarî tatbikatı uzun yıllardan beri bilhassa memurluğa giriş yarışması usulünün geliştirilmesine doğru yönelmiştir. Bu usulün iki avantajı vardır: a — Memurların seçiminde keyfî riskleri önlemek, b — Teknik bir seçim usulü vasıtasile azami derecede memurların ehliyet ve vasıflarında garanti sağlamak.

1946 statüsünden sonra 1959 statüsü de bu fikri tastik etmiştir. 18 inci maddeye göre: B, C, D sınıfı ile ilgili mahfuz memuriyetler hakkında kanunla belirtilen istisnalar dışında memurlar yarışma yolu ile alınırlar.» (*)

Bu genel prensibin istisnaları vardır:

1 — Yüksek dereceli memurların tayini hükümetin kararına bağlı olduğundan bu çeşit memurların seçimi takdiridir.

2 — Statünün 20 nci maddesine göre özel statüler normal tayin şartlarından, yeni bir teşkilâtın kuruluşu veya C ve D sınıfı memurların tayini için ayrılabilirler. (Meselâ yarışma usulü)

YARIŞMA USULÜ İLE TAYİNİN HUKUKÎ

REJİMİ

Yarışma usulü keyfilige karşı bir garanti olarak ortaya çıkmakta ise de, bu garantiler yarışma hukukî rejimi tesirli ise gerçek bir değer taşır. Bu hukukî rejim geniş bir içtihatlar külliyeti ile açıklanmıştır.

Yarışma ile tayin rejimi belli başlı iki fikir etrafında toplanabilir. Birisi adaylara tanınan belli başlı garantiler ve diğeri de İdarî otoritelere tanınan yetkidir.

1 — Adaylara tanınan garanti:

Tayine yetkili olan makam kaliteli teknisyenlerden kurulu yarışma jürisi tarafından teklif edilen liyakat sınavını tayinlerde ön plâna almak zorunludur. Diğer yandan yarışmanın güvenilir *

(*) De Laubadere 59

ğini temine matuf kaidelere, yarışma muamelelerine riayet etmekle mükelleftir.

Jürinin tekliflerine uymak hiyerarşik makamlar için esas ve açık bir mecburiyettir. Statünün 18 nci maddesinde bu husus açık olarak ifade edilmiştir. Yarışma muamelelerinin güvenilirlik içinde cereyan etmesi hususunda Danıştay'ın birçok içtihatları vardır. Netice üzerine müessir olabilecek usulsüz muameleler iptal konusu olabilir.

2 — İdarî otoritelere bırakılan yetki:

Bu konuda idare iki menfi yetkiye sahiptir.

a — Birisi yarışmaya kabul işleminde olur. Zira her yarışmadan önce Bakan yarışmaya girecek adayların listesini kararlaştırır. Bu vesile ile Bakan «kamu hizmeti menfaati görüşü ile arzu edilmeyen adaylar listeden çıkarılabilir. Fakat bu şekilde listeden çıkarma yarışmanın başlamasından sonra yapılamaz. Bakan tarafından bazı kimselerin listeden çıkarılması keyfi sebeplere dayanamaz. Politik ve dinî sebeplerle bir kimse liste dışı bırakılamaz. Fransız Danıştay'nın 28/Mayıs/1954 tarihli Barel kararı bu konuda geniş bir açıklık getirmiştir. İdarî makamların yetkisi, adayların yarışmaya girme hakkı, eşit kabul prensibi ve fikir hürriyeti ile bağdaştırılmalıdır. Ancak aday memur için asgari bir mecburiyete riayet etmeyerek dinî ve politik fikirlerini bariz olarak açığa vurması ise liste dışı bırakılmaya sebep olabilir. İdare liste dışı bırakılmanın gerçek sebeplerini bildirmek zorundadır. Eğer yalnız ilgili siyasi fikirleri nazara alınarak liste dışı bırakılmış ise yapılan muamele yani liste dışı bırakma kararı yargı oranı tarafından iptal edilebilir.

b — Yarışmaya kabul edilecek adayların listesini kararlaştırmadan başka idarenin ikinci bir yetkisi daha vardır. Yarışmadan sonra tayin yapılmasına lüzum yoktur, şayet tayin yapılırsa, idare yarışma jürisinin teklif sırasına göre tayinleri yapar.

YAKIŞMA İLE TAYİNİN (Recrutement) ISLAHI

Yarışma yolu ile tayin alanında yapılmaya çalışılan yeni reformları üç şekilde özetlemek mümkündür:

1 — Bunlardan birincisi mümkün olduğu ölçüde yarışmaları birleştirme eğilimidir. Bu husus bilhassa, Danıştay, maliye müfet

tişliğı, Dışişleri ve Sayıştay v. s. gibi önemli ve büyük kuruluşların yarışmaları yerine millî idarecilik okuluna girişte bir tek müşterek yarışma usulünün ikame edilmesinde görülür. 9/Ekim/1945 tarihli tüzük ile bu okulun kurulması ikinci cihan harbinden beri personel idaresinde gerçekleştirilen en önemli reformlardan birini teşkil eder.

2 — Diğer bir reform da personel idaresinin demokratikleştirilmesidir. 1959 tarihli statünün 19 ncu maddesine göre A, B ve C sınıfları memurlarının tayini için aşağıdaki iki usulden biri veya şunlardan biri ve diğerine göre yarışmalar organize edilir:

a — Belirli bir diploma sahibi adaylar için ve diğer yandan da memur adaylar için ayrı yarışmalar tertip edilir.

b — Yalnız memurlara mahsus yarışmalar tertiplenir.

Bu iki çeşit yarışma usulü memur ve öğrenci (Etudiant) yarışmaları şeklinde Millî İdarecilik Okulunda uygulanmaktadır. Fakat bu uygulama pratik bakımdan güçlük doğurmuştur. Şöyle ki dışardan gelen memur adaylar yarışmaya hazırlanmakta güçlük çekiyordu. Bunun için 1958 Aralığında yapılan bir reform hareketi ile masrafları Devletçe karşılanmak suretiyle memur adayların yarışmalar için bir hazırlık devresinden geçirilmeleri kabul edildi.

3 — Memurluğa alınmayı tamamlayan memurların formasyonu için politiktik okulu, maden okulu, şose ve köprüler, su ve orman okulları ile Ekol Normal gibi büyük okullar ve uygulama okulları uzun zamandan beri faaliyettedir. Bundan başka henüz Danıştay, Sayıştay, Dışişleri, Sivil İdarecilik v. s. gibi kuruluşlarda uygulanmayan formasyon okulu tekniğini bu sahaya da yayan Millî İdarecilik Okulunun açılması büyük çapta bir yenilik olmuştur.

ÖNCEDEN YAPILAN, GEÇMİŞE ŞAMİL OLARAK

YAPILAN VE SİRF (Titre) OLARAK YAPILAN

TAYİNLERİN KANUNSUZLUĞU

Danıştay amacından, normal yönünden uzaklaşan tayin muamelelerinin gayri kanunî olduğunu ve her zaman geri alınabileceğini kabul etmiştir. Bunlar: 1

1 — Henüz boşalmamış memuriyetlere önceden tayin yapmak

2 — Geçmişe geçerli (makale şamil) olarak yapılan tayinler

3 — Makamı işgal etmeksizin tayin edilene sırf şahsî bir (titre) (makam) sağlamak için yapılan tayinlerdir.

Bu üç halde yapılan tayinler hiç bir netice doğurmazlar. Her zaman geri alınabilirler veya tasdik edilebilirler.

II — T E R F İ (AVANCEMENT)

Memurların terfisinde başlıca iki usul vardır:

1 — Kıdem.

2 — Seçim.

1 — Kıdem: Kıdeme göre terfide daire âmirinin her türlü takdir ve serbestliği kaldırılmıştır. Terfi otomatiktir.

2 — Seçim: Seçime göre terfide âmire yetki tanınmıştır. Âmir serbestçe memuru tayin eder. Yalnız bu usul terfi tabloları yapılmak suretiyle her yıl yukarı dereceye çıkacak memurlar liyakat sırası ile bir tabloda gösterilir. Tayinlerde daire âmiri veya servis şefi bu tablodaki sırayı izler ve memurluğa almışta olduğu gibi terfi komisyonu ve jürinin teklifleri ile bağlıdır.

Diğer yandan statüye göre kademe terfisi ile derece terfisi birbirinden ayrılmıştır. Derece terfisi bir dereceden daha yukarı bir dereceye geçiştir. Kademe terfiinde ise sadece bir ücret yükselmesi vardır. Kademeden kademeye dereceden dereceye terfi birbirini takiben olur.

Derece terfisi, münhasıran yalnız seçim ile yapılır. Kademe terfisi ise hem kıdeme bakılarak ve hem de seçimle yapılır. Yani kademe yükselmeleri belirli bir ölçüde seçimle de yapılır. Zaten seçim ile terfi ancak cetvellerine göre yapılabilir. Bununla beraber yüksek memuriyetler için idare, memurluğa yeniden almada olduğu gibi, takdir hakkına sahiptir.

Terfi cetvellerinin HUKUKİ MEKANİZMASI terfi cetvelleri, daire âmirleri, servis şefleri tarafından yapılan gerekçeli teklifler ve ilgililer tarafından alınan notlar gözönünde tutularak idare tarafından hazırlanır.

Cetveller daha sonra tayin yetkisini haiz makamlara teklifleri gönderen ve ilgililerin dinlenmesini isteyebilen karma İdarî komisyonlara sunulur. Cetvel her yıl, en geç 15 Aralıkta karara bağlanır ve müteakip üç gün içinde memurun bilgisine sunulur. Terfi cetvelinin hazırlanmasında karma komisyon ancak istişari bir yetkiye sahiptir. Bu komisyonun kararlarına karşı personel dairesi Yüksek Konseyine itiraz edilebilir. Konsey Bakana karşı sadece basit bir tavsiye de bulunabilir.

Personel

Konseyine;

1 — Karma Komisyon,

2 — Veya Komisyonun teklif ettiğine iki yıl sürekli olarak idare karşı koymuş ise memur tarafından müracaat edilebilir.

Hizmetin gerektirdiği haller müstesna yükselmeler cetveldeki sıraya göre yapılır.

27 Kasım 1908 tarihli ALCİNDOR karardan beri, Danıştay terfi cetvellerine yazılımalara karşı iptal dâvaları açılabilceğini kabul etmiştir.

Kıdemin Hukukî Rejimi

Kıdeme göre terfi tamamen otomatik bir terfidir. Zaten statüye göre bir kademedan diğer yüksek kademeye girmek için gereken ortalama kıdeme göre yükselme veya tenziller de sicil durumu da göz önüne alınarak kıdem değerlendirilir.

TERFİ: (*)

Personel idaresinde hizmetlerin en iyi şekilde yürütülmesi zorunluluğu ile yeter derecede ücret almadığı takdirde hayatlarının gittikçe iyileşmesini arzu eden bizzat memurların menfaatinin uzlaştırmak gerekir. Gerçekten Fransa'da diğer ülkelerde olan kuruluşların aksine olarak çeşitli sınıflarda yüksek memuriyetlere yeniden memurluğa alma yolu ile değil, terfi yolu ile tayin yapılmaktadır. Bundan anlaşılıyor ki Fransa'da İdarî sınıfların organizasyonunda, terfiye önemli bir yer verilmiştir.

(*) Nations sur la Foction Publique en FRANCE 1)961. Sahife 28.

Bununla beraber terfi ister kідeme isterse seçime göre olsun derece (grade) ve memuriyet arasında ayrılık prensibi dolayısıyla mutlaka bir yeni memuriyet tekabül etmez.

Derece ve Memuriyet Arasında Fark

İcra edilecek görevlerin sayısı derecelerin tabi bir neticesi olarak fiilen hizmetlerin bünyesine bağlıdır. Bundan anlaşılıyor ki memurların çok değişik şanslarının değeri ne olursa olsun yalnız kadrolara göre değil fakat aynı zamanda çeşitli idarelerin içinde aynı kadrolar içinde bahis konusudur.

TEEFİ:

Prensip olarak memurların terfisi üst derecedeki makamların takdiri bir kararma bağlıdır, fakat çeşitli metinler bu yetkiyi sınırlandırmıştır.

Derece Terfisi ve Maaş Terfisi

- 1 — Hiyerarşik üst makama geçme.
- 2 — Maaşın yükselmesi.

19/Ekim/1946 tarihli tüzük bunlardan birincisine derece (Grade) terfi, ikincisine de kademe (echelon) terfisi demektedir.

Derece Terfisi

Derece terfisi bir memuru bir memuriyetten hiyerarşik olarak daha yüksek olan diğer bir memuriyete transfer etmektedir. Bu yükselmede maaşta da ekseriya bir artma görülür, maaş yükselmesi burada terfinin gerçek konusu değil, yapılan işlemin bir neticesidir.

Tayin kaideleri (kuralları) derece terfiinde de uygulanır; yükselen memur diğer bir idare de detaşe olsa bile açık bir kadro bulunması gerekir. Geçmişe geçerli ve unvan için yapılan yükselmeler kanuna aykırıdır. (İllegal) İdari otoriteler bazı kadrolara derhal tayin yapmağa mecbur tutulmadıklarından bu kadrolara aday olan kimseler terfi ve tayinde gecikme olduğu iddiasında bulunamazlar.

Derece terfisi, memura yeni görevlerin yüklenilmesi ve yeni bir memuriyet verilmesi neticesi doğru. Prensip olarak derece terfisi,

dereceden dereceye devamlı bir şekilde devam eder. Böyle bir yükselmeden faydalanmak için memurun daha alt dereceden bir memur olması gereklidir. Geleneksel olarak kabul edilen diğer bir başka şart da derece yükselmelerinin çoğu için terfi (yükselme) tablosuna yazılmış olmasıdır.

MAAŞ TERFİSİ (Yükselmesi)

(l'avancement de grade)

Terfi, yalnız maaş yükselmesi ile sınırlanabilir. Böylece maaş yükselmesi hiç bir yeni memuriyet tevdi edilmemek suretiyle derece yükselmesinden ayrılır. Burada kademe, sınıf ilerlemesi bahis konusudur.

Tayin ile ilgili kurallar, memurun durumunun bir iyileşmesi mahiyetinde olmayan bu tip yükselmede uygulanmaz. Genel olarak bu yükselme otomatik olur, yalnız memur aynı zamanda birden çok kademeleri aşamaz. Bazı memurlar lehine olarak bu kurala aykırı istisnalar vardır.

Hizmetin bünyesinden ve memuriyetlerin hiyerarşik seviyesinden ayrı olarak bir maaş ilerlemesinin mevcudiyeti, memurların mesleklerinin normalleştirilmesi, daha üst memuriyete istidatları ne olursa olsun bir durum iyileşmesi sağlamak suretiyle ve fakat sadece hizmetteki gayret ve kıdemlerinin mükâfatlandırılmasına vesile olmuştur.

Böyle bir usul bütçe mülâhazaları ile sınırlanmıştır. Şöyle ki:

1 — Memurların maaş yükselmesinin sağladığı randımana bağlı olarak yapıldığı hizmetler vardır. (Meselâ S. N. C. F. gibi)

2 — Maaş yükselmesi hiyerarşik yükselmeye bağlı tutularak durumu yükselmeye müsait olan memurların sayısı sınırlandırılır. İşte sınıflandırma sistemi bu fikre cevap vermektir.

19/Ekim/1946 tarihli kanunun 48 nci maddesinde belirtilen İdarî teşkilâtın genel prensiplerine göre bütün servislerde her kadrodaki dereceler ve her derecedeki kademeler tüzüklerle tespit edilmiştir. Üst kademeye veya dereceye geçmek için her kademede gerekli azami kıdem ve her kademede geçirilmesi gereken ortalama süresinin de tüzüklerde (reglement) belirtilmesi gerekir. Statüye göre, ilgili sınıflar için, her kademede gerekli minimum kıdem, kademede geçirilecek ortalama sürenin yapısını geçemez.

Seçim ve Kıdem Arasındaki Fark

Hiyerarşik makamların yetkisi bahse konu olan terfi tipine göre az ve çok geniştir. Bir memuriyetin tevcihinin takdiri olarak servis şefi tarafından karara bağlanması prensiptir. Derece yükselmesinde de aynı usul uygulanır. Aksine olarak maaş terfisi sadece meslek içinde bir ayarlama amacı ile yapıldığından onu üst hiyerarşik makamın kontrol edilmeyen takdirine bağlı tutmaya hiç bir sebep yoktur. Bu mülâhazalar iki çeşit terfi tipinin çok ayrı hatta bazen zıt kurallarla idare edildiğini açıklamaktadır. Birincisi seçim ile yapılır. İkincisi ise kıdem ile yapılır.

Üst makamın seçimi ile görevi yapabilecek memurun liyakatini mükâfatlandırmak bahis konusudur. Seçim takdiri, fakat statü ve bilhassa yetki tecavüzü ile ilgili olarak yargı kontrolü ile konulan bazı tehditler vardır.

Tam tersine kıdem ile terfi otomatiktir ve servis şefinin seçimi ile yapılır. Sıra her memurun hizmet süresinden çıkar. Nazara alınan kıdem hiyerarşik ve doğrudan doğruya alt sınıftaki kidedir.

Bu şartlar altında yükselme kendiliğinden otomatik olmasa üst hiyerarşik makamın kararı ile olabilir ve bu karar zorunludur. Burada bağımlı bir yetki vardır. Fakat tüzükler kıdem ile terfiye ait çeşitli farklı kuralları ihtiva eder.

Seçim ve Kıdemın Uzlaştırılması

(les compromis)

Seçim ve kıdem birbirine aslında zıt sistemler olup bunlardan başka terfi sistemleri de bulunmamıştır. Seçim ile terfide keyfiliği önlemek için bazı şartlar aranması öngörülmüştür.

- 1 — Yükselme için belirli bir kıdem aranması
- 2 — Meslekî denemeler
- 3 — Yarışma
- 4 — Yükselme cetveline yazılmış olma gibi.

Ancak adayların sırası kıdem sırasına uygun olmadıkça yukarıda yazılı usuller uygulanır. Aksi halde gerçekte otomatik terfi olur.

Bu statülere bağlıdır. Fakat birçok sınıflarda İdarî takdim uygulanması veya cetvele yazılma sistemi ile memurların kıdemine büyük bir ağırlık verilmekte ve böylece seçim sistemi aslında içerden birçok kayıtlara tabi tutulmuş bulunmaktadır.

Aynı şekilde kıdem sistemi de yani kıdeme göre terfi de memurların yeterlikleri, çalışmaları ve kalifikasyonu gibi faktörlerle yumuşatılmak istenmiştir. Yükselme sadece belirli bir süreyi doldurmuş olmaya bağlı kılınmamış fakat aynı zamanda mesleki iyi bir sicil almış olmaya da bağlı tutulmuştur. Nitekim 19/Ekim/1946 tarihli kanunun 46 ncı maddesi bu formülü genelleştirerek kademe terfisinin sicil ve kıdeme bağlı olduğunu açıklamıştır.

Böylece en yüksek memuriyetler müstesna bütün sınıflarda bir terfinin bahis konusu olduğu hallerde genç ve kalifiye olan diğer elemanlara göre kıdemli olanlar daha tercihlidir. Gerçekten Fransız sisteminde terfi kıdeme dayanmaktadır.

Randımana (verim) zıt istikamette olduğundan bahisle yabancılar tarafından tenkide uğrayan bu sistem yabancıların sisteminden değişiktir. Fakat bazı sınıflar, mensuplarının iyi anlaşması bakımından bu sistemi savunmaktadırlar. Meselâ Danıştay'da seçim prensibi teoriktir. Gerçek terfi Danıştay'da yalnız kıdeme göre yapılmaktadır.

Kıdem ile terfi, hizmetin iyi yürümesini gerektiren affektasyonların üst makam tarafından yapılmasına mani teşkil etmemektedir.

UYGULAMA

İdarî tatbikat, çeşitli derece ve maaş terfisi, seçim ve kıdem ile terfi sistemlerini kombine etmektedir.

Berece terfisinin münhasıran seçim ile olması 19/Ekim/1946 tarihli kanunun 45 nci maddesine göre bir prensiptir. Fakat bir yandan memuriyet piramidi ve diğer yandan memurluğa almış, izin, emeklilik, ölüm, açığa alınma gibi, kontenjan mülâhazaları ile seçim sınırı daraltılmıştır.

Maaş Terfisi ise gerçekten kıdeme göre yapılır. Diğer kriterler tali olarak nazara alınır. Dereceleri kademeler halinde bölünmüş sınıfların bünyesine bağlıdır. Bu kademelerin her birine bir önceki kademede belirli bir süre hizmet edilerek erişilmiştir. Bütçe mülâhazaları ile memuriyetler arasında bir ayırma yapılmaksızın maaş ter-

fisinin sınırlanmasına çalışılmıştır. Bunun için derecelerin bünyesinde özel bir bölüm bir sınıf yaratılmıştır. Sınıf terfisi (Awancement de classe) bir çeşit maaş terfisi şeklindedir ve hiyerarşik terfiye zıttır, fakat her sınıfın memurlarının sayısının tahdidi ile otomatik olan kademe terfisinden ayrılır. Şu halde sınıf terfisi şekilleri derece terfisi şekilleri gibidir. Bir sınıfta bulunan memurlar arasında sınırlı olan bir kaç memuriyet için rekabet vardır. Bunun içinde seçim sistemi uygulanır. Eğer bu terfi şekli statüde yazılı değilse çeşitli özel statülerle kabul edilir.

KIDEM

(Fanciemete)

Memurların kıdemi bazı basit kaidelerle tespit edilmiştir. Memurların sırası tayinlerine göre yayınlandığı gibi tespit edilmiştir. Nazara alman kıdem ilgilinin daha aşağı hiyerarşik sınıf içinde tayininden beri veya son terfisin enberi olan kıdemidir.

Memurların sırası ise, tayinlerinin yapılışı sırası ve yayınlanışına göredir. İlk tayin edilen prensip olarak en kıdemlidir. Bir başkasının yerine tayin edilen memur, önceki hizmetlerinin süresi ne olursa olsun ondan sonraki sırayı alır.

MAHALLÎ İDARELER

TETKİKLER:

BELEDİYE KANUN TASARISI HAKKINDA BİR ELEŞTİRME VE İNCELEME

Yazan:

Ekrem Talât AVŞAROĞLU

Merkez Valisi

İçişleri Bakanlığınca bir belediye kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bu belediye kanunu tasarısında, gerekçe olarak belediye kanunumuzun yürürlüğe girişinden bu güne kadar 36 sene içinde memleketimizin ekonomik, sosyal ve siyasi bünyesinde büyük değişiklikler ve gelişmeler olmuş ve tabii olarak bu gelişmeler belediyelerin mahiyetleri üzerinde etkiler yapmaktan hali kalmamıştır. Bu arada şehir ve kasabalarımızın süratle büyümeleri, halkımızın kültür seviyesinin yükselmesi, mahalli ihtiyaçların çoğalmasına amil olmuştur. Beliren bu ihtiyaçlar karşısında 1580 sayılı Belediye Kanununda muhtelif zamanlarda birçok değişiklikler yapılmış ise de belediye kanunu bir kül olarak ele alınmadığı için getirilen yeni hükümlerle kanunun insicamı bozulmuştur. Diğer taraftan yeni getirilen müesseseler de bir bütün olarak düzenlenmediği için ümit edilen sonuçlar da alınmamıştır. (Kuvvetli Başkan sisteminde olduğu gibi)

Keza Belediye Kanununun tedvin edildiği zamanın şartlarına ve devrim telâkkilerine uygun olarak konan sıkı İdarî vesayet yetkilerinin azaltılmasına çalışılmış olmasına rağmen halen Mahallî İdarelerin muhtariyetiyle bağdaşmayacak hükümler mevcuttur Belediyelerimizi inisiyatifî önleyici sıkı İdarî vesayetten kurtarmak ve kendilerinden beklenen hizmetleri yapabilecek hale getirmek için yeni Belediye Kanununun tedvin edilmesi zarureti 1951 yılında kendisini hissettirmiş ve hazırlanan kanun tasarısı yüksek meclise sunulmuş ise de kanunlaşmadan düşmüş olmuş 1956 yılında yüce meclise aynı maksatla sunulan kanun tasarısı da aynı akıbete uğramıştır denmektedir.

Şimdi kanun tasarısı gerekçesinde açıklanan bu hususlar ve tasan metnindeki kısımlar hakkında eleştirme ve incelemelerde bulunacağız:

1580 sayılı Belediye Kanunu ödev, yetki, hizmet ve diğer hususlarda çok iyi hazırlanmış bir kanundur. 14.4.930 tarihinde yayınlanan bu kanunun üzerinden 36 sene geçmesi bu kanunun değiştirilmesini gerektirir bir sebep değildir. Bu kanun bu günün hatta yarının ihtiyaçlarına cevap verecek niteliktedir. Kanunun neşrinden sonra ilâve edilen hususlar metne ayrıca dirilik vermiştir. Metnin umumi insicamını bozacak mahiyette değildir. İkinci dünya savaşı belediyelere bazı hizmetler yüklemiş ve bazı yetkiler vermiştir. O da kanunun yayınlandığı tarihte düşünilemeyen hususlardır. Eğer yeni olaylar belediyelere yeniden ödev ve yetki verirse yine kanunun insicamını bozmaz. Her yeni olayların kanuna ilâvesi en doğru bir yoldur.

4/Nisan/1884 tarihinde kabul edilen Fransız Belediye Kanunu üzerinden 75 sene geçtiği halde değiştirmek için lüzum duymamışlar ancak otoriter bir idare kurulması sebebiyle 957 yılında değiştirilmiş ve 1884 kanunu esaslarının pek çoğu aynen kabul edilmiştir. Bu sebeple 1580 sayılı Kanunun değiştirilmesi gerekmez.

Memleketin ekonomik, sosyal ve siyasi bünyesinde büyük değişiklikler olduğu hususu da gerçeklere pek uygun olmadığı gibi olsa dahi kanunun değiştirilmesi gerektirir gerçek sebep mahiyetinde değildir.

Şehirlerin büyümeleri, halkımızın kültür seviyesinin yükselmesi, mahallî ihtiyaçların çoğalmasına yol açmıştır denilmektedir. Belediye kanunu şimdiye kadar hangi ihtiyacı kösteklemiş ve hangi icraata engel olmuştur ki yeniden bir kanun tedvinine lüzum görülmüştür? Hatta belediye kanunundaki zikredilen vazifeler bu günün değil 50 sene sonraki ihtiyaçları dahi karşılayacak durumdadır.

İdarî vesayet belediyelerin inisiyatifini önleyici olmadığı gibi tersine olarak idare amirleri belediyelere inisiyatif vermekte ve mevcut inisiyatifini artırmaktadır. İdarî vesayetin azaltılması durumundaki gerekçeye aşağıda temas edeceğim. Hülâsa kanun tasarısında 1580 sayılı kanunun değiştirilmesi hususundaki gerekçe olaylara, gerekçelere uygun değildir. Eğer kanunun aksayan cihetleri varsa yeni ilâveler yapılarak kanun daha mükemmel bir hale getirilir ve değiştirilmesini gerektirmez.

Tasarının 6 ncı Maddesinde: Belediyeler çalışmalarında İdarî ve malî muhtariyete sahiptirler. İdarî vesayet, kanunun açıkça ön gördüğü hâl, şekil ve ölçüler çevresinde kullanılır. Merkezi idarenin belediyelerin karar, işlem ve eylemlerinin mevzuata uygunluğu hususundaki denetimi, öğretici, eğitici nitelik taşır. Hükmünü getirmektedir. Tasarının bu maddesi çok fantezi bir maddedir. Belediyelere neden İdarî muhtariyet ve nasıl malî muhtariyet verilmektedir. İdarî muhtariyet verildikten sonra İdarî vesayetten bahsedilmekte sonra da İdarî vesayetin denetimi öğretici, eğitici ve yol gösterici mahiyette olması istenmektedir 950 den sonra Türkiye belediyelerinin pek çoğunda müstakil olma kanunları tanımama ve kanunların üstünde olma kanaati hâsıl olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun yaptığı gibi belediye meclisleri de kanun yapmalıdır. Çıkarılan kanunları da kendi arzu ve menfaatlerine uygun şekilde değiştirmeli ve hiç tanımamalıdır. Bunu gerçekleyen pek çok kararlara da rastlanmıştır. Bu görüş Bakanlığa da sıçramış bulunmaktadır.

Belediye Bütçesine belediye reislerine iki ayrı tahsisat koymak, harcırah kanununu hiçe sayarak belediye reisine karşılıksız yani evrakı musibetsiz maktu yolluk vermek, 30.000 liraya eksiltmeye çıkarılan buz imalathanesini 37.500 liraya ihale etmek gibi kararlar verilmiş bulunmaktadır. Ve bu gibi yüzlerce misal vermekte mümkündür. Şu hal karşısında belediyelere İdarî muhtariyet vermek yerine vesayeti daha da kanunun emrettiği şekil ve surette sıkıca yerine getirmek ve müessir kılmakla olacaktır. Sonra istişari mahiyette denetim olmaz. Denetim icraî mahiyette olur. Tasarıdaki bu hüküm müeyyidesiz bir hükümdür. Bu hüküm kanunlaşsa dahi tatbikatta müspet ve faydalı bir sonuç vermeyecektir. Aynı zamanda idare amirlerinin gülünç bir hale sokacaktır. İl İdaresi Kanunu tasarısı yapılırken idare amirlerinin bilhassa valilerin yetkilerinin artırılması savunulurken aynı Bakanlık Belediye Kanunu Tasarısı yaparken idare amirlerinin yetkilerini kısıtlaması bir tezat teşkil etmekte ve görüş birliğinden ve samimiyetten uzak kalmaktadır.

Türkiye’de belediyeler henüz rüşünü ispat etmemiş belediyelerdir. Aynı zamanda Belediye Gelirler Kanunuyla Gümrük, Gelir Vergisi gibi çeşitli devletçe tahsil edilen gelirlerden hisse olarak belediyelere milyonlarca liralık hisse verilmekte bunun dışında gerekirse devlet bütçesinden belediyelere yardım yapılmaktadır. Devletin vatandaştan vergi diye tahsil ettiği ve belediyelere verdiği paraların

sarf mahallerini kontrol etmesi çok tabii ve kanunî bir neticedir. Dolayısıyla İdarî vesayet kendiliğinden doğmaktadır. Bu vesayeti kaldırmak ve İdarî muhtariyet vermek veya vesayeti azaltmak gibi bir konu olamaz

Bu hususta bir müşahademi arz edeyim. Fransız Belediye Reisleri toplantısında bulundum. Fransız Belediye Reisleri hürriyet diye ısrarla bağımsızlık arkasından sübvansyon diye devlet gelirlerinden verilen hisselerin artırılmasını isterler. Türk Belediye Reisleri toplantısında bulundum. Onlarda Fransız meslektaşları gibi belediyelerin bağımsızlıklarını arkasından devletin yardımının artırılmasını isterler. Amerika'nın Georgia eyaletinin belediye reis ve temsilcilerinin toplantısında bulundum. Onlar da bağımsız arkasından eyaletin yardımının artırılmasını istediler. Görülüyor ki bütün belediyeler bağımsızlık isterler fakat hiç farkında olmadan arkasından devlet veya eyalet yardımı beklerler. Devletin yardımı oldukça bağımsızlık ve tam bağımsızlık mümkün olmaz. Dolayısıyla İdarî vesayette yardımla orantılı olarak artar.

1580 sayılı Kanunun 71 nci maddesiyle İdarî amirlerine tanınan yetkiler tasarının 96 ncı maddesiyle kısıtlanmış bulunmaktadır. Bu yetkilerin kısılmasının da taraflısı olmayacağız.

Belediyelerin malî muhtariyetinden anlaşılan belediye meclislerinin kendi gelir kaynaklarını kendilerinin bulmaları ve bunu sağlamaları için belediyece kanun yapmaları veya kanun mahiyetinde karar almaları demektir. Türkiye'deki devlet sistemi ve Anayasanın 64 ncü maddesi kanun yapma yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir. 61 nci maddesi ise vergi resim ve harçlar ve benzeri malî hükümler ancak kanunla kurulur demektir. Anayasanın 116 ncı maddesi de mahallî idarelere böyle bir yetki tanımamaktadır. Şu hal karşısında belediyelerin tam malî muhtariyeti olamaz. Sonra tasarıda İdarî ve malî muhtariyetten bahsedilmesine rağmen metinde bu muhtariyetin nerede başlayıp nerede sona ereceğine dair bir kayda da rastlanmamaktadır.

Kanun tasarısının 10 uncu maddesi yeniden belediye kurulması için bir köyün tek başına veya meskûn sahalar arasında 500 metre mesafesi bulunan bir kaç köyün veya köylerle köy kısımlarının veya muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için nüfusları tutarının son genel nüfus sayımına göre 3.0*00 den fazla olması, 12 nci maddesi ise turistik değer ve gelişme gös-

teren nüfusu 1.500 den fazla olan köylerde Turizm Bakanlığının görüşü alınmak şartıyla belediye kurulabileceği tasarının geçici birinci maddesinde bir yerleşme biriminde belediye kurulabilmesi için en az 3-000 nüfusun bulunması hakkındaki şart mevcut belediye kuruluşlarında aranmaz demektir.

Türkiye’de bugün kurulmuş belediye âdeti 1088 dir Kurulmak üzere 50 belediye mevcuttur. Bunlarda bu günlerde çıkmış olacaktır. Şu hale göre 1138 belediye olacaktır. Bu miktar belediye içinde hizmet görebilen belediyelerin miktarı % 20 i geçmez. Bunun % 80 i hizmet göremeyen ve göremeyecek durumdadır. Birçok köyler salma ve imeceden kurtulmak için 5 kilometre ve daha uzak mesafedeki köy ve mahallelerle birleşerek ve siyasi nüfusla belediye kurmaktadırlar. Bu suretle hem bir yükten kurtulmakta hem de İller Bankasından hisse almaktadırlar. Alman bu hisseler katiyen belde hizmetine sarf edilmemekte reis muhasip kâtip ve zabıta memuru gibi personele harcanmaktadır. Bu hisselerin personele harcanmasına rağmen temiz bir dosya defter, karar, sarf evrakı bulmak da mümkün değildir. Çünkü personel de çok kifayetsiz ve bilgisizdir. Sonra İller Bankasından alınan bu hisseler küçük belediyelere parça parça dağıtılırken hizmet gören diğer belediyelerin zararına olmakta dolayısıyla hisseleri azalmaktadır. Sonra alınan bu hisse yardımlar belediye merkezi olan mahalle faydalanmakta diğer bağlanan mahalleler için hiç bir hizmet görülmemektedir.

Bunun için tasarının hedef tuttuğu 3.000 nüfusun en az 5.000 olarak mahalleler arası merkezden 500 metre uzakta olmaması ve bütün Türkiye belediyelerinin bu esasa göre belediye olarak kabul etmesi diğerlerinin köy olarak mütalâası faydalı ve isabetli olur. Ve bunun 1580 sayılı Belediye Kanununun 7 nci maddesi tadil edilerek konulmalıdır.

Tasarıda belediye kurulması için nüfusun 3.000 den fazla olması esas kabul edildiği halde turistik değer ve çalışma gösteren 1.500 den fazla nüfuslu köylerde de belediye kurulmasının kabulü yukarda kabul edilen prensibe aykırı düşmektedir. Ve siyasi suiistimale müsaittir

Tasarının 29 ncu maddesi itfaiye teşkilâtı kurulmasını amir ise de bu ifadenin kifayyetli olmadığı ve böyle bir ifadenin belediye kanununda da mevcut olduğu, şehrin veya beldenin ihtiyacına yetecek itfaiye teşkilâtının kurulmasını amir olması daha isabetlidir. Çünkü

İstanbul Belediyesinin itfaiye teşkilâtı vardır. Şehrin ancak % 15 - 20 nispetinde ihtiyacını karşılayabilecek durumdadır. Deniz itfaiyesi yok denecek mahiyettedir. Ankara da ise ancak % 25 - 30 nispetinde ihtiyaca cevap vermektedir. İzmir’de ve diğer büyük şehirlerde ise bundan farklı bir durum yoktur. Senede milyonlarca servet yangınlarda mahvolmaktadır. Bunu önlemek için ihtiyaca yetecek miktarda itfaiye teşkilâtı kurulmalı ve kurulmamasından belediye yetkilileri sorumlu tutulmalıdır.

Bütçesi müsait olmayan belediyelerin vatandaşların hizmetinden faydalanmaları ve bir gönüllü itfaiye ekibi kurmaları için hüküm konulmalıdır. Ve senede bir veya iki defa bütçeden münasip bir hediye verilmelidir. Türkiye ve Fransa’da bu hal fiilen mevcuttur kanunen de teyit olunmalıdır. Sonra belediyelerin civar belediye ve köylerle birleşerek bir bölge itfaiye ekibi kurması çok faydalı olacaktır. 1580 sayılı Belediye Kanununda da böyle hükümler mevcut olmadığından bunların bu kanuna ilâvesi yerinde olur.

Tasarının 163 ncü maddesinde: Belediye kolluğu silahlıdır. Silâhların cinci 165. maddeye göre düzenlenen yönetmelikte belirtilir.

164 ncü maddede ise: Belediye kolluk amir ve memurlar:

1 — Görevlerini yaparken kendilerine saldıran ve hayatlarını tehlikeye sokan kimselere karşı hayatlarını korumak için;

2 — Genel kolluk kuvvetlerinin derhal müdahalesine imkân bulunmayan hallerde bir kimsenin can ve ırzını tehlike altında görür ve onu kurtarmak için başka çare bulamazlarsa;

3 — Genel kolluk kuvvetlerinin derhal müdahalesine imkân bulunmayan hallerde meşhut cürüm halinde bir cinayetin failini yakalamak için müdahale ettiklerinde o şahıs silâhla karşı koyarsa silâh kullanabilirler.

Belediye zabıta memurlarına silâh verilmesi hizmetin icapları bakımından gerekli görülmemiştir. Asli vazifesini yapmakta kifayetli olmayan zabıta memurlarına umumi zabıtaya yardımcı vazifesi ve silâh kullanma yetkisi verilmesi faydadan çok zarar verir. Aynı zamanda en mühimmi vatandaşa karşı silâh kullanma yetkisi devleti veya hükümeti temsil yetkisidir. Belediye reisinde temsil yetkisi olmadığı halde zabıta memuruna temsil yetkisi verilemez-

Fransa'da böyle olduğu öne sürülmektedir. Fransa'da 5 Nisan 1884 tarihli belediye kanununun 91 ve 92 nci maddeleri zabıta memuru olan polisi belediye reisi olan Merin emrine vermişti. Bu kanun bizdeki köy muhtarında olduğu gibi ve ondan biraz daha fazla iki vazife yüklemiştir. Birisi hükümetin temsilciliği diğeri de beldenin reisliğidir. Polisin belediye reisinin emrine verilmesi keyfiyeti yüksek idarenin temsilcisi olması, kanunların ve tüzüklerin ilân tatbik ve icracısı vasfından ileri gelmektedir. Sonra meri polisin tek amiri olarak kabul etmiş ve belediye meclisinin yetkisi tanımamıştır. İcabında belediye reisi belediye meclisinden polise ait mütalâa sorsa dahi belediye meclisinin vereceği karara bağlı değildir. 22 Mayıs 1957 tarihli kanun 5 Nisan 1884 tarihli kanunu ortadan kaldırmış olmasına rağmen bu kanunun 76 - 77 nci maddeleri yukarıdaki 91 - 92 nci maddeler mahiyetindedir. Belediye reisi yüksek idarenin temsilcisidir. Kanunları tüzükleri yayımlar. Tatbik ve icra eder. Umumi emniyeti sağlar. Yüksek idarenin gözetimi altında mer polisin amiri demektir. Bu kanunun 96 nci maddesi de merin yüksek idarenin gözetimi altında belediye polisi ve kır polisinin amiridir, hükmünü koymuştur. Aynı zamanda ceza muhakemeleri usulü kanununun 16 nci maddesine göre de mer adli polisin de amiridir. Şu maddeler muvacehesinde belediye reisi mer hükümetin temsilcisi sıfatıyla ve dolayısıyla polisin amiridir.

1580 sayılı Belediye Kanunu belediye reisine böyle bir temsilcilik sıfatı vermediği gibi tasarıda da buna dair hüküm yoktur. Bu sığa haiz olmayan belediye reisinin emrindeki zabıta memuruna böyle bir temsil yetkisinin verilmesi kanunen ve hukuken mümkün olamaz. Sonra uzun bir devre tahsil ve kurs gösterilen ve uzun bir eğitime ve sıkı bir disipline tabi tutulan devlet polisinin dahi çok defa silâhım kullanacağı zamanı ve yeri seçmekte mütereddit iken hiç bir mesleki tahsil ve eğitime tabi tutulmayan disiplinsiz zabıta memurunun silâh kullanacağı zamanı ve yeri bilememesi hem kendisini mesul duruma sokar hem de vatandaşın hayatına mal olur.

Tasarım 136 nci maddesinin 6 nci fıkrası belediye memurlarını tayin etmek yetkisi yalnızca belediye reisine verilmiştir 1580 sayılı kanunda tayin yetkisi belediye reisine, tetkik yetkisi encümene tasdik yetkisi meclise verilmiş iken bu defa meclisin ve encümenin yetkileri alınmıştır. Kadroyu meclis tespit ve bütçeyi kabul ve tasdik ettiğine göre kadro ve bütçeden maaş ve ücret alan memurların tayin yetkisinin yalnız reise bırakılması uygun düşmez. 1580 sayılı

kanundaki esaslar vazife taksimi yönünden isabetlidir. Sonra 1580 sayılı Kanunun 96 ncı maddesi İstanbul Ankara Belediyeleri erkânı ile belediye şube müdürleri belediye reisinin intihabı ve dâhiliye vekilinin tasvibi ile belediye reisi tarafından tayin olunur. Demektir. İstanbul Ankara İzmir ve bu gibi büyük şehirlerin reis muavinlerinin İçişleri Bakanlığınca tayinin tasvip edilmesi hizmetin icapları bakımından fayda vardır. Evvela idare meslekinde veya devlet hizmetinde tecrübe görmüş kaliteli elemanın seçilmesini sağlar. Tayin edilen muavinler çok kere partici zihniyetten uzak meslek gayreti ve istikbal düşüncesi ile çalışır. Bakanlığın tasvibinin dışında kalan memuriyetlere meselâ parti ocağında çalıştığı için bir gömlek tamircisi işletmenin ticaret müdürü yapılmıştır. Bu mühim görevler İçişleri Bakanlığından alınırsa bu en mühim hizmetlere gömlek veya ayakkabı tamircisi tayin edilir. Bu sanatları ve mensuplarını hakir görmüyorum. Ama hizmeti layıkıyla yapabileceğine inanmak mümkün değildir. Politikadan gelmiş olan belediye reisine bilgili ve tecrübeli reis muavinleri vermekle belediye reisinin hizmet ve icraatına yön verilmiş ve geliştirilmiş olur. 96 ncı maddenin tadili de isabetli olur.

Kanun tasarısında seçime ait uzun bir kısım mevcuttur. Seçim şart ve usullerinin tasarıda yer alması da isabetli görülmemiştir. Tasarıda isabetli olmayan birçok hususlar mevcuttur. Tasarı gerekçesinde kuvvetli belediye reisi tezi savunulduğu halde huzur içinde iş göremeyecek hükümler konulmuştur. Reisin izninden bahsedildiği halde izin verecek makam ve merci tayin edilmemiştir. 1580 sayılı kanunda izin verecek makam zikredilmediği halde belediye reisini meclis seçtiği için seçimdeki usule göre seçen makamdan izin alınırdı. Şimdi hemşeriler tarafından seçildiğine göre bunu tayin etmek lâzım iken bu da tayin edilmemiştir Tasarıda ifade aksaklıkları tekrarlar vardır. Yönetmelik mahiyetine bürünmüştür. Kanun tekniğinden uzaktır. 1580 sayılı kanunun meriyette kalması ve noksan görülen hususların bu kanunda ilâvesi ve yeni bir kanun tasarısı hazırlamaktan vaz geçilmesi isabetli olacaktır. 28.2.1967

İL ÖZEL İDARELERİNİN REORGANİZASYONU MÜNASEBETİYLE BİR TEKLİF

Yazan:

Arif BAŞARAN

ÖZET

İl Özel İdarelerinin vazifelerini yapamaz durumda oldukları gereği karşısında bu idareleri Anayasanın 116 ncı maddesindeki hükme paralel olarak İl Mahallî İdaresi adile İle ve İl dâhilindeki Belediyelerle köylerin kurduğu Komünler Birliği halinde tüzel kişiliği haiz, özerk ve İl içinde toplum kalkınması ile ilgili konularda karar ve icra organı olarak yeniden teşkilâtlandırılması öngörülmekte ve karar organları, görev ve yetkileri ile gelirleri tespit ve sayılmakta ve her teklifin gerekçesi açıklanamamaktadır.

İl Özel İdarelerine ait bazı hizmetlerin çeşitli kanunlarla devlet hizmeti haline getirilerek alındığı, kanunî mesnedi olmadığı halde, İl Özel İdarelerinin bazı hizmetleri yapma zorunda bırakıldığı, bu suretle hizmet saha ve hudutlarının kaybolduğu, gelirlerinin yetersizliği yüzünden hizmet yapamaz duruma düştükleri bilinmemektedir.

Vazıh olmayan bu nizam içinde belirli bazı düşünür ve tatbikatçılar, İl Özel İdarelerinin tarihi fonksiyonlarını tamamladığını belirterek lağvını isteme derecesine varan bir karşı koymada bulundukları gerçektir.

Mahallî İdarelerin Reorganizasyonu bahis konusu olduğu şu sırada İl Özel İdarelerinin reorganizasyonu hakkındaki görüşlerimizi belirtmek istiyoruz.

Anayasamızın mahallî idarelere ilişkin 116 ncı maddesi aynen (Mahallî İdareler, İl, Belediye veya Köy halkının' müşterek mahallî ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.

Mahallî idarelerin seçimleri, kanunun gösterdiği zamanlarda ve 55 nci madde de yazılı esaslara göre yapılır.

Mahallî İdarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur.

Mahallî İdarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurumlan, görevleri, yetkileri, Maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.) şeklindedir.

Maddede Mahallî İdareler;

a — İl, Belediye ve Köy olarak sayılmakta,

a — Mahallî İdareler İl, Belediye ve Köy olarak sayılmakta,

b — Organlarının halk tarafından seçileceği,

c — Mahallî İdarelerin; kuruluşları, görev ve yetkilerinin, merkezî idare ile olan bağ ve ilgilerinin kanunla düzenleneceği,

ç — Son fıkrada da bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanacağı, hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Dikkat edilecek olursa mahallî idarelerin kuruluşları, görev ve yetkileri ile merkezî idare ile olan bağ ve ilgileri hakkında maddede sarahat yoktur. Üstelik ana prensiplerde vaz edilmemiştir. Sadece bunların kanunla düzenleneceği öngörülmüştür.

Anayasanın 116 ncı maddelerinin birinci fıkrasında sayılan ve mevcut mahallî idarelere tekabül eden mahallî idareler sayılırken bu idarelerin birbirleri ile karşılıklı ilişkileri de belirtilmemiştir.

Mahallî idarelerin diğer kısımları gibi bu kanunun da bilâhare çıkarılacak özel kanunlarla halli gerekmekte olduğu anlaşılmaktadır.

İl Özel İdarelerinin; kuruluş, görev, gelir, yetki ve sorumluluk ile diğer konulan için prensiplerde anlaşmaya varılmamış, olduğu bu sıralarda, İl Özel İdarelerinin çeşitli konulardaki görüşlerimizi şöylece açıklayacağız.

1 — Kuruluş;

2 — Organları ve organların seçimleri;

3 — Görev ve yetkileri;

4 — Gelirleri;

- 5 — Birbirleri ile ve merkezî idare ile olan bağ ve ilişkileri;
- 6 — Muhasebe ve bütçeleri;
- 7 — Teşkilât;
- 8 — Personel durumu;
- 9 — İlçelerin Durumu.

Önce İl Özel İdaresinin adı üzerinde duracağız:

1329 sayılı İdarei Umumiye! Vilayet Kanununda bu idareler idarei Hususiyesi Vilayet adı ile yer almıştır.

Bilâhare dilin Türkçeleştirilmesi cereyanı içinde Hususî Muhasebe, Özel Saymanlık ve İl Özel idaresi adı ile mevzuatımızda yer almış bulunmaktadır. Halen İl Özel İdaresi değimi, mevzuatta, İlmî araştırmalarda ve konuşma dilinde yerleşmiş bulunmaktadır. Konuşma dilinde kısaltılmış olarak Özel İdare değimi daha çok kullanılmaktadır.

Anayasamızda mahallî idareleri kapsayan 116 ncı madde de İl Özel İdare değimi hiç geçmemektedir. Sadece il kelimesi ile yetinilmiştir. O halde il çapındaki Mahallî İdarenin adı İl Özel İdaresi değil «İl Mahallî İdaresi» olacaktır.

İl Mahallî İdaresi değimi, ilk anda yabancı ve genel bir anlam gibi görünüyorsa da il çapındaki mahallî bir idareyi ifade etmekte olduğu ve Anayasamızın 116 ncı maddesi ile kurulmuş olan mahallî idareler rejiminin anlamım ve esprisini, daha belirli bir şekilde karşıladığı muhakkaktır.

Anlam olarak İl Özel İdaresi, il mahallî idaresini değil, özel ve ayrı bir idareyi ifade etmektedir. Mahallî idareler dışında ayrı bir kuruluşu hatıra getirmektedir.

Bu itibarla İl Özel İdaresi, il çapındaki mahallî idarenin karşılığı değildir. Ve Anayasanın 116 ncı maddesine aykırıdır.

Mahallî idarelerin reorganizasyonu esnasında bir taraftan Anayasanın anlam ve esprisine uymak öte yandan psikolojik olarak yeni kuruluşa ayrı bir ad vermiş olmak amacıyla bu gün için İl Özel İdaresi adı verilmiş bulunan mahallî ve muhtar idareye İl Mahallî İdaresi adını verecek ve bundan böyle bu ismi kullanacağız.

1 — İl Mahallî İdaresinin Kuruluşu:

Halen iller, sınırları içinde köy ve belediyelerle örülmüştür. Mahallî idaresi olmayan yer yok gibidir. TL Özel İdareleri de il sınırları içinde ayrı bir idaredir ve bütün ili kapsamaktadır. İl Özel İdareleri coğrafi, köy ve belediyeler yerleşme ve yaşama bölgeleri olup tarihsel kuruluşlar niteliğindedir.

Demek oluyor ki aynı sahada biri köy veya belediye, diğeri il özel idaresi olmak üzere iki ayrı mahallî idare kuruluşu vardır. Aralarında derece farkı yoktur.

Her biri ayrı birer tüzel kişidir. Görevleri mahallî hizmetlerdir. Ve bu hizmetler mahallî idarelerin ihtiyaç bünye ve durumlarına uygun olarak kanunlarda yer almıştır. Çoğu zaman az farklarla hemen aynıdır. Her birinin seçikle gelmiş organları ayrı teşkilâtı vardır.

Aynı sahada mahallî hizmet gören iki ayrı mahallî idarenin var oluşu acayip bir durum yaratmaktadır. Vazife tedahülleri, yetkide anlaşmazlık, hizmetlerin yürütülmesinde zorluklar çıkıyor. Mali kudret zâfa uğruyor, fazla paraya bağlı önemli hizmetler yapılamıyor.

Bu mahzurları önlemek, mahallî idareleri daha çok hizmet görece hale getirmek gayesiyle, İl Mahallî İdaresini Belediye ve Köylerin kurduğu bir nevi komünler birliği halinde ve belediye ile köylerin üzerinde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurmakta fayda görmekteyiz.

Belediye ve köyler eskisi gibi tüzel kişiliği haiz muhtar ve ayrı mahallî idareler olarak kalmakta devam edeceklerdir.

İl Mahallî idaresi ise derece itibariyle köy ve Belediyelerin üzerinde bulunacak sınır olarak ta il sınırları olacak ve bu sınırlar içindeki bütün sahayı kapsayarak, bu saha içindeki bütün köy, kasaba ve Belediyeleri içine alacaktır.

Başka bir deyimle, il mahallî idaresi köy ve belediyelerin kurduğu, onların üzerinde ve onları içine alan tüzel kişiliği haiz, ayrı ve muhtar bir mahallî idare olacaktır.

Mahallî idarelerin bu şekilde derecelenmesi Anayasanın 116 ncı maddesine aykırı olmayacaktır. Filhakika Anayasanın 116 ncı maddesi, Mahallî idareleri ismen saymakta derece ve sınırları hakkında her hangi bir hükmü ihtiva etmemektedir.

Bu suretle mahallî idarelerin derecelenmesi ile dağınık kuvvet ve kaynakların birleştirilerek verimli çalışma ve hizmet etme imkânı yaratılmış olacaktır. Bu günkü işleyişe göre Valinin emri ile mahallî idareler kontrolleri köy ve Belediyelerin Muhasebe, Gelir, tahsilat ve diğer servislerim teftiş etmekte ve ilgililer hakkında takibat yapabilmektedirler.

Bu günkü kuruluş karşısında bunun gerekçesini bulmak güçtür. İl Mahallî İdaresinin Komünler birliği olarak kurulması halinde bu kontrol etme ve soruşturma yapma tasarrufunun nedenleri gün ışığına çıkmış olacaktır.

İl Mahallî İdaresi Kominler Federasyonu değil Komünler Birliği niteliğinde kurulacaktır. İlk bakışta federasyonla ortak bazı benzeşmeler var ise de onu aşan daha kuvvetli bir bağ ve görev sınırlarına sahip kanunî bir kuruluş niteliği ile federasyondan ayrı bir kuruluş olacağını özellikle belirtmek istiyoruz.

2 — İl Mahallî İdarelerin organları:

I — İl Meclisi;

II— Yürütme Kurulu;

III— Başkan;

I — İl Meclisi: Şimdi ki il genel meclisini daha pratik ve realiteye daha yakın olacak şekilde «İl Meclisi» olarak adlandıracağız.

İl Mahallî İdaresinin en yüksek karar organı olan İl Meclisi,

a —Bu mahallî idareyi, kuranlara izafeten, Belediye ve Köyleri temsil eden üyelerden,

b — İl halkını temsil eden üyelerden,

c — Hizmet getiren daireler Müdürlerinden,

ç — İlçeler Kaymakamlarından, kurulacaktır.

Anayasanın 116 ncı maddesi, mahallî idarelerin karar organlarının halk tarafından seçileceği hükmünü getirmiştir. Bu âmir hükmün karşısında Belediye ve köy temsilcilerinin (Belediye Başkanı, Muhtarlar, Belediye Mecisi ve İhtiyar Kurulu üyeleri arasından) halk tarafından seçilmesini kabul etmek zorunda kalıyoruz.

Halkın kendi içinden ve Belediye ile köy temsilcileri araştırmadan seçeceği kurula merkezin temsilcisi olan Kaymakam ve hizmet getiren daireler müdürlerini bulundurmamak ilk nazarda Anayasanın 116 ncı maddesine aykırı olacağı ileri sürülebilirse de, hizmetin daha iyi daha ucuz yapılması esas bulunduğu ve toplum kalkınmasında, birimin ilçe olduğunu gözönüne alacak olursak, il meclisinde kaymakamlarla hizmet getiren daireler Müdürlerinin, asıl üye olarak bulunmalarında bir sakınca olmayacağı tezi kuvvet kazanmaktadır.

Bu gün için toplum kalkınmasının ciddiyetle ele alınmış bulunduğu bilinmektedir. Toplum kalkınmasında birim olarak ilçeler kabul edildiği ve bu kısımdaki çalışmaların bu yönde yapıldığı göz önünde tutulacak olursa kaymakamların il meclisinde bulunmalarının zorunlu olduğu kabul edilir.

Kaymakam, Belediye Başkan ve muhtarlarının il meclisinde üye olarak bulunmaları veya başka bir deyimle meclisinin kaymakam, belediye başkanı ve muhtarlardan kurulması bir ihtiyacın mahsulüdür, Nitekim idareyi ve idari metotları yemden düzenleme komisyonuna sunulmak üzere Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Fehmi Yavuz tarafından hazırlanan «Türk Mahallî İdarelerinin yeniden düzenlenmesi üzerinde bir araştırma» adlı etüdünün 76 ncı sayfasında «Genel Meclisin Kompozisyonu, koordinasyonu görevini yapabilecek şekilde değiştirilmelidir. Bunun, genel meclisin müstakil bir seçimle değil de, Belediye reisleri, kaymakamlar ve ile bağlı her bucaktan bir muhtarın iştiraki ile teşekkül etmesi suretiyle.....» fikri yer almıştır.

Pek çok ilim adamı ile tatbikatçıların ve yabancı uzmanların raporlarının incelenmesi suretiyle meydana getirilen bu şekilde değişik bir şekilde olmasına rağmen İl Meclisinde bir değişiklik yapılması ön görülmekte ve merkezî idareyi teşkil eden kaymakamlarla diğer mahallî idarelerin başı olan Belediye Başkanları ve muhtarların iştirakini lüzumlu görmektedir.

Teklifimizde İl Mahallî İdaresini, köy ve belediyelerin kurduğu bir komünler birliği olarak ele aldığımıza göre muhtar ve Belediye Başkanlarının il meclisinde üye olmaları bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunların halkın oyu ile seçilmesini Anayasa emri olarak öngörmüş ise de daha pratik ve realist bir düşünce ile Sayın Prof. Fehmi Yavuz ile aynı görüşte olduğumuzu belirtmek istiyoruz.

İl Özel İdaresini Anayasa kuruluşu olarak ayakta tutmak ve işler hale getirmek istiyorsak realist olmak ve daha geniş düşünerek manalar üzerinde mutesip olmamak mecburiyetindeyiz.

Konuyu bu cephesi ile ele alıyor ve mahallî idarelerin reorganizasyonunda İl Mahallî İdaresini kuruyor ve il meclisinde merkezin temsilcileri olan kaymakamlarla, hizmet getiren daireler Müdürlerini bulundurmakta kanunî veya başkaca sakınca görmüyoruz.

İl Meclisi görev ve yetkileri:

İl Genel Meclisinin halen sahip olduğu görev yetkilere sahip olmakla beraber il sınırı içinde hizmetlerin dengeli bir şekilde ve ihtiyaçlar göz önünde tutularak 5 yıllık, kalkınma plânlarında Mahallî İdarelere ayrılmış bulunan esas ve prensipler dâhilinde dağılışını sağlayacak kararlar olacak, hangi hizmetlerin hangi köy ve Belediyeler tarafından, hangi hizmetlerin il Mahallî İdaresi tarafından yapılacağı, hangi köy ve Belediyelere ne kadar yardım yapılacağını ve yardım şeklini karara bağlayacaktır.

II — Yürütme Kurulu:

Şimdiki İl Daimi Komisyonunun görevlerini yapacak ve onun haiz olduğu yetkiye sahip olacaktır. Her sene değişmek ve ayrı ayrı ilçelerden olmak üzere bir Belediye iki köy, iki halk temsilcisinden teşekkül edecektir.

Toplantılarda hizmet getiren Dairelerden ilgili olan daire Müdürlerinin de üye olarak katılması bir boşluğu doldurma niteliğinde görülmüştür. Toplantılarda hangi hizmet görüşülecekse o dairenin müdürleri kurulda üye olarak bulunacaktır.

III — Başkanlık:

Memleketimizin tarihi ve etnik özelliği İl Mahallî İdaresinin başı ve temsilcisinin vali olmasını gerektirmektedir. Vali aynı zamanda il meclisi ile yürütme kurulunda başkanı olacaktır.

3 — Görevleri:

Köy ve belediyelerin görevleri özel kanunlarında sistematik ve tadadi olarak sayılmış bulunmaktadır. Bu idareler özel kanunların-

da kendilerine verilmiş elan görevleri yapmakta devam edecekler ve günün şartlarına, ihtiyaçlarına uygun yeni görevlerle takviye edileceklerdir.

İl Mahallî idaresinin yapacağı görevlere gelince, il mahallî idaresinin yapacağı hizmetleri, tadadi olarak saymak suretiyle bu idarelerin dar çerçeve içinde sıkışmaları yerine genel prensipler tespiti suretiyle geniş saha ve dinamizm tanınmasında sayısız faydalar görmekteyiz. Bu anlayışı muhtar idarelerin muhtaniyet şartlarından biri olarak değerlendirebiliriz.

Bu anlayış içinde İl Mahallî İdaresinin görevleri:

Bu idarelerin yapabileceği ve bütün İlin kültürel, ekonomik sosyal gelişmesini ve imarını sağlayacak toplum kalkınmasını içine alacak hizmetler ve görevler olarak ifade edilebilir.

Bu sınır içine İli ilgilendiren her türlü hizmetler ve görevler girebilecektir. Bu suretle hizmetleri kanun maddeleri içine sıkıştırma gibi güç bir külfetten sıyrılma imkânı sağlanacaktır.

Böylece genel olarak, kuralı kurduktan sonra köy ve belediyelerle İl mahallî idaresi arasında görev ayırımı ve ayarlanması önem kazanmaktadır.

İl Meclisi ile her sene İl içinde yapılacak hizmetleri tespit ve senelik programlar halinde ve 5 yıllık kalkınma plânında mahalli idareler için öngörülmüş esas ve ölçüler dâhilinde hazırlayacak hangi hizmetlerin köy veya belediyeler, hangi hizmetlerin de İl Mahallî İdaresince yapılacağını belirtecektir.

Yukarıda değinmiş olduğu üzere köy ve Belediyeler kendi özel kanunlarındaki ve sadece kendi bölgelerini ilgilendiren hizmetleri eskisi gibi yapmakta devam edeceklerdir.

İl Mahallî İdaresi aşağıda gelirler bölümünde belirtilmiş bulunan yeni gelir kaynakları ile takviye edilecek ve böylece hizmet görececek hale getirilmiş bulunacaktır.

Mali gücü kuvvetlenmiş, İl Mahallî İdaresi, araç ve gereçlerle teşhis edilecek ve bu suretle kuvvetli bir mahallî idare bünyesi içinde köy ve belediyelere,

a — Kendi mali imkânları ile yapamayacakları kendilerine mevdu hizmetlerin yapılabilmesi için mali yardımda bulunacak,

b — Bir kaçını ilgilendiren hizmet ve tesislerin gerçekleşmesi için ilgili köy ve belediyeler arasında birlikler kuracak ve malî yardımı yapacaktır.

c — Bütün ili ilgilendiren tesis ve hizmetler İl Mahallî İdaresi tarafından yapılacak ve gerektiğinde köy ve Belediyelerin güçlerinden de yararlanacaktır.

ç — İl Mahallî İdaresi kendi araç ve gereçleri ile Köy ve Belediyelere ait hizmetlerin yapılmasına yardımcı olacaktır.

Bu suretle güçler birleştirilecek ve daha çok sayıda ve daha büyük tesislerin ve hizmetlerin yapılması sağlanmış olacaktır.

4 — GELİRLER:

Kalkınma plânı birinci beş yıl programı tedbirler bölümü sahife 229 da «Kalkınma plânında mahallî idarelerin yeni gelir kaynaklarına kavuşturulacak kendi kendilerine yeter hale gelmeleri ve artan hizmet taleplerini karşılayabilmeleri ana ilke olarak öngörülmüştür.

Söz konusu idareler bu gün gelirlerinin yetersiz oluşu ve gelirlerin artış hızlarının ekonomik gelişmeyi izleyememesi yüzünden ağır borç yükü altında bulunmakta, durumlarını iyileştiremedikleri gibi gelişen hizmet taleplerini karşılayamamaktadırlar» sayfa 231’de de «Mahallî İdarelerin kendilerinden beklenen görev ve artan hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile sıhhatli ve gelişen gelir kaynaklarına kavuşturulması zaruri» olduğu belirtilmiştir.

Kalkınma plânında gelirler hakkındaki bu tedbirler karşısında Anayasanın 116 ncı maddesinin son fıkrasında «Bu idarelere görevlerde orantılı gelir kaynakları sağlanır» hükmü yer almıştır.

İl Mahallî İdaresinin yapacağı hizmetlerini saymamak suretiyle bu idareye geniş bir çalışma sahası, her yönde hizmet etme imkânı verilmiş 'bulunmaktadır. Bu görüşümüz demokratik anlayışın ifadesidir. Filhakika demokrasilerde pek çok görevler Mahallî İdareler tarafından ifa edilmektedir. Hizmet sınırını artırdığımıza göre İl Mahallî İdaresine Anayasadaki hükme paralel olarak, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlamak zorundayız.

Şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalarda İl Özel İdarelerine (İl Mahallî İdaresi) verilecek gelirler konusunda olumlu bir sonuca varılmamış olduğunu belirtmek isteriz.

1947 tarihli tasarı ile 1984 yılında hazırlanmış bulunan tasarıda gelirler konusunda ayrı ayrı prensiplerin kabul edilmiş olduğu görülmektedir.

Bizde, bu konudaki görüşlerimizi Anayasanın 116 ncı maddesinin son fıkrasındaki ana fıkre uygun olarak belirtmek istiyoruz. İl Mahallî İdaresinin görevlerini artırdığımızı göre görevleri ile orantılı gelir kaynakları,

1—BİNA VE ARAZİ VERGİSİ:

Bina vergisi 1931 tarihinde 1837 sayılı Bina Vergisi Kanunu ile ihdas edildi. 1996 sayılı Kanunla İktisadî buhran vergisi ilâve edildi. 1930 yılında 2071 sayılı Arazi ve Bina Vergilerde bunlardan alman İktisadi Buhran Vergisinin Vilâyet Hususi İdarelerine devri hakkındaki kanunla Bina Vergisi ile İktisadi Buhran Vergisi Özel İdarelere devrolunmuştur.

Arazi Vergisi ise Emlâk Vergisinin yerini almak üzere 1931 yılında 1833 sayılı Arazi Vergisi Kanunu ile ihdas edilmiş ve yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, 2071 Sayılı Kanunla İl Özel İdarelerine devredilmiştir.

Dünyanın medeni memleketlerinde bu vergiler komünal vergidir ve komünlerin başlıca gelirlerini teşkil etmektedirler.

Hal böyle iken Maliye Bakanlığı ters bir görüşle bu vergileri Emlâk Vergisi adı ile kendisine mal etmekte ve Malî Tevzin Kanunu ile Mahallî İdarelere bölme yolundadır.

Komünal bir sergiyi Maliye Bakanlığının kendisine mal ederek tahsilini müteakip Mahallî İdarelere tevzii için göstermiş olduğu gerekçe tatminkâr "olmaktan uzaktır.

Biz bu vergilerin bütün misil zamları ile birlikte İl Mahallî İdaresinde kalmasını ve halen Türkiye’de ve bütün medeni ülkelerde olduğu gibi İl Mahallî İdaresinin başlıca geliri olmasında Israr edeceğiz.

Görevler bölümünde belirtilmiş olduğu üzere İl Mahallî İdaresi, köy ve Belediyeleri malî yönden desteklemekle görevlidir. Bu bakımdan bina vergisi arazi vergisinden köy ve Belediyelere pay verilmesine taraftar değiliz. Fakat bu İdarelere başka gelir kaynakları bu-

Ummadıkça şimdiki durumda bir değişiklik yapılmaması gerektiğim de belirtmek isteriz.

A — Binalarda irat takdirleri 1931, arazi takriri ise 1936 yıllarında yapılmıştır. Ekonomik hayattaki değişiklik, paranın satın alma gücünün gün geçtikte düşen bir seyir takip etmesi sonucu olarak o zamanlar takdir edilen vergiler (sonradan misil zamları ile arttırılmasına rağmen) bu gün için çok düşüktür. Günün şartlarına uygun değildir.

B — Gerek binalarda ve gerekse arazide tahrir ve tespitlerde

vergi dışı kalmış bir çok bina ve arazi mevcuttur.

C — Tadile uğramamış birçok bina ve arazi vardır.

Ç — Son yıllarda yurttan bina yapımı süratlenmiştir. 491 sayılı kanunun ve neşrinden önce pek çok binaya bina vergisi muafiyeti tanınmış bulunmaktadır.

D — İl Özel İdareleri Bina ve Arazi Vergisinden Belediye köy ve Devlete hisseler vermektedir.

Bu sebeplerle Bina ve Arazi Vergilerinden İl Özel İdarelerinden sağlanabilen gelirler umulandan düşüktür. Bir taraftan 491 Sayılı Kanunun kabul edilmiş bulunması öte yandan A - B bentlerinde sayılmış bulunan gelir azaltıcı sebeplerinin bertaraf edilmesi sebebiyle İl Mahallî İdarelerinin bu vergilerden şimdikinden pek çok gelir sağlayacağı şüphesizdir. İlgililer bu gün için genel sayım ve yazımla değerlendirmeye ihtiyaç olduğunda müttetikirler.

Vergiler komünal vergidir. Bu sebeplerden dolayı da her türlü masrafları İl Mahallî idaresine ait olmak üzere, Genel bir sayım ve yazımla değerlendirmenin acele olarak yapılması zorunluluğu vardır.

1961 - 1964 yılları arasında bina ve arazi vergilerinden İl Özel İdarelerince sağlanan gelir aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

1961 — 171.835.129

1962 — 165.133.755

1963 — 131.218.378

1964 — 204.306.837

1980 — 1963 Yılları arasında buhran vergisi tahsilatı aşağıya çıkarılmıştır.

1960 — 23.159.000

1981 — 28.824.000

1982 — 31.455.000

1963 — 33.824.000

1980 — 1963 Yılları arasında bina vergisinden Belediyeler payı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

1960 — 11.849.000

1981 — 13.109.000

1962 — 13.982.000

1963 — 15.486.000

tahminlerimize göre yeniden değerlendirme ve sayım yapılması ve yukarıda a - b maddelerinde sayılan sebeplerin zail olması halinde bu günden 3 misli fazla gelir sağlanacağına kuvvetle inanmaktayız. Bu hesaba göre, belediye payları hariç tutulmak suretiyle İl Mahalli İdarelerine senede 750.000.000 milyon lira üzerinde gelir sağlanabileceğini tahmin iddia ediyoruz.

II — İl sınırları içinde çıkarılacak her türlü linyit, maden cevheri, ham petrol ve gazlardan alınacak il payı,

Bu payın gerekçesi İl içindeki nimetlerden İlinde faydalanması olacaktır. Öte yandan bu gibi çalışmalar yüzünden ilin bazı külfetlere katlandığı da bir gerçektir.

III — Yine aynı gerçek ile (İl sınırı içindeki baraj ve diğer bölge santrallerinden elde edilecek enerjiden alınacak İl payı ile barajlardan sulanacak araziden alınacak il payı,

II ve III. maddelerde yazılı yeni gelir kaynaklarından sağlanacak gelir konusunda belirli bir pay tespit ederek İl payı alınması öngörülen maddelere ait istatistiklerle çarptıktan sonra toplam gelir miktarını çıkarmak yerine tahmini bir rakamı uygun görüyoruz.

Bu maddelerin üretimin göz önünde tutularak 200 - 250 milyon tutarında, gelir sağlanacağını kuvvetle umuyoruz.

Üretime, maliyete ve sarfiyata tesir etmemesi için İl payının oran olarak çok cüzi olarak tespit edilmesinin gerektiğini bilhassa belirtmek istiyoruz.

IV — BAZI ÜRÜNLERDEN ALINACAK İL PAYI:

Çay, çeltik, zeytin, tütün, afyon, pamuk gibi çok gelir sağlama niteliğinde olan ürünlerden hiç denecek kadar az vergi alındığı bir gerçektir. Öte yandan halen mahallî bir vergi olmayan tarım vergisi umulan sonucu vermemiş ve ancak 50.000.000 milyon civarında gelir sağlayabilmiştir.

Buna sebep, mahsulat vergisi diyebileceğimiz bu verginin mahallî bir vergi karakterinde olmasına rağmen merkezî vergi olarak Mâliyece tahsil edilmesi olarak gösterilebilir.

Bu sebepten mahsul vergisinin ihatasını ve mahallî vergi olarak II Mahallî idaresine terkedilmesini öne sürüyoruz.

Mahsul vergisinin matrahının takdiri, tayini ile tahsili güçtür. Bu sebeple bu kısımdaki görüşlerimizi değişik bir yönden şöylece belirtmek istiyoruz.

Bütün arazilerin çok kısa bir süre içinde kadastrosu yapılmalı haritaları hazırlanmalıdır. Bu haritalara arazide vuku bulacak her türlü değişiklikler işleneceği gibi ekilecek ürünlerle bu haritalar vasıtasile takip edilerek ve arazi vergisi, arazinin değeri ile ekilen ürünün cinsine göre takdir ve tespit edilecek ve bir nam altında tahakkuk alınacaktır.

Bu suretle elde edilecek fazla gelir, devletçe halen tahsil edilmekte olan tarımsal verginin % 100 fazlası 100.000.000 milyon civarında olacağını ummaktayız.

V — DEVLET YARDIMLARI:

Zamanımızda devletin gün geçtikçe mahallî idarelerle malî bakımından daha yakından ilgilenmekte olduğu bir gerçektir.

Devlet tahsisi mahiyette yardımlarla İl Mahallî İdaresine malî yardım yapmakta devam edecek ve bu suretle bazı hizmetlerin yapılmasında öncü veya yardımcı olacaktır.

Devletin halen yapmakta olduğu yardımlar göz önünde tutularak senelik yardımın tahmini 250.000.000 milyon lira olacağını kabul edebiliriz.

VI — DİĞER GELİRLER:

Bu gelirler halen İ Özel İdarelerince tahsil edilmekte olan diğer vergi harç ve resimler, mülk gelirleri, ücret ve tarifelerle, kurulmuş bulunan tesis ve işletmeler gelirleri, faiz, ceza, komisyon, bağış gibi gelirlerde devlet veya kurumlar tarafından toplanan gelirlerden ayrılan hisselerdir.

Bu gelirlerden İl Özel İdarelerinin 1961 -1964 yılları arasında sağladıkları gelirler şöyledir.

1961	— 60.848.296
1960	— 67.557.075
1963	— 76.617.914
1964	— 82.728.424

Devlet ve Kurumlar tarafından verilen paraların artan bir seyir takip etmesi, diğer vergi ve harçların ıslah ve günün şartlarına uydurulması sonucunda bu gelirlerin bu gün için 150.000.000 milyon olacağına şüphe yoktur.

Bu duruma göre 67 İl, İl Mahalli (İdaresinin toptan senelik geliri ortalama olarak:

Bina ve Arazi Vergisi	750.000.000
Maden cevheri, petrol ve enerjisinden	200.000.000
Devlet Yatırımları	250.000.000
Diğer Gelirler	150.000.000
Bazı Ürünlerden alınacak il payı	100.000.000
Payların kaldırılması ile sağlanacak miktar	<u>25.000.000</u>
Toplam:	1.500.000.000

1960 — 1963 senelerinde İl Özel İdarelerinin hesabı katısı.

1960 — 326.434.847

1961 — 432.984.241

1962 — 502.963.893

1963 — 585.485.895 liradır. Bu rakamlar bulduğumuz yekûnun üçte biri kadardır. Bu suretle İl Mahallî İdarelerinin gelirlerinde % 200 civarında bir artma sağlanmış bulunacak ve mali yükleri azımsanmayacak derecede olacaktır.

Bir an için il ve köy yolları ile köy içme suları, köy elektriklik kasten sulama işleri gibi hizmetlerin merkezi bir hizmet olarak Köy İşleri Bakanlığınca yapılması sonucu, Devlet yardımlarının akla gelebilirse de bu miktar masrafında, azalacağı göz önünde tutularak sağlanacak gelirden bir değişiklik olmayacağı söylenebilir.

Maden cevheri, petrol, santraller ve çeşitli ürünler her ilde yoktur. Bu itibarla bu saydıklarımızın bulunduğu illerin gelirleri daha çok artıracak, bunlardan mahzun olan iller ise muzdar durumda kalmakta devam edecekler ve bu suretle iller arasında hizmetler dağılışında denge kurulamayacaktır. Bu dengeyi kurmak amacıyla saydığımız madenlerden elde edilecek gelirlerin yarısı bir fonda toplanacak ve illere nüfusları ile orantılı olarak tevzi edilecektir.

5 — DEVLETİN İL MAHALLİ İDARESİ ÜZERİNDEKİ KONTROL VE DENETİM YETKİSİ «İDARİ VESAYET» VE MAHALLİ İDARELERİN BİR BİRLERİYLE İLİŞKİLERİ:

Devlet ile İl Mahallî İdaresi arasındaki ilişkileri 2 kısımda özetleyeceğiz.

Devletin İl Mahallî İdaresine malî ve teknik yardımda bulunması; zamanımızda tahsisi nitelikte olan ve olmayan devlet yardımları mahallî idarelerin başlıca gelir kaynaklarından biridir. Tahsisi nitelikte olan yardımların mahallî idarelerin muhtariyetlerini bozacak karakterde olduğunu göz önüne alarak adı geçen yardımların yapılışında bu hususa dikkat edilmesi gerekmektedir.

a) İl Meclisi kararları; Valinin onanımına lüzum kalmadan kesinleşecek buna mukabil Vali, İl Meclislerinin aldığı kararların kanun, nizam ve genel menfaatlerle bağdaşıp uzlaşmaz nitelikte olmaları veya haksız ve yetki dışı alınmış bulunmaları halinde İdarî yaygı organı olan Danıştay'dan bunları iptalini istemek yetkisine sahip olacaktır.

b) Bütçenin onaylanması, Aktarma ek ve olağanüstü ödenek getirmek işlemleri Bakanlar Kurulunun onanandan değil, Bütçe Tetkik Komisyonu Kurulunun tetkikinden geçtikten sonra, İçişleri Bakanının onarımından geçecektir. Bakanla, Bütçe Tetkik Komisyonu arasında çıkacak ihtilâf Bakanlar Kurulunca tetkik ve karara bağlanacaktır.

c) Kadro alma, kaldırma ve değişiklikleri ile ilgili işlemler, Bakanlar Kurulundan geçirilmesine lüzum yoktur. Personel Dairesinden bir ilgilinin iştiraki ile bu konudaki tasarruf Bütçe Tetkik Komisyonunca yapılması yeter görülmektedir.

Bu komisyonun kararları İçişleri Bakanı tarafından onanacaktır. Bakanla Komisyon arasındaki ihtilâf yukarıda açıklandığı üzere Bakanlar Kurulunca karara bağlanacaktır.

Burada bir hususa değinmek istiyoruz, Bütçe Tetkik Komisyonunun nasıl çalışacağı, kararların nasıl alınacağı, nisabın ne olacağı konusu bir boşluk halinde karşımıza çıkmaktadır. Bu boşluğun doldurulması ve kararların mevcudun 2/3 çoğunluğu ile alınması zaruri görülmektedir.

Fazla mesai, işletme personellerine verilecek ikramiye prim, tazminat gibi hususlar içinde Bakanlar Kurulunca değil yukarıda açıklanmış olduğu üzere Bütçe Tetkik Komisyonu karan yeter görülmektedir.

ç) İl Meclisinin siyasi müzakereler yaparak karar vermesi, kanunla belirtilecek yerden başka bir yerde, zaman ve müddet dışında toplanması ve görevlerini yapmaması hallerinde İçişleri Bakanına Danıştay'dan Meclisin feshini isteme yetkisi tanınmalıdır.

d) Halen mevcuatımızda Mülkiye Müfettişleri tüzüğü dışında Mülkiye Müfettişlerinin Özel İdareleri teftiş edeceğine dair her hangi bir hükme rastlanamamaktadır, Reorganizasyonda teftiş yetkisi tandırken bu yetkinin hudutlarının tespit edilmesini zaruri görmekteyiz.

e) Bina ve arazi vergisi kominal bir vergi olacağına göre Maliye Müfettişlerinin haiz olduğu teftiş yetkisine lüzum görülmemektedir.

f) İl Mahallî İdaresi personelinin, muhakemelerine lüzum olup olmadığının İdare Kurullarında, itirazları eskisi gibi üst idare

kurulu ve Danıştay'da görüşülmesi ile hesaplarının yine eskisi gibi Sayıştay'da tetkiki ile haklarında karar verilmesi uygun görülmektedir.

g) Bazı memurların atanma, maaş ve diğer özlük haklarının merkezi teşkilât olan Bakanlıklar ve Genel Müdürlükçe yürütülmesi usulünün daha çok kısa bir zaman için devamı gerekmekte ise de en kısa zamanda İl Mahallî İdaresine kendi memurlarını tayin etme ve bütün özlük işlemlerini yürütme fırsatının verilmesi lüzumlu görülmektedir.

h) 237 sayılı Kanun gereğince, İl Mahallî İdarelerinin alacağı taşıtlar için Bakanlar Kurulundan izin alınması lüzumsuz bulunmakta ve İçişleri Bakanının onamı yeter görülmektedir. Kanunların yanlış tatbik edilmesi, Vatandaşlara yanlış işlemin uygulanması haklarının ziyanı uğraması, dilek ve taleplerinin yerine getirilmesi, eşit muamele yapılmaması hallerinde, vatandaşların Bakanlıklara ve diğer mercilere başvurusu halinde bu makamların şikâyet konusu hakkında bilgi istemeleri ve yanlış işlemlerinin düzeltilmesi, yapılmayanların yapılmasını istemeleri, yolsuzlukların tahkiki için İl Mahallî İdaresinin başı olan valie emir vermeleri bu idarelerin muhtariyetlerini zedeleyici nitelikte görülmekte bilâkis denetim yetkisinin icabı olduğunu kabul etmek zorundayız.

Burada merkezi idarenin İl Mahallî İdaresi üzerindeki denetim yetkisinin gittikçe daraltılarak bu idarenin muhtariyetlerinin tanınmasını gerektiğini belirtmek istiyoruz. Bu itibarla yukarıda sayılar dışında devletin başkaca müdahalesine lüzum olmadığına işaret etmek zorundayız.

Burada önemli olan diğer bir konu İl Mahallî İdaresinin köy ve belediyelerle olan ilişkileri veya köy ve belediyelerin İl Mahallî İdaresi ile olan ilişkileridir.

İl Mahallî İdaresinin genel karar organı olan İl Meclisine, il sınırları içinde yapılacak hizmetlilerin ayarlanmak, bölgeler arasında denge sağlamak, yapılacak hizmetleri tespit etmek görevini vermiştik. Yapılacak plân ve programlarda, hangi hizmetlerin hangi köy belediyeler tarafından münferiden veya topluca yapılacağının belirtilmesi gerekmektedir.

İl Meclisinin bu nitelikteki kararları «yapılması gereken» kararlar olacaktır. Başka bir deyimle İl Meclislerinin bu nitelikteki kararları; köy ve belediyeler için yapılması gereken, İl Mahallî İda-

releri için ise malî ve diğer yönlerden yardım sağlanarak hizmetlerin yapılmasını öngören kararlardır. Bu sebepten dolayı da taraflar bu kararlara uyma ve bu kararları yürütme zorunluluğu yüklemektedir.

Köy ve belediyelerin İl Mahallî İdaresi ile ilişkisinin bu ölçüler içinde görmek zorundayız.

6 — MUHASEBE USULÜ YE BÜTÇELER:

Muhasebeleri:

Halen Özel İdarelerin muhasebeleri İdarî Hususiyeti vilâyet usulü muhasebe talimatnamesindeki hükme ve usullerle yürütülmekte ve birçok konularda 1050 sayılı Muhasebe Umumiye konusundaki genel hükümler uygulanmaktadır.

Talimatname eski, anlaşılması güç, zamanın muhasebe usullerine uymamakta ve ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. İl Mahallî İdaresinin görev ve yetkileri göz önünde tutularak, kolaylığı sağlayacak ihtiyaçları karşılayacak bir muhasebe talimatnamesine şiddetle ihtiyaç vardır.

Bütçeler:

İl Özel İdareleri bütçeleri 1964 yılında devlet bütçesine uydurulmuş ve «bütçe birliği» sağlanmıştır. Yani bütçeler hizmet kurumlarına göre değil hizmet gruplarına göre tertiplenmiştir. Bazı eksikleri ve anlaşılması güç tertipleri vardır. (R) cetveli yapılmamıştır.

İl Mahallî İdaresi bütçelerinin bu malî sorumlunun ıslah edilmesi suretiyle bütçelerin basit uygulanması kolay, bütün masraf tertiplerine havi ve bu suretle c sene içinde yapılacak işleri görecek şekilde tertibi gerekmektedir.

7 — TEŞKİLÂT:

İl Özel İdarelerinin tip kadroları ve teşkilâtı eskidir. Bu günkü ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Teşkilâtta zaman zaman zaman yapılmak istenen değişiklikler olumlu sonuçlar vermemektedir.

İl Mahallî İdaresi teşkilâtına işaret ederken İl Mahallî İdaresi Müdürleri üzerindeki muhasiplik sıfatlarının alınarak bu teşkilatın amiri durumuna getirilmesi gerektiğini de belirtmek istiyoruz.

Yükseköğrenimini yapmış, aydın ve İl Mahallî İdaresi hizmetlerinin yürütülmesinde faal rol oynayacak İl Mahallî İdaresi müdürlerine memleketin ihtiyacı vardır.

İl Mahallî İdaresi teşkilatını aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz. İl Mahallî İdaresinin genel karar organı olan İl Meclisine, İl sınırları içinde yapılacak hizmetleri ayarlamak, bölgeler arasında denge sağlamak, yapılacak hizmetleri tespit etmek görevini vermiştik. Teşkilât buna paralel olarak öngörülmüştür.

- 1 — Özlük işleri Servisi
- 2 — Yazı İşleri Servisi
- 3 — Denetim ve Gözetim Servisi
- 4 — Yürütme Kurulu Servisi (İl Meclisine ait muamelâtı bu serviste yürütebilecektir)
- 5 — Hukuk ve Muamelât Servisi
- 6 — Toplum Kalkınması Yürütme Servisi
- 7 — Turizm Tanıtma ve Halkla münasebetler Servisi
- 8 — Muhasebe Servisi
- 9 — Bütçe Servisi
- 10 — Emlâk ve Kamulaştırma Servisi
- 11 — Vergi Dairesi Servisi (Gelir ve Tahsilât)
- 12 — Araç ve Gereç Servisi
- 13 — Yargı Kurumları (Bina ve Arazi Tadilat Komisyonları ve Tadilat Komisyonu)

Bunlar tip servisler olacak ve büyük illerde müdürlük daha küçük illerde de şeflik veya memurluk kademesinde olacak ve ihtiyacı duyulmayan teşkilât kurulmayacaktır. Meselâ lüzum görülen ahvalde iki servis birleşerek bir servis halinde yürütülecektir.

8 — PERSONEL:

Şimdiye kadar noksan olan İl Özel İdaresi memurları kanunu, İl Özel İdareleri memurları kanun tasarısı adıyla hazırlanmış ve tetkik ve görüşlerini belirtmek için ilgililere gönderilmiştir. Malî yıldan önce kanunlaşması gerekmektedir.

Büyük bir boşluğu dolduracak olan bu kanun tasarısı hakkındaki görüşlerinizi başka bir yazıya bırakarak İl Özel İdarelerinde çalışan memur ve hizmetlilerin kalitelerinin yükseltilmesi lüzumunu belirtmek isterim.

Yeniden alınacak personel için tahsil şartı yanında kaliteye önem verilmesini ileri sürerken mevcut personelin İl Mahallî İdaresine geçerken tamamlayıcı kurslarla yetiştirilmesinin gerekmekte olduğuna işaret etmek isteriz. Memleketimizde «Meslek içi yetiştirme»ye gerekli önemin verildiği bir gerçektir. Bu konuya önem verilerek İl Mahallî İdaresi personelinin yetiştirilmesini sağlayacak tedbirler İçişleri Bakanlığınca alınacak ve müşterek bir fonla tahakkuk safhasına çıkılmasını uygun görmekteyiz.

İLÇELERİN DURUMU:

İl Özel İdaresinin hukukî statüsü yeni baştan düzenlenirken halli gereken kanunlardan bir de İlçelere verilecek şekildir. Toplum Kalkınmasında birim olarak ilçeler kabul edilmiştir. Bir taraftan bu durum öte yandan kaymakamları daha aktif hale getirerek hizmet etme imkânlarının sağlanması, bu gün için önemli bir problem olarak karşımıza çıkmış ve günün konusu halini almıştır.

İlçelerde yapılacak takibatın belirli bir oranının toplum kalkınması ve benzeri çalışmalar için sarf edilmek üzere kaymakamlara bırakılması veya her sene bütçelerde açılacak özel tertiplere ilçeler için ödenek ayrılması gibi hal yolları ile kaymakamların İl Mahallî İdaresinin giderlerine iştirak ve hizmetleri yapmak görev ve yetkisini lüzumlu ve faydalı görmekteyiz.

SONUÇ:

İl Özel İdarelerini bugünkü iş görmek durumundan kurtararak aktif ve (bütün İl'in Mahallî hizmetlerinin sağlanmasında söz sahibi, hizmetlerin ifasında yardımcı, organizatör ve koordinatör olacak, gü-

nün şartlarına cevap verecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden teşkilâtlandırılmak zorunda olduğumuz gerçeği göz önünde tutularak İl Mahallî İdaresi adı ile köy ve belediyelerin kurdukları ve onlardan ayrı muhtar ve tüzel kişiliği sahip teşkilat olarak düşünmekte ve gelirlerini artırarak bu idareleri, hizmet ve görevleri yapabilecek hale getirebileceğimize inanmaktayız.

İSTİFADE EDİLEN ESERLER

- 1 —TÜRKİYE’DE MAHALLİ İDARELER MÂLİYESİ: Alev DAMALI
Başbakanlık Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığı Yayın (Ocak 1965)
- 2 — TÜRK MAHALLİ İDARELERİNİN YENİDEN
DÜZENLENMESİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA: Prof. Fehmi YAVUZ
Ankara (Ağustos 1965)
- 3 —ÖZEL İDARELER MÂLİYESİNİN REFORMU
İstanbul (Şubat 1964) Vergi Reformu Komisyonu Raporu
- 4 —İL ÖZEL İDARELERİNİN YAPMAKTA
OLDUĞU HİZMETLERİ : Arif Başaran
Türk İdare Dergisi 296

İNGİLİZ MAHALLİ İDARELERİNDE TEFTİŞ

Yazan:

Ziya ÇÖKER

Mülkiye Müfettişi

Plân:

Mahallî İdarelerin kontrolünü gerektiren nedenler iç Kontrol.

Dış Kontrol.

A — Dış Kontrol sistemleri.

B — Bölge Müfettişliği.

- 1 — Teşkilât ve personel.
- 2 — Müfettişlerin görevleri ve teftiş iş hacmi
- 3 — Devlet yardımlarının incelenmesi.
- 4 — Müfettişlerin yetkileri.
 - a) Vesikaların Müfettişe tevdi mecburiyeti.
 - b) Hesapların kabul veya reddi.
 - c) Hesapların reddi ve ilgili şahıs adına borç çıkarma.
- 5 — Müfettiş kararlarına itiraz.
- 6 — Teftiş usulü.
- 7 — Teftiş sonuçları ve teftiş raporları.
- 8 — Bölge müfettişleri toplantıları.
- 9 — Bir yıllık teftiş çalışmalarının özeti.

MAHALLÎ İDARELERİN KONTROLÜNÜ

GEREKTİREN SEBEPLER:

Mahallî İdarelerin kontrolünü gerektiren sebepleri başlıca iki noktada toplamak mümkündür.

1 — Mahallî İdareler, kanunların kendilerine verdiği yetki dâhilinde, vergi toplamakta, bunları mahallî hizmetlerin yapılması için harcamaktadırlar. Ayrıca devlet de, yine mahallî hizmetlerin yapılması için Mahallî İdarelere para yardımı yapmaktadır. Şu halde Mahallî İdareler, fonksiyonlarını ifa edebilmek için, ya halktan vergi toplamak suretiyle' ya da Devletten yardım alarak, kamu parasının kullanmaktadırlar.

Her iki kaynaktan gelen kamu parasının nasıl kullanıldığını bilmek kanunun hakkıdır.

2 — Mahallî İdarelerin yetkili organları halk tarafından, mahallî hizmetlerin halk yararına yapılması için seçilmiştir. Şu halde görevin asıl sahibi halktır. Mahallî İdare organları halk adına ve halka vekâleten bir takım tasarruflarda bulunmaktadırlar. Hiç şüphesiz adına bir takım tasarruflar yapılan halk, menfaatlerinin uygun bir şekilde korunup korunmadığından emin olmak istemektedir.

İngiltere'de Mahallî İdareler bu felsefi anlayış içinde, aşağıda izah edeceğimiz çeşitli sistemler altında teftiş ve kontrol edilmektedirler.

İÇ KONTROL:

Bir Mahallî İdare de hesapların düzgün gitmesinden ilk sorumlu şahıs şüphesiz Muhasebe Müdürüdür. Muhasebe Müdürünün belli başlı şu görevleri vardır:

- a) İdarenin malî durumu ile ilgili her mevzuda meclisin müşavirliğini yapar.
- b) Muhasebe Müdürü olarak idarenin malî murakıbidir.
- c) Muhasebe Müdürü bütün Mahallî İdare gelirlerini toplamaya ve bu gelirleri Mahallî İdare hizmetlerine kanun ve usuller dâhilinde sarf etmeye yetkili ve görevlidir.

Bir Muhasebe Müdürü bu görevleri hakkı ile yapabilmek için kendisi adına tesirli bir şekilde kontrol yapmaya muktedir personele ihtiyacı vardır. İngiliz Mahallî İdarelerinde iç kontrolden sorumlu denetçiler bu ihtiyaca cevap vermektedirler.

Büyükçe Mahallî İdarelerin hemen hepsinde Mahallî İdare denetçileri mevcuttur. Denetçiler günlük malî tatbikatı kontrol ederler ve bu tatbikatta kanunlara ve meclis kararlarına uyulup uyulmadığını incelerler. Deneticiler bu görevlerine ilâveten:

- a) Kayıtların günü gününe tutulup tutulmadığını,
- b) Kayıtların uygunluğunu,
- c) Muamelâtta kanun, nizam ve kararlara uyulup uyulmadığını,
- d) Boşuna, lüzumsuz yere veya verimsiz olarak sarf edilmiş bir para olup olmadığını,
- e) İdare gelirlerinin uygun bir şekilde toplanıp hesaba geçirilmesini,
- f) İdare demirbaş, malzeme ve levazımının iyi bir şekilde depolandırılmasını ve yerinde kullanılmasını,
- g) Bütün ödemelerin nizamlara uygun olup olmadığını,
- h) Alım satım işlerini,

Tetkik ve kontrol ederler.

Deneticiler kontrol ettikleri servislerde İdarî metot ve organizasyonla ilgili ve hizmetin verimliliğini arttırıcı, ekonomik bir şekilde çalışmasını sağlayıcı tavsiyelerde bulunurlar.

İç kontrolün nasıl işlendiğini göstermek bakımından, bizzat incelemede bulunduğu Glamorgan İlını misal: olarak bu il meclisine bağlı iç denetleme servisini izah etmek istiyoruz.

Evvelâ Glamorgan ilını kısaca tanıtalım.

Bu il, 1990 kilometre karelik bir alan kaplamaktadır. Bu alan üzerinde 750.000 nüfus bulunmaktadır. İl Meclisinin yıllık geliri 691.275.000

Türk lirasıdır. Bu il dâhilinde nüfus başın düşen gelir 921 TL. sını bulmaktadır.

Bu 11 meclisinin iç kontrolde kullandığı bir baş denetçinin başkanlığı altında 28 kişilik bir denetçiler kurulu mevcuttur. Bunlardan ikisi baş denetçinin yardımcılarıdır. Yardımcılardan birisi yalnızca eğitim işinden, diğeri de diğ bütün servislerden sorumlu bulunmaktadır. Eğitimden sorumlu yardımcıya üçü okullardan, üçü diğ eğitim işlerinden ve ikisi eğitimle ilgili bütün dairelerin rutin işlerinden sorumlu olmak üzere sekiz denetçi bağlıdır. Diğ servisler dört gruba ayrılmıştır. Her bir gruptan ikişer denetçi sorumludur. Ayrıca yine iki kişilik bir ekip bütün bu servislerin rutini çalışmalarını denetler. Böylece diğ yardımcıya da on denetçi bağlanmış durumdadır.

Doğrudan doğruya baş denetçiye bağlı bir teknik yardımcı denetleme tekniği hakkında diğ denetçilere yardımda bulunur. Ayrıca yine baş denetçiye bağlı bir eğitmen denetçi, altı kişilik denetçi adaylarını yetiştirme görevini ifa eder.

DIŞ KONTROL:

DIŞ KONTROL SİSTEMLERİ:

Daha çok tarihi sebeplerle. İngiltere’de başlıca iki dış kontrol sistemi bugüne kadar beraberce yürümüştür.

İngiliz Mahallî İdarelerinin on dokuzuncu asırda yeniden düzenlenmesinde büyük rolü olan 1834 tarihli fakirleri koruma kanunu tadili, bu kanuna aykırı ödemeleri reddetmeye ve kanunsuz ödemeleri, yapanlar adına borç çıkarmaya yetkili bir müfettiş müessesesi ihdas etmiştir. Aynı kanunun 1869 yılı tadilinde, bu müfettişin tayini yetkisi koruma Kurulundan (Board of Guardian) alınarak merkezî Mahallî İdareler Komisyonuna (Local Government Board) verilmiştir. Nihayet 1879 tarihinde Bölge Müfettişleri Kanunu ile bugünkü Bölge Müfettişliği sistemi (District Auditors) vücut bulmuştur. Bölge Müfettişleri merkeze bağlı elemanlar olmuş, bugün de Konut ve Mahallî "İdareler Bakanlığına bağlanmışır.

Diğ taraftan Belediye İdarelerini yeniden düzenleyen 1835 tarihli Belediye Kuruluşlar Kanunu The Municipal Corporation Act), Amatör Belediye Müfettişliği ihdas edilmiştir. Bu müfettiş Belediye Meclisinin bir mümessili sıfatıyla Belediyenin ve Belediye memurlarının hesaplarını kontrol edecekti. Nihayet 1933 tarihli Mahallî idareler Kanunu Belediyelere iki şıktan birini tercih etmeye mecbur kıldı.

Bunlar ya Bölge Müfettişliği sistemini kabul edecekler, ya da Belediye hesaplarının kontrolü işini, Belediye Meclisinin sırf bu iş için tayin edeceği serbest meslek sahibi bir hesap uzmanına bırakacaklardır.

Biri birini takiben kabul edilen bu iki değişik teftiş sisteminin altında, iki ayrı görüş yatmaktadır. Bir görüşe göre, Mahallî İdarelerin bilhassa malî faaliyetleri Merkezî Hükümeti yakından ilgilendirmektedir. Merkezin bunları kontrol etmesi normaldir. Bu görüş, Bölge Müfettişliğinin kuruluşuna amil olmuştur. Diğer görüş ise Mahallî İdarelerin her türlü faaliyetinin yalnızca Mahallî halkı ilgilendirdiği yönündedir.

Fakat Devlet yardımlarının git gide çoğalması, uygulamada birinci görüşü hâkim kılmış, Mahallî İdarelerin çok büyük bir kısmının Bölge Müfettişleri tarafından teftiş edilmesine büyük ölçüde tesir etmiştir. Bugün yalnızca Belediyelerin bir kısım hesapları, Belediye Meclislerince tayin edilen serbest hesap uzmanları (Professional Auditors) tarafından kontrol edilmektedir.

BÖLGE MÜFETTİŞLERİ — DISTRICT AUDITORS — TEŞKİLÂT VE PERSONEL:

İngiltere ve Gal Mahallî İdarelerin teftiş bakımından, onbeş bölgeye ayrılmıştır. Her bir bölgenin başında bir bölge müfettişi vardır. Her bölge müfettişi, kendi bölgesinde taftişe tabi bütün birimlerin hesaplarının kontrol işini programa bağlamaktan, bu programı uygulamaktan ve Mahallî İdarelerin Devlet yardımlarıyla ilgili taleplerini incelemekten sorumludur. Her bir bölgenin çalışma plân ve idaresi, bölgelerin özelliklerine göre ayrı ayrı olabilmektedir.

Bölgeler iş hacimleri müsavi olacak şekilde müteaddit Mahallî bilimlerini içine almaktadır. Bazı teftiş bölgelerinin (Meselâ Londra'da olduğu gibi) bir tek il ihtiva etmelerine mukabil, bazıları beş altı ili kapsamaktadır. (Meselâ merkezi Peterborough olan teftiş bölgesi dokuz ili çevresinde toplamaktadır.)

Kendisine ayrılan sahada teftiş görevini tam olarak yapabilmek için her bölge müfettişinin yanında bir muavini, Beş - altı kademli

müfettiş, yedi - sekiz müfettiş, Onbeş - yirmi kontrolör ve Beş - altı büro memuru bulunmaktadır. (

¹⁾

Bir Mahallî İdarenin teftişine, Bölge Müfettişinin yaptığı program gereğince, Beş - Altı kişilik bir grupla gidilmektedir. Her grupta, asgari bir kıdemli müfettiş, bir - iki müfettiş, iki - üç kontrolör ve bir büro memuru vardır.

Bölge Müfettişinin ikamet ettiği merkez bölgenin her hangi bir uygun yeri olabilmektedir. Kıdemli Müfettişler de, kendilerine bağlı gruplarıyla birlikte bölge içinde uygun bir yeri merkez olarak seçebilmektedirler. Böylece Bütün İngiltere ve Gâh de On beş Bölge içinde elli üç ikamet merkezi bulunmaktadır.

Bölge Müfettişlerinin ve yanlarındaki personelin çalışmalarını, İdarî bakımdan, Konut ve Mahallî idareler Bakanlığına bağlı Bölge Müfettişliği Teftiş Kurulu Başkanı (Chief Inspector of Audit) düzenlemektedir. Personel de bu Bakanlık tarafından tayin edilmektedir. Kumlun verimli çalışmasından ve personelin eğitiminden Bakana karşı Teftiş Kumlu Başkanı sorumludur.

Bölge Müfettişliği personeli bütün İngiltere ve Gal'de, Müfettiş Kontrolör ve Büro memuru olarak 600 ün üstündedir.

MÜFETTİŞLERİN GÖREVLERİ VE TEFTİŞ İŞ HACMİ:

Yukarda da belirttiğimiz gibi bölge müfettişleri bir kısım Mahallî idarelerin bütün hesaplarını, diğer bir kısmının da bir kısım hesaplarını teftiş etmektedirler. İngiltere ve Gal'de bütün hesapları bölge müfettişliği tarafından teftişe tabi tutulan Mahallî idare üniteleri ve adetleri (31/3/1963 tarihi itibarıyla) şunlardır:

63 II (Londra dâhil)

28 Londra Belediyeleri

564 Şehirsel Bölge meclisleri

473 Kırsal Bölge meclisleri

7648 Köy Meclisi (Önemli kısmının hesabı yoktur) 1

¹ 1965 yılbaşlarında, aralarında çalıştığım, merkezi Cardiff olan 6. Bölge Müfettişliği, sekiz ili kapsamakta ve bir muavin, dört kıdemli müfettiş, altı müfettiş, on sekiz kontrolör ve altı büro memuru bölge müfettişine yardımcı olarak çalışmakta idi.

3216 Köy Kurulu Meclisi (Önemli kısmının hesabı yoktur)

912 Diğer çeşitli Mahallî İdare üniteleri

(Bunlar Liman Sağlık İdaresi, Nehir İdaresi, Sular İdaresi ve diğer çeşitli Mahallî Kurul ve Komitelerdir.)

Beledî Kuruluşlar, evvelce bahsettiğimiz gibi, isterlerse hesaplarının kontrolü bakımından bölge Müfettişliği sistemi içine dâhil olabiliyorlardı, Mevcut 83 adet büyük şehir belediyesinden yalnızca 11 i ve 318 belediyeden de 179' u halen hesaplarını kendi nalanıyla Bölge Müfettişlerinin kontrolüne açık tutmaktadır. Şu halde Bölge Müfettişleri, yukardaki üstede yazılanlara ilâveten 11 büyük şehir belediyesinin ve 179 belediyenin de bütün hesaplarını teftiş etmektedirler.

Beledî kuruluşların bir kısım hizmetleriyle ilgili hesapları, mecburî olarak, Bölge Müfettişlerinin kontrolüne tabi tutulmuştur. Beledî kurdukları bu hizmetlerle ilgili hesapları, Bölge Müfettişliği sistemini kabul etmemiş bile olsalar, ayrı bir şekilde tutmaya ve Bölge Müfettişlerinin kontrolüne sunmaya mecburdurlar. Şu halde, Bölge Müfettişliği sistemini kabul etmeyen 72 büyük şehir belediyesinin vergi ve değerlendirme, sosyal yardım, eğitim, sağlık, çocuk korunması ve sahil muhafazası ile 179 Belediyenin vergi değerlendirme ve sahil muhafazası hizmetleriyle ilgili hesapları da Bölge Müfettişleri tarafından teftişe tabi tutulmaktadır.

1960 1961 yılı istatistiklerine göre bütün Mahallî İdarelerin toplam gelirleri 2 milyar İngiliz (50 Milyar Türk) lirasını geçmektedir. Bu idarelerin ayrıca 620 Milyon İngiliz (15 Milyar Türk) lirası geçen yatırım harcamaları da mevcuttur.

Bu gelir ve giderin aşağı yukarı % 80'i Bölge Müfettişleri tarafından teftiş ve kontrol edilmektedir.

DEVLET YARDIMLARININ İNCELENMESİ:

Bölge Müfettişleri, Mahallî İdare hesaplarının teftişi dışında, kanunda yazılı bir görev olmamakla beraber, Devlet Yardımlarının uygulamasıyla ilgili incelemeleri de ilgili Bakanlıklar adına yapmaktadırlar. Bu incelemeler Bilhassa çeşitli hizmetler için belli şartlar altında Devlet Yardımları talep etmeğe hakları olan Mahallî İdarelerin bu talepleriyle ilgilidir.

Devlet İngiltere’de, Mahallî İdareler - Devlet İlişkileri Bölümünde etraflı bir şekilde izah edildiği veçhile, Mahallî İdarelere çeşitli yollarla malî yardım yapmaktadır. Her Devlet yardımının belli şartları vardır. Bölge Müfettişlerinin yaptığı incelemenin gayesi, Mahallî İdarelerin, Devletten talep ettikleri yardımın Devletçe tespit edilmiş şartlarını yerine getirip getirmediklerini kontrol etmektir. Bölge Müfettişleri, bu görevin ifasında, yardımı yapacak olan Bakanlığın (Bu Bakanlık, kendilerinin bağlı bulunduğu Konut ve Mahallî İdareler Bakanlığından başka, İçişleri, Sağlık, Çalışma, Ulaştırma, Tarım - Balıkçılık ve Gıda Bakanlıkları gibi Mahallî Hizmetlerle ilgili ve yardım yapmaya yetkili her hangi bir Bakanlık olabilir.) bir ajanı gibi çalışmaktadırlar. Ancak Bölge Müfettişleri bu konuda Mahallî İdarelerin haklarını da korumak ve gözetmekte ve eksik aldıkları bir yardım varsa bunu tamamlatmaktadırlar.

Bu türlü çalışmalar Bölge Müfettişlerinin zaman ve çalışmalarının aşağı yukarı onda birini almaktadır.

MÜFETTİŞLERİN YETKİLERİ:

a) VESİKALARIN MÜFETTİŞE TEVDİİ MECBURİYETİ —

Müfettişler teftiş konularıyla ilgili her türlü dokümanın kendilerine teslimini sağlayacak yeter yetki ile donatılmışlardır. Müfettişler her türlü defterleri, mukaveleleri, makbuzları ve teftiş için lüzumlu diğer vesikaları ilgililerden isteyebilir, ilgili her hangi bir hesap ve vesikayı muhafaza eden her hangi bir şahsı çağırabilir ve kendilerine bunlarla ilgili tutanak tanzim ettirebilirler. Bilerek yanlış beyanda bulunanlar veya kendilerine yapılan kanunî talepleri reddedenler için cezai hükümler konulmuştur. Müfettişin istediği vesikanın teftiş için lüzumlu olup olmadığının takdiri tamamen müfettişe aittir.

b) HESAPLARIN KABUL VEYA REDDİ: — Bölge Müfettişlerinin görevi, kanuna aykırı olarak yapılmış her kalem sarfiyatı reddetmektir. Şu halde her kalem sarfiyat ya reddedilmeli, ya da kabul edilmelidir. Bundan maksat teftişin müessiriyetini artırmaktır.

1934 tarihli Teftiş Nizamnamesine göre, müfettiş, hesapları incelemek, kabul edildiğini, tarih ve imza koyarak tasdik etmekle mükelleftir. Hesaplar bu şekilde tasdik edildikten sonra, icra edilen muameleler ve masraflarla ilgili olarak yeniden bir sual veya

incelemeye muhatap olunmaz. 1862 de bir muhakeme kararıyla yerleşen bu prensip hem idareye, hem de müfettişe büyük rahatlık vermektedir. Ancak, tabiidir ki, suiistimal hallerinde bu prensip işlememektedir. Herhangi bir suiistimal halinde hesaplar her zaman tekrar incelenebilir, neticesine göre gerekli takibat yapılır.

c) HESAPLARIN REDDÎ VE İLGİLİ ŞAHIS ADINA BORÇ ÇIKARILABİLMESİ: — Her ne kadar teftişe tabi hesapların çok büyük çoğunluğu normal şekilde kabul edilmekte ise de, nadiren de olsa, bazen müfettişin hesabı reddetmesi ve sorumlu şahıs veya şahıslar adına borç çıkarması iktiza etmektedir. Bu yetki müfettişe 1933 tarihli Mahalli İdareler Kanunu ile verilmiştir. Bu kanunun 228. maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

«Yapılan her teftişe:»

«a) Kanuna aykırı olarak yapılmış her kalem sarfiyatı reddetmek,»

«b) Reddedilen masrafları, bu masrafları yapmakla görevli şahıs adına borç çıkarmak,»

«c) Herhangi bir hesabı defterlere doğru olarak geçirmekle mükellef bir şahsın bu görevini yapmaması halinde, adına, o miktar

borç çıkarmak»,

«ç) Bir kimsenin hata ve ihmali neticesinde herhangi bir kayıp veya zarar husule gelirse, o miktar parayı ilgili şahıs adına borç çıkarmak»

«Müfettişin görev ve yetkisi dâhilindedir.»

Şu madde metninden de anlaşılacağı gibi, müfettiş mutlak manada bu yetkiyi haizdir. Müfettiş bu yetkisini kullanırken yalnızca kanunu gözetecek, ona istinaden kendi mutlak takdirini kullanacaktır. Müfettişin ret ve borç çıkarma karama karşı Lordlar Kamarasına kadar uzanan bir itiraz yolu mevcuttur. Bunu bilen müfettiş, elinden geldiği kadar doğru karar vermeye kendini mecbur hissetmektedir. Müfettiş herhangi bir konuda kendi şahsî mütalâasını değil, kendi fikrine göre kanunun hükmünü ifade etmektedir.

Burada, hesabı reddetmekle, ilgili şahıs adına borç çıkarmak tabirleri arasındaki farkı iyi anlamak lazımdır. Yukarda da belirttiğimiz gibi, müfettiş, kanuna aykırı olarak tesis edilmiş her kalem hesabı reddetmek yetkisini haizdir. Hesabı reddetmek muhakkak her-

hangi bir şahsî yükümlülük doğurmaz. Herhangi bir hesap, teknik olarak, doğru ve yerinde olmayabilir veya kanun ve nizamlara aykırı görülebilir. Bu halde, idare parasının kötü kullanılış veya sarfı bahis konusu değildir, idarenin zararı yoktur.

Hesabın müfettiş tarafından reddedilişinin iki neticesi olabilir:

- a) Bütün defter ve hesaplar müfettişin gösterdiği yolda düzeltilir veya
- b) Meclis müfettişle aynı kanaatte değilse, onun kararına karşı kazaî mercilere müracaat edebilir.

Hâlbuki müfettişin tespit ettiği kanuna aykırı masrafların reddi, bu masrafları yapanlar veya yapmaya yetkili olanlar adına şahsî bir borç yüklenmesiyle neticelenmektedir.

Müfettişin reddettiği hesaplar, üç halde, bu hesaplarla ilgili şahıslar adına aynı zamanda borç çıkarılmaktadır:

- a) Kanuna aykırı masraflar, bu masrafları yapan veya bu yetkiyi haiz olan şahıslar adına borç çıkarılır.
- b) İdare hesabına geçirilmesi gereken para, idareye yatırılmadığı takdirde, bu parayı idare hesabına yatırmakla görevli şahıs adına borç çıkarılır.
- c) İdarenin uğradığı zarar ve kayıplar, ihmal veya suiistimal yeliyle buna sebebiyet vermiş olanlar adına şahsî borç çıkarılır.

Bunlardan nispeten güçlük arz edeni, kanuna aykırı masrafların teshilidir. Bu bakımdan kanuna aykırı masrafın ne olduğunu da açıklamak uygun olacaktır.

İngiltere’de mahallî idareler, kanunların kendilerine verdiği yetki. Dâhilinde para sarf edebilirler. Kamu parasının bir mahallî idare ünitesi tarafından sarf edilebilmesi için;

- a) Kanunlarda o maksatla bir harcama yapılabileceği açıkça ifade edilmiş olmalı,
- b) Harcamanın yapılmasıyla ilgili yetki açıkça ifade edilmemiş olsa bile, harcama, o idareye kanunla verilmiş bir görevi ifa etmek için yapılmalıdır.

Bu tarif dışında harcanan para müfettiş tarafından reddedilir. Yukarda da söylediğimiz gibi, harcamayı yapan veya yapmaya yetkili şahıs adına borç çıkarılır.

Bazen öyle harcamalar olabilir ki, bunda kanuna aykırılık olmakla beraber, hüsniyetle, tamamıyla kanunî sanılarak ve idare lehine yapıldığı tespit edilebilir. Bu gibi durumlarda ilgili şahsı müfettişin çıkaracağı 'borçtan kurtarma yetkisi' Bakan'a verilmiştir. Ancak Bakanın bu yetkisini kullanabilmesi için, müfettişin henüz hesabı reddetmesi iktiza etmektedir. Herhangi bir kanunsuz masraf, teftişten evvel Bakan tarafından onaylandığı takdirde, müfettiş bu hesaplara ilgili şahsî bir borç çıkaramaz. Tatbikatta da, kanunsuz ödemelere rastlayan müfettişler, bu ödemenin iyi niyetle, kanuna uygun olduğu inancıyla ve idare lehine yapıldığını tespit ederlerse, kararlarını vermezden evvel, idarenin Bakandan onay alması için kendilerine bir fırsat tanılır.

Son senelerde, ortalama olarak, yılda 16 - 17 vakada, kanunsuz ödmeden dolayı ilgililer adına borç çıkarılmıştır. 1920 lerde bu miktar yılda 1000 civarında idi. Ancak son senelerde bu rakamda büyük azalma olmuştur.

Çıkarılan borçların miktarı hakkında şöyle bir özet yapmak mümkündür;

Son yıllarda şahıslar adına borç olarak çıkarılan kanuna aykırı harcamaların yekûnu, yılda ortalama, 5000 İngiliz lirası (125.000 Türk lirası) kadar tutmaktadır. Bunun 20 misli kadarı da, ya fazla ödeme olarak, ya da tahsil edilemeyen gelir olarak müfettişlerce tespit edilmiş ve idarenin dikkatine sunulmuştur.

Kanuna aykırı harcamalarda ve şahsî borç tesisinde görülen azalmanın sebebi şudur: İngiltere'de bugün hemen bütün mahallî idare birimleri, gerçekten ehliyetli memurlar kullanılmaktadırlar. Bilhassa hizmet içi eğitimlerle yetiştirilen bu memurlar neyin kanuna göre yapılabileceğini ve neyin kanuna aykırı olacağını çok iyi bilmekte ve mahallî idare meclisi için yeterli bir müşavir olmaktadır. Bunda müfettişlerin rolünü de belirtmek gerekmektedir. Birçok mahallî idare birimleri, şüpheli projelerini tatbika koymazdan evvel, gayri resmi olarak müfettişlerden akıl danışmakta ve onun tavsiyelerini tutmaktadırlar.

MÜFETTİŞ KARARLARINA İTİRAZ:

Müfettişlerin kararlarına karşı itiraz hakkına sahip olanlar şunlardır:

a) Teftiş esnasında müfettişine itiraz ve şikâyetle bulunup da müfettişin verdiği kararı beğenmeyenler. (Meselâ, müfettişin kanunsuz bulmayıp tasdik ettiği harcamalar dolayısıyla itirazda bulunulabilir.)

b) Müfettişin hesaplarını reddettiği veya borçlandırdığı şahıslar.

Her iki halde de itirazlar Yüksek Mahkemeye (High Court) kadar uzanan normal yargı kademelerine yapılır. Fakat müracaat ve itiraz konusu para 500 İngiliz lirasını (12.500 Türk lirasını) geçmiyorsa, itiraz, isteği bağlı olarak, Konut ve Mahallî İdareler Bakanlığına da yapılabilir. Bu takdirde tekrar yargı yolu açılmaz. Bakanın kararı kesindir. İşin yargı kademelerinde takibi biraz pahalı olduğu için, daha çok İdarî itiraz yolu kullanılmaktadır. Mahkeme veya Bakan, müfettişin kararını ya tasdik eder, ya değiştirir, ya da bazı bakımlardan tekrar incelenmek üzere müfettişe geri gönderir.

Borçlandırma halinde başka bir itiraz yolu daha vardır. Borçlandırılan şahıs, müfettişin kararına karşı itiraz etse de, etmese de, ya mahkemeye, ya da Bakana müracaat ederek, kanunî olduğu inancı içinde veya mantıkî olarak hareket ettiği hakkında bu makamlardan karar istihsal etmek isteyebilir. Böyle bir karar verildiği takdirde, borçlandırılan şahıs, alacağı karara göre, mevkiini kaybetmeyebilir ve borçlandığı miktar, ya tamamen, ya da kısmen affedilebilir.

TEFTİŞ USULÜ:

1933 tarihli Mahallî İdareler Kanununa göre her vatandaş, içinde yaşadığı topluluğa hizmet etmek üzere seçtiği veya seçtiklerinin tayin ettiği her şahsın her türlü işlemlerini şahsen kontrol etme hakkına sahiptir. Bu sebeple herhangi bir mahallî idare biriminde, teftişin başlamasından en az yedi gün önce, teftişe tabi bütün hesaplar kapatılır, muhasebe kayıtları, her türlü vesika sâriyle birlikte halkın incelemesine amade tutulur. Kanun, incelemeye yetkili şahıs için, ilgili herhangi bir şahıs tabirini kullanmaktadır. Bu sebeple, hesaplar üye-

rinde inceleme yapacak şahsın o mahalde oturması veya vergi mükellefi olması da şart değildir.

Hesapların incelenmeye hazır olduğundan halkın haberdar olması için, bu husus 14 gün evvelinden gazetelerle ilân olunur. Yalnızca köylerin bu hususta ilân mükellefiyeti yoktur. Köy odasına ve ya köy kilisesine ilân asılması yeter sayılmıştır.

Teftiş tarihi bölge müfettişliğince tespit olunur ve ilgili idarenin gerekli işlemlerini yapabilmesi için de, dört hafta evvel bu tarih kendilerine tebliğ edilir.

Teftiş başladığı zaman, herhangi bir seçmen, bizzat veya mümessili vasıtasıyla teftişte hazır bulunabilir. Ve müfettişin teftişine tabi hesaplara itirazını söyleyebilir. Ancak itiraz konusu teftiş yılına ait olmalı ve mahallî idarenin takdir sahasına giren hususlarla ilgili bulunmamalıdır. Mamafih müfettiş her itirazı dinlemeye ve bu itiraz üzerine bir karara varıp bunu itiraz edene tebliğ mecburdur.

Bazen, bilhassa suiistimal şüphesi halinde, teftişin asgarî bir gecikme ile yapılması gerekebilir. Bu takdirde, Bakanın emriyle, olağanüstü teftiş yapılır. Bu türlü teftişlerde ilgili idareye üç gün evvelden bilgi vermek yeter sayılmaktadır. Bu durumda, teftişe tabi idare için, teftişin yapılacağına halka duyurulması zorunluğu kalkmaktadır.

Müfettişler, genellikle, bütün hesapları teker teker teftiş etmemektedirler. Zira hemen her büyük mahallî idare biriminde, kuvvetli bir iç kontrol teşkilâtı vardır ve bu teşkilâta ait denetçiler, teferruatlı ve bilhassa rutin muamelâta ait teftiş ve kontrolü, bütün yıl boyunca, muntazaman yapmaktadırlar. Buna mukabil bölge müfettişleri, evvelâ idarenin teftişe tabi bir yıllık rakamları üzerinde çalışmakta, her kalem gelir ve gider yekûnlarını evvelki yıllarla ve diğer idarelerin rakamlarıyla mukayese etmekte, servislerin malî yönden tatminkâr çalışıp çalışmadıklarını araştırmaktadırlar. Neticeler tatminkâr bulunmadığı takdirde derinlemesine çalışılmakta, sebepleri ve hataların giderilme çareleri üzerinde durulmaktadır. Müfettişlerin ellerinde, bütün mahallî idare birimlerine ait mukayeseli maliye ve muhasebe rakamları mevcuttur. Böylece ortalama standartlar bütün müfettişlerce bilinmekte ve kontrol, bu ortalama rakamların ışığı altında, daha kolaylıkla ve müessir bir şekilde yapılabilmektedir.

Müfettişin çalışmalarının gayesi, daha mükemmel bir malî idare, daha müessir bir malî kontrol, daha yüksek verimlilik ve hizmette ekonomi sağlamaktır. Ancak müfettişin çalışmaları yalnızca malî hususlara inhisar etmemektedir. Onun bütün mahallî idare hizmetleriyle ilgili servis ve hesaplarda yaptığı incelemeler organizasyon ve metot üzerinde yapıcı telkinlerde bulunmaya kendisini muktedir kılmaktadır.

Son yılların tatbikatı, verimli bir mahallî idare tesisinde müfettişlerin oynadığı rolü açıkça göstermiştir. Çeşitli mahallî idare birim ve hizmetleri üzerindeki geniş tecrübeleri, müfettişleri bu görev için en uygun bir hüviyete sokmaktadır. Mamafih şunu açıkça belirtmek gerekir ki, müfettişlerin esas gayesi organizasyon ve metot uzmanlığı değil, hesapları kontrol etmek, uygun ve sağlam bir malî idarenin tesisini sağlamaktır. Ancak bu yöndeki incelemelerini yaparken, idarenin her yönüyle iyi işlemlerini temin edecek telkinlerde bulunmalarını gerektiren durumlarla sık sık karşılaşmaktadırlar. Ve bölge müfettişliği, İngiltere’de, bütün personeliyle, bu görevi en iyi bir şekilde ifa etmektedir.

TEFTİŞ SONUÇLARI VE TEFTİŞ RAPORLARI:

Müfettişler, teftişin tamamlanmasından itibaren 14 gün zarfında, teftiş ettikleri idarenin hesapları hakkında rapor vermeye mecburdurlar. Teftiş sonunda iki türlü rapor tanzim edilmektedir. Bunlardan birincisi ilgili mahallî idarenin meclisine hitaben yazılmaktadır. Bu rapor, teftişi bilfiil yapan müfettiş tarafından müsvedde halinde hazırlanmakta ve bölge müfettişine gönderilmektedir. Burada son şeklini alan rapor, bölge müfettişinin imzasıyla, ilgili meclise gönderilmekte ve bir nüshası da Bakanlığa sunulmaktadır. Bu rapor, bilhassa teftiş gören mahallî idare birimi ile ilgili meclisin bilmesi ve hakkında karar vermesi gereken önemli meselelere aittir. Teftiş raporunu alan meclis, ilk toplantısında, bu rapor muhteviyatını tetkik ve müzakere etmek ve bölge müfettişine bir cevap vermek mecburiyetindedir.

Teftiş esnasında rastlanılan münferit ve önemli neticeler doğurmayan hatalar, teftişi yapan memur tarafından düzenlenen bir rapor halinde ve kendi imzasıyla ilgili memura verilmektedir.

Bölge müfettişinin meclise gönderdiği rapor, herhangi bir seçmenin incelemesine açıktır. Bunu temin etmek için de, teftişin bittiği halka ilân yoluyla duyurulmaktadır.

Görüldüğü gibi müfettiş raporu kamuya ait bir vesika addedilmekte ve bu vesikayı her isteyen tetkik edebilmektedir.

Bölge müfettişliği kuvvetini kanundan alan bir memuriyettir» Teftiş görevini ifada, hem kendisini tayin eden Bakanlığa, hem de teftiş ettiği mahallî idarelere karşı tamamiyle bağımsızdır. Bu bağımsızlık, seçmenlerin yararına olan rapor verme hak ve görevini tesirli bir silâh haline getirmektedir. Müfettiş bizzat kendisi de verdiği raporun, hem Bakanlıkta, hem teftiş gören idarede ve hem de kamu efkârında tesiri olduğunu bilmekte ve bu kendisine büyük kuvvet sağlamaktadır.

Bir mahkeme kararında belirtildiği gibi, «Müfettiş teftiş neticesini rapora bağlamaya mecburdur. Bu raporun asıl amacı, vergi ödeyenlere idare hakkında malumat vermektir.»

Bölge müfettişlerinin teftiş gören idarenin meclisine hitaben yazdıkları raporun bir sureti Konut ve Mahallî İdareler Bakanlığına gitmektedir. Mahallî İdarelerin yürütümünden genel olarak sorumlu olan Bakan, ciddi bir noksanlık ve hatayı belirten müfettiş raporunu bizzat takip ederek gerekli düzeltmenin yapılmasını sağlar. Fakat ekseri ahvalde buna lüzum kalmamaktadır. Mahallî idare meclisleri, böyle bir teşebbüse lüzum kalmadan, hata ve noksanlıkları kendileri düzeltmekte ve bu şekilde hareket etmenin kendilerinin yararına olduğunu bilmektedirler.

BÖLGE MÜFETTİŞLERİ TOPLANTILARI:

Bölge müfettişleri zaman zaman Londra'da, teftiş kurulu başkanının başkanlığı altında toplantılar yapmaktadırlar. Bu toplantılarda, evvelki toplantılarda ortaya atılmış problemlerin sonuçları bölge müfettişlerine bildirilmekte, yeni problemler (veya nihaî neticeye bağlanamayan eskileri) tartışılmakta ve mahallî idarelerin çeşitli ana konuları üzerinde, her bölge müfettişinin, konusu evvelce kendisine verilmiş raporu dinlenilmekte ve üzerlerinde tartışmalar yapılmaktadır. Bu suretle bilgi alışverişi, teftiş tecrübelerinden bütün gurubun istifadesini, mahallî idarelerin, tatbikattaki hatalardan ders alınmak suretiyle reorganizasyonu kabil olmaktadır.

Bölge müfettişleri toplantılarının zabıt özetleri bütün müfettişlere dağıtılmakta, böylece 15 bölge müfettişi arasında cereyan eden tartışmalar ve hepsinin görüş ve mütalâaları bütün müfettişlerce öğrenilerek tatbikattaki birlik sağlanmaktadır.

BİR YILLIK TEFTİŞ ÇALIŞMALARININ ÖZETİ:

İngiltere ve Gal'de bütün mahallî idare birimleri her yıl teftişe tabi tutulmaktadırlar. Bölge müfettişliği personeli tarafından İngiltere ve Gal'de, 1963 - 1964 malî yılı içinde, yapılan teftişler sonunda:

1 — Malî bakımdan 86.346 İngiliz liralık (2.150.000 Türk lirası) tazminat ve istirdada hükmedilmiştir.

2 — 23 suiistimal vakası tahkik edilmiş, neticede 10.166 İngiliz lirası (250.000 Türk lirası) istirdat edilmiştir.

Ayrıca 7038 İngiliz lirası (180.000 Türk lirası) tutarında 18 suiistimal vakasının mahallî idarelerin kendileri tarafından tahkiki sağlanmıştır.

3 — 17 vakada ilgili şahıslar adına borç çıkartılmıştır. Şahıslar adına borç çıkartılan miktar 17.615 İngiliz lirası (455.000 Türk lirası) dır. Bu 17 vakanın 9 tanesi memurların suiistimali, 5 tanesi meclis azalarının gösterdiği masraf beyanları, 2 tanesi ihmal ve bir tanesi de bir memurun kusuru neticesinde husule gelen zararlar ilgilidir.

4 — Bölge müfettişlerince verilen kararlarla ilgili olarak Yüksek Mahkemeye yalnızca iki müracaat yapılmıştır. Bunlardan biri yılı içinde neticelenmiş ve müfettişin ilgili şahıs adına çıkardığı borç tasdik edilmiştir.

5 — Şahıs borçlarından dolayı Bakanlığa da 11 müracaat yapılmıştır.

6 — Teftiş neticelerine 38 itiraz yapılmıştır. Bunlardan birisi şahsa çıkartılan borçla, üçü müfettiş raporlarındaki tavsiyelerle ilgilidir. Bunlardan 6 tanesi müfettiş tarafından verilen izahat neticesinde geri alınmıştır. 28'i de reddedilmiştir.

BİRLİKLER (Special Districts)

Yazan:

Orhan ZAIM

Tetkik Kurulu Üyesi

Yurdumuzda demokratik cereyanların inkişafıyla birlikte, Hükümetler halka daha çeşitli hizmet götürme yoluna girmişlerdir. Bundan 20 yıl önce bir hizmet konusu addedilmeyen türlü işler, bu gün Hükümetlerin başarma yarışma girdikleri konulardır.

Teferruatlı hizmet çeşitleri arasında, bugüne kadar alışageldiğimiz klâsik Hükümet organlarının, yapı itibariyle her işi başarmaya yeterli olduğunu söylemek zordur. Muhtelif işleri başarmak için kurulmuş, hizmet âdemi merkeziyeti müesseseler çok yakın tarihe kadar yurdumuzda bilinmiyordu.

Devlet Karayolları Teşkilâtının kuruluşundan sonra, bu organizasyon tipi birçok müesseselerce taklit olunmuş ve hizmet âdemi merkeziyeti esasına göre kurulan yeni organlar Türkiye'nin kalkınma faaliyetine katılmış bulunmaktadır.

Hakikaten hizmet şekilleri değıştikçe, onu başaracak olan teşkilâtların da şekli zarurî olarak değışmektedir. Biz bu yazımızda müessese olarak çoktan mevzuatımıza girmiş ve fakat bir türlü inkişaf edememiş BİRLİKLER' den söz açacak ve bu organizasyonun çok muvaffak tatbikat sahası olan Amerika'daki örneklerini tetkik edeceğiz.

Bilindiği gibi «Birlikler» bizde ilk defa Köy Kanununa, sonra sırasıyla Belediye Kanununa girmiştir.

Sonra sular, Çiftçi Malları Koruma ve nihayet 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununda kendisine yer bulmuştur. Bu arada okul aile birlikleri kurulmuş, aynı organizasyonun öğretim maksatları için kullanılmasına çalışılmıştır. Ancak mevzuatın yeterli olmayışı se-

bebi ile Kanun vazı'ı tarafından ilk tanındığı günden bu yana Muaffak bir tatbikat örneği verememiştir.

Biz burada birliklerin Amerika'daki genel durumunu ve bilhassa Kaliforniya ile Teksas Eyaletlerindeki tatbikatını incelemek istiyoruz.

I.KISIM

HUSUSİ BİRLİKLER (SPECIAL DISTRICTS)

1 — Giriş:

Hususî birlikler Amerika'da ehemmiyeti en az anlaşılmış, en az; bilinen bir Hükümet şeklidir. (1) Hâlbuki Amerika'da mevcut Hükümet adedinin 10 da 6 sı hususî birliktir. Birlikler hem eyalet «State»te, hem şehirde «City», hem şehir dışı sahalarda «country» da mevcuttur. Onlar Hükümet işi karakterini taşıyan her türlü vazifeyi ifa ederler. Birlikler kazaların «county» iki misli, belediyeler kadar, eyaletlerin «State» yarısı kadar vergi toplar ve sarf ederler. Amerika'da bir hususi birliğin sınırında oturmayan ve ona vergi vermeyen vatandaş bulmak pek zordur.

Hususi birlik nedir, neden doğmuştur ve bunlar ne yaparlar? Bunlar, mektep gayesi dışında kurulmuş, çok sayıda hususî birlikleri incelerken cevap bulmaya çalışacağımız suallerdir. Okul birliklerini tetkikimiz haricinde tutuşumuzun sebebi mahiyeti itibariyle hususî birliklerden ayrı veya farklı oluşlarından değildir. Zira okul birlikleri, mahallî hükümetlerin belli bir vazifesini görmektendirler. Onlarda hususî birliklerdeki tenevvü yoktur. Hususî birliklerin her gün sayısı artmakta, okul birliklerinin ise sayısı her gün azalmaktadır. Okul birliklerinin azalması veya çoğalması vatandaşın yaşadığı veya çalıştığı hükümetin salahiyet sahasına doğrudan doğruya çok az tesir eder. Bir okul birliğinin kurulması veya ilgası vatandaş bir birlikten diğerine aktarır. Hâlbuki hususî birliklerde vaziyet tamamıyla başkadır. Onlar yeni bir hükümet şeklidir ve mevcut köy veya belediyeye ilâveten kurulurlar.

¹ Amerika'da organları seçimle gelen ve kuruluşu Anayasaya bağlı teşkilâtlara hükümet «government» denmektedir. Lisanimızda kabineye özel bir terim bulunmadığı için Hükümet dar manada anlaşılmaktadır. Eyalet, belediye, kaza ve birlikler birer hükümet şeklidir ve pek muhtar müesseselerdir

2 — Hususi birlik nedir:

Evvela hususî birlik mahallî idarenin bir parçası değildir ve ayrı hükmî şahsiyeti olan bir devlet şeklidir. Hükümet diye isimlendirildiğine göre, diğer hükümet varlıklarından kendisini ayırt ettirecek bazı hususiyetlere sahip olmalıdır. Bir teşkilâtın hükümet addedilebilmesi için:

- a) Teşkilatlanmış bir varlıktır, «Hükmî şahsiyet olması»,
- b) Hükümet karakterini haiz olması,
- c) Kâfi otonomiye sahip bulunması gereklidir.

Bu çeşit bir teşkilâtın mevcudiyetinin bazı delilleri olmalıdır. Bir ismi bulunmalı, devamlı faaliyeti olmalı, akit yapabilmeli, menkul ve gayrimenkule tesahup ve tasarruf edebilmeli, davacı ve d. ayvalı olabilmeli, v.b. Şüphesiz bu hususiyetler hemen her hükmî şahsiyette vardır. Birliklerin ayrıca hükümet hüviyetine sahip olması gereklidir. Bu hususiyetin dillendirilmesi pek müşküldür. Teksas ve Amerika’da bu teşekküllerin başına gelen idareciler, ya seçimle ya da serimle gelmiş yüksek dereceli memurların tayiniyle iş başına geçerler.

Birliklerin hükümet karakteri, onlara vergi yükleme, borçlanabilmesi, faiz gelirlerinin federal vergilerden muaf olması imtiyazını verir.

Yukarda bahsi geçen üçüncü vasfı otonomidir. Bu bir nevi İdarî ve malî bağımsızlık olarak izah olunabilir. Otonomi başka bir hükümet veya idarenin tasvip veya tasdikine ihtiyaç olmadan, kendi bütçesi için karar verme «yapma» yetkisine, vergi yivleyebilmesine, masraflarını tespiti, borç tekabül etmeye salahiyyetli olmayı tazammun eder, işte sayılan bu hususiyetler hususî birlikleri diğer hükümet şekillerinden, komisyonlardan ve teşkilâtlardan ayırt eder. Hususî birlikler, mahallî bir hükümet şekli olmasına rağmen klâsik hükümet teşkilâtlarına benzemezler. Yürütme metotları bu teşkilâtlardan farklıdır ve ancak bir veya bir kaç hizmeti yürütürler. Bu sebeple şehir ve kaza meclislerinin salahiyyetlerine sahip değildirler ve temsil salahiyyetleri mahduttur.

Birlikler mahdud bir topluluğa, mahdud hizmet arz ederler. Mevcudiyetlerinin sebebi de bu hizmetlerdir. Birlikler, Mahallî idarelerin ananevî olarak sınırlanmış vergi koyma ve borçlanma limit-

lerinden de azadedirler. Personel işleri, muhabereleleri, masrafları mahallî hükümetlerce kontrol edilmez. Gelirleri ve faaliyetleri vergiden muaf tutulmuştur.

Kıyasacası birlikler bir hükümet şekli olarak tavsif edildikleri halde, hareketlerinin çoğunda ticarî teşebbüslere benzemektedirler.

3 — Birliklerin sayısı:

Amerika'da mevcut hükümet şekilleri arasında birliklerin sayısı, onun ehemmiyetini bariz bir hale getirmektedir. 1957 senesinde mevcut mahallî hükümetlerin % 63 nü okul ve hususî birlikler teşkil etmekte idi.

Aşağıdaki tablo tetkik olunduğunda, Belediyelerin ve hususî birliklerin süratle artmakta olduğu anlaşılabacaktır.

Amerika ve Teksastaki Hükümet şekilleri ve sayıları

Hükümet Şekilleri	Teksas'ta		Amerika'da	
	1952	1957	1952	1957
Eyaletler	1	1	48	48
Kazalar	254	254	3049	3047
Belediyeler	738	793	16678	17183
kasaba ve Nahiyeler	—	—	17202	17198
Okul birlikleri	2479	1792	67346	50446
Özel Birlikler	550	829	12319	14405
Toplam	4022	3669	116742	102327

Görüldüğü gibi özel birliklerin sayısı 1952 - 1957 arasında Teksas'ta % 50 ve Amerika'da % 17 artmış bulunmaktadır.

Nihayet Mahallî İdarelerde, bu özel hükümet şeklinin kullanılışı büyük bir kalkınmaya sebep olmuştur.

4 — Birliklerin Malî ehemmiyetli:

1957 malî yılında hususî birlikler \$ 1,4 milyar vergi toplamış, \$ 1,6 milyar masraf yapmış ve \$ 6,2 milyar borçlanmış. Okul ve hususî birlikler birlikte mütalâa olunursa, Belediyeler kadar gelir ve

gideri olduğu, kazalardan çok daha ehemmiyetli yatırımlar yaptıkları anlaşılacaktır.

Mahalli hükümetlerin 1957 Mali yıl masraf, gelir ve borçlarının

Hükümet	hülâsasıdır.		Borçlar
Şekli	Gelirler	Masraflar	(Milyar \$)
Federal	87,9	80,6	270,5
Eyaletler	24,7	24,2	13,7
Kazalar	5,8	5,9	3,7
Belediyeler	11,9	12,8	18,8
Kasaba ve Nahiyeler	1,3	1,3	1,1
Okul birlikleri	9,2	9,9	9,2
Özel birlikler	1,4	1,6	6,2

Birliklerin gelir kaynakları ve yatırım sahalarını izah edebilmek için aşağıda Teksas hususî birliklerine ait bir tablo daha sunacağız. Böylece hususî birliklerin güçleri hakkında daha sarıh bir fikir edinmek mümkün olabilecektir. Şurasını da işaret etmek yerinde olacaktır ki, Teksas Birlikleri gelirleri bakımından eyaletler içinde 7. ci gelmektedir.

**Teksas Hususî Birliklerinin 1
957 yılı Bütçe hülâsası (\$ 1000 olarak)**

Gelirler

Öz gelirler	\$ 66.266
Gayrimenkul vergilerinden	18.745
Ücretler ve muhtelif	26.547
Tesis ve vasıta gelirleri	20.974
Diğer hükümetlerden yardımlar	\$ 6.885
Federal	5.841
Teksas eyaletinden	423
Mahallî hükümetlerden	621
Yekûn	\$ 73.151

Masraflar

Umumî masraflar		\$ 53.393
Hastahanelere	7.627	
Tabii kaynaklar	10.395	
Kanalizasyon ve tesisler	2.518	
Faizler ve itfa	7.413	
Diğer giderler	25.441	
Yatırım ve vasıtalar		33.556
Muhtelif hükümetlere		1.115
Yekûn		\$ 88.064

Borçlar

Uzun vadeli borçlar	359.620
Kısa vadeli borçlar	44.646
Yekûn	404.266

A.B.D. lerinin 2. Büyük State'i olan Teksas'tan sonra gelişmeleri bakımından enteresan bir State olan California State'de birliklerin durumunu tetkik etmek meslektaşlarımıza daha vazih bir fikir verebilecektir.

Kalifornia Hususî Birliklerinin**1960 - 1961 Yılı Bütçe Hülâsası****Gelirler**

Öz Gelirler		132.949.245
Cari yıl vergileri	129.695.772	
Geçen yıllar sabıkası	3.253.473	
Diğer gelirler		228.518.537
Vergi yerine kaim Gayrimenkuller	71.703	
Servis ücretleri	204.632.116	
Diğer gelirler	23.814.718	

Diğer Hükümetlerden yardımlar	18.462.240
Federal	1.707.752
California State	12.621.182
Kazalardan	4.133.301
Umumî Yekûn	379.930.022

Masraflar

Maaş ve ücretler	127.574.989
Diğer işletme masrafları	132.148.642
Başlıca yatırımlar	129.072.395
Umumî Yekûn	\$ 388.796.026
Uzun vadeli ve genel borçlar	\$ 1.177.223.683

Federal istatistik bürosu, Teksas içindeki 20 veya daha ziyade personel istihdam eden birliklerin 1957 yılında çalıştırdığı müstahdem sayısını, 5.553 kişi olduğunu tespit etmiştir. Adı geçen birlikler 1957 Nisan ayı içinde personeline 1.400.000 dolar ücret ödemişlerdir. Yalnız Dallas ve Bexar kazaları hastahane birlikleri 1200 kişi çalıştırdığı ve bunlara ayda 290 bin \$ ödediği düşünülürse birliklerin malî etkileri ve istihdam sorunlarında, önemli mevkileri belîğ bir surette anlaşılacaktır.

5 — Birliklerin Umumî Vasıfları:

Hususî birlikler en çok çeşidi olan bir hükümet yapısıdır. Vazifeleri, yapıları, kuvvetleri, bünyeleri, maliye ve muhasebeleri, ölçü, hudutları bakımından birlikleri tasnif etmek cidden hata olur. Bazıları vergi salar, bazıları salmaz. Bazılarının idarecileri seçimle gelirken, diğerlerinin idarecileri tayinle bu mevkiye gelir. Bazıları icrai salâhiyete sahipken, diğerlerinin böyle bir yetkisi yoktur. Çoğu bir eyalet içinde faaliyet gösterirse de, bazıları muhtelif eyaletleri içine alır, bazıları hükümetlerle ilgili ise de, genellikle tamamı ile bağımsızdırlar.

Bu idarelerin memurlarının çoğu fahri olarak hizmet etmektedirler. Bunların yanı sıra en pahalı mütchassısları da birlikler istih-

dam ederler. Birliklerin ekseriyeti şekle tabi olmayan, samimi ve kırtasiyecilikten uzakken, mahdut bir kısmı da kırtasiyeciliğe boğulmuş formal teşekküllerdir. Bir kısmı tek bir gayeyi tahakkuk ettirmeye çalışırken, diğerleri çok maksatlıdır ve milyonluk bütçelerle çalışır.

Umumiyetle birlikler iyi teşkilatlanmış hükümet nüveleridir.

6 — Vazif elleri:

Özel birlikler tarafından o kadar çeşitli vazifeler görülmektedir ki, bunları vazife çeşitleri bakımından da tasnife imkân bulmak pek güçtür. Texas Kanunlarına göre 21 çeşit birlik kurulabilir. Ancak tabii kaynakların kontrol ve inkişâfı konusunda Kanun vazı'nın kurabileceği yeni birlik şekillerine hiç bir mani bulunmamaktadır.

Califomia'da ise 167 çeşit ve 3178 adet birlik mevcuttur. Sulama ve okul birlikleri bu rakamın dışındadır. 58 kazadan Los Angeles'te 328 adet birlik mevcut iken Alpine'de sadece 2 birlik vardır.

Çok çeşitli vazifelerine rağmen, hepsinin karakter bakımından birleştiği bir hususiyet, faaliyetleri bakımından Hükümete benzerler. Ancak hiç bir klâsik manada hükümet değildir.

Birlikleri belki çalıştıkları, hizmet getirdikleri İdarî bölümlere göre tasnif mümkün olabilir. Birlikler, Metropoliten, banliyöde çalışan, belediye içinde veya «Rural» köylerde faaliyet gösteren birlikler diye tasnif edilebilir. Şehir güzelleştirmesi ve sosyal meskenler için kurulan birliklere beledî birlikler denilebileceği gibi, hastahane birlikleri de Metropoliten birlikler addolunabilir. Toprak muhafaza birlikleri de köy birliklerine misal teşkil eder. Bazı birlikler ise tamamı ile hususî bir kategori teşkil ederler. Nehirleri ıslah ve taşkınlardan koruma birlikleri veya nehir nakliyatı birlikleri bahsettiğimiz 4. grup birlikleri teşkil ederler ki, nehirin gittiği bütün sahaları içine alabilen geniş birliklerdir. Bu görüşle Texas'daki özel birlikler aşağıdaki gibi tasnif olunmuştur.

1959 yılında Texas'ta Mevcut Birlikler

Birliğin Çeşidi	Adedi
Su Birlikleri	524
Nehir kontrol ve inkişafı birlikleri	
Nehir ıslahı »	
Drenaj «Drainage» »	
Kıyı ıslah »	
Seyrüsefer »	
İçme suyu »	
Kullanma suyu »	
Yer altı sulan »	
Su kuvvetinden istifade »	
Kanalizasyon »	
Toprak Muhafaza »	174
Hastahane »	6
Sosyal Mesken »	105
Güzelleştirme »	16
Köy itfaiye »	1
Zehirli otlarla mücadele »	3
Yekûn	829

1961 Yılında Kaliforniya'da Mevcut Birlikler

Birliğin Cinsli	Adedi
Havanın zehirlenmesini önleme birlikleri	7
Hava meydanı yapma »	2
Köprü ve yol »	1
Mezarlık yapma »	253

Birliğin Cinsi		Adedi
Beledi hizmetler birlikleri		96
Toprak kurutma	»	29
Yangından korunma	»	458
Sulardan ve taşkından korunma	»	58
Çöp toplama ve imha	»	13
Liman ve su yolu	»	13
Sağlık	»	1
İltisak yolları yapma	»	16
Hastahane	»	58
Beledi kalkınma	»	6
Rıhtım	»	19
Kütüphane	»	13
Caddeleri aydınlatma	»	423
Kaza kalkınma	»	256
Sivrisinek imha	»	50
Park	»	2
Zararlı haşereleri imha	»	17
Polis	»	14
Ziraî kalkınma	»	145
İstirahat ve park tesisi	»	92
Yol bakım birlikleri	»	9
Yol kaplama birlikleri		13
Kanalizasyon »		141
Kaza kanalizasyon birlikleri		121
Kaza servis birlikleri		»45
Kanalizasyon ve bakım birlikleri		47

BirliğinCinsi	Adedi
Toprak Muhafaza Birlikleri	167
Fırtına sulan için	
Korunma »	3
Belediye tesis »	75
Californiya su »	100
Kaza su »	177
Su üstü nakil »	17
Baraj »	25
Kaza su çalışmaları »	90
Muhtelifbirlikler	27
Yekûn	3178

Görüldüğü gibi birliklerin çeşitleri ve aralarında mevcut farklar pek çoktur. Bu halin kaçınılmaz neticesi:

a) Tüzük icabı birliklere ve onun organlarına verilen salahiyet pek geniştir.

b) Salahiyet verilen birlikler teşkilatlanıyorsa da tamamı için bu netice vakıa değildir. Temin edilen menfaatler halkla, hükümet arasında ciddi meselelerin doğmasına sebep olmaktadır. Hakikaten bu birlikler aldıkları isimlerle ilgili işler görürler mi? Teksas'taki su birlikleri için, bu sorunun cevabı hayırdır. Bunların cinsleri, hangi muntıkada çalıştıkları, üzerlerine aldıkları işlerin hacmi pek az bilinmektedir. Hâlbuki tabiatları icabı Hastahane, Sosyal Mesken ve Zehirli otlarla mücadele Birliklerinin faaliyetleri pez vazıhtır.

7 —Birliklerin çalıştıkları saha:

Diğer hükümet şekilleriyle mukayese edildiğinde birliklerin klâsik devlet sınırlarıyla tehdit edilmiş salahiyetleri yoktur. Belki müruriye alabilen yol ve köprü birliklerinde böyle bir hususiyet görülebilir, ancak bunların bile belli bir coğrafi saha içinde çalıştığı söylenemez. Mevcut köy, kaza hükümet sınırları ile bağlı olmadıktan gibi, asgarî bir sahaya sahip olmak gibi bir mecburiyetleri de yok

tur. Diğer hükümet şekillerine bakarak, birliklere salahiyet sahası bakımından çok elastikiyet tanındığı muhakkaktır.

Birçok kereler, birliğin içinde oturanlar orada bir birliğin mevcut olduğunu bilmedikleri ve birlik tarafından başarılan işlerin bir kaza ve belediye tarafından yapıldığını sandıkları müşahede edilmiştir. Denebilir ki Mahallî Hükümetler birlikler adına ücret veya vergi toplamasalar, onların da bu birliklerin mevcudiyetinden bihaber olmaları mümkün idi.

8 — Birliklerin Dünya ve İdare Cihazları:

Teksas'taki birliklerin idarecileri 3/4 ü seçimle 1/4 tayinle iş başına gelirler. Genellikle her iki tipin idarecilerinin vazife dönemi iki senedir. Ancak muhtelif gayeli birliklerin idarecileri altı yıllık bir dönem için seçilirler.

Hâkim seçilme nitelikleri, birlik sahası içinde oturmak, seçim vergisi ödemek, gayrimenkul sahibi olmaktır. Bütün toprak muhafaza birlikleri ve su birliklerinin geniş ekseriyeti Commisioner veya direktör denilen seçimle gelmiş kişiler tarafından idare olunur. Sosyal mesken birlikleri şehir içinde çalışıyorsa, idarecileri mutlaka belediye reisi tarafından tayin edilir. Şehri güzelleştirme birliğinin Başkanı ve idare heyeti, Şehir Meclisince seçilirler.

Hastahane Birlikleri, Köy İtfaiye, Zehirli Otlarla Mücadele Birliklerinin Başkan ve İdare Heyetini, idari taksimatta yer aldığı kazanın seçimle gelen idarecisi (Judge) tarafından tayin olunurlar.

Büyük ve bir kaç kazayı kapsayan Su Birliklerinin İdare Heyeti ve Başkanı Vah tarafından seçilmektedir.

Bununla birlikte yukarda da arz olunduğu gibi birliklerin 3/4 ekseriyeti beş kişilik, fahriyen çalışan İdare Heyetleri tarafından amatörce yürütülürler. Ancak bunlar çoğunlukla profesyonel Müdürlere sahiptirler. Büyük bir ekseriyetinde de memurlar Part - time çalışarak işleri yürütürler. Tabii, hastahane, sosyal mesken, güzelleştirme birlikleri büyük ölçüde profesyonel personel istihdam ederler. Birçoklarının da muntazam adresleri ve büroları bile yoktur. Mektupları kaza tahrirat kâtibi eliyle alırlar, gene de pek çok işler başarılar.

9 — Birliklerin Salâhiyetleri:

Teksas 'ta birlikler, iki düzine genel, yüze yakın özel kanunla vücut bulmuşlardır. Bu sebeple sahip oldukları salâhiyetleri sınıflandırmak son derece zordur. Bütün istisnalara rağmen, salâhiyetlerini üç noktada hülâsa mümkündür.

a) Su birliklerinin ölçüleri ile State tarafından statü ve kontrolü arasında doğru orantılı bir bağ vardır. Başka bir deyimle, birlik büyüdükçe İdarî ve malî kontrol da artmaktadır. Ters bir anlayış gibi görünmesine rağmen, küçük birlikler, büyüklere nispetle daha bağımsızdır. Meselâ küçük birliklerin vergi yükleme salâhiyetleri tehdit edilmemişken, dev bir birlik olan aşağı kolerada su birliği ancak borçları kadar vergi yükleme salâhiyetine sahiptir.

b) Beledî birlikler bir İdarî teşkilâtla aynı hudutlara sahiptirler. Her ne kadar ayrı bir isme ve bir teşkilâta sahipseler de, hakir katte bir hükümet olmaktan çok (Meselâ güzelleştirme ve sosyal mesken birlikleri) onu yaratan şehir veya federal hükümetin bir ajanı mesabesinde. Keza hastahane birlikleri açıkça, onu doğuran şehrin veya kazanın bir nevi teşkilâtıdır.

c) Hususî birliklerin gördüğü işlerin çeşidi ve adedi, diğer hükümet şekillerinin aksine, gün geçtikçe artmaktadır. Hususî birlik adedinin ve salâhiyetinin artması yolundaki tazyik, yeni bir hükümet şekli olarak kanun vazî'nını vakıayı kabule ve tezekküre götürece ve istikbalin hükümet şekli olarak tedvine zorlayacaktır.

10 — Birliklerin çoğalmasının sebepleri:

Hususî birliklerin sayılarının her gün artmasının pek çok sebebi mevcuttur. Bunlar arasında mantıkî olanları mevcut olduğu gibi politik olanları da vardır. Bu sebepleri şöylece sıralayabiliriz:

a) Modası geçmiş klâsik hükümetler; Mevcut kaza, şehir ve eyalet hükümetlerinin ihtiyaçları karşılayamayışları birliklerin doğmasına amil olmaktadır. Klâsik hükümetlerin kuvvetsiz ve demode oluşu, halkı yeni bir hükümet şekli aramaya sevk etmiştir. Özel birliklerin kuruluşu politik realizmin tatbikatı gibi görünmektedir.

b) Mevcut hükümetlerin salâhiyet sahası ve bunların kat'î sınırlarla hudutlanmış bulunması birliklerin doğmasına amil olmaktadır. Bizatihi sahanın ufak veya istenilenden büyük oluşu, bazı hiz

metlerin görülmesine mani olmaktadır. Metropolitan sahalarda olduğu gibi problemler, mevcut hükümetlerin sahalarını aşmaktadır. Bu halde sınır mantığı olmaktan çıkmaktadır. Tabii kaynaklar bahis mevzuu olunca ve metropolitan hükümet olmayınca, su taşkınlarının kontrolü, toprağın ve arazinin korunması gibi, mevcut hükümetlerin bütçeleriyle halledilemeyen büyük işler ne olacaktır? Bundan daha mudil bir hakikatte, mevcut şehir sınırlarıyla alâkalı olmayan inkişafılar ile buna bağlı olarak doğan kanalizasyon, akarsu meseleleri vahametle kendilerini hissettirmektedirler. Belki akla kaza otoritelerine müracaat etmek gelebilir. Kaza hükümetleri saha itibarıyla bu işe uygun görülmeyle birlikte, kanunî yetki ve mahallî bakımdan arzulandığı kadar yeterli değildir. İşte bu hususta hususî birlikleri doğuran amillerdendir.

c) Mali bakımdan mevcut hükümetlerin yeterli olmayışı:

Klâsik hükümetler üzerine State Anayasası icabı malî takyidat konmuştur. Şurasını hemen belirtelim ki Teksas 'ta hiç bir mahallî idare kuruluşunda kendisine verilen işleri başarmak için kâfi malî kaynaklara sahip olmamıştır. Büyük şehirler kısmen kendilerini kurtarabilirlerse de, küçük şehirlerin dizginleri hâlâ eyaletin elindedir.

5000 ne kadar nüfusu olan şehirler arazi ve binalara takdir edilen her ICO den % 1,5 kadar 5000 den fazla nüfuslular ise ancak % 2,5 kadar vergi alabilirler. Bunlarla hem cari masraflar götürülecek, hem de borçlar itfa edilecektir.

Kazalarda ise durum daha da ciddidir. Bunlar % 1,25 vergi alabilirler, Politik bakımdan State vergi nispetlerini yükseltmek istemeyince, yeni servis imkânları kendiliğinden ortadan kalkmış olmaktadır.

Bu sebeptir ki halk, bu malî kayıtların dışında kalabilecek bir hükümet şekli aramaya başladı. Hususî birlikler bu ihtiyacın bir karşılığı olarak kuruldu. Hastahane birlikleri bunun için iyi bir misaldir. Bu tip birliklerin vergi koyma haddi sınırlandırılmayınca, bütün büyük şehirler böyle hastahanelere sahip olma yolunu tuttular. Bir mıntıkada oturanlar arasında yapılan referandum ile böyle bir birliği kurmak ve vergi koymak haddini tespit etmek mümkündür. Aynı yoldan birden ziyade şehir birleşerek büyük barajlar yapabilmekte ve şehirlere su getirebilmektedirler.

d) Klâsik hükümetin bünyesindeki kusurlar, hususî birliklerin kurulmasını teşvik etmektedir. Bilhassa kaza idareleri Teksas'da pek az tatminkârdır. İnkişaf etmemiş karakteri, kuvvetli bir icra organından mahrumiyet, eyaletin müdahalesi, gelenekler, kaza idaresini beceriksiz hale koymuştur. Tabîi bu durumda köy birliklerinin kurulmasına amil olmuştur.

e) Son olarak şahsî çıkarları ve politikacıların tutumlarının, hususî birliklerin kurulmasını teşci ettiğini söyleyebiliriz. İş sahalarının açılmış olması, bu menfaat itmesinin en masum tarafıdır. Kaza, belediye idarelerinin birleştirilmesine şiddetle karşı koyan politikacılar, birliklerin kurulmasına pek çok yardım etmektedirler.

SONUÇ

Bilindiği gibi devlet hizmetleri, son senelerde taaddüt etmektedir. Bu değişik işleri başarmak için, onun aletleri sayılan teşkilâtların hüviyetlerinde de farklılıklar gözükmemekte. Ve yeni kurulan organlar, klâsik devlet teşkilâtın bünyesine benzememektedir.

Yeni bir tatbikat olan toplum kalkınması yurdun kırsal bölgelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Birliklerin bu sahada yokluğu şiddetle hissedilmektedir.

Keza bazı ufak şehirlerimizde ve henüz köy hüviyetinde görülen banliyö kasabalarında ve metro telekkî edilen İstanbul, İzmir'in banliyölerinde muhtelif ihtiyaçların giderilmesi için (Belediyeler kifayetsiz kaldığından) gerekli organizasyonun yokluğu bugün açıkça bilinmektedir.

Birliklerin halk iradesi ile kurulması, işlerin başarılması için yeni külfetlerin bilerek yüklenme gibi prensipleri de demokratik sistemin daha çok tahakkukuna imkân vereceği de muhakkaktır.

Memleketin kalkınmasında iyi bir araç olan birliklerin, ihtiyaçlara göre yeniden tedvini, Bakanlığımızca öne alınacak işler arasında bulunduğu kanatındayız.

BİBLİYOGRAFI

Special District and Authorities in Texas

(Institute Of Public Affairs, The University Of Texas 1959)

American Government

(Wallece S. Sayre Bames and Noble 1962)

Special Districts in Louisiana

(B. of Government Reseach Louisiana State University 1951)

Local Government in U. S. of America

(International Union of Local Authorities 1961)

Annual Report of Finencial Transections Concerning Irrigation

Districts of Califomia

(State Controller 1961)

Annual Report of Financial Transactions Concerning Special

Districts of California

(State Controller 1961)

GÜVENLİK

TETKİKLER:

FRANSIZ POLİS TEŞKİLÂTI HAKKINDA NOTLAR

Yazan:

Erdoğan ALTVEREN

Ankara Toplum Zabıtası
Müdürü

Bu yazımla sizlere Fransız polisini ve özellikle Paris Polis Teşkilâtını, orada geçirdiğim kısa müddet içinde anlayabildiğim kadarıyla tanıtmaya gayret edeceğim.

1961/62 Öğrenim Yılı'nda Fransız Hükümetinin davetlisi ve burslusu olarak Paris'teki Ecole National d'Administration'da bir yıl kadar kaldım ve çeşitli idari kuruluşlarda bir staj yaptım. Bu stajın konumuzla ilgili kısmını, yerimizin de müsaadesi nispetinde sizlere anlatmak istiyorum.

Maruzatım Fransa'nın İdarî Bünyesine kuşbakışı izahatı ihtiva eden giriş; İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü kısmım ihtiva eden 1. nci ve Paris Polis Valiliği'ni kapsayan 2. nci bölüm ile Sonuç bölümünden ibaret olacaktır.

GİRİŞ

Mevzua girmeden önce daha iyi anlaşılmayı temin için Fransa'nın idari bünyesi hakkında birkaç noktayı arz edeyim.

Fransa'nın idari kuruluşu bizimkine çok benzer. Daha doğru bir ifadeyle, 1839 Tanzimat Fermanı'nı takip eden yıllarda Osmanlı İmparatorluğu Batıya yönelince kendisine örnek olarak Fransa'yı almış ve adeta oranın müesseselerini Türkiye'ye adapte etmiştir.

Cumhuriyet Devrinde de Devletin ana bünyesi kurulurken bu geleneğe sadık kalınmıştır. Hatta biz bu sadakatte o kadar ileri gitmişiz ki, örnek devlet Fransa çeşitli tarihî ve teknik gelişmeler sonunda bir takım yenilikler kabul ettiği halde biz gene eski Statüko'yu muhafaza etmekte direnmekteyiz. Veya hiç değilse değiştirme süratimiz sosyal olayların gelişme sür'atinin çok altında kal-

maktadır. Bu intibaksızlığın bir takım sıkıntılara sebep olduğu hepimizin malûmudur.

Fransa İkinci Cihan Harbi'nden çıkınca ilân ettiği 1945 tarihli 4. ncü Cumhuriyet Devresinde, harbin tahrip ettiği sosyal müesseselerini yeniden kurarken, eskiye fazla itibar ettiğinden, ortaya çıkan krizi, 1958 de 5. nci Cumhuriyeti ilân etmekle geçiştirmiş ve bu devrede Devleti adeta yeniden teşkil edercesine günün icap ve şartlarına uydurmuştur.

Bugünkü durumda Fransa'da, bizde olduğu gibi 2 meclis, Senato ve Millet Meclisi vardır. Bakanlık isim ve fonksiyonlarındaki farklılığa rağmen Hükümet de bizdekine benzemektedir. Ancak taşra teşkilâtı bizdekinden bir hayli farklıdır. Bu farklılık hem kuruluştaki hem de fonksiyonların ifasında. Şöyle ki:

Fransız Ana Vatanı İdarî kuruluş olarak 90 vilayete, 311 kazaya bölünmüştür. Mahallî kuruluş olarak da 38.000 kadar belediye vardır.

A —) VİLÂYETLER: 90 Vilayet İktisadî bakımdan işbirliğini kolaylaştırılmak için 21 Bölge halinde gruplandırılmıştır. Her bölge merkezinin valisi, Bölgeye dâhil vilayetler arasında koordinasyonu sağlar.

Bu İktisadî bölgelerin yanında, gene 90 Vilâyet emniyet ve asayiş yönünden 9 Bölgeye ayrılmıştır. Bölge merkezlerindeki valilere İ.G.A. M.E. sıfatı verilmiştir. (Inspecteur General d'Administration en Mission Extraordinaires Fevkalade yetkili Mülkiye başmüfettişi - Vali)

Asayiş ve emniyet koordinatörü durumunda olan Valileri bizde ki eski umumî Müfettişliklere benzetebiliriz. Mevzuun fazla derinliğine girmeden, icabında, Vilâyetler arasında Polis Kuvveti takviyesi ve kaydırması yapmak yetkisi ile gene gerekirse Askerî yardım talep etmek yetkisinin sadece İGAME Valilerde olduğunu ve bir de Toplum Zabıtası Kıt'alanın da gene valilere değil de İGAME Valilere bağlı bulunduğunu kaydetmekle iktifa edelim.

Vilâyetlerdeki polis teşkilâtı, Vilayet ister Emniyet ve Asayiş Bölge Merkezi yani İGAME Valinin merkezi, ister bölgeye dâhil normal bir vilayet olsun, doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlıdır. Ancak valiler, icra edilmesini istedikleri idari kararlarını Mahallî Polis Teşkilâtının ilgili servisi

ne göndermek suretiyle yaptırırlar. Yetki ve mesuliyet validen ziyade Emniyet Şeflerindedir. Vali sadece işi bildirir, icra tarzına karışmaz. Emniyet şefleri, icap ediyorsa, Valiye ek isteklerini bildirerek işin intacında yardımını isteyebilirler.

B —) KAZALAR: Vilâyetlere bağlı olan kazalar, yetki bakımından, sadece mıntıkalarındaki Belediyeler arasında işbirliğini temin ve çok mahdut konularda da idari vesayeti tatbikle mükellef kaymakamların idaresindedir. Mahalli Polis Teşkilâtı kaymakamın emri, altında değildir. Kaymakam da vali gibi polisten sadece Fransız İdare Hukukuna göre icraî mahiyetteki ordonance, decree ve arrete denen kararlarının infazını ister.

C —) BELEDİYELER veya KOMÜNLER: Aslonan merkezî değil de mahallî idare olduğuna göre bütün işler Belediyeler tarafından ifa edilir. Her toplu iskân bölgesi d© bir Belediye teşkilâtına sahiptir. Ziyaret etmek fırsatını bulduğumuz Paris'e 90 Km. mesafedeki Nainvilles - Roche'un nüfusu 60 kişi olmasına rağmen burada da 13 kişilik Belediye meclisi olan tam teşkilatlı bir belediye kurulmuştur.

Belediye eskiden bir yandan kendi İdarî işlerini yapan, bir yandan da savcıya tabi olarak adli görevleri ifa eden mahallî polis teşkilâtına sahipti. Ancak 1941 den bu yana polis teşkilâtı Devlete bağlı olarak kurulduğundan, bu hal ancak çok küçük bazı yerlerde kalmıştır'. Bugün Belediye Reisleri, icraî kararlarını, tıpkı kaymakamlarda olduğu gibi, mahallî polis şefliklerine göndererek yerine getirtmektedirler. I.

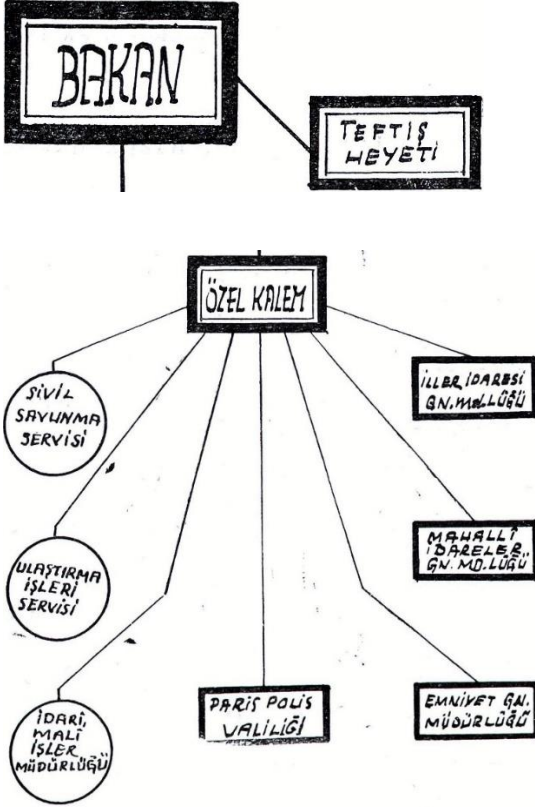
I. BÖLÜM

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Fransa hakkındaki bu kısa izahattan sonra biraz da Fransa Emniyet Genel Müdürlüğü hakkında bilgi vermeğe çalışalım.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Fransa İçişleri Bakanlığındaki, 3 Genel Müdürlükten bir tanesidir. Diğer Genel Müdürlükler, İller İdaresi Genel Müdürlüğü ile Mahallî İdareler Genel Müdürlüğüdür. Ayrıca İdarî ve Malî İşler ve Müşterek Servisler Müdürlüğü ve Sivil Savunma Servisi de bulunmaktadır. Bakanlık Teftiş Hey'eti de doğrudan Bakanın şahsına bağlıdır. (Şekil 1)

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI KURULUŞUNDA
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN YERİ

Şekil : 1

Emniyet Genel Müdürlüğünün Tahta Teşkilatına biraz evvelki giriş kısmında işaret ettiğimizden burada o mevzu tekrar dönmeyeceğim. Ancak çok mühim bir nokta olan istisnai bir duruma işaret edecek ve onu 3 ncü bölümde ayrıca ve teferruatı ile gözden geçireceğiz. O da Paris Şehrinin Özel Statüsüdür. Emniyet Genel

Müdürlüğünün her Vilâyette teşkilâtı, dolayısı ile yetki ve mesuliyetleri olduğu halde Seine Vilâyeti olarak adlandırılan Paris şehri ve civarındaki 80 Komünle hiç bir ilgisi yoktur. Paris ve civan özel bir idare sistemiyle ve bir taraftan İçişleri Bakanına doğrudan doğruya bağlı, diğer taraftan Paris Belediye ve Vilayet Birleşik Meclisinin kararlarını icra ile mükellef 2 ayrı Vali tarafından idare edilmektedir. Bu iki validen birisi Seine Valisi diğeri ise Paris Polis Valisi adlarını taşımaktadır.

Bu hususu kaydettikten sonra Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtı kuruluş şeması ve görevleri hakkındaki izahatımıza geçebiliriz. (Şekil - 2)

Bu teşkilâtı 3 kısımda mütalâa etmek kabildir.

A. Doğrudan doğruya Genel Müdüre bağlı olan Teşkilât:

Bunları da şu şekilde özetleyebiliriz.

1 —) Teftiş Hey'eti

2 —) Polis Okulları

3 —) Koruma Servisi. Bu servis Devlet Başkanının (Devlet büyüklerinin, misafir ecnebi devlet adamlarının gerek Paris'te, gerekse memleket içindeki seyahat ve ikametlerinde koruma görevini ifa eder.

4 —) Merkezî Fiş servisi. Bu serviste de hüviyet veya mahiyet tayinine faydalı olabilecek her türlü malûmat, yazı, resim, imza ve saire gibi dokümanlar toplanmıştır.

B. Genel Müdürlük Özel Kalemine (Cabinet) bağlı olan teşkilat:

Bu tip teşküatı da İdarî mahiyetteki teşkilat, aktif teşkilat ve toplum Zabıtası olarak üç bölümde mütalâa etmek kaabildir.

a.) İdarî mahiyetteki teşkilât şu servislerden müteşekkildir.

1 — Zat işleri ve levazım müdürlüğü.

Burada iki müdür muavinini görevleri ayrılmaktadır.

I —) Zat işleri müdür muavini şu işlerle meşgul olur.

- Emniyet Genel Müdürlüğünün merkez ve taşra teşkilâtının sivil personelinin özlük işleri.
- Taşra şehirlerindeki resmi personelin özlük işleri.
- Toplum Zabıtası personelinin özlük işleri
- Bütün personelin mesleğe girişi ve eğitimi
- Özlük işleri mevzuatı ve kadro problemleri.

II —) Levazım işlerine bakan müdür muavininin işlerini ise şöylece sıralayabiliriz:

- Umumî idare. (Bütün polisin malzeme ihtiyaçları, koordinasyon işleri ve ödeneklerin muvazenesi ve dağıtımı.)
- Gayrimenkul işleri. (İnşaatlar, binaların idaresi, bakımı.)
- Kıyafet işleri. (Normların tespiti, temini, dağıtımı.)
- Nakliyat işleri. (Bütün motorlu ve motorsuz araçların her türlü ihtiyacı.)
- Teçhizat işleri. (Teçhizat ve korunma malzemelerinin temini ve bakımı)
- Çeşitli malzemelerin temini. (Büro malzemeleri veya sportif malzeme v.s.)

2 — Mevzuat işleri Müdürlüğü:

Bu servis de iki müdür muavinliği halinde çalışmaktadır.

I—) Yabancı işleri ve Pasaport Müdür Muavinliğinin görevini de şu gruplarda toplamak kabildir.

- Kara, Deniz, Hava hudutları kontrolleri, pasaport işleri, vizeler.
- Ecnebilerin ikamet teskereleri işleri, İdarî kontroller, yakalama, ikametgâha bağla-

ma veya hudut dışı etme işlemleri, diplomatik masuniyeti haiz olanların işleri.

— Tabiiyet problemleri, ecnebi, şirket ve cemiyetlerin kuruluş ve çalışma hükümleri.

II —) iç mevzuata bakan Müdür Muavini de aşağıdaki işleri ifa eder.

— Umumî polis mevzuatı, nüfus kâğıdı verilmesi işleri, işsiz güçsüzlerin tespiti, hava trafiği, haberleşme güvercinleri mevzuatı, şahıs ve aile emniyeti ile ilgili mevzuat.

— Devlet emniyeti ile ilgili mevzuat, Amme nizamını koruma mevzuatı, silahlar ve patlayıcı maddeler mevzuatı, basın işleri, harp halinde genel emniyet rejimi mevzuatı.

— Umuma açık yerler mevzuatı, koşullar, sinema ve tiyatrolar, içkili yerler, sirkler, kumarhaneler, oteller v.s. mevzuatı.

— Ceza hukuku mevzuatı.

— Trafik mevzuatı.

b.) Aktif teşkilât:

Aktif teşkilâta gelince, bu da, dört müdürlük halinde çalışmaktadır.

I — Amme Nizami servisleri müdürlüğü:

Bu servis bir taraftan yukarda bahsedilen vilayet kaza ve komünlerdeki taşra teşkilâtını, resmi polisleri sevk ve idare eder, diğer taraftan Toplum Zabıtası ile işbirliğini temin eder. *

II — Adli Polis Servisleri Müdürlüğü:

Bu servis de suç ve ağır suçları işleyenlerin takip, tespit ve adalete tevdiî işlemini koordine eder.

HE — Siyasi Polis Servisleri Müdürlüğü:

Burası da hükümet veya ilgili dairelere sunmak üzere siyasi, İktisadî ve sosyal konulardaki bilgileri araştırmak ve toplamakla

vazifelidir. Ayrıca Hava Polisi görevleri ile hudutlardan girip çıkan şahısların kontrolü, kumarhane ve cokey kulüplerine nezaret etmek de gene bu müdürlüğün görevlerindendir.

IV — Toprakların umumî emniyetine nezaret müdürlüğü:

Bu daire, ecnebilerin Fransız Toprakları üzerindeki zararlı ve gizli faaliyetlerini araştırmak kontrol etmek ve önlemekle vazifelidir. Ayrıca radyo ve telsiz konuşmalarının takibi de bu daireye aittir.

c.) Müstakilen bir genel müdür muavini tarafından idare edilen teşkilât yanı Toplum Zabıtası:

1944 Yılında kurulmuş olan bu teşkilât, Amme Nizamını temin, sokak nümayişlerini önlemek, hürriyetlere vaki tecavüzleri def etmek maksadıyla askeri sisteme yakın bir kuruluşla görev ifa eder. Umum mevcudu 15 bin kişidir. Bu kadro 60 Kıt'a halinde bütün anavatana yayılmıştır. 2 Kıt'a da Fransa'nın deniz aşırı toprakları olan GUADELUUP ve REUNİON'dadır. Her kıta 230 u aktif kadro olmak üzere 250 şer kişiliktir. Aktif kadro 4 takım halinde teşkilatlanmış olup 1. nci takımlar 75 kişilik motosiklet takımıdır.

Ayrıca 1 Numaralı Toplum Zabıtası Kıt'ası tamamen motosikletli olup Cumhurbaşkanlığı emrinde koruma, refakat vesair merasim hizmetlerinde çalışmaktadır.

Toplum Zabıtasının Emniyet Genel Müdürlüğündeki Merkez Teşkilatı ise 3 Şube halinde çalışmaktadır.

I — Organizatör - Teşkilât şubesi:

Kuruluş, Yerleşme, Çalışma kaideleri, Ulaştırma ve haberleşme aralan, özel teknik malzeme etütleri, Kıtaların konaklama yerleri ve yer değiştirme plânları, personel sayısı ve teçhizat ile ilgili meseleler bu şubenin faaliyet konulanndandır.

II — İnstruction - Yetiştirme Şubesi:

Meslekî yetiştirme kurs ve tatbikatları, Nazarî ve tatbikî eğitim plânları hazırlanması ve uygulanması özel görevler için eğitim plânlanması, personelin seçimi ve yetiştirilmesi, beden eğitimi ve sportif müsabakalar tertibi, bu işlerin hukukî yönünün hazırlanması.

III — Utilisation - Çalıştırma şubesi:

Toplum Zabıtası hizmetinin tespiti, tayin ve tahdidi, çeşitli hizmet kollarının tatbikattaki özel işleri, küçükleri himaye Ve suçlu çocuk ıslahanelerinde eğitim işlerinde Toplum Zabıtasına düşen görevler, dağcılık ve plajlara nezaret işleri, halk eğitimi kampanyaları, önemli zamanlarda karayolu trafik polisine yardım işleri bu şubenin faaliyeti arasında sayılabilir.

Birinci Bölümdeki Fransız Emniyet Genel Müdürlüğü bahsini bitirmeden iş hacmi hakkında bir fikir vermek üzere bazı rakamları zikredebiliriz.

A — Kadro:

1.500 Sivil komiser

3.000 Resmi Polis Amirleri

8.000 Resmi Polis Amir yardımcıları 600 Toplum Zabıtası Amiri

50.000 Resmi Polis olmak üzere takriben 65.000 kişidir. Fransa'nın nüfusu 45.000.000 olduğuna, 8.000.000 unun Paris Polis Valiliği bölgesinde oturduğuna göre nazari olarak 570 kişiye bir polis düşmektedir. (Türkiye'de 2.000 kişiye)

B — Adli Polis İşleri:

1963 Yılı içinde Polis, Jandarma ve Paris Polis Valiliği mntıkalarında toplam olarak 731.168 adet suç tespit edilmiştir. Bunun

369.571'i polis mntıkasında

243.623'ü jandarma mntıkasında

117.974'ü ise Paris polis valiliği mntıkasında cereyan etmiştir.

Bu toplam rakamın aşağı yukarı % 60 ma tekabül eden 440 bin adedinin faili bulunmuştur.

Bu suçluların sayısı 415.000 civarında olup % 12.60'ı ecnebi % 17' si de 21 yaşından küçüktür.

C — Siyasi Polis İşleri:

Her sene aşağı yukarı 200.000 siyasi tahkikat yapılmaktadır. Bunun 80.000'i kara, hava, deniz hudutları ile ilgili, 15.000'i ise 156 büyük gazino, 27 kumarhane ve 7 cokey kulübünde yapılan kontrollerle ilgilidir. Geri kalan 100.000 kadar tahkikat ise iç işleri ile ilgilidir.

D — Toplum Zabıtası İşleri:

1963 de ruhsatlı 254 plâjda 415 kurtarıcı yüzücü tarafından 450 kişiyi boğulmaktan kurtarma; 2560 plaj suçu, ayrıca 26.000 kurtarma ve yardım etme faaliyeti gösterilmiştir. Yıllık iş yekûnu ise 200.000'li bulunmaktadır. Bunun büyük bir kısmı sportif müsabakalarda bisiklet yarışlarında Fransa turunda alınan görevlerden doğmaktadır.

III. BÖLÜM

PARİS POLİS VALİLİĞİ

Paris şehri yukarıda arz ettiğimiz gibi özel bir idare tarzına sahiptir. Şehrin bir takım özellikleri idareye de aksetmiştir. Esasen bütün hükümet merkezleri veya nüfusları milyonun üstünde olan şehirler, (Metropol) tabiriyle adlandırılıp memleketin normal diğer şehirlerinden ayrılırlar. Paris'te de bunu doğuran hususiyetleri şöylece ve kısaca sayabiliriz.

1 — Belediye hududu içindeki nüfus 1960 ta 5.700.000 olup banliyö ile bu nüfus 8 milyonu aşmaktadır. Kilometrekareye 33.000 kişi düşmektedir.

2 — Avrupa'nın en eski şehirlerinden biri olduğundan tarihi ve turistik yerleri vardır. Binalar eski, yollar nispeten dar olduğundan trafik büyük bir problem doğurmaktadır. Ayrıca tarihi binalar ve sair sebeplere çok büyük sayıda turist gelmektedir.

3 — Bu 8.000.000'un içinde daimî olarak Paris'te ikamet eden 250.000 kadar yabancı uyruklu ve 150.000 kadar Fransız uyruklu Kuzey Afrikalı Müslüman özel idari tedbirlere ihtiyaç hissettirmektedir.

4 — Memleketteki aşırı hürriyet havası aşağı yukarı siyasî ve fikrî cereyanlara büyük bir serbesti tanımıştır. Orada en liberalden Hristiyan Demokrata, Komünistten Kürtçüye; Dinsiz ve Allah Müslüman Kardeşler Fedailerine kadar her şeyi bir aramda bulabilirsiniz. Ayrıca memleketlerinden kovulmuş veya kaçmış siyasilerin ekseriyeti de ya daimi olarak ikamet eder veya zaman zaman gelerek faaliyette bulunur.

5 —Nihayet Paris'in Hükümet Merkezi oluşu, Devlet Başkanı ve Meclislerin burada bulunuşu, hemen bütün basın ve çok sayıda üniversite ve Yüksek Okulların mevcudiyeti, Fikrî ve ilmi merkez olduğu kadar politik karışıklıkların da hep Paris'te organize edilip başladıktan sonra vatana yayılışı da önemli bir özelliştir.

İşte bu hususları göz önünde tutan Napolyon 1800 de, Paris'i özel bir idareye tabi tutmuş, 2 Valinin idaresine vermiştir.

Mevzuu daha pratik olarak anlatabilmek için kabaca şöyle bir tanım yapabiliriz. Paris Mıntıkasındaki bütün amme hizmetleri, Mahiyetleri ne olursa olsun 2 ana gruba ayrılmış, büro içinde yapılan işler Paris Valiliği'ne, büro dışında yapılan işler ise Paris Polis Valiliğine verilmiştir. Misal vermek icap ederse Maarif; Hastahanelerin idaresi şeklindeki Sağlık; Nüfus işleri; Turizm; Güzel Sanatlar; Sosyal yardımlar; Teknik işler; İktisadî işler Paris Valiliğinin işlerindendir. Bildiğimiz bütün polis hizmetlerine ilaveten cankurtaran ilaç ve doktor yollama servisi; Pazarlarda, yiyecek, giyecek satan yerlerde fiyat kontrolü; darülaceze işletmesi; Sağlık kontrolleri; küçük çocukların himayesi; nüfus kâğıtları verilmesi Paris Polis Valiliğinin iştiğal konularındandır. Ayrıca tam teçhizatlı bir Piyade Alayı da Paris Polis Valisi'nin emrinde itfaiye teşkilâtı olarak hizmet görmektedir.

Bazen aynı hizmetin ifası için her iki Valilikte de birer Müdürlük vardır. Paris Valiliğindeki teşkilât sadece o işle ilgili mevzuatı hazırlar. Vilayet - Belediye birleşik meclisine tasdik ettirir. Paris Poüs Valiliğindeki teşkilât ise onu tatbik eder. Suçluları yakalar. Adaletle teslim eder. Meselâ, Trafik kaide ve nizamlarını Paris Valiliği mevzuat servisi hazırlar, tatbikatını Paris Polis Valiliğinin Beledî Polis Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan trafik kıtaları yapar. Paris Valiliği İktisat Müdürlüğü mevzuatı hazırlar, Paris Polis Valiliğine bağlı olan İktisat Polisi Müdürlüğü Piyasa kontrolleri ile onu uygular.

Her iki valilik, işlerinde serbestliğe sahip ise de, 90 kişilik belediye ve 60 kişilik vilâyet meclisinin işin icabına göre bir arada veya ayrı ayrı yapacakları toplantılarda yazılı veya sözlü sorulara cevap vermek suretiyle halk temsilcilerinin kontrolü altındadır. Meclisler her iki valiliğin bütçelerini de tetkik ve tasdike yetkili olduğundan meclis üyelerinin valiler üzerindeki kontrolü endirekt olarak kuvvetlendirilmiştir. Ancak çeşitli mahzurlar göz önüne alınarak valilerin tayini ve azli tamamen içişleri bakanına verilmek sureti ile de muvazene sağlanmıştır.

Valiler birbirleri ile münasebetlerinde de tam manasıyla müstakildir. Ancak protokol bakımından Paris Valisi derece üstü vali, Polis Valisi de birinci sınıf vali seviyesinde düşünülmüştür. Bu sebeple merasimlerde Paris Valisi, Polis Valisine tekaddüm eder. Koruma ile ilgili görevlerde Polis Valisi en önde gider ve Paris Valisi ise protokoldeki yerinde yani Bakanlar Kurulu'nun arkasında kalır.

1958 den beri görevde bulunan Paris Valisi Jean Benedetti ve Polis Valisi Maur'ce Papon'un kendi rütbelerine göre değişen sayıda vali muavinleri vardır. 3. ncü sınıf Vali rütbesinde 3 muavin Paris Valisine ve iki muavin de Polis Valisine işlerinde yardım eder.

Mevzu üzerindeki bu kısa izahattan sonra Paris Polis Valiliğinin kuruluşuna ve görevlerine kısaca bir göz atalım. (Şekil - 3)

Paris Polis Valiliğini de aktif teşkilât ve pasif teşkilât olmak üzere iki bölümde mütalâa etmek kabildir.

A____ Bir Vali Muavininin idaresindeki büro işleri bölümünde şu müdürlükler bulunmaktadır.

1 — Zat işleri, Bütçe, Levazım, Hukukî ihtilaflı işler Müdürlüğü. Bunlardan her bir servis bir Müdür Muavininin idaresindedir.

2 — Umumî Polis İşleri Müdürlüğü.

Polisle ilgili umumî konuların yanında yabancıların tabi olacağı mevzuatın hazırlandığı büro da bu müdürlüğe bağlı olduğu gibi adli tıp enstitüsü de gene bu müdürlük bünyesindedir.

3 — Halkın Huzur ve Emniyeti Müdürlüğü.

Halkın sağlığını tehdit eden tehlikeler, pis havadan korunma, umumî sağlık kontrollerinin mevzuatı, akıl sağlığı dispanserleri, darülaceze ve Saint - Lazare kadın hapisanesi ile çocuk ıslah evinin

idaresi bu Müdürlükçe tedvir edilir. Ayrıca veteriner işleri de ayrı bir servis halinde bu müdürlüğe bağlanmıştır.

4 — Trafik, Nakliyat ve Ticaret Müdürlüğü.

Konularıyla ilgili mevzuat hükümlerinin tatbikat şekillerini har zırlar, aktif kadrodaki servislere ulaştırır.

5 — Sivil Savunma Müdürlüğü.

Fransızların çok korktukları ve o nispette de önem verdikleri müstakbel bir atom harbine karşı savunma tedbirleri plânlaması ile ve büyük yangın, sel baskını, zelzele gibi tabii afetlerle mücadele plânlaması olan O.R.S.E.C. in tatbikiyle meşgul olan bu müdürlük ayrıca itfaiye görevi ifa eden alayın sevk ve idaresini de yapar.

6 — Laboratuvarlar.

Her türlü maddenin tahlilinin yapıldığı Belediye Laboratuvarı ile zehirlenmeler konusunda özel tahlil ve tetkikat yapan laboratuvarı bu arada sayabiliriz.

B — Diğer Vali Muavinin idaresindeki aktif kadro ise şu şekilde teşkilatlanmıştır.

1 — Siyasi Polis Şubesi

2 — Adli Polis Şubesi

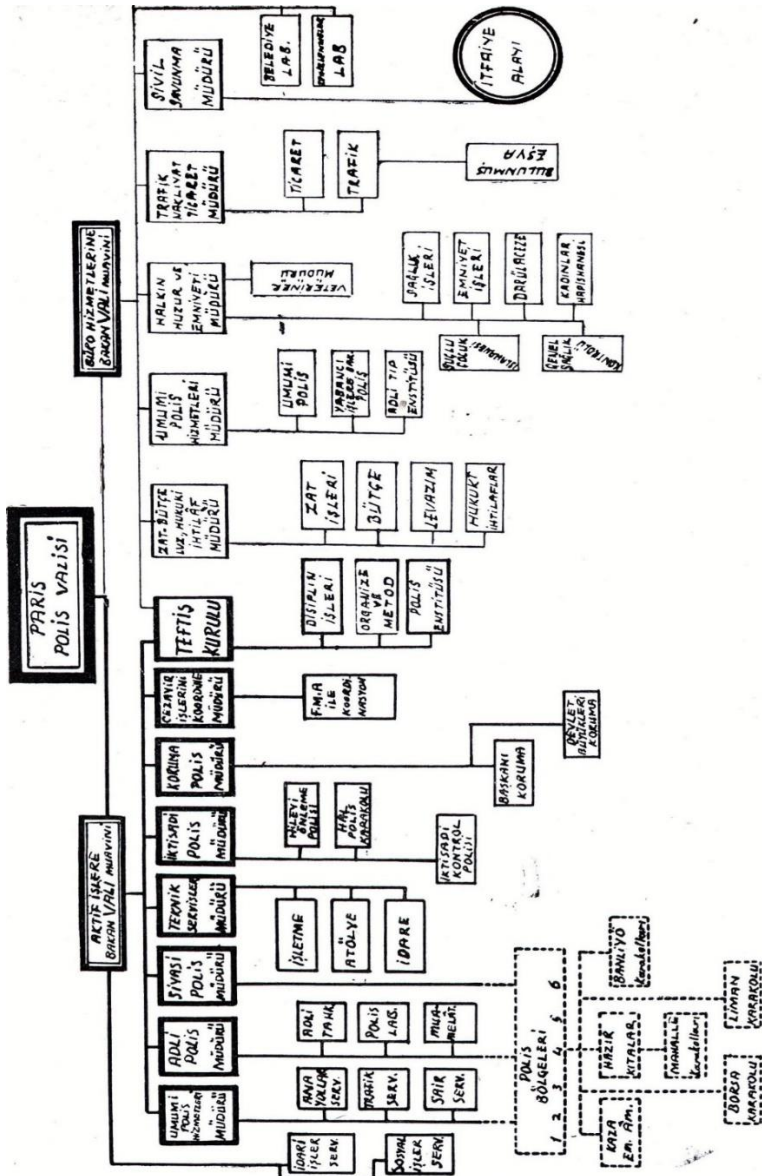
3 — Umumî Polis hizmetleri şubesi

Bu son müdürlük yollardaki devriye hizmetleriyle ve trafik işleriyle de vazifelidir. Tamamen resmi memurlardan müteşekkildir.

Ayrıca bu üç müdürlük, 6 bölgeye ayrılmış olan Paris şehrindeki kaza emniyet amirlikleri ve mahalle karakolları diyebileceğimiz teşkilâtla (District) sıkı bir işbirliği yapar.

4 — Teknik servisler şubesi

Telsiz, Telefon gibi haberleşme araçları ile uçak, helikopter, motosiklet, nehir motorları, otomobil ve kamyonlar gibi motorlu araçların tamiri, bakımı vesair bütün teknik hizmetler bu şubenin işlerinden olduğu gibi taksilerin trafik fennî muayenesi de bu şubenin atölyelerinde yapılır. (Özel otolar için Trafik Fennî muayenesi şartı yoktur.)

5 — İktisadi Polis Şubesi.

Her türlü piyasa kontrolleri ile hilenin önlenmesi ve Hallerin sevk ve idaresi bu şubeye bırakılmıştır.

6 — Cezayirlilerin işlerinin koordinasyonu Şubesi ise İsminden de anlaşılacağı veçhile Paris'te ikamet eden Fransız Tebası Cezayirli Müslümanların Fransız hayatına intibaklarından doğan güçlükleri telâfi etmek için çalışmaktadır.

7 — Nihayet Koruma Müdürlüğü de Devlet Başkam, Devlet büyükleri ve misafir ecnebi devlet adamlarının korunmasıyla meşgul olur.

Bir de her iki Vali Muavinine bağlı olarak çalışan Valinin bizzat idare ettiği teşkilât vardır ki, teftiş heyeti, onun bünyesindeki, organizasyon ve metot bürosu ile disiplin bürosunu zikredersek bu konuyu da bitirmiş oluruz,

Emniyet Genel Müdürlüğü bahsinde de yaptığımız gibi işler hakkında bir fikir vermek için, bazı istatistiki bilgi vermek istiyorum.

A — Kadro:

1961 Rakamlarına göre 20.555 resmi polis memuru, 3.315 Amir ve rütbeli sivil memur, 2.119 idari memur ve 1.772 müstahdem olmak üzere 27.401 kişi çalışmaktadır. Böylece aşağı yukarı 300 kişiye bir polis düşmektedir.

B — Adli Polis İşleri:

1961 de 277.114 tahkikat yapılmış, 40.707 kişi de tevkif edilmiştir. Bu yılda tutulan fiş sayısı 6.000.000 dan fazladır.

Bu fişler memleketimizde elektronik beyin denilen makinelerde (Mecanographie servisinde) toplanıp, delikli kart sistemine göre tasnif edilmekte, icabında makinenin çalıştırılmasıyla 15 dakikada hepsi elden geçirilerek aranılan hususla ilgili dosya bulunmaktadır. Beher delikli kartta tarih, yer, saat ve evsaf olarak 82 çeşit bilgiyi özetlemek kabildir.

Suç nevilerine de bir göz atacak olursak:

592 öldürme (Yani aşağı yukarı günde iki ölüm.)

1.686 şiddet kullanarak hırsızlık. (Yani soygun, günde 5) 1.477 hırsızlık

20.301 arabadan hırsızlık 8.140 araba hırsızlığı olduğunu görürüz

C — İdari Polis İşleri:

1961 yılında,

520.000 nüfus kâğıdı,

210.000 pasaport,

32.000 av vesikası

130.000 ikamet tezkeresi verilmiş,

123.000 araba satış tescili yapılmış

160.000 parça eşya bulunmuş, % 80'i sahiplerine teslim edilmiş;

2.337.000 hayvan, veterinerliğe muayene ve aşı yaptırılmış ve laboratuvarlarda 12.500'ü mütecaviz tahlil yapılmıştır.

D — İktisat Polisi İşleri:

Gene aynı yılda 27.350 yerde fiyat kontrolü yapılmış bunların 7.220 si adalete tevdi edilmiştir. Teftiş ve kontrole tabi müesseselerden içkili yerler 15.041, oteller 12.274, sair müesseseler ise 28.551 olmak üzere 55.966 adettir.

E — Trafik Polisine ait te birkaç rakam vermek icap ederse Şehirde 1.117 Km. yol vardır. Bu yollarda 1.400.000 adet otomobil, 621'000 motorlu bisiklet, 181.197 motosiklet, 318.000 bisiklet, 1.700 el arabası 100 kadar* at arabası her gün dolaşmaktadır.

1961 yılının kaza sayılan ise şöyledir.

284 ölü, 9,816 yaralı, 108.800 maddi hasar.

F—Paris Polis Valiliğinin bütçesi 541.000.000 franktır. (Resmi kurdan aşağı yukarı 1.000.000.000 Türk lirası)

Vasıtalarla gelince:

1 Uçak

2 Helikopter

27 Nehir motoru

1.500 Motorlu binek aracı (Bunların yılda kat ettiği mesafe dünyayı 540 defa dolandır. 1959 da 3.500.000 litre benzin sarf edilmiştir.)

428 Motosiklet

226 Polis Yardım Arabası vardır.

Haberleşme aracı olarak:

8 kanallı telsiz merkezi 61 sabit telsiz istasyonu

400 arabada alıcı verici telsiz 95 el telsizi bulunmaktadır.

Ayrıca 1625 aboneli telefon santrali vardır ki, bunda, yılda

150.000 nüfuslu bir şehrin abonelerinin yaptığı kadar yani 13,5 milyon konuşma yapılmıştır.

Bunlara şehirdeki 710'u sokaklarda, 130'u özel yerlerde olmak üzere 840 adet yardım ikaz ve isteme noktasını da ilave etmek gerekir.

Ayrıca matbaada 1961 de 53.386'413 nüsha baskı yapılmıştır. Yukarda bahsedilen Mecanographie makinasından da 20 tane mevcuttur.

SONUÇ

Yukardan beri arz etmeğe çalıştığımız hususlar hep işin maddi yönüyle ilgilidir.

Bu açıdan iki teşkilât mukayese edilirse, aradaki farkın pek büyük olmadığı görülecektir. Hatta belki bazı noktalarda bizim daha da yeni teknik gelişmeleri alarak onlardan ileride olduğumuz da söylenecektir.

Genel olarak hiç bir şeyimiz noksan değildir. Hatta zekâ hafıza gibi beşerî melekeler bakımından çoğundan üstünüz bile.

Ancak işin bir de maddi olmayan yönü vardır ki biz buna (batılı anlayışı) diyoruz. İşte bu anlayış ve işi ele alış açısından konu incelendiğinde, aradaki fark daha çok göze batar. Avrupa ve Amerika'ya gitmiş bütün arkadaşlar da bu hususun farkına varmışlardır. Bu görüşümüzü destekleyen birkaç noktaya da bu bölümde işaret etmek istiyorum.

Batılılar, bence, üstünlüklerin metodlu, plânlı çalışma fikrine borçludurlar. Bizde ise bu, ya hiç yok veya daha doğru bir deyimle, çok noksan.

Onlarda iş fazla diye bir şey yok. Ancak işi plânlayıp vaktinde ve tam olarak yapmak çabası var. Batılı anlayışa göre hiç kimsenin işi çok değildir. İşinin fazlalığından şikâyet edenler, ya işinin plânlamasını ve metodunu bilmediğinden, başkalarının da işini yapıyor ve lüzumsuz işleri de üzerine alıyordur veya kendine önem verdirmek için mahsus öyle görünmeği tercih ediyordur. Her iki halin de doğru olmadığı aşîkârdır.

Batılılar hem çalışmasını biliyorlar, hem de boş zamanlarını daha iyi değerlendirmesini ve eğlenmeği.

Sizlere iş plânlamasından, çalışma ahlâkından ve zamana verilen değerden birkaç kısa örnek vereyim.

A — İtfaiye plânlaması:

Her itfaiye grubu, kendi bölgesindeki Fabrika, Atölye, büyük mağazalar gibi işyerlerini; Tiyatro gibi eğlence yerlerini; bazı önemli binaları, önceden etüt ederek; buralarda çıkması muhtemel yangınlarda gidiş yollarını; olay yerine sevk edeceği araç ve Personel miktarını; bunların oradaki duruş yerlerini; görevi ifa ediş şekillerini plânlamıştır. Artık Porte champeret itfaiye grubu için Galerie la fayette'de yangın çıkarsa yapılacak işler önceden bilinmektedir. Hatta birkaç kere de işin eğitimi yapıldığından personel konuya da yabancı değildir. Aniden çıkıveren bir yangın karşısında şaşırma yerine plânlı bir çalışmayla daha kısa zamanda daha iyi sonuç alınacaktır.

B — Toplumsal olaylarda önleme plânlaması:

Her türlü ihtimal önceden düşünülerek, olayların çıkış yeri, genel sebebi, katılacakların miktarı muhtemel gelişmelerin seyri gibi noktalar plânlanmıştır; Polis harekâtının idaresi için bir kumanda odası kurulmuştur. Olay yerinde uçan helikopterdeki televizyon alıcısının oradan nakledeceği durumu bizzat görecektir olan kumanda odası amiri, önündeki harita üzerinden hem harekâtı takip edebilmekte, hem de plân gereğince kuvvetlerini kaydırarak, olayı önleme veya hassas ve kritik noktaları koruma tedbirlerini alabilmektedir. (Böyle bir plânın Ankara Emniyeti'nde uygulanmakta olduğunu memnuniyetle kaydedebiliriz.)

C — Merasimlerin planlanması:

Bir yılda yapılan merasimler, milli ve dini bayramlar önceden belli olduğuna göre, her yıl tekrarlanan bu tip törenler de, önceden hazırlanmış, senelerin tatbikatına göre aksayan noktaları tespit edilerek mahzurları giderilmiş plânlara göre yapılmaktadır. İdarecilerin değişmesinden doğan acemiliğe mahal bırakmayan bu usul pekâlâ bizde de uygulanabilir.

D — Zamana verilen değer için yukarda bahsettiğimiz delikli kart sistemiyle çalışan mecanographie makinelerinin 5-10 dakikada milyonlarca dosyayı gözden geçirip arananı bulduğunu; trafik kaza raporları suretlerini çıkaran makinenin günde 15 - 20 bin nüsha basabildiği zikredebiliriz. Gene aynı konula ilgili olarak, formalitelerin basitleştirildiğini, dilekçelerin formül şekline sokulduğunu, idarece yapılacak işlerin ise aynı kâğıdın arka yüzüne kaydedilmesi suretiyle işlerin bitirildiğini de kaydederken neden bizde de bu yola gidilmediğini insan gayri ihtiyari düşünmektedir.

E — Demokratik hürriyetler arttıkça, Polis de kuvvetlendirilmiş, Polise itaat fikri yaygınlaştırılmış, polise itiraz ve hele bilfiil karşı koyma suçları da çok ağır cezalarla müeyyidelendirilmiştir. Böylece polisin resmi üniformasında Devlet otoritesine itaat hissi teşekkül ettirilmiştir. Polisin tuttuğu zabıta itiraz her vatandaşın hakkıdır. Ama neticede mahkemenin itirazı haklı görmemesi halinde, itiraz edilmeseydi verilecek olan ceza 3-5 misli artırılarak verilmek suretiyle, otorite ve polisin prestij korunmaktadır. Bu halin, umumî ahlâk anlayışında da müspet tesiri olduğu, yalan ifadelerden mümkün, merteye kaçılmadığı böylece bir takım füzuli formalitelerin de ortadan kaldırıldığı, müşahedelerimiz meyamındadır.

SUÇ SORUŞTURMALARINDA SORGUYA ÇEKME VE ŞAHİT DİNLEME

Yazan:

A. Turhan ŞENEL

İ. Id. Gnl. Md. 3. Şb. Md.

ÖZ: Konuyu işleme planı

GİRİŞ

KISIM 1. SORGULAMA

I — Tanımlama

II — Sorgulamanın maksadı

III— Sorgulamayı yapacak olan kimsede bulunması

gerekli vasıf ve hususiyetler,

A) Uyanıklık

B) Genel bilgi

C) Sebat

D) Mantikî düşünebilme

E) Dürüstlük

F) Müşahade ve anlayabilme kabiliyeti

G) Kendine hâkim olabüme

H) Rol yapabilme

IV— Sorgulamayı yapacak memurun davranışı:

1) Dikkatin dağılmasını önlemek

2) Kullanılacak lisan

3) Kılık kıyafet

- 4) Duruma hâkim olma
- 5) Tutum ve davranış
- 6) Başlangıçta yapılması gerekli şey
- 7) Başkalarının mevcudiyeti
- V — Sorgulamalı yapılacağı yer:
- VI — Sorgulama Tekniği:
- A) Yaklaşma metodunun seçilmesi
- B) Yaklaşma metodu şekilleri:
- 1 — Sempatik yaklaşma metodu
- 2 — Nezaket
- 3 — Suçu hafife alma
- 4 — Suçu başka şeye hamletmek
- 5 — Dost - Düşman oyunu
- 6 — Kışkırtma
- 7 — Hisse başvurma

VII — Müşahade edilecek fizyolojik tezahürler

VIII— Özel gruplar

KISIM 2. ŞAHİTLERİN DİNLENMESİ (veya şahitlerle görüşme)

- I) Tamnımlama
- II) Görüşmeyi yapacak memurun nitelikleri
- III) Görüşmenin zaman ve yeri
- IV) Yaklaşma metodu
- V) Görüşmede sual sorma tekniği
- VI) Görüşme şekilleri (çeşitleri)
- VII) Bilgisine müracaat edilen kimsenin davranış şekilleri:

A — Bir şey bilmeyen tipler

- B — İlgisiz tipler
- C — Sarhoşlar (alkolikler)
- D — Şüpheciler
- E — Dürüstler
- F — Yalancı, düzenbazlar
- G — Konuşkan tipler
- H — Korkaklar
- İ — Egoistler
- J — Konuşmak istemeyenler
- VIII) Yaklaşılması gerekli kişi tipleri:

- 1 — Şikâyetçi
- 2 — Şikâyet olunan
- 3 — Muhbirler
- 4 — Kurbanlar SONUÇ

GİRİŞ:

Bir suç soruşturması sırasında zabıtaca yapılacak iki önemli iş vardır:

- a) Şüpheli sanığın sorguya çekilmesi
- b) Olay hakkında veya sanık hakkında bilgileri olan kişilerin (şahit) dinlenmesi veya bunlarla görüşmeler yapılması,

Muhakkak ki, bu iki işin de maksadı, soruşturması yapılan hadisenin aydınlanmasında yardımcı olacak ve adli mercilerde delil olarak kullanılacak bilgi teminidir. Bu bakımdan konunun gerçekten büyük önemi vardır. Sorguya çekme ve şahit dinleme suretiyle elde edeceğimiz bilgiler bir yandan hadisenin çözümlenmesi için bize çok kıymetli aileler temin edecek, diğer yandan çözüme kavuşan hadisede suçlu bulunan kimseler için adli takibatın neticelendirilmesini temin edecek olan delil olarak elimizde bulunacaktır.

Konunun bu kadar önemli olmasına rağmen bu iki işin gereğince, tekniğine uygun olarak her zaman yapıldığını kabule imkân yoktur.

Ayrıca, itiraf etmek gerekir ki, konu çoğu zaman hafife alınmakta ve sorgulamanın da tekniği mi olur, şahit dinlemenin veya şahitle görüşmenin de şartı mı varmış, sorarsın söyler denip geçivermektedir. Oysaki ileri batı polis kuruluşlarında bu iş bir ihtisas işi olmuştur. Şüphelinin sorgulaması ve şahitlerin dinlenmesi bu konuda sıkı eğitim görmüş ve yetiştirilmiş dedektifler tarafından yapılmaktadır. Bu görevliler belirli tipteki insanlara ne şekilde yaklaşılması gerektiğini, sual sorma tekniğini ve benzeri gerekli hususları gayet iyi bilmekteler ve sorgulamadan beklenen sonuçlara büyük bir çoğunlukla kolayca varabilmektedirler.

Biz bu yazımızda konuyu dar hukukî çerçevesi içinde değil tamamen teknik ve taktik ile yönü ele alıp polis metot ve tekniği bakımından sorgulamanın nasıl yapılması gerektiği, sorgulamayı yapacak kimsede bulunması gerekli niteliklerin neler olduğu, yaklaşma metotları, sorgulamaya konu olacak kişilerin ruh haleti, sual sorma tekniği, şahit dinleme ve şahitlerle görüşme metot ve tekniği gibi hususlarda izahlarda bulunmaya gayret edeceğiz. İşaret ettiğimiz gibi konunun hukukî yönü ile ilgilenmemekteyiz. Konunun polis metot ve tekniği yönünden incelenmesi bu yazımızın konusudur.

Konuyu iki kısımda inceleyeceğiz. Birinci kısımda zanlının sorgulanma usulünü ikinci kısımda şahit dinlenmesi veya şahitlerle görüşülmesi konusunu inceleyeceğiz.

KISIM: I — SORGULAMA

I — TANIMLAMA: Sorgulama, bir suçu işlediğinden şüphe edilen kimsenin, durumun aydalanmasına yarayacak ve icabında delil olarak kullanılabilecek bilgilerin elde edilmesi için sorguya çekilmesidir. ''

Tanımlamadan da açıkça anlaşılacağı gibi bir suçu işlediği sanılan kimseye konuya ilişkin usulünce sualler sorup cevaplar almak suretiyle hem durumun aydınlanmasına yardımcı olacak hem de delil olarak kullanılabilecek bilgiler elde etmeye çalışılacaktır.

II — SORGULAMANIN MAKSADI: Tanımlama da açıkça işaret olunduğu şekilde sorgulamanın maksadı durumun aydınlan

masına yardımcı olacak ve delil olarak kullanılacak bilgiler elde edilmesidir. Daha açık olarak bu maksadı şöyle sıralıyabiliriz:

- A) Suçlunun itirafını sağlamak,
- B) Suçluyu itiraf da bulunmak için ikna etmek veya gereğinde kandırmak,
- C) Suça ilişkin şart ve gerçekleri öğrenmek,
- D) Varsa suça iştirakleri olanların kimliklerini öğrenmek,
- E) Suçun ikazı suretiyle elde edilen maddi değerlerin ele geçirilmesi için fayda sağlayacak bilgi edinmek,
- F) Suçlunun faili olabileceği sair suçlara ait bilgi toplamak.

Görülüyor ki sorgulamanın asıl maksadı suç ve suça karşı savaşta, bu savaşın kazanılabilmesi için bizi en iyi şekilde bilgi ile beslemektir. Bu bilgilere sahip olduğumuz zaman olayın aydınlatılması ve suçluların cezalandırılmaları için gereken her hususu tamamlamışız demektir. Bu bakımdan sorgulamanın suç ve suça karşı savaşta özel bir önemi ve zabıta çalışmalarında gereğince yeri vardır.

III — SORGULAMAYI YAPACAK KİMSEDE BULUNMASI ARZULANAN VASIF YE HUSUSİYETLER:

Sorgulama işini bir dereceye kadar herkesin yapabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak, usulünce sorgulama yapmak bilgi ve maharet isteyen bir iştir. Sorgulamayı iyi yapmak için bu işi yapacak personelde bazı vasıf ve hususiyetlerin bulunması gerekir. Bu nitelikler personele iyi bir eğitimle kazandırılabilir.

Bunların neler olduğuna kısaca işaret edelim.

A) Genel Bilgi:

1 — Sorgulama memurunun yeterliği geniş ölçüde o memurun sahip bulunduğu genel bilgi hazinesine bağlıdır. Bu geniş bilgi hazinesine sahip olabilmek için bu personelde bazı kabiliyetlerin daha doğru bir deyişle hususiyetlerin bulunması gerekir.

- a) Zekice bir tecessüs,
- b) Keskin bir müşahede kabiliyeti,
- c) Kişilere ve meselelerine ilgi duyma,
- d) Geniş mesleki bilgi vb. gibi.

B) Uyanıklık:

1 — Sorgulama memurları (sorgu işini yapacak her zabıta mensubu) sorguya çekilen kişilerin sorulan suallere karşı gösterecekleri fiziki reaksiyonlara karşı pek uyanık bulunmalıdır. Bilhassa bunlardan;

- a) Terleme,
- b) Asabiyet,
- c) Yüzün kızarması,
- d) Sorguya çekilen kimsenin hadiseleri anlatırken veya hadiseye ilişkin bazı olayları hikâye ederken yapacağı değişimler (ikinci veya üçüncü tekrarda) gözden kaçırılmamalıdır.

C) Sebat:

1 — Sorgulama yapacak memurlarda zanlının sorgulaması için hudutsuz bir sabır ve sebat olmalı ve bu sayede memurlar mümkün olduğu kadar tam bilgi almaya çalışmalıdırlar.

D) Mantıkî düşünebilme:

1 — Suça ilişkin ahvalde suçu isbata yarayacak hususlarda bilgi sağlayacak şekilde sualler plânlanıp hazırlanmalı ve sorulmalıdır. Sorular suçluyu hissettirmeksizin ipuçları verdirecek şekilde olmalıdır.

2 — Memurlar suallere verilen cevapları hadisenin oluş tarzı ile kıymetlendirebilmeli ve karanlık noktaları vuzuha kavuşturacak yeni sualler için esasını, özünü yakalamaya çalışmalıdır.

E) Dürüstlük:

1 — Sorgulamayı yapan memurlar sorguya konu olan kişiye yapamayacakları hiçbir şeyi vaad etmemelidirler. Vadettikleri şeyi de mutlaka yaparak kendilerine karşı sorgulanan kimsede bir itimadın doğmasını sağlamalıdırlar.

F) Müşahade ve anlayabilme kabiliyeti:

1 — Vazifeli memurlar kişileri tartabilme, sorulara gösterilen reaksiyonları müşahade edebilme ve bu reaksiyonların delâlet edebileceği şeyleri anlayabilme kabiliyetine sahip olmalı ve bu kabiliyetlerini geliştirmelidirler.

G) Kendine hâkim olabilme gücü:

1 — Sorgulamayı yapacak memurlarda daima kendilerine hâkim olabilme gücü bulunmalıdır. İtidalin bir an içinde olsa kaybı pek önemli bazı hususların ihmal olunmasına veya unutulmasına sebep olur.

H) Kol yapabilme:

1 — Memurlar icabı hale göre sempatik veya kızgın bir tavır takınabilmek için kişileri tartmayı ve gereğince rol yapabilmeyi bilmelidirler.

IV _ SORGULAMA YAPACAK MEMURUN DAVRANIŞI:

A) Sorgulama sırasında sorgu işini yapacak memurun davranışından hâsıl olacak hava sorgulama süresince devam edecektir. Bu bakımdan;

1 — DURUMA HÂKİM OLMA: Sorgulamayı yapacak olan kimse her halükârda dizginleri elde bulundurmali, duruma hâkim olmalı ve bu sayede sorgulanan kimsenin dilediğince kelâm etmesine değil duruma ilişkin şeyler söylemesine zemin hazırlamalıdır.

2 — DİKKATİN DAĞILMASINI ÖNLEMEK: Sorguya çekilen kimsenin, durumun ciddiyeti yönünden tesir altında bulundurulması gerekir. Bu bakımdan sorgulama sırasında başka şeylerle meşgul olmak (hatta meşgul olur görünmek) kâğıtlar üzerine rasgele çizgiler çizmek ve benzeri şekillerde davranışlar dikkatin dağılmasına sebebiyet vereceği cihetle kati olarak yapılmamalıdır.

3 — KULLANILACAK LİSAN: Sorgulamayı yapacak olan memur kullanacağı kelime ve terimleri sorgulanan kimsenin kültür seviyesine göre ayarlamalıdır. Hiç kimsenin dinî inançlarına karşı

ve mukaddesatına karşı hürmetsizlik göstermemeli ve galiz küfür ve benzeri amiyane sözler sarf etmemelidir.

4 —KILIK KIYAFET: Göğüsten veya kemerden sarkan tabancanın manzarası göze pek hoş görünmez. Silâhın bu tarz teşhiri sorguya çekilecek olan kimsede bazı ruhi komplekslerin de inzımanı ile garip bir şekilde bir kendini savunma arzusu uyandırabilir.

5 — TUTUM VE DAVRANIŞ Sorgulanan kişiye karşı öyle bir tutum ve davranış gösterilmelidir ki, bu kimse sorgulamayı yapanın yalnız ve sadece gerçekleri araştırdığım ve bir hâkim gibi haklılık veya haksızlık konusunun peşinde olmadığım anlayabilmelidir. Gerçekten de sorgulamayı yapan kimse sorguladığı kimsenin belirli şekildeki hareketlerinde haklı veya haksız olduğunu değil o suçun işlenişine ilişkin olguları bulmaya çalışmaktadır.

6 — BAŞLANGITÇA YAPILMASI GEREKLİ ŞEY: Başlangıçta yapılması gereken şey sorgulamayı yapacak olan kimsenin kendisini sorgulayacağı kimseye tanıtmasıdır.

7 — SORGULAMADA BAŞKALARININ MEVCUDİYETİ: Genellikle sorgulama işi yalnız yapılmalıdır. Bununla beraber başkaları da maksatlı olarak hazır bulundurulabilir. Bilfarz, kurbanın kendisine saldırıyı teşhis etmesine imkân vermek için ani olarak suçlunun karşısına çıkarılması mümkündür.

V — SORGULAMANIN YAPIIACAĞI YER:

Sorgulamanın yapılacağı özel bir yer üzerinde düşünmek gerekli değildir. Ancak bu hususta bazı tavsiyelerde bulunulabilir.

A) Sorgulamanın yapılacağı yeri bu işi yapacak olan memur seçmelidir. Bu seçimde, memur seçeceği yerin mefruşat ve sair eşyalarına aşına olduğu ve kendini rahat hissedebileceği ve sorgulanacak kişi üzerinde psikolojik etkisi olabileceğine ihtimal verdiği bir yeri tercih etmelidir. Pek tabii olarak, psikolojik bakımdan gereken tesirin elde edilmesi için sorgulanacak kişinin bu yeri ilk defa görecektir olması gerekir.

B) Sorguyu yapacak olan memurla sorgulanacak kimse arasında hiçbir mobilya bulunmamak ve memurla sorgulanacak kişi basit birer sandalyeye karşılıklı, yüz yüze oturmalıdırlar.

VI—SORGULAMA TEKNİĞİ:

Sorgulama işinden gereğince yararlanabilmek için bu işin bir usul, metot veya teknik ölçü içinde bilinerek yapılması gerekir. Kısaca belirtmekte fayda vardır.

A) YAKLAŞMA METODUNUN SEÇİLMESİ: Sorgulamayı yapacak olan memur sorgulayacağı kişinin şahsiyeti, hususiyetleri ve ruh haletini göz önüne alarak sorgunun hedefi olan bu kişiden gerekli olan bilgileri mümkün olan en kısa zamanda almaya çalışmalıdır, bu durumu yaratmalıdır. Sorgunun konusu olan kişi böyle bir durum için hazırlanmalıdır. Ne şekilde bir davranışın en kısa zamanda istenen bilgiyi sağlamaya amil olacağına bu işi yapan memur karar verecektir. Bunun içinde muhtelif yaklaşma metotlarının kullanılması gerekir. Bu metotların neler olduğuna bir göz atalım.

B) YAKLAŞMA METODLARI:

1 — SEMPATİK YAKLAŞMA METODU: Sorguyu yapacak memur arkadaşça davranmalı ve bazı nezaket ikramlarında bulunmalıdır. (Çay, kahve, sigara gibi)

2 — NEZAKET: Hem nazik davranılacak hem de sanığın aile efradına yardım teklifinde bulunulacaktır.

3 — SUÇU HAFİFE ALMA: Memur işlenmiş bulunan suçlu önemsemez görünecek ve sorgulanan kimseye «Senin gibi bu hataları işleyen pek fazla insan var» diyecektir. Bu taktik ilk defa suç işlemiş olanlarda pek tesirlidir.

4 — SUÇU BAŞKA ŞEYE HAMLETMEK: Sorgulamayı yapacak olan memur sorgulanan zanlının itirafını elde edebilmek için suçlu başka şeylere (içki, kumar, kadın vb.) yüklemelidir, daha doğrusu yükler görünmelidir.

5 — DOST, DÜŞMAN OYUNU: Bu metot pek geçerlidir. İki memur tarafından oynanır. Memurlardan biri zanlıya pek sert ve haşın davranacaktır. Diğerisi ise gayet dostane ve yakın davranarak itimat kazanacak ve itirafı elde edecektir.

6 — KİŞKİRTMA: Bu metodun uygulanabilmesi için suçlu bir likte işlemiş olan iki sanığın bulunması gerekir. Sanıklardan birinin itirafı bulunduğunu veya kendisini suçladığını diğer sanığa söylenerek itiraf ve başka bilgilerin alınmasına çalışılır.

7 — HİSSE BAŞVURMA: (veya hissi zaafdan faydalanma): Bu metot pek tecrübesiz suçlularda veya çocuklarda fayda sağlar. Ailevi hislere, Dinî inançlara hitap edilir ve bilgi veya itiraf sağlanmaya çalışılır.

VII — MÜŞAHADE OLUNACAK FİZYOLOJİK TEZAHÜRLER:

Sorgulama sırasında sorulara cevap verilirken yalan söylemek gayreti içinde veya gerçekleri saklama çabası içinde kontrolü elde olmayan bazı fizyolojik tezahürler olur.

A) Yalan söylemenin kesin delili olmamakla beraber şu fizyolojik ve hissi tezahürlerin sanıkta bulunup bulunmadığına bakmak faydalıdır:

- 1 — Terleme,
- 2 — Renk değişimi,
- 3 — Ağzın kuruması,
- 4 — Nabız atışında değişiklik.
- 5 — Sık nefes alma

VIII — ÖZEL GRUPLAR:

Arz ettiği özellik bakımından iki grup suçlulardan özellikle bahsetmek gerekmektedir. Çünkü bu grup ta yer alan suçlulardan genellikle itirafların alınması pek kolaydır.

A) ÇOCUKLAR:

1 — SUÇLU OLMAYAN TİP: Bunlar ahlaki prensiplere bağlı kalınarak büyütülmüşler ve otoriteye hürmet etmeyi öğrenmişlerdir. Ancak, biraz yabânî tabiatlı ve ilgaya kapılmışlardır. Bunların hissî zaaflarından faydalanarak kolayca itirafları alınabilir.

2 — SUÇLU TİP: Yukarıdaki tanımlama dışında kalan çocuklar bu gruba girerler. Bunların itirafları arkadaşça yaklaşma metodu ile veya ahlâkî metotlar uygulanarak itirafları alınabilir.

B) İLK DEFA SUÇ İŞLEYEN MEMURLAR: Sorgulamalarında arkadaşça yaklaşma metodu veya ahlâkî metotlarla yaklaşılarak itirafları alınır.

KISIM: 2. ŞAHİTLERİN DİNLENMESİ veya ŞAHİTLERLE

GÖRÜŞME

I — TANIMLAMA: Bu yazıda şahit dinleme ve şahitlerle görüşmeden maksat, bir suçun soruşturmasını yapan vazifelilerin resmen ilgilendikleri bu konuya ilişkin hususlarda bilgi sahibi olduğuna inanılan kişilerin sorguya çekilmesi veya kendileri ile görüşmeler yapılmasıdır. Bu iş yapılırken kendisinden bilgi alınan kimse genellikle hadise hakkında kendi bildiklerini söyler veya suçu işleyen kişiye veya suça ilişkin olarak kendi usulünce kendi kelimeleri ve üslubu ile bilgi verirler.

Tanımlamadan da aşikâr şekilde anlaşılabileceği gibi konuya hukukun şahitlik zaviyesinden değil soruşturma metot ve tekniği yönünden bakmaktayız. Şu halde bu metotla belli bir hadise hakkında bilgileri olduğuna inandığımız kimselerle temas ederek ya o hadiseye ilişkin hususlarda ya da bizzat hadisenin faili hakkında bilgi alacağız. Görüşeceğimiz kimseler bu hususlarda bize kendi kelimeleri ile ve kendi ifade tarzları ile bize bu bilgileri vereceklerdir,

Sorgulamada olduğu gibi bu işin yapımında da bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Bu işin de kendine has tekniği vardır. İleri batı memleketlerinde bütün bu hususlara ilişkin metot ve teknikler hizmet içi eğitimle ilgililere kazandırılmaktadır. Bu konular üzerine yazılmış birçok kitap bulmak kabildir Bu da bu konuya bahsedilen ülkelerde verilen büyük öneme en iyi delil teşkil eder.

Görüşmeler yapmak sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Çeşitli nedenlerle konuşmak, bilgi vermek istemeyen birinden suç soruşturması için pek lüzumlu bilgilerin alınabilmesi bazı şeylerin bilinmesine bağlıdır. Ayrıca, itiraf etmek gerekir ki, bütün bu tekniklerin kullanılması bile bazen vazifelileri başarılı sonuçlara götürmeyebilir.

II _ GÖRÜŞMEYİ YAPACAK MEMURDA BULUNMASI

GEREKLİ NİTELİKLER:

Görüşmeden umulan faydanın hâsıl olabilmesi için bu işi yapacak olan memurlarda bazı yeteneklerin bulunması gereklidir. Özetle bunlar:

- A) Ketumluk ve teenni,
- B) Sebat,

- C) İç seziş,
- D) Zekâ,
- E) Konuşma kabiliyeti: (Görüşeceği kimselerin seviyelerine inebilme)
- F) İkna kabiliyeti (Bilhassa pek çekingen mizaçlı kimselerle görüşürken)

III— GÖRÜŞMENİN ZAMAN VE YERİ:

Herhangi bir görüşme yapmayı planlayan bir memur genel kaide olarak bu görüşmeden elde edilmesi beklenen şeyi sağlayabilmek için uygun bir yer seçmelidir. Bu seçimi yaparken hadisenin önem ve mahiyetine uygun zaman ve yeri tayin etmelidir.

IV — GÖRÜŞMELERDE TAKLAŞMA METODLARI:

Görüşmeler yapılırken takibi gerekli yolları kısaca şöyle sayabiliriz;

- A) İlk karşılaşmada memur dikkatle ve nazik bir şekilde polis mensubu olduğunu görüşeceği kimseye söylemelidir.
- B) Kapı önleri, yan açık araba kapısı önünde ve benzeri ayaküstü yerlerde görüşme yapılmamalıdır.
- C) Eve geç vakit ve yalnız olarak dönen kadınlarla görüşme yapmak zorunluğu olduğunda bu görüşme bu kadınların kocaları evde olduğu zamanlarda yapılmalıdır.
- D) Görüşmede, bilgi toplayan bir centilmen gibi hareket edilmelidir, daima bir hâkim veya adlî otorite olunmadığı hatırlanmalıdır.

V — GÖRÜŞMEDE SUAL SORMA TEKNİĞİ:

Görüşmenin diğer önemli bir yanı nasıl sual sorulması gerektiğinin bilinmesidir. Bu da sanıldığı kadar kolay değildir. «Sen sorarsın o söyler» lâfı bu işte hiçbir anlam taşımaz. Sorulara uygun cevap alabilme soruların usulünce yöneltilmesine bağlıdır. Hatırda bulundurulması gerekli noktaları özet olarak işaretleyelim:

A) Soru, kendisine soru tevcih edilecek şahsin arzulan bilgiyi vermeye veya bu yolda cevaplar vermeye hazır durumda görülmedikçe sorulmamalıdır. Burada göz önüne alınması gerekli bazı ufak noktalar vardır:

- 1 — Bir seferde tek bir soru sorulmalıdır.
- 2 — Sorulan sorular cevabı da muhtevî olmamalıdır.
 - a. Sorular cevabı ihtiva edecek olursa sorgulama boşuna yapılıyor demektir.
 - b. Bu işin maksadı o kişinin ne bildiğinin anlaşılmasıdır.
- 3 — Soruların mümkün olduğu kadar basit olmasına dikkat edilmelidir.
 - a. Uzun, karışık, hukukî terimlerle dolu sualler sadece şahidi şaşırtıp telâşa düşürür.
- 4 — Cevabı zor olan sualler.
 - a. Bazı suallere verilecek cevaplar şahidi sıkabilir, utandırabilir. Bu gibi hallerde alaylı, şakacı tavır takınmak veya gülmek gibi bir davranış göstermeyiniz. Anlayışlı olunuz.
- 5 — Sadece «EVET» veya «HAYIR»la cevaplandırılacak sualler sorulmalıdır.
- 6 — Uygun yaklaşma metotları kullanarak işinizin ehli olduğunuz intibamı yaratınız.

VI _ GÖRÜŞME ŞEKİLLERİ (veya çeşitleri)

A) Soruşturmayı yapan memurlar çeşitli tipteki insanlara kolaylıkla uygulayabilecekleri şekilde görüşme tekniklerini geliştirmelidir. İnsan psikolojisini iyi bilme, geniş bir mesleki kültür ve genel kültür, beşerî hadiselerle derin ilgi duyma, yanılmaz bir hafıza polis hizmetlerinin her dalında olduğu gibi bu işte de memurların en güvenilecek hazineleridir.

Görüşme şekil veya çeşitleri başlığı altında memurların muhtelif yaştan insanlarla yapacakları görüşmelerde dikkatli bulunmaları gereken ufak, noktalara kısaca temas etmekte fayda umduk.

1) ÇOCUKLAR: Çocuklar hadiselerde en iyi şahitlerdir. Atalarımız «ÇOCUKTAN AL HABERİ» demişlerdir. Ancak, ço-

cuklarda hayal gücü pek kuvvetli olduğu cihetle bunlardan bilgi almaya çalışırken pek dikkatli bulunmak gerekir.

a — KIZ ÇOCUKLARI: Uygun metot ve şekillerle konuşturulabildikleri takdirde en iyi şahitlerdir.

b— OĞLAN ÇOCUKLARI: Oğlan çocukları pek uyanık olurlar. Bunlar konumuz yönünden en iyi şahitlerdir.

2) GENÇLER: Gençlerde genellikle müşahede gücü pek zayıftır.

3) ORTA YAŞLILAR: Orta yaşlı insanlar en ideal şahitlerdir. Bu yaştaki insanlarda keskin bir müşahede gücü vardır.

4) YAŞLILAR: Yaşlı kimselerde şahitlik gücü geniş ölçüde bu insanların aklî ve bedenî sağlıklarlarıyla ilgilidir.

Bir diğer açıdan kadın ve erkek şahitler arasında da bir sınıflama yapmak kabildir. Kadın şahitlerin hislerine daha kolay mağlûp olmaları yanında giyim kuşam, renk, eşkâl, tavırlara dikkat etmede ve bunları belirtmede erkeklere nazaran daha güçlü oldukları bir gerçektir.

VIII — BİLGİSİNE BAŞVURULACAK ÇEŞİTLİ KİMSELERİN DAVRANIŞ ŞEKİLLERİ:

Soruşturmayı yapacak olan memur hemen ilk karşılaşmada bilgisine müracaat edeceği kimsenin nasıl bir tip olduğuna ve hangi yaklaşma metodunun uygulanmasının daha iyi olacağına karar vermelidir. Bu iş yapılırken yukarıda izahlarını yaptığımız şahıs tiplerinin muhtemel davranış şekillerini şöyle sıralamak kabildir.

A) BİRŞEY BİLMEZ GÖRÜNMEYİ TERCİH EDEN TİP: Bunlar çeşitli sebeplerle bir şey bilmez görünmeyi tercih ederler. Şahitlik yapmak ve bilgi vermek hususunda pek çekingen davranacaklardır.

B) İLGİSİZ TİP: Bunlarla işbirliği yapmak pek güçtür. Pek lakayt davranırlar, «bana dokunmayan yılan bin yaşasın» atalar sözündeki gibi ancak menfi yönlü bir davranışla bildikleri şeylere dahi bigâne kalmayı tercih ederler. Hiçbir şey umurlarında değildir. Bu gibilerde vatandaşlık vazifesi hislerine hitap ederek uyandırılmaları fayda sağlar,

C) **ALKOLİKLER:** Bunların ağzından bir şeyler koparabilmek için pohpohlamak, icabında dalkavukluk yapmak gerekecektir. Ne zaman, neden, hangi sözden alınıp kırılacakları hiç belli olmaz. Sabırlı davranmak gerekir.

D) **ŞÜPHECİLER:** Bunların her hareketini bir şüphenin gölgeleri kaplar. Bunun neticesi de yenemedikleri bir korku davranışlarına hâkimdir. Bu korkuyu yenmeleri için yardım etmek gerekir.

E) **KONUŞKAN TİPLER:** Bunlar konu ile ilişkili olsun olmasın bir yığın sözü bir solukta ederler. Atalarımız bu gibiler için «beş para ver konuşur, on para ver susturamazsın» demişlerdir. Bu sebepten Konu dışına çıkmalarına ve konuya ilişkin olmayan faydasız teferruata girmelerine engel olunması gerekir.

F) **DÜRÜST OLANLAR:** Ender bulunmakla beraber en ideal şahit tipidir.

G) **DÜZENBAZLAR:** Bunlar pek aşikâr şekilde yalan söyleyeceklerdir. En iyi çare bunların işi kendi bakımlarından çıkmaza sokuncaya kadar yalan söylemelerine izin vermek ve sonra sualleri sormaktır.

H) **KORKAKLAR:** Bunlar herhangi bir beyanda bulunmaktan çeşitli sebeple duydukları korkunun tesiri altında kalarak çekineceklerdir'. Alman bilgilerin gizli tutulacağına inandırılarak korkularını yenmelerine yardım etmek gerekir.

İ) **EGOİSTLER:** Bunların bilhassa suçluya ilişkin beyanlarına aşırı dikkat gerekir. Egoizmin tatmini için yanıltıcı beyanlarda bulunmaları mümkündür.

J) **KONUŞMAK İSTEMEYENLER:** Bütün şahit tipleri içinde en kaba davranışı gösterebilecek olan ve idareleri gerçekten bir mesele olan bu tiplerdir. Sorgu veya görüşmeyi yapacak olanlar vazife hislerine, aile hislerine başvurarak konuşmaya ikna etmelidirler.

Davranış şekillerinin böylece bilinmesi bu işi yapacak personelin gerekli usul ve yolları bilebilmesi ve uygulayabilmesi için pek faydalıdır.

III — GÖRÜŞÜLMESİ GEREKEN KİŞİLER:

A) Beyanda bulunmaya arzulu bir şahide doğrudan doğruya yaklaşılması en uygun yoldur. Aşağıda polisin görüşme talebine

muhatap olacağı kişiler sıralanmıştır. Her hal ve kârda bunlarla konuşulması mutlaka gereklidir. Vazifenin ruhu bunu gerekli kılar.

- 1 — ŞİKÂYETÇİ: yakın davranmalı, ilgi göstermelidir.
- 2 — ŞİKÂYET OLUNAN: tarafsız olmak ve dürüst davranmak gerekir.
- 3 — MUHBİRLER: şişirilip pohpohlanmalıdır.
- 4 — KURBANLAR: şikâyetçiye davranıldığı gibi davranılmalıdır.

SONUÇ:

Gerek sorguya çekmede gerekse şahitlerle görüşmeler yapmada sabit, değişmez kaideler koymaya imkân yoktur. Bu, bir ilim değildir. Bu iş her memurun kendi usul ve tekniğini geliştirmesi, kendi tarzını ilerletmesi gereken bir sanattır.

Burada izahı yapılan usul ve metotlarla benzeri kişilerin farklı yaratılmış olmaları ve kendilerine tatbik olunan metotlara karşı bu yaratılıştaki farklılık yüzünden değişik tezahürlerde bulunmaları hasebiyle her hadisede başarıyı garantileyemez. Bu sebepten dolayı bu işle görevli memurlar başarısızlık anında hayal kırıklığına uğramamalıdır. İnsan psikolojisini ve davranış şekillerini anlamak için devamlı çalışmalı, bilgisini artırmalı, kendi metot ve tekniğini geliştirmek dir ki bu sayede gelişecek kabiliyetlerinin vereceği imkânla daha başarılı sonuçlara ulaşabilsin.

Suç ve suça karşı savaşta önemli bir yeri olan sorgulama ve şahitlerle görüşme işinin esas ve tekniği eğitimle zabıta mensuplarına kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR:

Bu yazı OHARA'nın «Suç soruşturması esasları» (Fundamen tals of Criumnal Investigation), Fred E. IMBAU'nun «Yalanın meydana çıkarılması ve suç sorgulaması» (Lie Detection and Criminal înterrogation) ,SODERMAN ve OCONNEL'in ! Modern suç soruşturması» (Modern Criminal Investigation) adlı eserleri esas alınarak hazırlanmış bulunan ve A.B.D. de polis eğitimi kursu ders notlarından yararlanılarak kaleme alınmıştır.

İDARİ COĞRAFYA

FELAHİYE İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

Hazırlayan:

Mekin ÖZÇAMUR

Felahiye Kaymakamı

- 1 — TABİİ VE COĞRAFİ DURUM
- 2 — TARİHÇESİ
- 3 — BUGÜNKÜ İDARİ KURULUŞ
- 4 — İDARİ TEŞKİLAT ,
 - A) Merkezi idare teşkilâtı
 - B) Bucak teşkilâtı
 - C) Mahallî İdareler
- 5 — BAYINDIRLIK DURUM VE KÖYLER
- 6 — EKONOMİK DURUM
- 7 — SOSYAL VE EĞİTSEL DURUM
- 8 — İLÇENİN GELECEĞİ

FELÂHİYE İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

I. TABİİ ve COĞRAFİ DURUM:

Orta Anadolu'nun, Başkent Ankara'dan sonra en önemli ekonomik ve sosyal yerleşme alanlarından birini ve yakın zamanlarda en büyük sanayi merkezini teşkil edecek olan Kayseri İlının Kuzey, Kuzey - Doğusunda küçük, küçük olduğu kadar Orta Anadolu'nun tipik özelliklerini aksettiren bir İlçesi vardır.

Deniz seviyesinden İlçe merkezi 1336 metre yükseklikte olup, 1500 metreyi aşan ve 1600 metreye yaklaşan köyleri de mevcuttur. Bir zamanların Orta Anadolu'ya hâkim ve kudretli din adamlarını

barındıran Rumdigin kilisesi yerinde bugün: tabiatın sert ve amansız şartları ile mücadele eden Felahiye! İlçesi yer almıştır. Felahiye, Kayserinin kuzeyinde Yozgat İli ile hudut olup, çevresini güneyde Güneşli (Muncusun) ve Erkilet Bucakları doğuda yine Kayseri'ye bağlı Sarioğlan İlçesi teşkil etmektedir.

Dağlık ve engebeli bir arazi üzerine kurulan Felahiye İlçesinin tahmini yüzölçümü 800 - 900 kilometrekare kadardır. Kayseri'ye 63 km. uzaklıkta olup Çukur adıyla tanınan bir Bucağı ve 16 köyü vardır. Kızılırmak hududunu teşkil etmekle beraber Kaza merkezine hayli uzaktır. İlçenin batısında Kurşunlu Dağlar, Batı - Güneyinde Albistan dağları ve Kuzey - Doğusunda Akdağlar yer almıştır. Bazen dağlar arasından ve bazen da üzerlerinden aşan İlçeyi Kayseri'ye bağlayan yol çok virajlı ve engebeli olup kısa mesafelerde 200 - 300 metre yükseklik farkı göstermektedir.

İklimi, Genel olarak Orta Anadolu'nun yüksek yayla iklimi özelliklerini taşır. Yaz geç gelir ve temmuz ağustos aylarında gündüz çok sıcak, akşamları serin ve hatta üşütücüdür. Kış ayları erken başlar. Aralık ve ocak ayları çok soğuk ve kar yağışlıdır. Diğer aylar genellikle bilhassa geceleri çok soğuk ve kar, gündüzleri ara sıra yağmur yağışlıdır. Gece ile gündüz arasında sıcaklık farkı 20 - 25 dereceyi bulmaktadır. En sıcak gün 34 - 35, en soğuk gün ise — 14 derece olmaktadır.

Bundan 50 yıl öncesine kadar kasaba eteklerine kadar indiğinden bahsedilen ormanlar, hemen tamamen tahrip edilmiş olup sadece dere kenarlarında bazı söğüt ve kavak ağaçlarına ve yüksek tepelerin eteklerinde tek tük meşe çalılarına rastlanmaktadır.

2. TARİHÇESİ:

Felahiye İlçesi 1957 yılına kadar Nahiye olarak kalmış ve o tarihte İlçe olmuştur. İlçenin kuruluşuna ait kat'i bir bilgi edinilememiştir. Bu konuda yapılan araştırmaları kaynaklarına dayanarak açıklamakta fayda mülâhaza etmekteyiz.

22.11.1961 tarih ve 1061 sayılı Ermeni Patrikhanesi yazısı;

«Eski, adıyla Rumdigin olan Felahiye İlçesinin kuruluşu Akdağmadeni (İlçe eskiden Akdağ'a bağlıydı.) Kazasına bağlı Rumdigin kariyesinden ve burada mevcut kilise civarının genişlemesinden ortaya çıkmaktadır. Ermeniler meskûn yere Horonu Digin = Ro

malı kadın demekte idiler. Mevcut Kasaba Rumdigin adını buradan almaktadır» demektedir. Buna karşılık yine İlçenin kuruluş tarihçesini bulabilmek için yapılan araştırmada, Rum Patrikhanesi

5.Mart.1965 tarihli yazısı ile aşağıdaki bilgiyi vermektedir.

«Bugünkü Kayseri eski Kapadokya'nın merkezi idi. M. Ö. 7. ci asırda İbranilerin ve daha sonra İranlıların egemenliğine giren Kapadokya M. Ö. 17 yılında Büyük İskender ve sonra Roma hâkimiyetini kabul etti. Bu devirlerde büyük bir ilim ve kültür merkezi haline gelen şehir o zamana kadar Mozaka adını taşımaktaydı. Romalıların putperest ve kendilerininse Hristiyan olmaları sebebiyle iki defa isim değiştiren Mozaka (yani Kayseri) Bizanslıların elinde kaldı. İşte Bizans elinde iken Rumdigin denen bölgede (bugünkü Felahiye) bir çocuk dünyaya geldi. Bu çocuk daha sonra Bizans, yani Doğu Roma İmparatoru oldu. Çocuğun ismi Romenos Diogenis idi. İşte Kapadokyalı büyük Doğu Roma İmparatoru Romenos Diogenis'in ismine izafeten adı geçen bölgeye Onun adı verildi ve zamanla bu isim Türkçede Rumdigin halini aldı. «Rum Patrikhanesinin bu görüşü gerçeğe en uygun olabilir çünkü İlçe içinde ve etrafında Romalıların devrinden kalma bazı eserlere rastlanmıştır? Halen kasaba içinde Sıtma Pınarı adıyla tanınan, çok soğuk ve aynı zamanda şifalı olduğu söylenen bir suyun bulunması ve Türklerin Anadolu'yu fethettikleri zaman Trapezüs = Trabzon, Sınrina = İzmir, Kesaria = Kayseri gibi birçok isimleri değiştirmeyip, Türkçeleştirmiş oldukları gerçektir.

İlk kuruluşu yukarıda gördüğümüz gibi çok eskilere dayanan Felahiye 1926 yılına kadar Yozgat İlinin Boğazlıyan İlçesine bağlı kalmış ve 1341 de Yozgat İli Encümenince Felahiye ismini almış, 1926 da Kayseri'ye bağlanarak 1930 yılında da nahiye olmuştur. 1951 yılında tam teşkilatlı bir Nahiye olan Felahiye 1957 yılında İlçe olmuştur. 3

3. BUGÜNKÜ İDARİ KURULUŞ:

Felahiye İlçesi Belediyesi olan bir merkez bucağı ile buna bağlı 12 köyü ve yine Belediyesi olan Çukur Bucağı ile buna bağlı 4 köyden ibarettir. İlçe ve köylerde nüfus dağılımı aşağıda görüldüğü gibidir.

Felahiye İlçe merkezi ve köyleri

Köyün Adı	Kadın	Erkek	Toplam
Kaza merkezi	1412	1315	2727
Acırlı köyü	289	265	554
Alabaş köyü	300	237	537
Büyük Toraman	1197	1137	2334
Darılı	319	289	608
İsabey	546	489	1035
Karaşlı	516	388	904
Kayapınar	189	69	258
Kepiç	396	359	755
Kuruhöyük	450	416	866
Küçük Toraman	842	618	1460
Menteşe	288	296	584
Silahtar	730	686	1416
Yekûn	7474	6564	14038

Çukur Bucak merkezi ve köyleri	ve köyleri		
Köyün Adı	Kadın	Erkek	Toplam
Bucak merkezi ve			
Hayriye Mahallesi	2110	1823	3933
Kavaklı köyü	134	119	253
Taşlık köyü	404	361	765
Tuğlaşah köyü	117	100	217
Yeniköy	333	247	580
Yekûn	3098	2650	5748
İlçe merkez ve köyleri	7474	6564	14038
Genel Yekûn	10572	9214	19786

Son nüfus sayımının gerek her köy için ve gerekse İlçenin genel yekûnu olarak elde edilen rakamlar kadın nüfusunun erkek nüfusun-

dan fazla olduğunu ortaya koymaktadır. 1950 nüfus sayımı ele alınacak olursa:

Kadın	Erkek	Toplam
9725	9179	18904

olduğu görülür ki yine kadınlar erkeklerden fazladır. Ayrıca Beş yıl gibi uzun bir nerede nüfusun pek fazla artmadığı görülmektedir. Oysa yapılan araştırmalarda ve her zaman şikâyet edilen bir konu İlçe merkez ve köylerinde doğurganlığın çok fazla oluşudur. Genel olarak her aile çocuktan şikâyetçidir ve doğumu önleyici hap ve ilaçları arayıp kullanmaktadır. Fakat bilgisizlik ve her söze inanma yüzünden sık sık tehlikeli durumlar ortaya çıkmaktadır. Her evin hiç tereddütsüz 7-8 çocuğu vardır ve bir o kadarı da ölmüştür. Yine nüfusun artmayışına ve erkek nüfusun kadınlardan az oluşuna sebep, eskiden beri erkeklerin Kayseri, Adana ve İstanbul gibi büyük şehirlere ve bilhassa son zamanlarda Almanya, Belçika gibi Avrupa şehirlerine çalışmağa gitmeleridir. Devlet kanalıyla işçi olarak gitme imkânı bulamayanlar dahi turist olarak gitmekte ve daha önce gidenler tarafından işe yerleştirilmektedirler. İlçenin fakir insanları için büyük bir imkân olarak ortaya çıkan bu durum devam ettiği takdirde kısa zamanda İlçe ve köylerde sadece yaşlı kadınlar ve erkekler kalacaktır. Bu ihtimalin karşısı olarak, Avrupa yolu kapanacak olursa vatanına dönüp iş bulamayanların hem asayişe tesir edeceği ve hem de huzursuzluk yaratacağı tabidir. 4

4. İDARİ TEŞKİLAT:

A) Merkezi İdare Teşkilâtı:

a — İçişleri Bakanlığı,

Kaymakamlık, Yazı işleri kalemi, Nüfus memurluğu (Bir nüfus memuru ve bir kâtip), İlçe Jandarma Komutanlığı, (Bir Ast. Sb. Başçavuş, bir üst çavuş, iki uz. çvs, 1 uz. Onbaşı, bir uz. Er ile 23 mükellef erden müteşekkildir.) mevcuttur.

b — Adalet Bakanlığı,

Bir Savcı, bir hâkim ve bir hâkim yardımcısından ibaret tek hâkimli asliye teşkilâtı ve bunlara bağlı olarak başkâtip, kâtip ve gerekli yardımcıları vardır.

c — Milli Savunma Bakanlığı,

Bir Yüzbaşı, bir kâtip ve lüzumlu erlerden müteşekkil bir Askerlik Şubesi bulunmaktadır.

d — Tarım Bakanlığı,

Bir ziraat teknisyeni ile bir hayvan sağlık memurundan ibaret Teşkilâtları mevcuttur.

e — Maliye Bakanlığı,

Mal Müdürü, Muhasebe memuru, veznedar, bir vergi memuru ile tahsil memuru ve tahsildarlardan müteşekkildir.

f — Milli Eğitim Bakanlığı,

İlk Öğretim Müdürlüğü ile 61 öğretmenden ibaret olup, İlçe merkezinde çift tedrisat yapan bir ve Çukur Bucağında üç ilkokul vardır. Ayrıca İlçe merkezinde bir barış gönüllüsünün de çalıştığı 6 öğretmenli bir ortaokul ile Çukur Bucağında üç öğretmenli ikinci bir ortaokul mevcuttur. Köylerin sadece birinde ilkokul yoktur, O da 1966 yılında yapılacaktır. Ayrıca okuma yazma bilmeyen kadınlar için bir halk dershanesi ile bir biçki dikiş yurdu çalışmaktadır.

g — Sağlık Bakanlığı,

Halen münhal durumda Hükümet Tabipliği ve Sağlık Merkezi Baştabiplikleri kadrosu ile İlçe merkezinde iki Sağlık memuru, bir Ayniyat memuru, bir kâtip ve bir ebe vardır. Bucak ta ayrıca bir Sağlık memuru ile bir ebe bulunmaktadır. İlçe de halkın ve Devletin iştirakleri ile 22 yataklı bir Sağlık Merkezi ile yeni bir pikap (şoförü ile beraber) mevcuttur.

h — Ulaştırma Bakanlığı,

İlçe merkezinde atlı dağıtıcı, müvezzi ve bir müdürden ibaret PTT Müdürlüğü ile Bucakta tek memurlu bir Şubesi mevcuttur.

i — İmar İskân Bakanlığı,

Bir Toprak İskân Memurluğu vardır.

j — Başbakanlık ve Devlet Bakanlıkları,

Tapu Sicil memuru ile bir müftüden müteşekkildir.

k — Ayrıca bir Ziraat Bankası ajansı ile biri merkez, diğeri Bucakta iki adet Tarım Kredi Kooperatifi bulunmaktadır.

B) Bucak Teşkilâtı:

Bir Bucak Müdürü ile 4 er ve bir uz. çavuşun bulunduğu bir karakol mevcuttur. Ayrıca bir gezici sağlık memuru ile bir ebe ve tek memurlu PTT şubesi, bir orman muhafaza memuru bulunmaktadır.

Bucak merkezinde Belediye Teşkilâtı vardır, fakir olduğundan amme hizmetleri gereği şekilde ifa edilemez ve elektrik de yoktur.

C) Mahallî İdareler:

a — özel İdare: Özel İdare memuru, Gelir ve Tahsil memurları ve iki tahsildar vardır.

b — Belediye: İlçe merkezinde Reis, Muhasip ve Kâtip ve bir tahsildar ile bir zabıta memuru bulunan Belediye Teşkilâtı mevcuttur. 1966 bütçesi 100 bin liraya yakındır. Amme hizmetleri görülememektedir. 53. B. B. lik bir dizel elektrik motoru varsa da halen makinist olmadığından çalışmamaktadır. Belediyenin kendi işlerinde kullandığı bir de kamyonu vardır. İçme suyu mevcuttur.

Çukur Bucak Belediyesi aynı kadroya sahip fakat geliri çok daha azdır. Elektrik ve Su yoktur.

c — Köy İdareleri: İlçe ve Bucağa bağlı 16 köyün hepsinde Köy Kanunu uygulanmaktadır. En küçük köyü 217 ve en büyük köyü 2334 nüfusludur. Bütün köylerde köy korucu, muhtar ve imamları mevcuttur. İlçe merkezindeki tek kâtip köy işlerinde yardımcı olmaktadır. Ayrıca Köy bürosu teşkilâtı olmayıp Özel İdare Memuru tarafından ifa edilmektedir. Köylerin çoğunda içme suyu mevcut olup, genellikle yazın ve kışın kurak havalarda vasıta gidebilmektedir.

Bütün bunlardan ayrı olarak İlçede bir Ziraat Odası bulunduğu halde çalışmamaktadır. Siyasi Partilerden Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi CKMP - MP ve T. İşçi Partisinin kuruluşları vardır.

5. BAYINDIRLIK DURUMU VE KÖYLER:

Büyük bir köy hüviyeti arz eden ilçe merkezi ile sonradan kendisine iltihak eden mahallesi ile Çukur Bucağı ilçenin tümü hakkın da tam bir fikir vermeye kâfi gelir. Orta Anadolu'nun tipik yapı tarzı kerpiç evler ve toprak damlar daha uzaktan bakınca kasaba ve köylerde kendini gösterir. İlçe merkezi Beyler, Kale ve Cumhuriyet olmak üzere üç mahalleden ibarettir. Daha eski bir tarihe sahip Beyler mahallesinde birden fazla ailenin oturması düşünülerek yapılmış büyük ve geniş odalı evler yer alır. Diğer mahallelerde daha çok küçük odalar ve her biri müstakil, odalar göze çarpmaktadır. Son zamanlarda taş, tuğla ve briket kullanılmakta ise de çatı yapmak halen lüks olarak kabul edilmektedir.

Bir zamanlar bol miktarda Ermenilerde oturmakta iken daha sonra bunlar Kayseri'ye göç etmiş ve yerlerine iskân yolu ile göçmenler gelmiştir. Kasabanın sokakları genel olarak toprak sadece 1960 yılından sonra, halen resmi binaların ve dükkânların bulunduğu saha meydan olarak tanzim edilmiş ve betonla kaplanmıştır. 2-3 sokak yine o zaman adı taş döşenmiştir. Kasabanın elektriği ve Sağlık merkezi yine o yıllarda inşa edilmiştir.

İlçeyi Kayseri'ye bağlayan yol 1965 yılında karayollarına geçmiş olup bakımsız haldedir. Yaz ve kış çok yağmur ve kar yağdığı ve sel olduğu günler haricinde devamlı olarak açıktır. Çukur Bucağı ilçeye bağlayan yol ise kışın çok güç geçit verir. Yaz aylarında hemen her köye vasıta işler kışın ise ancak Darlı ve Kuruhüyük yolları kullanılabilir. Bu yollarda 1965 yılında yapılmış olup İlçeyi Boğazlıyan ilçesine birleştirir, İlçenin bütün köylerinde içme suyu ve İlçe merkezinde tazyikli su vardır. Kasabada ayrıca 53 B. B. lik bir elektrik motoru varsa da sık sık arıza yapmakta ve teknik eleman bulunmadığından devamlı olarak çalışmamaktadır. Bucak Belediyesinde ise elektrik tesisatı döşenmiş olduğu halde henüz cereyan temin edilmemiştir. İlçe belediyesinin imar plânı mevcuttur. Fakat tatbik edilemediği gibi tatbikide düşünülmemektedir. Bucak İmar plânı için çalışılmaktadır.

Tüm olarak ilçenin Çorak ve ağaçsız bir beldede bulunması ve halkın çok fakir oluşu köylerde de bütün binaların harçsız çamurla ve kerpiçten yapılarak toprakla örtülmesine sebep olmaktadır. Çukur Bucağı üzerinden yazın Sarioğlan ilçesine geçirmekte ise de kışın bu imkân kaybolmaktadır.

İlçede pek fazla köprü yoktur. Kayseri yolunun üzerindeki Kızılırmak köprüsü ile Bucaktaki ve üçe merkezindeki köprüler örnektir. Köy yolları üzerinde pek çok köprünün yapılması gerekir. Üçe ve köylerde Delice çayı, Akdaş deresi, Darlı özü ve köyler yakınından geçen küçük derelerden başka akarsu yoktur.

6. EKONOMİK DURUM:

İlçe dâhilinde ekilebilecek arazi mahdud ve esasen çoraktır. Yerleşme merkezlerine uzaklık ve haşın tabiat şartları halkın çok fakir kalmasına sebeptir. Halk tarımla ve kollar ile uğraşır. Esas olarak Pulluk ve bazı zenginler tarafından Traktör ile ziraat yapılır. Buğday, arpa, nohut ve baklagiller, sulak arazide dere boylarında az miktarda sebze ve meyvecilik, Kızılırmak kenarlarında bağcılık yapılır.

Büyük çoğunluğu kasabanın merkezinde yer alan 16 bakkal dükkânı ile biri memurların devam ettiği kulüp olmak üzere 5 tane kahvesi 3 tane kasap dükkânı ve 3 adette halı işliği mevcuttur. Bakkal dükkânları köylü ve kasabalıların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü yiyecek ve giyecek eşyası bulundurulur. Kasabada Benzin istasyon ve pompası bulunmadığından beldenin benzin gaz ve mazot ihtiyacı aynı zamanda manavlık yapan bir şahıs tarafından temin edilmektedir. Her türlü ihtiyaç maddesi Kayseri'ye ve büyük pazarlara o an uzaklık sebebiyle esas değerlerinden çok fazlaya satılmaktadır. Halı işlikleri tarafından evlere tezgâhlar dağıtılarak ilmek ücreti karşılığı halı dokumacılığı yaptırılmakta ve bu halılar Kayseri'de piyasaya arz edilmektedir. Halıcılıktan başka çift aletlerinin ufak tefek tamirlerini yapabilen iki adet demirci dükkânı bulunmaktadır. El işleri bakımından her evin genç kızları ve kadınları tarafından oya, dantel işlemleri yapılmaktadır. Ancak bunlar ticari bir gaye gütmemekte, daha ziyade kendi cihazlarına hazırlık olmak üzere kullanılmaktadır.

İlçe merkezinde basit ve ihtiyaca kâfi gelmekten uzak bir otel ile yine çok küçük bir lokanta bulunmaktadır. Dışarı ile pek fazla irtibatı olmayan ilçemizde otel ve lokanta uzak köylerden gelerek ertesi güne kalmak mecburiyetinde olan köylülerin, ortaokula devam eden öğrencilerin ve ilçede geceleme zorunda olan geçici veya bekâr memurların ihtiyacını karşılamaktadır. İlçe civarında halen mevcut bir kaç taş ocağı varsa da bunlar yazın mahdud günlerde çalışmaktadır. Genel olarak yaşayış kapalı bir köy ekonomisi mahur-

yeti arz etmektedir. Hatta alış veriş çoğu kere takas şeklinde olmakta ve ihtiyacı olan bir maddeyi kendisinde bulunan diğer bir mal ile değiştirmektedir.

Kasaba ve köylerde bir miktar hayvancılıkta yapılmaktadır. Beldenin tabii bakımından da fakir olması sebebiyle hayvancılık dahi çok güç şartlar altında yapılabilen ve yekûn olarak 10 bin kadar büyük baş ve 20 bin civarında, çoğunluğu koyun olmak üzere, küçükbaş hayvan vardır. Bir köyde az miktarda merinos ve diğerlerinde ise dağlıc cinsi hâkimdir. İlçe merkezi ve sulak köylerde bir miktar meyve (elma, kayısı) ve sebze yetiştirilmektedir. İlçenin Taşlık, Kavaklık köylerinde nohut, fasulye, mercimek ve Çukur Bucağının Hayriye mahallesi ile İlçenin Kızılırmak boylarında ve Silahtar köyünde iyi cins üzüm yetiştirilir.

İlçe merkezi ve köylerinde 4-5 adet traktör, 4 adet kamyon ve her gün Kayseri ile irtibatı temin eden 5 adet otobüs mevcuttur. Ayrıca hususi şahıslara ait 3 adet jeep aracı bulunmaktadır. Köyler Kasaba ile geliş gidişi genellikle, at arabası ve hayvan ile temin ederler. Kasaba içinde Kale adıyla tanınan tepeyi 1966 yılında ağaçlandırmak üzere Belediye çalışmalarına başlamıştır. Beldede orman sahasının olmayışı ve mahrukatın çok pahalı (odun tonu 220 - 230 TL. kömür ise güç temin edilir ve tonu 220 - 250 TL. arasındadır.) olması sebebiyle halk genellikle çalı çırpı ve yaz aylarından hazırladıkları tezekleri yakmaktadır. İlçe ve köylerin de motorla çalışan iki adet ve su ile çalışan 12 adet un değirmeni vardır. İlçe merkezinde ve Çukur Bucağında birer tane ekmek fırını bulunmaktadır. Son zamanlarda Avrupa ülkelerine çalışmak üzere gidenlerin getirdikleri ve eş ve dostlarına gönderdikleri gıyecek ve kullanılacak maddeleri, ticarî birer meta olarak piyasaya sürülmeye başlamıştır. 7

7. SOSYAL VE EĞİTSEL HAYAT:

Basit ve her yerde görülen ilkel köy yaşayışı hâkimdir. Evin hâkimi erkektir. Fakat işlerin dağılışı bakımından kadın ve çocuklar daha çok çalışır. Ev işleri, hayvanların bakımı, tarla işlerine yardım ve el işleri hep kadın ve çocukların üzerindedir.

Erkekler kasaba haricinde ve tarlalarda çalışmadıkları zaman bütün vakitlerini kahvelerde geçirmektedir.

İlçe merkezinde Halk; yerliler, 1934 yılından önce gelen göçmenler ve yine bu tarihten sonra Ermenilerin kasabadan ayrılması ile onların yerini dolduran Bulgaristan ve Yugoslavya göçmenlerinden müteşekkildir.

Kaza merkezindeki göçmen adedi şu şekildedir.

Geldiği Yer	Hane	Nüfusu	Geliş tarihi
Yugoslavya	8	22	1934
Bulgaristan	84	380	1936
Bulgaristan	63	277	1939
Bulgaristan	26	109	1951

Bunlardan ayrı olarak Taşlık köyünün tamamı yünün tamamına yakın kısmı çok eskiden ilçemize ve kavaklı köy iskân edilmiş olan Yugoslavya ve Bulgaristan göçmenleridir. Yeniköy halkı biraz Arnavutça konuşan ve Arnavutluk'tan gelen göçmenlerden müteşekkildir. Yabancı dil Türkçeden başka her hangi bir dil ne kazada ve nede köylerinde konuşulmamaktadır. Tüm ilçe Halkı örf ve adetler bakımından bir birine çok yakındır. Bunlar arasında kızların evlenmesi halinde başlık alınması buna karşılık oğlan evi tarafından Altın, bilezik gibi mücevherat takımı ve evlerinde yemek ziyafeti verme gelenekleri vardır. Halk arasında medenî nikâh esas olmakla beraber nikâhsız ve dinî nikâh ile bir arada yaşayan çoluk çocuk sahibi olmuş ailelere bol miktarda rastlanır. Ayrıca pek fazla olmamakla beraber iki kadınla yaşamada görülür. Halk yiyeceği ekmeğini genellikle kendisi pişirir ve imkânları müsait olmaması sebebiyle temizliğe pek riayet edilmez. İlçenin bir köyünde Alevilik esaslarında görülmektedir. Aydın ilinin Sarıkeçili taraflarından gelerek yerleşen ve halkın yaşayışına uyan az miktarda yörük te bulunur.

Gerek ilçe ve gerekse köylerde okuma yazma oranı pek yüksek değildir. İlçenin nüfusuna göre 12 ve daha küçük yaşlar ayrıldığında okuma yazma bilenlerin miktarı 5207 dir. İlçe nüfusunun 19.786 ve 12 ve daha küçük yaştakilerin 7832 olduğu dikkate alınırsa bütün nüfusun ancak % 26,3 ve okul çağındaki çocuklar hariç bırakılırsa nüfusun % 48'i okuma yazma bilmektedir. 1965 yılı sayımına göre okuma yazma bilenlerin nispeti kasaba ve köylerde aşağıda gösterildiği şekildedir.

Köy ismi	Kız 12 ve daha küçük yaş	Erkek	Okuma yazma bilen
Felahiye	510	599	905
Taşlık	153	153	206
Silahtar	247	269	345
Menteşe	125	146	173
Küçük Toraman	339	368	278
Kuruhüyük	150	158	237
Kepiç	147	177	199
Kavaklı	54	58	84
Kayapınar	68	56	8
Yeni köy	123	141	200
Tuğlaşa	46	52	64
Darlı	122	140	329
Alabaş	112	94	121
Acırlı	121	129	131
Karaşih	206	219	177
Büyük Toraman	557	522	432
Çukur	757	826	1313

Köylerin bazılarında nüfus miktarına göre okuma yazma bilenlerin az oluşunun sebebi o köylerde okulların yeni yapıldığı, kız çocuklarının yakın zamana kadar okula gönderilmediği Ve bir köy dede (Kayapınar) okul olmayışı sebep gösterilebilir. Mamafih 1968 yılında o tek köyde de okul yapılacağı programa alınmıştır. Okuma yazma bilenlerin nispeti günden güne yükselmektedir. Bazı köyler bu konuya hayli ilgi göstermiş olup çocukları arasından Hâkim, Doktor Subay Öğretmen yetiştirenler diğer köyler arasında da takdirle anılmaktadır. İlçe ve köylerde okula giden kız sayısı 1010 Erkek sayısı ise 1981 dir. Yekûn olarak 2991 çocuk okula devam etmekte ve bunların başında 61 öğretmen bulunmaktadır. Felahiye merkezindeki Ortaokulda 9 kız 155 erkek öğrenci ve Çukur ortaokulunda ise 8 kız ve 82 erkek öğrenci bulunmaktadır. Her iki ortaokulda 959-960 ders yılında tedrisata başlamış olup halen 3'ü Çukur ve biri barış gönüllüsü olmak üzere 6 öğretmen halen ortaokullarda görevli bulunmaktadırlar. İlçe merkezinde halkın gayreti ile bir ortaokul öğrencileri için pansiyon açılmış olup 46 öğrencisi ile faaliyettedir. Her geçen gün imkânların artması ve halkın İktisadî bakımdan biraz daha zen

ginişmesiyle ortaokula devam eden öğrencilerin sayısı yükselmek temayülündedir.

8. İLÇENİN GELECEĞİ:

İlçenin ve köylerin gelişme imkânları çok mahlûttur. Sanayi bölgelerine, büyük yerleşme merkezlerine ve pazarlara uzak ve arazinin verimsiz oluşu sulama imkânlarından faydalanamaması sebebiyle gelecekte ve bilhassa kısa zamanda ekonomik bakımdan pek fazla gelişeceği söylenemez. Ancak Belediyelerin maddî imkânlarının artırılması ilçeyi Kayseri'ye bağlayan yolun iyi bakımı ve ayrıca.

- Felahiye - Çukur Sarıoğlu
- Felahiye - Kuruhüyük – Boğazlıyan
- Felahiye - İsabey - Büyük kışla - Çandır - Çayıralan

yollarının açılması ilçenin devamlı cereyana kavuşturulması ve geniş bir sahayı içine alan canlı hayvan ve sebze panayırının kurularak taraftar toplanması Hükümet binalarının inşası ile ilçenin biraz kalkınması temin edilebilir. Bütün binalardan ayrı olarak bilhassa son zamanlarda çok miktarda taraftar bulan Avrupa memleketlerine işçilerin giymesiyle bunların gönderecekleri paraların şirketler ve kooperatifler kurularak yeni iş imkânları temini ve sermayenin işletilmesi sağlanmakla ilçenin Ekonomik Sosyal ve Kültürel alanda kalkınması gerçekleştirilebilir. İlçede sosyal hayatın inkişafı bakımından bir hamam yaptırılması ve sinema açılması gereklidir.

Bu suretle bir zamanların her bakımdan gelişmiş ve kalkınmış bir kültür diyarı olarak ün yapmış Orda Anadolu'nun bu küçük kasabası da tarihte layık olduğu statüyü kazanacaktır.

YÖNETMELİKLER

İçişleri Bakanlığından:

İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Çalışma Yönetmeliği

Hukuki dayanak ve düzenleme amacı:

Madde 1 — Bu Yönetmelik, İçişleri Bakanlığı Merkez Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 1624 sayılı Kanunun 9 ve Mülkiye Teftiş Kurulu tüzüğünün 5. maddelerine göre İçişlerin Bakanlığı Teftiş Kurulunun çalışmalarını düzenlemek için yürürlüğe konulmuştur.

Kuruluş:

Madde 2 — İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu, mülkiye müfettişliği sıfatını kazanmış olanlar arasından atanan bir başkan ile gereği kadar müfettiş ve bunların yazı ve hesap işlerini gören bir bürodan kuruludur.

Kurul Başkanı müfettiş sıfat ve yetkilerine sahiptir.

Kurulun amacı:

Madde 3 — Teftiş Kurulunun amacı, İçişleri Bakanlığı ve denetimi altındaki kuruluşların, çalışmalarında ve amaçlarına yönelmelerinde:

A - Bütün birimlerin mevcut hukuk düzenine uyup uymadıklarını kullanılan metotların ve çalışma yerleri ile yerleşme durumlarının verimli, ekonomiyi, etkenliği ve hizmet kalitesini sağlamaya yeterli olup olmadığını, hizmetin bu kuruluşların amacını gerçekleştirecek şekilde sağlanıp sağlanmadığını incelemek, araştırmak ve denetlemek, memur ve hizmetlilerin bilgi ve yeteneklerini değerlendirmek,

B - Uygulamada, ulaşılması öngörölmüş amaçlardan ve mevzuattan sapmalar varsa veya mevzuat gerçek ihtiyaç ve duruma uygun değilse bunları nedenleri ile ortaya çıkarmak, bu sapmaların ya da amaca ulaşmaya engel mevzuatın düzeltilmesi için her kademedede-

ki yöneticiye ışık tutacak şekilde olanaklı çözümler arasında en tutarlısını seçerek tavsiye etmek,

C - Mevzuattan sapmaların suç olup olmadığını ortaya çıkarmak,

Ç- Görev ve hizmetlerin, İçişleri Bakanlığı ve bu Bakanlığın denetim ve gözetimi altında bulunan kuruluşların amaçlarına en uygun şekilde yürütülmesi için:

- 1 — Memur ve hizmetlilerin eğitim plânlanması ve uygulanması,
- 2 — Standartların tespiti ve geliştirilmesi,
- 3 — Merkezle il kuruluşları arasında bağlantı sağlayarak gerginliklerin, duraklamaların ve kırtasiyeciliğin önlenmesi,

Çalışmalarına katılmak suretiyle idarenin düzgün işlemlerine yardımcı olmaktır.

BÖLÜM I

A - Teftiş Kurulu Başkanının görev ve yetkileri

Kurul Başkanının görev ve yetkileri:

Madde 4 — Kurul Başkanı:

- a - Mülkiye müfettişliğine atanacakları seçer ve inha eder,
- b - Müfettişlerin kişisel ve gizli sicillerini düzenler,
- c - Yıllık teftiş programlarını yapar, müfettişlerin görecekleri işleri belirtir ve çalışmalarını izler,
- ç - Bakanın, teftiş, inceleme, araştırma ve soruşturulmasını istediği işleri yapar veya yaptırır,
- d - Teftiş, inceleme ve soruşturma işlerinde müfettişlerin Bakanla ilişkilerine aracılık eder,
- e - Teftiş layiha ve raporlarını inceler ve gereğini yapar. Soruşturma rapor ve fezlekeleri ile inceleme ve araştırma raporlarını inceler, bunların İdarî yönleri hakkında alınması gereken tedbirleri Bakanlık Makamına bildirir,

f - Teftiş işlerinin genel gidişi, teftiş usullerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konularında Bakana teklifte bulunur.

g - Müfettişlerin yükselmelerine esas olmak üzere yeterlik ve çalışma derecelerini gösteren bir çizelge düzenler,

h - Kurulun genel giderlerini inceler ve düzenler,

i - Yıl sonlarında, müfettişlerin çalışma sonuçlarını ve kurulun genel durumunu bir raporla Bakana bildirir,

j - Her yıl teftiş edilen ana hizmetlerin genel gidişi ile bunların geliştirilmeleri için alınması gerekli tedbir ve tavsiyeleri hizmet birimlerine göre özet bir raporla Bakanlık Makamına sunar.

Müfettişliğe kabul edilme:

Madde 5 — Mülkiye Müfettişliğine atanabilmek için kaymakamlık sıfatını kazandıktan sonra İçişleri Bakanlığının merkez ve iller kuruluşlarında en az 6 yıl görev yapmış ve mahrumiyet ilçesi hizmetini bitirmiş olmak şarttır.

Müfettişlerin seçilme ve atanmaları:

Madde 6 — Beşinci maddede belirtilen niteliklere sahip olanlardan mülkiye müfettişi olmak isteyenlerin, gizli tezkiye varakaları, aldıkları takdîrname ve cezalar, yabancı dil bilgileri ve Teftiş Kurulu Başkanının bizzat yapacağı veya müfettişlere yaptıracağı inceleme ile tespit edilecek çalışma dereceleri Kurul Başkanı tarafından ayrı ayrı puan verilerek değerlendirilir. Değerlendirmede tam puan 100 dür.

Kurul Başkanının yaptığı değerlendirme sonunda 70 ve daha fazla puan alanlardan maaş ve kadro durumlarına göre açık müfettişlik kadrolarına atanmaya elverişli olanlar Teftiş Kurulu Başkanı ve Özlük İşleri Genel Müdürünün huzurunda bir mülakata tabi tutulurlar-

Müfettiş adaylarına mülakat sonunda 100 puan üzerinden ayrıca not verilir.

Teftiş Kurulu Başkanının birinci fıkraya göre takdir ettiği notlarla mülakat sonunda verilen notları toplamı en yüksek olandan başlanarak, ihtiyaca yetecek kadar Teftiş Kurulu Başkanının inha-

sı, Bakanın tasvibi ve müşterek kararname ile mülkiye müfettişliğine atanırlar.

Yetiştirme ve deneme dönemi:

Madde 7 — Mülkiye müfettişliği ilk defa atananlar altı ay süre ile yetiştirme ve deneme dönemi geçirirler.

Bu dönem içinde, kendilerine, Teftiş Kurulu Başkanının uygun göreceği süre ile bir veya daha çok müfettişin refakatinde teftiş, inceleme, araştırma ve soruşturma işleri gösterilip öğretilir.

Yetiştirme dönemi sonunda refakatinde bulundukları müfettişler tarafından yeterlikleri ile ilgili rapor düzenlenerek Teftiş Kurulu Başkanlığına verilir. Ayrıca bunlar tek başlarına teftiş, inceleme ve soruşturma ile de görevlendirilerek denirler.

Yetiştirme ve deneme dönemi sonunda yeterli görülenlerin müfettişlikleri onanır. Yeterli görülmeyenler eski görevlerine veya denk görevlere naklen atanırlar.

Kurul Başkanlığı emrine atananlar:

Madde 8 — Daha önce mülkiye müfettişliği yaptıktan sonra başka görevlere naklen atanmış olanlardan Teftiş Kurulu Başkanlığının muvafakati alınarak kendi kadro ve maaşları ile Teftiş Kurulu Başkanlığı emrine atananlar:

a - Emsallerinin Teftiş Kurulundaki kadrolarının tekabül ettiği mülkiye müfettişlerinin,

b - Kadroları ve maaşları mülkiye müşavir müfettişliği kadrolarından ve maaşlarından fazla olanlar mülkiye müşavir müfettişlerinin

Unvanları ve diğer bütün hak ve yetkilerine sahip olmak suretiyle mülkiye müfettişliğinde,

Çalıştırılırlar.

c - Evvelce mülkiye müfettişliği yapmamış olanlardan 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre kadroları ile Teftiş Kurulu Başkanlığı emrine atananlar (Bu Yönetmeliğin yayımından önce atananlar hariç) müfettişlik hizmetlerinde çalıştırılmazlar.

B - Çalışma programları düzenlenmesi:

Yıllık normal teftiş programları:

Madde 9 — Yıllık normal teftiş programları Mart ayında Kurul Başkanı tarafından düzenlenerek Bakanın onayına sunulur.

Bu programların düzenlenmesinde teftişe tabi daire ve kuramların üç yılda bir teftişi asildir.

Kurul Başkanlığı, onaylanan teftiş programındaki il ve ilçelerin, gerektiğinde de daire ve kuramların hangi müfettişler tarafından teftiş edileceğini ve teftişe hangi tarihte başlanacağını Nisan ayı içinde ilgili müfettişlere bildirir.

Ankara, İstanbul ve İzmir İlleri teftiş programları da diğer iller teftişlerinin bitirileceği tarihler göz önünde tutularak en geç Ekim ayı sonuna kadar müfettişlere duyurulur.

Merkez emrinde ve Başkana yardım işlerinde çalışacak müfettişler:

Madde 10 — Özel teftiş, soruşturma, yurt içinde inceleme ve araştırma işlerinde görevlendirilecek müfettişler yıllık normal teftiş programlarının düzenlenmesinden önce Kurul Başkanı tarafından seçilir.

Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 5 inci maddesinin son fıkrası uyarınca Kural Başkanına yardımcı olarak çalışacaklarla, bir yönetmeliğe göre bilgi ve görgülerini artırmak ve herhangi bir konuda inceleme ve araştırma yapmak için yurt dışına gönderilecek müfettişler de her yılın Mart ayı içinde Teftiş Kurulu Başkanının teklifi ve Bakanın onayı ile belirtilirler.

Müfettişlerin görev ve yerlerinin değiştirilmesi:

Madde 11 — Teftiş Kurulu Başkanı, 9 ve 10 uncu maddelere göre görevlendirilen müfettişlerin görevlerini ve görev yerlerini gerekli hallerde he zaman değiştirebilir.

Müfettişlerin çalışmalarının görev yerlerinde izlenmesi:

Madde 12 — Teftiş Kurulu Başkanı gerektiğinde veya Bakanlık Makamınca gerekli görüldüğü hallerde müfettişlerin çalışmalarını görev yerlerinde de izleyebilir.

Teftiş, inceleme, araştırma ve soruşturma isteklerinin Kurula bildirilmesi:

Madde 13 — Bakanlığa bağlı ve merkez kuruluşuna dahil daireler teftiş, araştırma ve soruşturma isteklerini Kurul Başkanlığına Bakanlık Makamının tasvibi ile iletirler?

Valilerin teftiş ve soruşturma istekleri ile Bakanlık Makamına veya doğrudan Teftiş Kurulu Başkanlığına gelen ihbar ve şikâyet dilekçeleri ilkin ilgili daireye havale edilir. Bunlardan Teftiş Kurulu Başkanlığınca sonuçlandırılması gerekli görülenler hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanır.

Bakanın önemli ve acele bulduğu ve gizli tutulmasını istediği konular doğrudan doğruya Teftiş Kuruluna iletilebilir.

Başka Bakanlık müfettişleri ile birlikte yapılacak inceleme ve soruşturmalar:

Madde 14 — Diğer Bakanlıklar veya bağlı kuruluşları müfettişleri ile mülkiye müfettişlerinin birlikte yapacakları inceleme, araştırma ve soruşturma işlerine ilişkin istekler Bakanlık Makamınca doğrudan doğruya Teftiş Kurulu Başkanlığına iletir.

BÖLÜM II

A - Mülkiye müfettişleri görev ve yetkileri

Görevler:

Madde 15 — Mülkiye müfettişleri, Teftiş Kurulunun 3 üncü maddede belirtilen amacına ulaşabilmesi için:

A - İçişleri Bakanlığının merkez ve il kuruluşlarına dâhil dairelerle bu Bakanlığın denetim ve gözetimi altında bulunan idarelerin bütün birimlerini teftiş etmek,

B - Teftişini yaptıkları il ve ilçelerin İdarî, sosyal ve ekonomik durumları, mevzuatın uygulanması, memur ve halk ilişkileri konularında inceleme ve araştırma yapmak, düşünce ve tavsiyelerini bildirmek,

C - Eylem ve işlemlerini teftiş ettikleri memur ve hizmetliler hakkında edindikleri bilgi ve kanılarına göre kısa ve açık birer gizli rapor ve Bakanlıkça istenen hallerde bu memur ve hizmetliler haklarında değerlendirme raporu düzenlemek,

D - Teftişe tabi bütün- birimlerin çalışma alanına giren konularda, yurt içinde ve yurt dışında inceleme ve araştırmalar yapmak,

E - Merkezde, mevzuatın hazırlanması ve uygulanması ile ilgili plânlama ve düzenleme çalışmalarına katılmak,

F - Suç işledikleri anlaşılan ya da ihbar ve şikâyet olunan memur ve hizmetliler hakkında inceleme ve soruşturma yapmak,

G - Yıyıcilikleri (Rüşvet ve irtikâpları) veya görev ve memurluk onuruna uymayan kötü alışkanlık ve davranışları yayılmış olan memurlar hakkında inceleme yaparak gizli rapor düzenlemek,

H - Teftiş Kurulu Başkanına ait hizmetlerin yerine getirilmesinde ona yardım etmek,

İşlerinde görevlendirilirler.

Yukarıda sayılan görevler bu Yönetmelikte belirtilen usullere göre yapılır.

Teftişin alanı:

Madde 16 — Merkez ve illerde, İçişleri Bakanlığının kuruluşuna dâhil ya da bu Bakanlığa bağlı yahut denetim ve gözetimi altında bulunan bütün dairelerle il özel idareleri, belediyeler, köyler ve bunlara bağlı veya bunlar tarafından kurulan katma bütçenin yahut döner sermayenin idare ve kurumlar, birlikler ve tasarruf sandıkları teftiş alanını teşkil eder.

Teftiş edilecek birimler:

Madde 17 — Teftiş edilecek birimler şunlardır:

I — MERKEZDE:

A - İçişleri Bakanlığı merkez kuruluşuna dâhil daireler

- 1 — Özel Kalem Müdürlüğü,
- 2 — Tetkik Kurulu Başkanlığı,

- 3 — Teftiş Kurulu Başkanlığı,
- 4 — Hukuk Müşavirliği,
- 5 — Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü,
- 6 — Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü,
- 7 — İller İdaresi Genel Müdürlüğü,
- 8 — Özlük İşleri Genel Müdürlüğü,
- 9 — Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı,
- 10 — Kâğıt İşleri Müdürlüğü,
- 11 — Gereç Müdürlüğü.

B - İçişleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar:

- 1 — Emniyet Genel Müdürlüğü,
- 2 — Jandarma Genel Komutanlığı (Mülki işler),

C - Bakanlığın denetim ve gözetimi altında bulunan kuruluşlar:

- 1 — Özel İdareler ve Belediyeler Kefalet Sandığı,
 - 2 — İstanbul ve Ankara Özel İdare ve Belediyeleri Zat Maaşları Sandığı,
- A ve B bentlerinde yazılı dairelerin teftişi Bakanın emir ve iznine bağlıdır.

H — İLLERDE:

Genel İdare kuruluşları:

- 1 — Valilik, (Vali Muavinliği dâhil)
- 2 — Hukuk İşleri Müdürlüğü,
- 3 — Nüfus Müdürlüğü,
- 4 — İl Savunma Sekreterliği veya Uzmanlığı,
- 5 — İl Sivil Savunma Müdürlüğü veya memurluğu,
- 6 — Emniyet Müdürlüğü,

- 7 — Bölge Trafik Müdürlüğü, (Kuruluşu olan illerde)
- 8 — İl Jandarma Komutanlığı, (Mülki görevler)
- 9 — Merkez İlçe Jandarma Birlik Komutanlığı, (Mülki görevler)

İlçelerde:

Genel İdare Kuruluşları:

- 1 — Kaymakamlık,
- 2 — Tahrirat Kâtipliği,
- 3 — Nüfus Memurluğu,
- 4 — Sivil Savunma Memurluğu veya Uzmanlığı,
- 5 — Emniyet Komiserliği veya Amirliği,
- 6 — İlçe Jandarma Birlik Komutanlığı, (Mülki görevler)

Bucaklarda:

Genel İdare kuruluşları

- 1 — Bucak Müdürlüğü,
- 2 — Tahrirat Kâtipliği,
- 3 — Nüfus Memurluğu,
- 4 — Emniyet Komiserliği,
- 5 — Bucak Jandarma Karakol Komutanlığı, (Mülki görevler)

III — MAHALLÎ İDARELER KURULUŞLARI:

1 — İl özel idareleri, bağlı şubeleri, ilçe özel idare memurlukları, özel idarelere bağlı işletmeler, il özel idarelerinin katıldıkları birlikler,

2 — İl, ilçe ve kasaba belediyeleri, belediyelere bağlı ve özel kanunla kurulmuş veya katma bütçeli işletme ve idareler, belediye şube müdürlükleri, belediyelerin katıldıkları birlikler,

- 3 — Köyler ve köylerin katıldıkları birlikler.

Teftiş konuları:

Madde 18 — Teftiş konuları, 17 nci maddede sayılan birimlere kanun, tüzük, yönetmelik, hükümet kararları ve genel emirlerle verilen görevlerle bu birimlerin âmir, memur ve hizmetlerinin genel iş ve yürütümleri ve başkanlık ettikleri komisyonların her türlü karar ve işlemleridir.

B - Teftişe ilişkin çalışma esastan:

Büyük merkezler ve diğer iller teftihleri:

Madde 19 — Yıllık normal teftiş programları,

a - Büyük merkezler teftişleri, (Ankara, İstanbul, İzmir İlleri)

b - Diğer iller teftişleri,

olmak üzere iki kısımda uygulanır.

Büyük merkez teftişleri diğer illerdeki teftişlerini bitiren müfettişler tarafından yapılması asıldır.

Büyük merkez teftişleri dışındaki teftişler sırasında müfettişler, teftiş sonuçlarının değerlendirilmesi, gerekli mevzuat araştırması ve uygulama birliğinin sağlanması için bir ayı geçmemek üzere Ankara, İstanbul ve İzmir’de görevlendirilebilirler.

Teftiş süreleri:

Madde 20 — Büyük merkezler dışındaki illerin teftişlerinde:

a - 2000 bin lira ve daha yukarı maaş alan müfettişlerle müfettişlikte görevliler üç ay,

b - 1500 ve 1750 lira maaşlı müfettiş ve müfettişlikte görevli olanlar beş ay,

c - 1100 ve 1250 lira maaşlı müfettiş ve müfettişlikte görevli olanlar altı ay,

ç - 950 lira ve daha aşağı maaş alan müfettiş ve müfettişlikte görevli olanlar yedi ay,

Süre ile çalıştırılabilirler. Ancak verilmiş olan teftiş programının bitirilmesi şarttır.

Maaşları ne olursa olsun Teftiş Kurulundaki hizmet süreleri üç yıldan az olan müfettişlerle müfettişlikte görevlilerin büyük merkezler dışındaki iller teftişlerinde (ç) fıkrası hükmü uygulanır.

Sağlık sebepleri dışında kalan izinler bu bölgelerdeki teftiş sürelerinden indirilemez.

İl ve ilçe merkezleri dışındaki birimlerin teftişi:

Madde 21 — İllerin ve birden fazla müfettiş gönderildiği takdirde ilçelerin merkezleri dışındaki birimlerin, maaş ve teftiş süreleri yönünden yukarıdaki maddenin (ç) bendine bağlı müfettişler tarafından teftiş asildir.

Teftişe ilişkin ilk işlemler:

Madde 22 — Müfettişler, veznesi, kasası, kıymetli evrakı ve ambarı bulunan birimlerin kasalarını, kıymetli evrakını ve gerekli gördükleri takdirde ambarlarını sayarak işe başlarlar.

Aynı gün içinde hesapların incelenmesi veya sayımları yapılması mümkün olmadığı ya da bitirilemediği takdirde kasa ve ambar müfettiş tarafından mühürlenir, bununla ilgili belge ve kayıtlara el konularak saklanır. Ertesi gün işe devam olunur.

Sayım ve inceleme sonuçları bir tutanakla tespit edilir.

Akçalı birimlere öncelik verilmesi:

Madde 23 — Teftişlerde akçalı birimlere öncelik verilir.

Önceki teftiş sonuçlarının araştırılması:

Madde 24 — Teftişe başlarken ilkin eski teftişteki tenkit ve tavsiyelerin ne ölçüde yerine getirildiği araştırılır.

O tarihe kadar tamamlanmayan veya düzeltilmeyen konular teftiş rapor ve layihalarında belirtilir. Ayrıca, ilgili memurların açıklamaları yerinde ve yeter görülmediği takdirde konuların önemine göre sorumluları hakkında cezai veya disiplin yönünden soruşturma yapılır.

Teftişin süre yönünden kapsamı:

Madde 25 — Teftişler:

a - Akçalı birimlerde, önceki teftişin bitiminden içinde bulunulan malî yılın başına kadar,

b - Diğer birimlerde, önceki teftişin bittiği tarihten yeni teftişin sonuna kadar,

c - Yeni kurulan birimlerde, kuruluş tarihinden başlamak üzere yukarıdaki bentlerde belirtilen tarihlere kadar,

Geçen süreleri kapsar.

Uzun süreden beri teftiş edilmemiş birimlerin teftişinde teftişin süre bakımından kapsamı verilen emirde belirtilir.

Teftiş sırasında suç tespit edildiği ve aynı suçun geçmiş yıllarda da işlendiğinden şüphe olunduğu takdirde bu sürele bağlı kalınmaksızın geçmiş yıllar işlemleri de teftiş edilir.

Teftişin birimler yönünden kapsamı:

Madde 28 — Müfettişler, teftişi ile görevlendirildikleri İdarî bölümün sınırları içindeki bütün birimlerin teftişini yapmakla yükümlüdürler. Ancak belediye kuruluşu olmayan bucaklarla köyler, polis ve jandarma karakolları, görev emrinde belirtilmediği veya müfettişlerce gerekli görülmediği takdirde teftiş edilmezler.

Akçalı birimlerde tahsilat işlerinin teftişi:

Madde 27 — Özel idareler, belediyeler ve bunlara bağlı şube ve işletmelerle kurdukları birliklerin tahsilat işlerinin teftişi ve ambar sayımlarının mahallî idareler kontrolörleri veya vali ve kaymakamlarca görevlendirilecek başka memurlar tarafından yapılması asıldır.

Bu şekilde teftiş edilen işlemleri mülkiye müfettişleri de örnekleme yolu ile veya tüm olarak teftiş edebilirler.

Mahallen teftiş edilemediği veya yolsuzluk ihbarı ya da şüphesi bulunduğu takdirde müfettişler söz konusu işlemleri bütün ayrıntıları ile teftiş ederler.

Teftişin memurun huzuru ile yapılması:

Madde 28 — Teftişin, hizmet aksatılmaksızın ilgili memurun huzuru ile yapılması asildir.

Müfettişler yararlı görürlerse teftişe başlamadan önce, sorunların tespiti ve teftiş bittikten sonra da teftiş sonuçlarının değerlendirilmesi yönünden ilgili memurlarla toplantı yaparlar.

Grup teftişlerinin düzenlenmesi:

Madde 29 — Yıllık normal teftiş programları bir başkan ve yeteri kadar müfettişten kurulacak teftiş gruplarının uygulanır.

Grup Başkanının herhangi bir sebeple ayrılması halinde başkanlık görevini grubun en kıdemli müfettişi yapar. Bu durum grupta yeni bir başkan görevlendirilmesine engel değildir.

Gruplara görev verilmesi:

Madde 30 — Gruplara teftiş görevinin yıllık olarak ve iller itibarı ile verilmesi asildir.

Büyük merkezlerdeki birimlerin teftişleri servislerine göre ayrı müfettişlere de verilebilir.

Grupta görev bölümü:

Madde 31 — Gruptaki müfettişlerin teftiş edecekleri ilçeler Teftiş Kurulu Başkanlığınca belirtilir. Zorunluluk olmadıkça grup başkanlarına ilçe teftişi verilmez.

Gerekli görülen ilçelerin teftişine birden çok müfettiş görevlendirilebilir. Bu takdirde hangi müfettişin hangi birimleri teftiş edeceği verilen emirde belirtilmemişe kıdemli müfettişin düzenleyeceği programa göre işlem yapılır.

İl merkezlerinde, vahilerin genel ve özel idarelere ilişkin iş ve yürütümleri ile kalkınma plânı ve yıllık programların uygulanması, köy işleri ve toplum kalkınması ile ilgili işlerinin grup başkanı tarafından teftiş olunması asildir. Bu teftişler gerekli hallerde diğer müfettişlere de verilebilir.

İş hacmi geniş olan yerlerde grup başkanları akçalı birimlerden birinin teftişini de yaparlar.

Genel iş ve yürütüm, kalkınma plânı uygulanması, köy işleri ve toplum kalkınmasına ilişkin işlerin teftişinde müfettişler yatırım ve çalışmaları mahallerine giderek de incelerler.

İl merkezlerindeki birimlerin teftişi:

Madde 32 — İl merkezlerindeki birimlerin ve gerektiğinde servislerin teftiş programı grup başkanı tarafından düzenlenerek ilgili müfettişlere duyurulur ve Teftiş Kurulu Başkanlığına da bildirilir. Bu programların, bütün birimlerin teftişleri aynı zamanda bitirilebilecek şekilde düzenlenmesi asildir.

İlçe teftişlerini bitiren müfettişler il merkezinde kendilerine verilen işleri tamamladıktan sonra grup başkanının belirteceği şekilde programını bitirememiş müfettişe yardım ederler.

Zorunluluk olmadıkça ve Teftiş Kurulu Başkanlığınca uygun görülmedikçe bir İl'in teftiş programı bitirilmeden diğer İl'in teftişine başlanamaz.

İlçelerin teftiş süresi:

Madde 33 — Birimlerin sayısı ve iş hacmine göre bir müfettişin, küçük ilçeleri 7-20, büyük ilçeleri 20 - 30 gün içinde teftiş etmesi asildir.

Bu sürelerin yetmeyeceği anlaşılırsa durum gerekçesi ile birlikte Teftiş Kurulu Başkanlığına ve grup başkanlığına bildirilir.

Grup başkanını görev ve yetkileri:

Madde 34 —Grup başkanı grubun temsilcisidir. Bu sıfatla:

a - Gruptaki müfettişlerle sürekli şekilde ilişki kurar, gerektiğinde toplantılar yaparak çalışmaları düzenler, kanun, tüzük, yönetmelik ve genel emirler uygulanmasında ve anlaşılmasında birliği sağlamaya çalışır.

b - Müfettişlerin çalışmalarını ve teftiş rapor ve layihalarının yerinde ve süresinde düzenlenip ilgililere verilmesini izler, genel davranışları ile ilgilenererek gerekirse Kurul Başkanlığına bilgi verir.

C - Özel teftişler:

Tanımlama:

Madde 35 — Özel teftişler yıllık normal teftiş programları dışında yapılan teftişlerdir. Bu teftişler:

- a - Bakanın re'sen yazılı veya sözlü emri,
- b - Bakanlık merkez kuruluşuna dahil veya bağlı dairelerle il valilerinin istemesi ve Bakanın emri,
- c - Yıllık normal teftiş sonuçlarının denetlenmesi amacı ile Teftiş Kurulu Başkanının istemesi ve Bakanın onayı,

Üzerine Teftiş Kurulu Başkanının görevlendireceği müfettişler tarafından yapılır.

Özel teftişin süre ve birimler yönünden kapsamı:

Madde 36 — Özel teftiş emrinde, teftiş edilecek birimlerle servisler ve teftişin süre Başkanının akşamı açıkça belirtilir.

Özel teftiş görevi birden çok müfettişe verilmişse bu yönetmeliğin normal grup teftişlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

Ç - Teftiş sonu işlemleri ve düzenlenecek raporlar

Teftiş layiha ve raporları:

Madde 37 — Müfettişler teftiş ettikleri akçalı birimler için teftiş layihası, öteki birimler için de teftiş raporu düzenler.

Her birim için bir teftiş layiha ve raporu düzenlenmesi asıldır. Gerekli hallerde birden fazla rapor veya layiha düzenlenebilir. Bu husus teftiş rehberlerinde ayrıntıları ile belirtilir.

Büyük merkezlerde servislerin teftişleri ile görevlendirilen müfettiş layiha ve raporlarını servislere göre düzenlerler.

Rapor ve layihalarda yer alacak konular:

Madde 38 — Teftiş layiha ve raporları kısa, açık ve 3 üncü maddedeki amaca uygun nitelikte düzenlenir, teftiş edilen birimin

hizmet kalitesine, verimine ve etkenliğine ilişkin konularla bunların çözümlenmesine yarayacak tedbirler ve geliştirilen tavsiyeler rapor ve layihalarda gerekçeli olarak belirtilir.

Önemli olmayan şekle ilişkin hususların memura açıklanması ile yetinilir.

Teftiş sırasında yapılan soruşturma:

Madde 39 — Teftiş sırasında müfettiş tarafından tespit olunan veya ihbar ve şikâyet üzerine el konulan inceleme ve soruşturma konuları ile yapılmakta olan İdarî, cezaî, inzibatî ve hukuki kovuşturma işlemleri teftiş layiha ve raporlarında belirtilir.

Teftiş sonuçlarına göre ilgili memurlar hakkındaki takdir, ödül ve ceza istekleri için ayrı rapor düzenlenebilir.

Teftiş rapor ve layihalarının mahallinde düzenlenmesi:

Madde 40 — Müfettişler zorunluluk olmadıkça layiha ve raporlarını yerinde düzenleyerek ilgili memur ve makamlara verirler.

Layiha ve raporların ne yolda işleme tabi tutulacağı son maddelerinde açıklanır.

Zamanaşımı hali:

Madde 41 — Teftişler sırasında zamanaşımı veya hakkın düşmesinden ötürü idareye zarar vereceği tespit olunan konular teftişin sonu beklenmeksizin bir raporla izlemekle yükümlü makama bildirilir ve raporun iki örneği de İçişleri Bakanlığına gönderilir. Ayrıca bu durum teftiş layiha ve raporlarında belirtilir.

Teftiş layihalarının cevaplandırılması:

Madde 42 — Teftiş layihasını alan memur tenkit ve tavsiyeler hakkındaki açıklama ve düşüncelerini layihanın özel yerlerine madde sırasına göre yazarak imzalar. Memur layihayı cevaplandırdıktan sonra birinci ve varsa ikinci derece âmirleri ile ilgisine göre bucak müdürü veya kaymakam ve vali de görüş ve düşüncelerini layihanın özel yerlerine yazarlar.

Cevaplama süresi layihanın verdiği tarihten itibaren 7 gündür.

Valiler, teftiş layihasında doğrudan doğruya valiliği ilgilendiren tenkit maddeleri için açıklama yapmak diğer tenkitler için de düşüncelerini bildirmekle yükümlüdürler.

Eylem ve işlemleri teftiş edilen memur layihaların süresinde cevaplandırılarak iki nüshasının müfettişe gönderilmesini izleyip sağlar.

Cevaplandırılmış layihaları alan müfettiş ileri sürülen görüş ve düşünceleri inceleyerek bunlar hakkındaki son düşüncelerini layihanın özel yerlerine yazdıktan sonra Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderir.

Teftiş rapor ve layihalarının Kurulda incelenmesi:

Madde 43 — Teftiş Kuruluna gelen rapor ve layihalar Başkanlıkça incelenir.

Rapor layihalardaki tenkit ve tavsiyelere uyulmayan hallerde durum gerekçeli olarak müfettişe bildirilir ve bu yazının bir örneği de rapor veya layiha ile birlikte ilgili merkez kuruluşuna gönderilir.

Teftiş rapor ve layihalarının merkezde değerlendirilmesi:

Madde 44 — Teftiş rapor ve layihaları Bakanlığın ilgili dairesince incelenerek müfettişin tenkit ve tavsiyelerinden uygun görülenlerin yerine getirilmeleri dairelerine bildirilir. Sorumlu memurlar bu bildiriden itibaren bir ay içinde hata ve noksanları düzeltmek ve tamamlamakla, birim âmirleri ile mahallî mülkiye âmirleri de teftiş sonuçlarının yerine getirilmesini sağlamakla yükümlüdürler.

Bakanlığın ilgili daireleri teftiş rapor ve layihalarındaki tenkit ve tavsiyelere katılmadıkları takdirde durumu gerekçesi ile birlikte Teftiş Kurulu Başkanlığına bildirirler.

Teftiş Kurulu Başkanlığı dairenin görüşüne katılırsa bunu müfettişe duyurur. Kurul Başkanlığı müfettişin görüşünde direndiği takdirde hangi görüşe uyulacağını Bakanlık makamı belli eder.

Teftiş sonuılarından Kurul Başkanlığına bilgi verilmesi:

Madde 45 — Bakanlık merkez kuruluşları, teftiş layiha ve raporları kendi dairelerine gelince tenkit ve tavsiyelerin yerine getirilmesini sağlayarak kesin sonuıtan Teftiş Kurulu Başkanlığına bilgi verirler.

Teftiş rapor ve layihalarını birimlerde saklanması:

Madde 46 — Teftiş layiha ve raporları, Bakanlık ve diğer mercilerden verilen bunlarla ilgili emir ve yazılarla birlikte Teftiş Kurulu Tüzüğünün 16 ncı maddesi uyarınca işleme tabi tutularak özel dosyasında saklanır.

Teftiş defteri ve işlemleri:

Madde 47 — Her teftiş biriminde ve gerekli hallerde servislerinde, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğünün 18 inci maddesinde tanımlanan birer teftiş defteri bulunur. Bu defterler illerde valilik, ilçelerde de kaymakamlıklarla her sahifesi mühürlenmek sureti ile onanır.

Müfettişler, teftişe başlayıp bitirdikleri tarihleri, hangi işleri teftiş ettiklerini, düzenledikleri teftiş layiha veya raporunun tarih ve sayısını, teftiş edilen memurun görevini, adını ve soyadını bu deftere yazarak imzalarlar. Teftişle ilgili olarak Bakanlıktan gönderilen emir ve genelgelerin tarih ve sayıları ile özetleri de işlem ve eylemleri teftiş olunan âmir veya memur tarafından söz konusu defterin özel bölümüne yazılarak imzalanır.

Görevden ayrılan memur, teftiş defterini 46 ncı maddede sözü edilen teftiş dosyası ile birlikte yeni gelen memura devretmekle yeni gelen memur da bu defter ve dosyayı isteyip teslim almakla yükümlüdür.

Gizli sicil raporu:

Madde 48 — T. C. Emekli Sandığı ile ilgili Memur ve Hizmetlilerin Sicilleri üzerine Emekliye şevkleri hakkındaki Tüzüğün 6 ve Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğünün 20 inci maddeleri uyarınca müfettişler, eylem ve işlemlerini teftiş ettikleri memur ve hizmetliler hak

kinda edindikleri bilgi ve kanılarına göre kısa ve açık olarak birer gizli rapor düzenlerler.

Teftiş edilen birim veya servisteki görev süresi 6 aydan az olan memur ve hizmetliler için bu rapor düzenlenmeyebilir.

Bu raporlar, üzerinde müfettiş ile hakkında düzenlenen memurun adı ve soyadı ile görevi yazılı bir kapalı zarf içinde ilgilinin sicilinin tutulduğu makama, sicilleri Bakanlıkta tutulanları için de Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderilir.

Özel gizli rapor:

Madde 49 — Yıyıcilikleri (Rüşvet ve irtikâpları) veya görev ve memurluk onuruna uymayan kötü alışkanlık ve davranışları çevrelerinde yayılmış olduğu anlaşılan ancak haklarında kanunî kovuşturma yapmak için yeter delil elde edilemeyen görevliler hakkında, müfettişler, bu durumlarını belirtmek amacı ile özel gizli raporlar düzenleyerek atanmaya yetkili makama ve İçişleri Bakanlığına gönderirler.

Değerlendirme raporu:

Madde 50 — Özel yönetmeliklerinde, yer değiştirmeleri için müfettiş raporu öngörülen ya da Bakanlıkça genel tutum ve davranışlarına ilişkin inceleme yapılması emredilen görevler hakkında müfettişlerce değerlendirme raporları düzenlenir.

Genel durum raporları:

Madde 51 — Mülkiye müfettişleri teftişini bitirdikleri her il ve ilçe için bir genel durum raporu düzenlerler. Bu raporlarda:

a - İdarî bölüm ve kuruluşlarda hizmet gereklerine uygun olmayan yönler varsa bunların neler olduğu, alınması gereken tedbirler,

b - İl veya ilçenin sosyal ve ekonomik durumu bakımından sorunları ve müfettişin tavsiyeleri,

c - Kanun, tüzük, yönetmelik ve genel emirlerin uygulanmasında tespit olunan aksaklıklar ve gecikmelerle düzeltme çareleri,

ç - Memurların yetenek ve sayıları bakımından ihtiyaca yeter olup olmadıkları,

d - Teftişe tabi birimlerin yer ve yerleşme durumları yönünden hizmeti aksatan ve düzeltilmesi gereken taraflar varsa bunların neler olduğu ve düşünülen çareler,

Belirtilir.

Bu konularda daha geniş inceleme ve araştırma yapılmasını gerektirecek soranlar tespit olunduğunda durum gerekçesi ile birlikte Bakanlığa bildirilir. Bu takdirde Yönetmeliğin 52 nci maddesine göre işlem yapılır.

Teftiş layiha ve raporlarında belirtilenler dışında düzeltilmesi gereken konular yoksa genel durum raporu düzenlenmeyebilir.

D - İnceleme ve araştırma

1 — YURT İÇİNDE İNCELEME VE ARAŞTIRMA

İnceleme ve araştırma konuları:

Madde 52 — Müfettişler, İçişleri Bakanlığının kuruluşu içinde bulunan veya bu Bakanlığın denetim ve gözetimi altındaki kuruluşlarda:

a - Örgütlenmenin o kuruluşun amacını gerçekleştirmek bakımından yeterli olup olmadığı,

b -Kadroların ve personelin kuruluşun iş gücü ile dengeli olup olmadığı,

c- Personelin yetenek ve yeterlilikleri, hizmet içi eğitim ihtiyaç ve durumları,

d -Dosya, evrak ve arşiv sistemlerinin geliştirilmesi, işlemlerin kırtasiyeciliği azaltacak şekilde basitleştirilmesi, basılı kâğıtların ve formların azaltılması,

e - Hizmet için gerekli araç ve gereçlerin elverişlilik durumu ile ekonomik ve etkili şekilde kullanılıp kullanılmadığı,

f - Kanun, tüzük, yönetmelik ve genel emirler de dâhil olmak üzere her türlü hizmet standartlarının geliştirilmesi,

g - Kuruluşların yerleşme durumları ve çalışma yerleri,

h - Kanun ve tüzük tasarılarının hazırlanması ile uygulanmakta olan mevzuatın değiştirilmesi gereklerinin ortaya çıkarılması,

i - Teftişe tabi bütün birimlerin yeniden düzenlenmeleri.

Konularında ve bakan tarafından özel emirle verilen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmakla görevlendirilir.

Müfettişler de teftişleri sırasında yukarıda belirtilen konuları inceleyip araştırabilecekleri gibi bu konularda özel araştırma yapılması için Bakanlık Makamına teklifte bulunabilirler.

İnceleme ve araştırma raporu:

Madde 53 — İnceleme ve araştırma sonuçları bir raporla Bakanlığa bildirilir.

Bu raporların bir nüshası yürütme ile ilgili birime, bir nüshası da Organizasyon ve Metot Birimine gönderilir. Raporların uygulanmasından alman sonuçlar yürütme ile ilgili birim tarafından Teftiş Kurulu Başkanlığına bildirilir.

İnceleme raporları:

Madde 54 — Müfettişler, teftişe tabi bütün birimlerin hizmet ve çalışmaları ile ilgili alanlarda ve bu birimlerde mevzuatın uygulanışında tek bir konunun eleştirilmesini gerekli gördükleri takdirde düşüncelerini Bakanlık Makamına bildirmek için inceleme raporu düzenlenir.

Bakanlığın yürütme ile ilgili birimi müfettişin düşünce ve tavsiyelerine katılmazsa bu durumu müfettişe duyurmak üzere Teftiş Kurulu Başkanlığına bildirir.

İnceleme ve araştırma raporlarının yayınlanması:

Madde 55 — İnceleme ve araştırma raporlarından Bakanlıkça uygun görülenler yayınlanır.

2 — YURT DIŞINDA İNCELEME VE ARAŞTIRMA:

Yurt dışına gönderilme:

Madde 56 — Teftiş Kuruluındaki hizmet süreleri üç yıldan fazla olan müfettişlerle müfettişlikte görevler gerekli görülecek konularda inceleme ve araőtirmalar yapmak ve bu arada mesleki bilgi ve uzmanlıklarını arttırmak için bütçenin özel tertibindeki ödenekten yararlanarak dış ülkelere gönderilirler.

Kurul Başkanının gönderilmesi:

Madde 57 — Teftiş Kurulu Başkanı da Bakanlık Makamınca belirtilecek konularda mesleki inceleme ve araőtirma yapmak için aynı ödenekten yararlanarak yurt dışına gönderilebilir.

Kurul Başkanının yurt dışındaki inceleme ve araőtirmalarının ne kadar süreceğini Bakanlık Makamı tespit eder.

Yurt dışında inceleme ve araőtirma süresi:

Madde 58 — Müfettişlerle müfettişlikte görevlilerden yaőları 45 ve daha aşağı olanlar en az 4 ay, 45 yaşından yukarı olanlar da en çok 4 ay süre ile yurt dışına gönderilirler.

Sıra cetvelinin düzenlenmesi:

Madde 59 — Her yılbaőında, müfettişlerle müfettişlikte görevlilerden yurt dışına hiç gitmemiő olanlardan başlanarak, m fettiőlikteki kıdem sırasına ve sınıf esasına göre bir cetvel düzenlenir.

Başarısı (iyi) nin altında olanlar o yılki cetvelde ge irilmezler.

Yurt dışına gönderilmeye  ncelik:

Madde 60 — Yurt dışına hiç gönderilmemiő, en az ( yi) derecemde başarılı müfettiş varken, bu Yönetmeliğin yayınlanmasından önce Bakanlık bütçesinin (Müfettişler Yurt Dışı Geçici Görev Yolluğu)  denegiinden ve diğer kaynaklardan yararlanarak 4 ay ve daha fazla süre ile yurt dışına gitmiş olanlar sıra cetveline ge irilmezler.

Teftiş Kuruluna ayrılan ödenek dışındaki kaynaklardan yararlanarak yurt dışına gitmiş olanların noksan kalan müddetleri 58 inci maddedeki süreler nazara alınarak tamamlattırılabilir.

Ödenegın sınıflara dağıtılması:

Madde 61 — Her sınıftaki yurt dışına gönderilme niteliğı ne sahip müfettişlerden yaşlan 45 ve daha aşağı olanların sayısı, gönderilme sürelerinin farklılığından ötürü, 4 ile çarpıldıktan ve yaşlan 45 ten yukarı olanların sayısı da buna eklendikten sonra itibari bir sayı bulunur.

Bütçedeki ödenegı bu itibari sayılar toplamına bölmek sureti ile elde edilecek rakamla her sınıfın itibari sayısı çarpılarak sınıflara düşen ödenek miktarı belli edilir.

Bir sınıfa düşen ödenek bir müfettiş gönderilmesine yetmediğı ya da ödenegın bir kısmı arttığı takdirde Teftiş Kurulu Başkanı bu ödenekleri sınıflardan birinde toplamaya veya diğer sınıflara dağıtmaya yetkilidir.

Her sınıf için ayrılan ödenegın miktarına göre, sıra cetvelinin başından başlanarak Kurul Başkanının teklif ve Bakanın onayı ile yurt dışına gönderilecek müfettişler belirtilir.

Müfettişlere yabancı memleketlerde kolaylık sağlanması:

Madde 62 — Müfettişin görevlendirildiğı yabancı memleketin inceleme konusu ile ilgili makamına ve oradaki temsilciliğimize keyfiyet usulü dairesinde Bakanlıkça bildirilerek, incelemelerde kendilerine kolaylık gösterilmesi imkânlarının ve çalışma programlarının sağlanmasına çalışılır.

İnceleme ve araştırma konuları:

Madde 63 —. Mülkiye müfettişlerinin yabancı memleketlerde yapacakları inceleme ve araştırma konulan şunlardır:

- a — Genel olarak idare ve idaredaki yeni eğilimler,
- b — Verimli ve ekonomik idare, sınai âdemi merkeziet,
- c — Mahallî idarelerin kuruluş ve işleyişi,

- ç — Mahallî idarelerin merkezi idare ile bağ ve ilişkileri,
- d) Mahallî idareler Mâliyesi,
- e) Mahallî idarelerin iktisadi Teşebbüs ve Müesseseleri
- f) Mahallî idareler zabıtası, Devletin ve mahallî idarelerin konut dâvasında uyguladıkları çözüm yolları,
- g — Resmî ve özel sektörde uygulanan personel rejimi,
- h — Genel olarak zabıta, toplu hareketler karşısında zabitanın tutumu,
- i — Kalkınma planı ve programlarının hazırlanması ve uygulanması, bölge plânlamasında ve toplum kalkınmasında idare âmirlerinin görev ve yetkileri,
- j — Teftiş kurullarının görev ve yetkileri, teftiş usulleri,
- k — Bakanlıkça tespit edilecek sair meslekî konular,

İnceleme konusunun seçimi:

Madde 64 — İncelencek konular, gidilecek yabancı memleketin idare sistemi, müfettişin isteği ve dil bilgisi göz önünde bulundurularak Bakanlıkça belirtilir.

Çalışmaların yürütülmesi:

Madde 65 — Yabancı memlekete gönderilen müfettiş çalışmalarını yalnız olarak yürütür. Aynı konu ile birden fazla müfettişin görevlendirilmesi halinde kıdemli müfettişin düzenleyeceği programa göre çalışılır.

Çalışmalardan bilgi verilmesi:

Madde 66 — Yabancı memlekete gönderilen müfettişler, gidişlerinden itibaren bir ay içinde bir çalışma plânı düzenleyerek Başkanlığa gönderirler. Çalışma ve temasları hakkında da her ay bilgi verirler.

İnceleme ve araştırma raporlarının verilmesi:

Madde 67 — Müfettişler yurt dışındaki incelemelerine ve araştırmalarına ait raporları yurda döndükleri tarihten itibaren en geç üç ay içinde düzenleyerek Bakanlığa vermek zorundadırlar.

E — MERKEZ EMRİ YE KURUL BAŞKANIN A YARDIM İŞLERİ:

Merkez emrinde çalışma:

Madde 68 — Özel teftiş, soruşturma, yurt içinde inceleme ve araştırma işlerinde çalışmak üzere bu yönetmeliğin 10 uncu maddesi uyarınca seçilen müfettişlerin görev süreleri 11 inci madde hükümleri saklı kalmak şartı ile bir yıldır. Bu müfettişler aynı işler için yeniden görevlendirilebilirler.

Zorunluluk olmadıkça normal teftişle görevlendirilen müfettişlere, teftişle görevli bulundukları yerler dışında birinci fıkrada yazılı görevler verilmez.

Başkana yardım işleri:

Madde 69 — Başkana yardım işlerinde görevlendirilecek müfettişler:

a — Müfettişleri düzenledikleri teftiş rapor ve lâyhalarını inceleyerek Başkanlık görüşüne aykırı teknik ve tavsiyeler görüldüğü takdirde müfettişin aydınlatılması ve Kurulda görüş birliğinin sağlanması,

b — Soruşturma rapor ve fezlekelerini inceleyerek idari yönlerinin, varsa yanlışlık ve eksiklerinin düzeltilip tamamlanması, bunların karar organlarına gönderilmeleri,

c — İnceleme ve araştırma raporlarının incelenerek Kurul görüşünün tespiti,

d — Bakanlık ana hizmetlerinin genel gidişi ile yıl sonlarında müfettişlerin çalışma sonuçları, Teftiş Kurulunun genel durumunu gösterir raporların düzenlenmesi amacı ile inceleme ve araştırma,

e — Teftiş programlarının hazırlanması,

İşleri ile Başkan tarafından verilecek diğer görevlerde Başkana yardım ederler.

Kurul Başkanına yardımcı olarak çalışacak müfettişler, müfettişlikteki hizmet süreleri en az 5 yıl olan müfettişler arasından ve 1 yıl süre ile seçilirler. 11 inci madde hükmü saklıdır. Bunlar aynı işlerde yemden görevlendirilebilirler.

F — MÜFETTİŞLERİN YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

Yetkiler:

Madde 70 — Müfettişler, teftiş, inceleme ve araştırma ve soruşturmaları sırasında:

a — Gerekli gördükleri her türlü defterlerle kâğıt, belge ve bilgileri ilgili dairelerden istemek, görmek ve bunların örneklerini, herhangi bir yolsuzluğun sükut delilini teşkil edenlerin de asıllarını almak, (Asılların alman belgelerin müfettiş tarafından tasdikli örneği dairesine verilir.

b — Birimlerin kasa, ambar ve depolarını saymak, incelemek ve gerekirse mühür altına almak,

c -1) Kasasını, veznesini saydırmaktan, para ve para hükmündeki değerli kâğıtları, ayniyatı, bunların hesap ve defterlerini göstermekten, sorulanlara cevap vermekten kaçınan,

2) İrtikâp, rüşvet, zimmet ve ihtilâsı tespit edilen ya da işlemlerinde görevlerini önemli şekilde kötüye kullandıkları görülen,

3) Evrakta sahtekârlık yapan,

4) Soruşturma konusu suçlar ağır hapsi gerektiren,

Memur ve hizmetlilerin işten el çektirmek,

d — Yukarıdaki fıkrada belirtilen haller dışında görevleri başında kalmalarında, sakınca gördükleri memur ve hizmetlilerin işten el çektirilmeleri atamaya yetkili makama bildirmek,

e — İşten el çektirilenlerin göreve başlatılmalarını teklif etmek,

Yetkilerine sahiptirler.

Yazışmaları:

Madde 71 — Müfettişler görevleri ile ilgili konularda gerek bulundukları yerlerdeki gerekse bu yerlerin dışında bulunan resmî ve özel bütün kuruluş, makam ve şahıslarla yazışma yaparlar.

İşleri Bakanlığına bağlı merkez daireleri ile diğer Bakanlıklar ve bunlara bağlı merkez daireleri ile de Teftiş Kurulu Başkanlığının aracılığı ile yazışma yapılır.

Müfettişlerin yapamayacakları işler:

Madde 72 — Müfettişler:

a — Teftiş, inceleme ve araştırma, soruşturma ile görevli oldukları daire ve kurumlarda memurların yürütme işlerine karışamazlar.

b — İncelemek için el koydukları defterler ve kâğıtlar üzerinde düzeltme yapamazlar veya bunlara yazı yazamazlar. (Belirli bir döneme ait işlemlerin teftiş edildiğini gösteren ve müfettiş tarafından tarih ve imza koymak suretiyle yapılabilecek işaretler bu yasağın dışındadır.)

c — Teftiş edecekleri yerleri ve yapacakları işleri başkalarına bildiremezler.

d — Görevlerinden ötürü duydukları ve öğrendikleri gizli hususlarla yaptıkları soruşturmanın safahatını açıklayamazlar.

e — Gizli yazılarını başkalarına yazdıramazlar.

f — Teftiş, inceleme ve soruşturma ile görevli bulundukları sırada İçişleri Bakanlığına bağlı görevlilere ve bu işlerle ilgili kimselere konuk olamazlar, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak soruşturma ile ilgili memur ve şahısların hizmet ve ikramlarını kabul edemezler, bunlarla alış verişte bulunamaz, borç alıp veremezler.

Beşerî ve sosyal münasebetlerin gerektirdiği hususlar bu fıkradaki yasakların dışındadır.

BÖLÜM III

EĞİTİM

Müfettişlerin eğitimi:

Madde 73 — Teftiş Kurulu Başkanlığı müfettişlerin hizmet içi eğitimlerini sağlamak amacı ile:

a — Üniversiteler, Türkiye ve Ortadoğu Âmme İdaresi Enstitüsü, bakanlık merkez kuruluşları ve diğer bakanlıkların teftiş birimleri ile ilişki kurarak karşılıklı yardımlaşma yolu ile ortak geliştirme programları ve seminerleri düzenler.

b — Büyük merkezlerin teftişleri sırasında bir veya daha fazla müfettiş, mevzuatın uygulanmasından doğan ve müfettişler arasında görüş birliği sağlanamamış konularda inceleme görevi vererek bunları tartışmak üzere her hafta Cumartesi günleri bu yerlerdeki müfettişlerin katılacağı toplantılar yapar.

c — İdarenin yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ile ilişkili konularda bir veya birden fazla müfettiş yurt içinde ve yurt dışında inceleme ve araştırma görevleri verir.

Hizmet içi eğitimde görev alma:

Madde 74 — Müfettişler, teftişler sırasında eylem ve işlemlerini teftiş ettikleri memurların eğitilmelerine ağırlık vermekle beraber teftişe tabi bütün birimlerin görevlilerinin hizmet içi eğitimleri amacı ile düzenlenecek programların hazırlanmasına ve uygulanmasına da katılırlar.

Uzmanlaşma:

Madde 75 — Müfettişlerin, teftişe tabi birimlerin hizmetlerindeki farklılıklara göre uzmanlaşmaları asildir.

Uzmanlaşmayı kolaylaştırmak için görev verilirken Kurul Başkanlığınca bu amaç göz önünde bulundurulur.

BÖLÜM IV

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Oturma merkezleri:

Madde 76 —Müfettişlerin oturma merkezleri Ankara, İstanbul ve İzmir illeridir.

Her müfettişin oturma merkezi Kurul Başkanının teklifi ve Bakanlık makamının onayı ile belirtilir.

Çekle alınan paralar:

Madde 77 — Müfettişler her türlü özlük hakları ve yollar ile PTT ve diğer taşıma giderlerini, aybaşlarında, çekle mal sandıklarından alırlar.

Aylık cetveller:

Madde 78 — Hesapların ay sonunda kapatılması ve aylık çalışma ve hak etme cetvellerinin en geç sonraki ayın 15 inci gününe kadar Kurul Başkanlığına gönderilmesi şarttır.

İzinler:

Madde 79 — Yıllık izinlerin büyük merkezlerin teftişi sırasında kullanılması asildir.

Mazeret izinlerinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun hükümleri uygulanır.

Tatillerin başka yerlerde geçirilmesi:

Madde 80 — Müfettişler, ulusal bayramlar ve genel tatillerle hafta tatillerini, yol masrafı istememek şartı ile diledikleri yerlerde geçirebilirler. Bu takdirde tek başına çalışanlar ve grup Başkanları Teftiş Kurulu Başkanlığına, gruba dâhil olanlar da grup başkanına bilgi verirler.

İzah namede belirtilecek hususlar:

Madde 81 — Teftiş rapor ve lâyihaları, inceleme ve araştırma, genel durum, değerlendirme, gizli sicil ve özel gizli raporlar, soruşturma ve fezlekeleri, aylık çalışma ve hak etme cetvelleri ile yıllık istatistik çizelgelerinin formları Teftiş Kurulu Başkanlığınca, tespit olunur.

Sözü edilen lâyiha, rapor, fezleke ve çizelgelerin ne şekilde ve kaçar nüsha düzenleneceği, bunların hangi makam ve mercilere verileceği çıkarılacak bir izah namede ayrıntıları ile gösterilir.

Müfettişlere verilen araç ve gereçler:

Madde 82 — Müfettişler, görevde bulundukları sürece kullanmak üzere kendilerine verilen araç ve gereçleri iyi ve temiz kullanmak, müfettişlikten ayrıldıklarında geri vermekle yükümlüdürler.

Kurul Bürosu:

Madde 83 — Kurul bürosu, Kurulun ve müfettişlerin hesap ve yazı işlerini, dosyaların düzenlenmesi ve saklanması, basılı kâğıt ve defterlerin hazırlanarak gönderilmesi işlemlerini yürütür.

Büro memurları arasındaki görev ayırımı büro şefinin teklifi ve Kurul Başkamın onayı ile belirtilir.

Yürürlükten kaldırılan Yönetmelikler:

Madde 84 — 28/12/1963 günlü ve 11593 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurul Çalışma Yönetmeliği ile bu Yönetmelikte değişiklik yapılmasına ve bazı maddeler eklenmesine dair 24/8/1964 günlü, 11788 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük:

Madde 85 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Mülkiye Müfettişleri Tarafından Yapılacak İnceleme ve Soruşturmaya İlişkin Yönetmelik

Hukuki dayanak ve düzenleme amacı:

Madde 1 — Bu Yönetmelik, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü’nün 23 ve 28 inci maddelerine dayanılarak, mülkiye müfettişleri tarafından yapılacak inceleme ve soruşturma işlerini düzenlemek amacı ile yürürlüğe konulmuştur.

BÖLÜM I

TANIMLAMALAR

İnceleme - soruşturma:

Madde 2 — Bu Yönetmelikte belirtilen âmir, memur ve hizmetlilerle polis ve jandarma mensuplarının eylem ve işlemlerinin orta-

ya çıkardığı hukuki, idari ve inzibatı durumların ve Memurin Muhakematı hakkındaki Kanuna giren hallerde de soruşturma açılması gerekip gerekmediğinin tespiti işlemleri için (İnceleme) ve. Memurin Muhakematı hakkındaki Kanuna ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre sanığın yargılanmasının gerekip gerekmeyeceğini ortaya çıkarmaya elverişli bütün delillerin elde edilmesi safhası için de (Soruşturma) deyimini kullanılmıştır.

Memurin Muhakematı Kanununa tabi memurlar:

Madde 3 — Türk Ceza Kanununun 279 uncu maddesine göre ceza uygulanmasında memur sayın kamu hizmeti görevlileri, 18/8/1941 günlü ve 1255 sayılı T. B. M. M. tefsir karan ile ceza kovuşturmasında da memur sayıldıklarından, özel kanunlarında aksine bir açıklama bulunmadıkça Memurin Muhakematı hakkındaki Kanuna tabidirler.

BÖLÜM II

GENEL HÜKÜMLER

A — KAPSAM

İnceleme ve soruşturmanın kapsamı:

Madde 4 — Mülkiye müfettişleri, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 2 ve 22 nci maddelerine göre İçişleri Bakanlığının kuruluşu içinde veya ona bağlı ya da gözetim ve denetimi altında bulunan kuruluşlarla özel idareler, belediyeler ve köylerin, bunlara bağlı katma bütçeli, döner sermayeli teşebbüs ve işletmelerin, katıldıkları birliklerin âmir, memur ve hizmetlileri ile polis âmir ve memurları, mülki görevlerinden dolayı jandarma mensuplarının eylem ve işlemlerinden ötürü haklarında inceleme ve Memurin Muhakematı Kanununa tabi olanlar hakkında da inceleme ve soruşturma yaparlar.

Soruşturmanın konusu:

Madde 5 —Mülkiye müfettişlerince yapılacak soruşturmaların konusu, 5 üncü maddede sayılan kişilerin Memurin Muhakematı Kanununun 2 nci maddesinde belirtilen, görevleri sırasında işledikleri ya da görevlerinden doğan suçlardır.

1609 sayılı kanuna göre yapılacak soruşturmalarda müfettişlerin yetkileri bu kanunla sınırlıdır.

Kurul halinde işlenen suçlar:

Madde 6 — İdare âmirlerinin başkanlık ettikleri kurulların kararlarından doğan suçlarda mülkiye müfettişleri, bu kurullara katılan başka bakanlık ve kuruluşlara mensup üyeler hakkında da Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 29 uncu maddesinin birinci fıkrası gereğince soruşturma yaparlar.

Suçta katılan diğer memurlar:

Madde 7 —Bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirtilen kişilerle diğer bakanlık ve memur ve hizmetlileri arasında suçta iştihak da irtibat bulunduğu takdirde, birlikte soruşturma yapılması için keyfiyet Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 29 uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca İçişleri Bakanlığı aracılığı ile ilgili bakanlık veya kuruluşa, il memurları için de doğrudan doğruya valiliğe bildirilir. Gecikmesinde zarar umulan hallerde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 20 nci maddesine göre gerekli soruşturma işleri de yapılır.

Memur olmayan kişilerin suçta katılmaları:

Madde 8 — Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince bu Kanuna tabi olanların suçlarına memur olmayan kişilerin katılmaları halinde, yargılanmaları memurla birlikte yapılmak üzere bunlarla ilgili hususlar ayrılarak haklarında genel hükümlere göre kovuşturma yapılması için yetkili C. Savcılığına bildirilir. Ve bu durum memurlar hakkında düzenlenecek fezleke de belirtilir.

Soruşturma için izin alınması gerekli haller:

Madde 9 — Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 8 ve Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 2 nci maddelerine göre valiler hakkında soruşturma yapılması Bakanın emir ve iznine bağlı olduğundan, valilerle ilgili olarak müfettişlerce teftişler sırasında ortaya çıkarılan veya ihbar ve şikâyetlerle el konulan suç konuları için

inceleme yapılarak durum Bakanlığa (T. K. B.) bildirilir Ve verilecek emre göre hareket edilir.

Bakanlıktan verilen ihbar ve şikâyet konulan ile ilgili emirlerde, Bakan tarafından soruşturma açılması için de izin verilmişse gereken hallerde soruşturma açılır ve yapılır.

Soruşturma için kurul teşkili gerekli haller:

Madde 10 — Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 10 ve 11, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 2 inci maddelerine göre merkez memurlarından olup Bakanlar Kurulu Kararı veya müşterek kararname ile atanenlarla ilgili soruşturmalar Bakan tarafından teşkil edilecek bir kurul eli ile yapılacağından haklarında düzenlenecek raporlar Bakanlığa (T. K. B.) gönderilir.

1609 sayılı kanuna göre suçlar:

Madde 11 — Mülkiye müfettişleri, gerek teftişleri sırasında ve gerekse inceleme ve soruşturma yaparlarken 1609 sayılı kanunun kapsamına giren bir suçta rastladıkları ve yeter delil elde ettikleri takdirde bunlarla ilgili evrakı ayırarak bir raporla yetkili C. savcılığına verirler.

B — ELKOYMA

İnceleme ve soruşturmaya başlama:

Madde 12 — Müfettişler:

a — Bakanlıktan verilen emirlere,

b — Teftiş sırasında ortaya çıkarttıkları suç konularına ve aldıkları ihbar ve şikâyet yazılarına,

Göre inceleme ve gerekiyorsa soruşturmaya başlarlar.

Belli kişiler veya kişileri belli olmamakla beraber belirli konulardan dolayı inceleme ve soruşturma ile görevlendirilen müfettişler bu kişi veya konularla kayıtlı olarak inceleme ve soruşturma yaparlar. Başka kişilerle ilgili konularda alacakları ihbar ve şikâyetleri Bakanlığa gönderirler.

İhbar ve şikâyetlerle ilgili işlemler:

Madde 13 — Suçlarla ilgili sözlü ihbarlar bir tutanağa geçirilir. Bu tutanaklar veya yazılı olarak yapılan ihbarlar üzerine derhal inceleme ve gerekiyorsa soruşturmaya başlanır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 151 inci maddesine göre takibi şahsi şikâyete bağlı suçlarda yazılı şikâyet üzerine soruşturma yapılır.

İmzasız ve adressiz olarak yapılan veya takma adla yapıldığı anlaşılan ihbar ve şikâyet yazılan hiçbir işleme tabi tutulmadan Bakanlığa (T. K. B.) gönderilir.

İnceleme ve soruşturma isteklerinin Kurula iletilmesi:

Madde 14 — Vatandaşların doğrudan Bakanlık makamına gönderdikleri ihbar ve şikâyet yazıları ilkin ilgili genel müdürlüğe gönderilir. Bunların valiliklere iletilerek inceletip soruşturulması asıldır.

Ancak, genel müdürlüklerce, incelenip soruşturmalarında müfettişlik yeteneği ile teftiş metot ve tekniklerinin kullanılması gerekli görülen konular gerekçeli olarak Bakanlık makamına teklif edilerek tasvip olunduktan sonra Teftiş Kuruluna iletilir.

Valiliklerden gelecek bu nitelikteki inceleme ve soruşturma istekleri de yukarıdaki şekilde işleme tabi tutulur. Bakanın önemli ve acele bulduğu ve gizli tutulmasını istediği inceleme ve soruşturma konulan doğrudan Teftiş Kuruluna iletilir.

İnceleme ve soruşturmanın mahallî makamlara verilmesi:

Madde 15 — Müfettişler teftişleri sırasında ortaya çıkardıkları ve ihbar veya şikâyet yolu ile el koydukları suçlardan vali muavini hukuk işleri müdürü, kaymakam, il ve ilçe belediye başkanları ile ilgili olanları kendileri inceler ve soruştururlar. Bunların dışında kalan memurların suçları ile ilgili evrakı gerekli gördükleri takdirde inceleme ve soruşturma yapılmak üzere valilik veya kaymakamlıklara verebilirler.

Konusu bakımından suç teşkil etmeyen, idarece hemen düzeltilmesi veya tamamlanması gerekli işlemlerle ilgili ihbar ve şikâyet ya-

zıları ve tutanakları incelenip gereği yapılmak üzere görevli kuruluşun âmirine verilebilir. Gerekliyse bunlar müfettiş tarafından incelenerek yapılacak işleme dair görüşü de bildirebilir.

Mahalline verilen konuların mahiyeti ve ihbar ve şikâyeti yapanla ilgili memurun kimliklerini belirten raporlardan üç nüshası Bakanlığa (T. K. B.) gönderilir.

El konulan suç konularının Bakanlığa bildirilmesi:

Madde 16 — Müfettişler, teftişleri sırasında ortaya çıkarttıkları veya ihbar ve şikâyet yolu ile el koydukları inceleme ve soruşturma konularını ve ilgili memurun kimliğini Bakanlığa (T. K. B.) ve grup başkanlığına bildirirler.

Grup başkanları kendilerine verilen veya gönderilen ihbar ve şikâyet yazılarını ilgili birimi veya servisi teftiş eden müfettişe verirler ve Bakanlığa (T. K. B.) da bildirirler.

C — YETKİ

İnceleme ve soruşturma sırasında yetki:

Madde 17 — Müfettişler inceleme ve soruşturmaları sırasında:

a — Gerekli gördükleri her türlü defterlerle kâğıt, belge ve bilgileri ve diğer her türlü yardımları ilgili dairelerden istemek, görmek ve bunların örnekleri, herhangi bir yolsuzluğun sübut delilleri teşkil edenlerin de asıllarını almak,

b — Birimlerin kasa, ambar ve depolarını saymak, incelemek ve gerekirse mühür altına almak,

c — Memur ve hizmetlilerden:

1) Kasasını, veznesini saydırmaktan, para ve para hükmündeki değerli kâğıtları, ayniyatı, bunların hesap ve defterlerini göstermekten, sorulara cevap vermekten kaçınmaları,

2) İrtikâp, rüşvet ve zimmeti tespit edilen ya da görevlerini önemli şekilde kötüye kullandıkları görülenleri,

3) Evrakta sahtecilik yapanları,

4) Soruşturma konusu suçları ağır hapsi gerektirenleri,

İşten el çektirmek,

ç — Yukarıdaki fıkrada belirtilen haller dışında görevleri başında kalmalarına sakınca gördükleri memur ve hizmetlilerin işten el çektirilmelerini atamaya yetkili makama bildirmek,

d — İşten el çektirilenlerin göreve başlatılmalarını teklif etmek,

e — Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 23 üncü maddesi uyarınca Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunla Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunundaki soruşturma işlemlerini sorgu yargıcı niteliği ile yapmak,

f — Zabıta makam ve memurlarına Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 182 nci maddesine göre inceleme ve soruşturma ile ilgili tedbirlerin alınması ve araştırma yapılması için emir vermek,

Yetkilerine sahiptirler.

a fıkrasında sözü edilen ilgili daire, adalet daireleri için C. savcılığı, askerî kuruluşlar için en büyük komutanlık, illerde bulunan kuruluşlar için kuruluş başkanlığı, müdürlüğü, âmir veya memurluğudur. Bakanlıklar ve diğer dairelerin merkez kuruluşları için İçişleri Bakanlığının (T. K. B.) aracılığı istenir.

BÖLÜM III

USULE İLİŞKİN İŞLEMLER

A — DELİLLERİN TOPLANMASI

Delil toplama:

Madde 18 — Müfettişler, Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 6 ncı maddesi uyarınca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 183 ve 184 ncü maddelerine göre, inceleme ve soruşturmaları sırasında, sanıklar hakkında yargılamanın gerekip gerekmeyeceğine karar verebilmeye yetecek bütün delilleri toplar, ihbar ve şikâyet yazılarında ve tutanaklarda belirtilmese bile suçla ilgili bütün şahısları soruşturma kapsamına alırlar.

Yeminli kâtip bulundurma:

Madde 19 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun değişik 180 inci maddesine göre sanık, tanık ve bilirkişilerin dinlenmesi, keşif ve muayene yapılması sırasında yemin verilmek şartı ile tutanak kâtibi olarak bir kimse bulundurulur.

Tutanak düzenlenmesi:

Madde 20 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 181 inci maddesi, uyarınca inceleme ve soruşturma ile ilgili her işlem için bir tutanak düzenlenir. Bu tutanaklarda, işlemin nerede ve ne zaman yapıldığı, katılanların veya ilgililerin ad ve soyadları gösterilir, Esasa ilişkin yargılama usullerine uyulduğunu belirten açıklamalar yapılır. Düzenlenen tutanak okunarak müfettiş, yeminli kâtip ve ilgililerce imza) anır, imzadan kaçınma halinde tutanağın altına sebepleri yazılır.

B — TANIKLAR

Tanıkların çağırılması:

Madde 21 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun değişik 45 inci maddesine göre tanıklar celp yazısı ile çağırılır. Bu çağrıya gelmeyen kanuni sonuçları da celp yazısında gösterilir.

Acele ve tutuklu işlerde, müfettişin bulunduğu merkezin dışında olan tanıklar için ihzar yazısı verilmesi mümkündür. Bu şekilde getirilen tanıklar hakkında celp yazısı ile gelen tanıklar gibi işlem yapılır.

Celp yazısı ile çağırılıp ta gelmeyen tanıklar ihzar yazısı ile ve zorla getirilebilirler.

Eylemli olarak hizmette bulunan askerler hakkındaki celp ve ihzar yazıları askerî makam aracılığı ile duyurulur ve infaz olunur.

Tanıklıktan çekinme:

Madde 22 — Tanıklıktan çekinme hakları bulunanlar hakkında ve bunların dinlenmelerine ve yemin ettirilmelerinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 47, 48, 49, 50, 51 ve 53 üncü maddelerine göre işlem yapılır.

Tanıkların ifadelerinin alınması:

Madde 23 — Müfettişler, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 54, 55 ve 62 nci maddeleri uyarınca tanıkların ifadelerini sözlü olarak alırlar. Her tanık ayrı ayrı ve sonradan dinlenecek tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

Gereklilik ve zorunluluk halinde aynı kanunun 216 ncı maddesine göre tanıkların ifadeleri bir naip marifeti ile veya istinabe yolu ile yahut yazılı olarak alınabilir. Tanığa yazılacak yazıda veya istinabe kâğıtlarında tanığın kimliği, adresi ve sorulacak sorular ile yeminin ne suretle yapılacağı açıkça belirtilir.

Tanığa yemin verilmesi:

Madde 24 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 56 ncı maddesi gereğince tanıklara dinlenmelerinden önce ayrı ayrı yemin ettirilir. Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık olarak dinlenmesinde tereddüt edildiğinde yemin dinlenmesinden sonrada bırakılır.

Aynı kanunun 59 uncu maddesinde belirtildiği gibi, tanıklara gecikmesinde zarar umulan hallerde inceleme sırasında da yemin ettirilebilir. Bu takdirde yeminin sebebi düzenlenecek tutanağa yazılır.

Tanığa yemin verilmeyecek haller:

Madde 25 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 52 nci maddesine göre dinleme sırasında 15 yaşını bitirmemiş, akıl ve anlayış yönünden geri kalmış veya gelişmemiş olup yeminin önemi hakkında yeter bilgi sahibi olmayan, soruşturmanın konusu olaylara katılmaktan veya yataklıktan sanık yahut bu sıfatlardan biri ile hüküm giymiş olan tanıklar yeminsiz dinlenirler.

Yeminin şekli ve uygulanması:

Madde 26 _____ Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 57 ve 58 inci maddeleri uyarınca tanıkları dinlenmeden evvel (Bir şey saklamaksızın ve bir şey katmaksızın, kimseden korkmayarak, bir tesire kapılmayarak bildiğini namusum ve vicdanım üzerine dosdoğru söyleyeceğime yemin ederim) ve dinlendikten sonra yemin ettirilmesi gereken hallerde de (Bir şey saklamaksızın, bir şey katmaksızın,

kimseden korkmayarak, bir tesire kapılmayarak bildiğini namusum ve vicdanım üzerine söylediğime yemin ederim) şeklinde ve yüksek sesle tekrar ettirilerek veya okutularak temin ettirilir.

Okuyup yazma bilmeyenler dilsizler işaretlerinden anlayan bir kimse vasıtası ile ve işaretle, okuyup yazmak bilen dilsizler yemin şeklini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler.

İfadelerin yazılı olarak alınması halinde yukarıda belirtilen yemin şekli yazılıp altı tanık tarafından imzalanmak suretiyle yemin edilir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 65 ncı maddesi gereğince yeminle dinlenen tanığın aynı soruşturma sırasında tekrar dinlenmesi gerektiğinde yeniden yemin ettirilmeyip önceki yemini hatırlatılmakla yetinilir.

Yemin edilirken hazır bulunanlar ayağa kalkarlar.

Tanığa sorulacak sorular:

Madde 27 — Tanığa, tanıklığından önce, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 61 inci maddesi uyarınca adı, sanı, yaşı, işi dinî, ikametgâhı ve gerekirse sanık veya mağdur ile münasebetlerine ve tanıklığına ne dereceye kadar güvenilebileceğinin tespitine yarayan diğer sorular sorulur.

Aynı kanunun 62 nci maddesi gereğince de tanığa, tanıklık ettiği olaylar anlatılıp bunlarla ilgili olarak bildiği şeyleri söylemesi istenir. Tanık bildiklerini anlatırken sözü kesilmez. Tanıklık ettiği hususu aydınlatmak ve tamamlamak, bilgisinin dayandığı halleri gereği gibi takdir edebilmek için tanığa sorular sorulabilir.

C — BİLİRKİŞİ

Tanımlama, seçim ve görevlendirme:

Madde 28 — Bilirkişi, bilim ve tekniğe, sanat ve uzmanlığa ilişkin konularda düşünce ve kanılarını bildirmekle görevlendirilen kişidir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 66 ncı maddesi gereğince bilirkişilerin seçimi ve sayılarının tayini müfettişe aittir.

Belli hususlar hakkında oy ve düşüncelerini bildirmekle görevlendirilmiş resmi bilirkişi varsa, özel sebepler olmadıkça başkası görevlendirilemez.

Sözü edilen kanunun 68 inci maddesine göre, yukarıdaki fıkrada yazılı olanlar veya incelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen veya sanatla uğraşmayı meslek edinenler yahut meslek edinmeye resmen izinli olanlar bilirkişi olarak görevlendirildikleri takdirde kendilerine verilen görevi yapmak zorundadırlar.

Bilirkişilikten çekinme:

Madde 29 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 69 uncu maddesi uyarınca, tanıklıktan çekinmeyi gerektirebilecek sebepler bilirkişilikten çekinmeyi gerektirebileceği gibi bilirkişi, haklı diğer sebeplere dayanılarak da düşüncelerini bildirmeye zorunlu tutulmayabilir.

Bilirkişi olarak dinlenmeleri mensup oldukları dairelerce görevlerinin menfaat ve gereklerine zarar vereceği bildirilen Devlet memurları bilirkişi olarak dinlenemezler.

Bilirkişinin yemini:

Madde 30 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 72 nci maddesine göre bilirkişi, düşüncesini söylemeden veya raporunu vermeden önce (Bitarafane ve tamamen ilim ve fenne muvafık olarak reyini beyan edeceğine vicdanı üzerine) yemin eder.

Bilirkişi, kendisinden istenilen neviden düşünce beyan etmek için evvelce genel olarak yemin ettirilmişse yeniden yemin ettirilmeyip önceki yeminin ahdinde oyunu bildirdiğini kaydeder.

Bilirkişinin çalışması:

Madde 31 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 71, 75 ve 76 ncı maddeleri uyarınca, inceleme ve soruşturmayı yapan müfettiş gerekirse bilirkişinin yapacağı incelemeleri bizzat sevk ve idare eder.

İnceleme ve soruşturma sırasında bilirkişiler düşünceleri yazı ile bildirirler. Adi sanatlara ilişkin işlerde, tutanak yazılarak imza edilmek suretiyle bilirkişinin düşüncesi sözlü olarak da alınabilir.

Verilen rapor yeterli görülmezse aynı bilirkişi ya da tayin edilecek başka bir bilirkişi tarafından yeni bir rapor düzenlenmesi istenebilir. Gerekli hallerde uzmanlığı bulunan resmî dairelerin oylarının alınması ile de yetinilir.

Bilirkişinin yetkileri:

Madde 32 — Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 73 üncü maddesi gereğince bilirkişi gerekli görürse raporunu düzenlemek için tanıkları dinlemek ve sanığı sorguya çekmek suretiyle tamamlayıcı bilgiler sağlayabilir. Aynı amaçla bilirkişinin dosyanın tamamını veya bir kısmını incelemesine ve tanıkların dinlenmesi veya sanığın sorguya çekilmesine hazır bulunmasına ve bunlara doğrudan doğruya soru sormasına izin verilebilir.

Yazı ve mühür incelenmesi:

Madde 33 — Bir belgenin doğruluğunu veya sahteliğini araştırmak yahut failini ortaya çıkarmak için bilirkişi eli ile yazı ve mühür uygulaması yaptırılabilir. C. M. U. K. 85)

Bilirkişiye ödenecek masraf ve ücret:

Madde 34 — Bilirkişiye, Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 77 nci maddesine göre müfettiş tarafından takdir ve tespit edilecek masraf ve ücret inceleme ve soruşturmanın ilgili bulunduğu birimin bütçesinden ödenir.

Ç - KEŞİF

Keşif yapılacak haller ve tutanak:

Madde 35 — Memurin Muhakematı Kanunu hükümlerine göre yapılan soruşturmanın müfettişler, Ceza Muhakemeleri Kanununun 78 inci maddesi uyarınca, olayın sübut araçlarının ve delillerinin kaybolmasına engel olmak için keşif yapmağa yetkilidirler.

Keşif yapıldığı sırada bununla ilgili olarak düzenlenecek tutanağa mevcut olan durumla olayın özelliğine göre bulunması umulup da bulunamayan eser ve izlerin yokluğu da yazılır.

D - ZABIT

Zabıt yapılacak haller:

Madde 36 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 86, 87 ve 90 inci maddeleri uyarınca, soruşturma için sübut araçlarından olmak üzere faydalı görülen veya müsadereye tabi eşyayı saklama yahut başka bir suretle güven altına alma işlemi zabıttır.

Bu eşyayı yanında bulunduran kimse, istendiği takdirde bunları göstermek veya teslim etmekle yükümlüdür. Bu yüküm ilgilinin rızası ile yerine getirilmezse söz konusu eşya zapt olunur. Soruşturmayı yapan müfettiş zabıt kararı vermeye ve gereken işlemi yapmağa yetkilidir.

Zapt olunamayacak belge, kâğıt ve eşya:

Madde 37 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 88 inci maddesi gereğince, resmî dairelerde saklı kâğıt ve diğer belgelerin içindekilerin açıklanması memleketin selâmetine zarar vereceği ilgili dairenin en büyük âmiri tarafından bildirilirse bunların gösterilmesi ve teslimi istenemez. Ancak bu beyan yeterli görülmezse o dairenin bağlı olduğu Bakanlığa başvurulabilir.

Aynı Kanunun 89 uncu maddesine göre de, sanık ile tanıklıktan çekilme hakkı olan kimseler arasında alıp verilen mektuplar bu kimselerin yanında bulundukça ve bunlar soruşturmanın konusu olan olaylara katılmış olmak veya yataklık etmek şüphesi altında olmadıkça zapt edilemezler.

PTT'nin taşıdığı maddelerin zaptı:

Madde 38 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 91, 92 ve 93 üncü maddeleri uyarınca soruşturma yapan müfettişler, sanığın diğer şahıslara gönderdiği veya başka şahısların sanığa yazdıkları mektup, telgraf ve başka posta maddelerinin PTT idarelerinde zapta yetkilidirler.

Soruşturmanın gayesine zarar vermek ihtimali olmadıkça yukarıdaki fıkraya göre alınacak tedbirler ilgililere bildirilir.

Açılmasına karar verilmeyen ya da açılıp ta alıkonulması gerekli görülmeyen mektup ve diğer maddeler ilgililere derhal teslim olunur.

E - ARAMA

Aramanın yapılma şekli ve zamanı:

Madde 39 — Soruşturma yapan müfettişler Ceza Muhakemeleri Kanununun 97 nci maddesi uyarınca arama karan vermeye yetkilidirler.

Müfettiş, hazır olmaksızın meskende veya işyerlerinde yahut kapalı yerlerde arama yapılabilmesi için o yerin ihtiyar kurulundan veya komşulardan iki kişi arama sırasında bulundurulur.

Arama işlemine tabi yerlerin sahibi veya eşyası zilyedi aramada hazır bulunabilir. Bunların kendileri bulunmazsa temsilcileri veya hısımlarından biri yahut kendisi ile birlikte oturanlardan biri veya komşusu bulundurulur.

Gecikmesine zarar görülen hallerde veya kaçan bir tutuklu yahut mahpusun tekrar yakalanması hali müstesna olmak üzere mesken ve işyerleri ile diğer kapalı yerlerde gece vakti arama yapılamaz. Bu kayıtlar, genel emniyet gözetimi altında bulunan oturdukları yerlerle geceleyen sığınma ya da suç ile elde edilen eşyayı saklama yerleri yahut gizli kumar yerleri ve genelevleri gibi polisçe bilinen yerler hakkında uygulanmaz.

Gece vakti, Türk Ceza Kanununun 502 nci maddesine göre güneş batmasından bir saat sonra başlar ve güneş doğmasından bir saat önce sona erer.

Sanık ve suç ortaklarına ilişkin arama:

Madde 40 — Sanığa, suç ortaklarına ve yataklık eden kimselere ait yerlerin ve bunların üzerlerinin ve diğer şeylerinin aranmasında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 94 üncü bunlardan başka kimselerle ilgili aramalarda da bu Kanunun 95 inci maddesi hükümleri uygulanır.

Arama sonunda yapılacak işlem:

Madde 41 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 100 üncü maddesi uyarınca, arama sonunda yapılmakta olan soruşturma ile ilgisi bulunmayan ve fakat diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyan-

dırabilecek olan eşya, kâğıt ve defterler bulunursa bunlar geçici olarak zapt edilebilir.

Aynı Kanunun 101 inci maddesine göre de, arama sonunda verilen veya zapt olunan eşya, kâğıt ve defterlerle diğer belgelerin bir defteri yapılır veya düzenlenecek tutanakta bunlar gösterilir. Ve karışmasının veya değişmesinin önünü almak için bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya uygun görülecek işaret konulur.

Kâğıtların incelenmesi:

Madde 42 — Soruşturmayı yapan müfettiş, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 102 nci maddesine göre, aramaya tabi kimsenin kâğıtlarını incelemeye yetkilidir. Diğer memurların bunları incelemesi zilyedinin uygun görmesine bağlıdır. Memurların incelemesine izin verilmediği takdirde inceleme için gerekli görülen kâğıtlar mümkünse zilyedinin huzurunda bir zarfa konulup zarfın üzeri resmî mühür ve zilyet ya da temsilcisinin şahsi mühürleri ile mühürlendikten sonra müfettişe gönderilir.

Araman şahsa verilecek defter veya belge:

Madde 43 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 99 uncu maddesi uyarınca arama sonunda, aranan kimseye, isteği üzerine, zapt olunan veya güven altına alınan eşyanın bir defteri ve şüpheyi çeken bir şey elde edilememiş ise bu hususu ve aramanın sebeplerini belirten bir belge yahut bunları göstermek üzere düzenlenecek tutanağın bir örneği verilir.

Alman eşyanın geri verilmesi:

Madde 44 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 103 üncü maddesine göre, bir suçtan zarar gören kimseden suçla ilgili olarak alman eşya soruşturma sonunda ve bu hususta ayrıca bir hükme lüzum kalmaksızın geri verilerek alınacak belge soruşturma dosyasına bağlanır.

Üçüncü şahıslar tarafından üzerlerinde hak iddia edilen eşya zum kalmaksızın geri verilerek alınacak belge soruşturma dosyasına geri verilmez ve bunlar hakların hukuk dâvası açmak suretiyle sağlanır.

F - KAMU DÂVASININ ORTADAN KALKMASI

Kamu dâvasının ortadan kalkmasını gerektiren haller:

Madde 45 — Kamu dâvası, sanığın ölümü, genel af ve zamanaşımı ile ortadan kalkar.

Müfettişler bu konu ile ilgili olarak suçun mahiyetini ve unsurlarını, kanunun hangi maddesine temas ettiğini, cezanın miktar ve nev'ini, suçun tarihini, mütemadi ve müteselsil suçlarda bunların sona erdikleri tarihleri, zamanaşımının hangi soruşturma işlemleri ile kesildiğini tespit ettikten sonra düzenleyecekleri fezlekeleri kanunî mercilerine verirler.

G - DÂVA HAKKININ DÜŞMESİ VE VAZGEÇME

Şahsi dâva hakkı düşen haller ve vazgeçme:

Madde 46 — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 344 üncü maddesinde sayılan, kovuşturulması şahsi dâva açılmasına bağlı suçlarda Türk Ceza Kanununun 108 inci maddesine göre 6 ay geçmesi veya aynı Kanunun 99 uncu maddesi gereğince dâvadan vazgeçilmesi hallerinde kovuşturma yapılmaz, soruşturma açılmaz, açılmışsa devam olunmaz.

H - DÂVA ZAMANAŞIMI

Dâvada zamanaşımı süreleri:

Madde 47 — Kamu dâvası, aksine sarahat bulunmayan hallerde Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesi uyarınca:

a - Ölüm ve müebbet ağır hapis cezalarını gerektiren suçlarda 20 yıl,

b - 20 yıldan aşağı olmamak üzere geçici ağır hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,

c - 5 yıldan çok ve 20 yıldan az hapis veya 5 yıldan çok hapis veya kamu hizmetlerinden devamlı olarak yasaklılık cezalarından birini gerektiren suçlarda 10 yıl,

ç - 5 yıldan çok olmamak üzere ağır hapis veya hapis ya da sürgün veya kamu hizmetlerinden geçici yasaklılık cezalarını ve ağır para cezasını gerektiren suçlarda 5 yıl,

d - Bir aydan çok hafif hapis veya otuz liradan çok hafif para cezasını gerektiren eylemlerde 2 yıl,

e - Bundan evvelki bentlerde yazılı miktardan az cezayı gerektiren kabahatlerde 6 ay,

Geçmesi ile ortadan kalkar.

Zamanaşımının başlangıcı:

Madde 48 — Dâva zamanaşımı, tamamıyla yerine getirilmiş suç ve kabahatlerde eylemin ortaya geldiği günden, teşebbüs olunan veya yapılmış ve tamamlanmamış suçlarda eylemin işlendiği günden, mütemadi ve müteselsil suçlarda bunların bittiği günden başlar. (T- C. K. 103)

Zamanaşımını kesen işlemler:

Madde 49 — Kamu dâvasının zamanaşımı, sanık hakkında hüküm, yakalama, tevkif, celp veya ihtar yazıları ve soruşturmaya yetkili müfettiş tarafından sanığın sorguya çekilmesi, sanık hakkında soruşturma açılmasına ilişkin karar veya C. Savcısı tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir ve Türk Ceza Kanununun 194 üncü maddesi uyarınca kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlar.

Zamanaşımını kesen işlemler birden çok ise bunların sonuncusundan itibaren tekrar işlemeye başlar. Ancak zamanaşımını kesen işlemler, 47 nci maddede ayrı ayrı gösterilen belli sürelerle bu sürelerin yarısının eklenmesi ile elde edilecek süreden çok uzatamaz.

Bir suçtan dolayı zamanaşımını kesen işlemler, o suça her ne suretle olursa olsun katılmış olup da haklarında kovuşturma veya soruşturma yapılmamış kişiler hakkında da zamanaşımını keser.

Kanunun bir yıldan aşağı zamanaşımı süresi belirttiği hallerde her türlü usul işlemleri zamanaşımını keser.

Kovuşturulması şahsi dâva açılmasına baēlı eylem hakkında, bu süre, zamanaşımı süresini geçmemek üzere dâvaya hakkı olan kimsenin eylemden ve failinden bilgi sahibi olduēu günden başlar.

Dâvaya hakkı olan bir kaç kişiden birisi 6 aylık süreyi geçirdiēi takdirde bundan dolayı diēerlerinin hakkı düşmez.

1 - SANIēIN SORGUYA ÇEKİLMESİ

Sanıēın çağırılması:

Madde 50 — Sanık sorgu için celp yazısı ile çağırılır. Celp yazısına gelmediēi takdirde zorla getirileceēi yazılabilir.

Sanıēın ilk sorgusunda kimliēi ve şahsi halleri ile ilgili bilgi alınır. Kendisi ile ilgili suçun neden ibaret olduēu bildirilir.

Sorgu sanıēın lehine olan delilleri söylemesine engel olmamalıdır. (C. M. U. K. 132, 135)

Sanıēın ihzarı:

Madde 51 — Hakkında tutuklanması için yeter sebepler bulunan sanıēın ihzarı emredilebilir. İhzar yazısına sanıēın kim olduēu, memuriyet ve kimliēi, kendisi ile ilgili suç ve zorla getirilmesi sebepleri yazılır.

İhzar yazısı ile yakalanan sanık müfettiş tarafından hemen ve en geç 24 saat içinde sorguya çekilir- (C. M. U. K. 133, 134)

Sanıēın soruşturma sırasında yeniden sorguya çekilmesi:

Madde 52 — Sanık soruşturma açılmadan evvel herhangi bir suretle sorguya çekilmiş olsa bile soruşturma sırasında müfettiş tarafından yeniden sorguya çekilir ve hakkında soruşturmanın açıldıēı kendisine bildirilir. (C. M. U. K. 185)

Savunmaları yazı ile alınacak kimseler:

Madde 53 — İdare âmirleri ile daire Başkanlarının sanık olarak savunmaları, Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüēünün 28 inci maddesi uyarınca yazılı alınır. Diēer memurlarla hizmetlilerin sözlü olarak sorguya çekilmesi mümkündür. Bu husus kayıtlarla hesapların in-

celenmesine ihtiyaç gösteren hallere ve soruşturmanın mahiyet ve önemine göre müfettiş tarafından takdir olunur.

Sanığa kendisi ile ilgili suçun neden ibaret olduğu müfettiş tarafından bildirilir ve suçun önemine göre, savunmada bulunabileceği uygun bir zaman verilir.

Sorgu sırasında veya savunma sonunda sanık tarafından ileri sürülen tanıklar dinlenir ve ortaya konan karşıt deliller göz önünde bulundurulur ve bu deliller usulüne uygun olarak toplanır. Ayrıca sanığın lehinde veya aleyhinde olarak suçun meydana gelip gelmediğini ortaya koyacak her çeşit deliller müfettişler tarafından resen de araştırılıp tespit olunur.

BÖLÜM IV

İnceleme ve soruşturmanın sonuçları

Fezleke düzenlenmesi gereken haller:

Madde 54 — Müfettişler yaptıkları inceleme ve soruşturmaları:

a - Bakanlıktan fezlekeye bağlanması emredilmesi,

b - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 151 inci maddesinin son fıkrasına ve 344 üncü maddesine göre şikâyet veya şahsi iddianın bulunması,

c - İhbar olunan konuların açık olması, sübut delillerini havi ve kanunen suç teşkil etmesi,

Hallerinde fezlekeye bağlamak zorundadırlar.

Rapor düzenlenmesi gereken haller:

Madde 55 — Müfettişler, yaptıkları inceleme ve soruşturmaların:

a - Yukarıdaki madde kapsamına girmemesi,

b - Memurin muhakematı hakkındaki Kanununun 8, 10 ve 11 inci maddeleri ile Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 2 nci maddesi gereğince hakkında soruşturma yapılması Bakan emir ve izine bağlı olup açık soruşturma emri verilmemiş veya atanmaları müşterek

kararname konusu olanlardan Bakan tarafından kurul teşkiline zorunluluk olması,

c - Eylem ve işlemlerin hukukî sorumluluğu disiplin cezasını veya İdarî bir tasarrufu gerektirmesi,

d - Suçun nevi mahiyeti bakımından 1609 sayılı Kanunun kapsamına girmesi,

Hallerinde rapora bağlarlar.

Fezlekelerde bulunacak hususlar:

Madde 56 — Düzenlenecek fezleke soruşturmanın Bakanlıktan verilen emir veya ihbar veya şikâyet üzerine veyahut teftiş sırasında ortaya çıkarılan konulardan ötürü resen yapıldığı belirtilir, inceleme ve soruşturmaya başlandığı tarih gösterilir. Sanığın memuriyeti ve kimliği, suç konuları, inceleme ve soruşturmanın safhaları ve deliller, sanığın savunması özet halinde geçerli. Her suç maddesi ayrı ayrı tahlil edilerek delillere göre suçun sabit olup olmadığı tartışılır. Maddenin sonunda da elde edilen delillere göre sanığın yargılanması gerekip gerekmediği, gerekiyorsa uygulanacak kanun maddesi belirtilir.

Fezleke ve raporlara ilişkin işlemler:

Madde 57 — Fezlekelerin ve inceleme ve soruşturma raporlarının en az üçer örnek ve inceleme ve soruşturma belge ve kâğıtlarının da birer örnek düzenlenmesi asıldır. Bunların verilecekleri mercilere ve tabi tutulacakları işlemlere göre daha çok örnek düzenlenmesi ve belge ve kâğıtların örneklerinin çoğaltılması gereklerini müfettiş takdir eder.

Aynı konu veya kişilerin hakkında hem fezleke ve hem de rapor düzenlenmesi gerekmişse bu hususlar fezleke ve raporların giriş kısımlarında belirtilerek bağlantı sağlanır.

Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 3. ve Türk Ceza Kanununun 64 - 67 nci maddelerinde belirtilen suç ve suçlulukta irtibat ve iştirak bulunmadıkça her sanık için ayrı fezleke veya inceleme ve soruşturma raporu düzenlenir.

Fezleke ve raporların verilecekleri makam ve merciler:

Madde 58 — Fezlekelerin birer örnekleri ve ekleri Memurin Muhakematı hakkındaki Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı idare kurallarına iletilmek üzere valilik veya kaymakamlıklara, Danıştay'a gönderilmesi gerekenler de Bakanlığa (T. K. B.) gönderilir.

Ayrıca bu fezlekelerin eksiz iki örneği de Bakanlığa (T. K. B.) verilir. Bunlardan biri Teftiş Kurulunda alıkonulur, diğeri sanığın sicilinin bulunduğu kuruma veya ilgili genel müdürlüğe Başkanlıkça iletilir.

İdarî, inzibatî ve hukuki işlemlere esas olmak üzere düzenlenen inceleme ve soruşturmanın raporları üç nüsha olarak ve ekleri ile birlikte Bakanlığa (T. K. B.), 1609 sayılı Kanunun kapsamına giren suçlarla ilgili raporların birer nüshaları ekleri ile birlikte yetkili C. Savcılığa ve ikişer örnekleri de Bakanlığa (T. K. B.)

BÖLÜM V

Son hükümler

Kaldırılan yönetmelik:

Madde 59 — Mülkiye Müfettişleri tarafından yapılacak tahkikata dair 193/1944 günlü Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük:

Madde 60 — Bu Yönetmelik Resmî Gazete'de yayınlandığı günde yürürlüğe girer.

KARARNAMELER

İçişleri Bakımlığından:

1 — Keşan Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Vali Muavinliğinde çalıştırılan Kemal Öztürk'ün 1100 lira kadro ile almakta olduğu maaşla İstanbul Vali Muavinliğe, Ahlat Kaymakamı Hüseyin Avni Uzun'un Hizan Kaymakamlığına, Silopi Kaymakamı Şemsettin Ulusoy'un Gercüş Kaymakamlığına, Midyat Kaymakamı Mehmet Sait Arslanoğlu'nun Solhan Kaymakamlığına, Gölbaşı Kaymakamı İsmail Fuat Uğur'un Şebinkarahisar Kaymakamlığına, Beytüşşebap Kaymakamı Buhran Yavuz Yılmaz'ın Çukurca Kaymakamlığına, Kızıltepe Kaymakamı Mahmut Kaya'nın Yusufeli Kaymakamlığına, Gülnar Kaymakamı Kutlu Türk'ün Yüksekova Kaymakamlığına, Araban eski Kaymakamı Naim Dalkılıç'ın Şabanözü Kaymakamlığına, Yavuzeli eski Kaymakamı Sabit Yaşar Kurunun Feke Kaymakamlığına, Gündül eski Kaymakamı Sabahattin Eren'in. Ilgaz Kaymakamlığına, Akçakale eski Kaymakamı Hidayet Karaman'ın Kızıltepe Kaymakamlığına, Yüksekova eski Kaymakamı Sadrettin Yedidağ'ın Pülümür Kaymakamlığına, Hadim eski Kaymakamı Erol Gökberk'in Gazipaşa Kaymakamlığına, Yeşilova eski Kaymakamı Adil Kerimoğlu'nun Borçka Kaymakamlığına, Niğde - Ortaköy eski Kaymakamı Cemâlettin Köseoğlu'nun Hilvan Kaymakamlığına, Yumurtalık eski Kaymakamı Erol Tezcan'ın Oltu Kaymakamlığına, Ağlasun eski Kaymakamı Mehmet Kıran'nın Kozaklı Kaymakamlığına, Ayaş eski Kaymakamı Ergün Berki Koçoğlu'nun Göle Kaymakamlığına, Uşak - Ulubey eski Kaymakamı Sami Beliner'in Akçadağ Kaymakamlığına, Azdavay eski Kaymakamı Özgür Ardahan'ın Aluçra Kaymakamlığına, Ardeşen eski Kaymakamı Turhan Görgün'ün Kangal Kaymakamlığına, Meriç eski Kaymakamı Utku Acun'un Çaykara Kaymakamlığına, Hafik eski Kaymakamı Haşan Kır'nın Maçka Kaymakamlığına, Bozdoğan eski Kaymakamı Ergül Tezel'in Çameli Kaymakamlığına, Hekimhan eski Kaymakamı M- Fevzi Çobanoğlu'nun Gürpınar Kaymakamlığına,

44. Dönem Kaymakamlık Kursunu başarı ile bitiren; Manisa Maiyet Memuru Metin Kavakalanlılar'nın Ahlat Kaymakamlığına Denizli Maiyet Memuru Mehmet Özgün'ün Çardak Kaymakamlığına,

Maraş Maiyet Memuru Yaşar Yayıcı'nın Arguvan Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Yaşar Erdal Nal'nın Gülnar Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Mehmet İhsan Yalçın'ın Yığılca Kaymakamlığına, Denizli Maiyet Memuru Mehmet Baydar'nın Sarız Kaymakamlığına, Kastamonu Maiyet Memuru Cengiz Özcan'nın Baskil Kaymakamlığına, Balıkesir Maiyet Memuru Erdi Batur'un Yavuzeli Kaymakamlığına, Hatay Maiyet Memuru İsmet Metin'in Seben Kaymakamlığına, Kastamonu Maiyet Memuru Tuncer Perçinler'in Kemaliye Kaymakamlığına, Bursa Maiyet Memuru Engin Şenalp'in Domaniç Kaymakamlığına, Yozgat Maiyet Memuru Nurettin Turan'ın Aybastı Kaymakamlığına, Çanakkale Maiyet Memuru Mustafa Taş'ın Çemişkezek Kaymakamlığına, Aydın Maiyet Memuru Ramazan Urgancıoğlu'nun Çınar Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Ceyhan Arkun'un Sarıcakaya Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Ali Yalçın'ın Ovacık (Tunceli) Kaymakamlığına, Kocaeli Maiyet Memuru Aykut Ozan'nın Sason Kaymakamlığına, Niğde Maiyet Memuru Yavuz Mete'nin Saimbeyli Kaymakamlığına, Adıyaman Maiyet Memuru Yücel Bölge'nin Ömerli Kaymakamlığına, Konya Maiyet Memuru İbrahim Kaynak'nın Dığor Kaymakamlığına, İstanbul Maiyet Memuru Ahmet Yalçın Ertan'nın Atabey Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Haşan Fehmi Konyalı'nın Şenkaya Kaymakamlığına, Ankara Maiyet Memuru Şener Yılmaz'nın Arsin Kaymakamlığına, Gümüşhane Hukuk İşleri Müdürü Ercüment Gencer'in Sivrice Kaymakamlığına, Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Şube Memuru olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Mahallî idareler Müdürlüğü emrinde çalıştırılan Altan Yılmaz Cevahiroğlu'nun Sarioğlu Kaymakamlığına,

Naklen, terfian ve yeniden atanmaları,

2 — Tunceli Vali Muavini olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Şevket Esen'in 1500 lira kadro ile almakta olduğu maaşla Giresun Hukuk İşleri Müdürlüğüne naklen atanarak İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığı emrinde, Doğubayazıt Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanununun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı İller idaresi Genel Müdürlüğü emrinde çalıştırılan Rafet Üçelli'nin İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği Muhakemat Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla naklen ve terfian atanarak İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğünde,

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince maaş ve kadroları ile çalıştırılmaları,

3 — Eyüp Kaymakamı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Balıkesir Vali Muavinliğinde çalıştırılan Tahir Fikret Arslan'ın 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa ek 7242 sayılı Kanunun muvakkat maddesinin değiştirilmesi hakkındaki 334 sayılı Kanunun muvakkat maddesine tevfikane re'sen emekliye çıkarılması,

Uygun görülmüştür.

4 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

28/4/1967

1 — Emniyet Genel Müdürlüğü 1 inci Daire Başkanı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan İsmail Dokuzoğlu'nun 1250 lira maaşlı Emniyet Genel Müdür Muavinliğine, Emniyet Müdürlüğü 4 üncü Şube Müdürü Nevzat Ayaz'ın aynı Genel Müdürlük 1100 lira maaşlı 1 inci, Emniyet Genel Müdürlüğü 5 inci Şube Müdürü Halit Elverin de 2 nci Daire Başkanlarına almakta oldukları maaşları ile terfian atanmaları;

Emniyet Gene 1 Müdürlüğü 3 üncü Daire Başkanı olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Orhan Erdem'in 1100 lira maaşlı İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğine almakta olduğu maaşla naklen atanması;

Polis Enstitüsü 1100 lira maaşlı Mütchassısı Mütercimi olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte olan Beşir Yalçın'ın Samsun Emniyet Müdürlüğünde, 950 lira maaşlı İstanbul Toplum Zabıtası Müdürü Yaşar Okçuoğlu'nun İstanbul Emniyet Müdür Muavinliğinde, Kastamonu 1100 lira maaşlı 1 inci Sınıf Emniyet Müdürü Özsoy'un Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Teftiş Kurulunda, Emniyet Genel Müdürlüğü 1 inci Şube Müdürü Salih Bora'nın Trabzon Emniyet Müdürlüğünde, Trabzon 2 nci Sınıf Emniyet Müdürü Hüseyin Kemiksizin Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında, 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürlüğünden olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istih-

dam edilen Rafet Erdoğan'ın aynı Genel Müdürlük Hukuk İşleri Müdürlüğünde, 800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü 2 nci Şube Müdürlüğünde istihdam edilen Adem Şakar'ın İzmir Polis Müdür Muavinliğinde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen 3 üncü Sınıf Müdürü Hikmet Kemahlıoğlu'nun aynı Genel Müdürlük 2 nci Şube Müdürlüğünde, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 4 üncü Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Alâettin Sarp'ın İstanbul Emniyet Müdürlüğü 4 üncü Şb. Müdürlüğünde, Samsun Emniyet Müdürlüğünde 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürü Mehmet Aksoy'un Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Teftiş Kurulunda 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadroları ile istihdamları;

Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 3 üncü Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Zülfü Ağar'ın

950 lira maaşlı 2 nci Sınıf Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla tayini ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü Toplum Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen 2 nci Sınıf Emniyet Müdürü Dündar Karaşar'ın aynı Genel Müdürlük 1100 lira maaşlı 3 üncü Daire Başkanlığına almakta olduğu maaşla terfian atanması;

Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Şubesi Müdürü olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Hukuk İşleri Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Zeki Vural'ın Emniyet Genel Müdürlüğü 5 inci Şube Müdürlüğüne, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen 2 nci Sınıf Emniyet Müdürü Turhan Şenel'in Emniyet Genel Müdürlüğü 950 lira maaşlı Önemli İşler Müdürlüğüne, Malatya Emniyet Müdürü Gıyasettin Gürkaya'nın Çanakkale, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İstanbul Emniyet Müdürlüğü 4 üncü Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Mesut Beşgül'ün Kastamonu 800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürlüklerine almakta oldukları maaşları ile naklen atanmaları;

800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürlerinden olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 1 inci Şube Müdürlüğünde istihdam edilmekte olan Nazmi İyibil'in Ankara Emniyet Müdürlüğü 950 lira maaşlı 1 inci Şube Müdürlüğüne, 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Ankara Emniyet Müdürlüğü 2 nci Şube Müdürlüğünde istihdam edilen 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürü Nihat Türköz'ünün Ankara Emniyet Müdürlüğü 950 lira maaşlı 2 nci Şube Müdürlüğüne almakta oldukları maaşları ile terfian atanmaları;

800 lira maaşlı Emniyet Müfettişlerinden olup 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdam edilen Afif Aytun'un 950 lira maaşlı Emniyet Müfettişliğine, Emniyet Genel Müdürlüğü 700 lira maaşlı Muamelât Amirlerinden Sait Işık'ın 800 lira maaşlı Emniyet Müfettişliğine almakta oldukları maaşları ile terfian atanmaları ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadroları ile Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamları;

Patnos Kaymakamı Altan Ünal'ın 800 lira maaşlı 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürlüğüne almakta olduğu maaşla naklen atanmasıyla 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosuyla Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilâtında istihdamı;

Kütahya 3 üncü Sınıf Emniyet Müdürlüğünden emekli İhsan Özmen'in Emniyet Genel Müdürlüğü 950 lira maaşlı Trafik Şubesi Müdürlüğüne müktesep hakkı olan 950 lira maaşla atanması ile 5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü Bölge Trafik Zabıtası Müdürlüğünde istihdamı;

İstanbul 2 nci Sınıf Emniyet Âmirlerinden Abbas Tarındağ'ın bulunduğu yerde 950 lira maaşlı 1 inci Sınıf Emniyet Amirliğine Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez kadrosu Baş komiserlerinden Haşim Aytural'ın aynı Genel Müdürlük 800 lira maaşlı 2 nci Sınıf Emniyet Amirliğine almakta oldukları maaşları ile terfian atanmaları;

İstanbul 2 nci Sınıf Emniyet Âmirlerinden Kadri Başokur'un Malatya Emniyet Amirliğine almakta olduğu maaşla naklen atanması;

5439 sayılı Kanunun 2 nci maddesi gereğince İzmir Emniyet Müdür Muavinliğinde istihdam edilmekte iken 4626 sayılı kararla

Çanakkale 3 üncü Sınıf Müdürlüğüne atanan ve sağlık durumundan ilişkisi kesilmemiş bulunan Ziya Tüzün'ün aynı Kanunun aynı maddesi gereğince kendi maaş ve kadrosu ile İzmir Valiliği emrinde istihdamı;

Uygun görülmüştür.

2 — Bu kararı İçişleri Bakam yürütür.

8/3/1967

1— Kığı Kaymakamı Abidin Coşkun'un Sultanhisar Kaymakamlığına, Bismil Kaymakamı Aydın Erdoğan'ın Diyadin Kaymakamlığına, Şile Kaymakamı Ali Vefi Pandır'ın Çatalca Kaymakamlığına, Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişi Şükrü Tuncel'in 1100 lira kadro ile almakta olduğu 1250 lira maaşla Halfeti Kaymakamlığına, Olur Kaymakamı olup 5439 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı enirinde çalıştırılan Mustafa Kemal Şenol'un 1100 lira kadrolu Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişliğine almakta olduğu 1250 lira maaşla, Gümüşhacıköy Kaymakamı Çetin Birmek'in 800 lira kadrolu Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişliğine almakta olduğu 800 lira maaşla,,

Naklen atanmaları,

2 — Ermenek Kaymakamı olup 5439 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı emrinde çalıştırılan Eyüp Sabri İskender'in mezkûr Kanunun 2 nci maddesi gereğince maaş ve kadrosu ile Sinop Vali Muavinliğinde çalıştırılması,

Uygun görülmüştür.

3— Bu karar İçişleri Bakanı yürütür.

20/4/1967

CUMHURBAŞKANI

C. SUNAY.

Başbakan

İçişleri Bakanı

S. Demirel

F. SÜKAN

GENELGELER

T. C.

14 Nisan 1967

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI**Hususi Kalem Müdürlüğü****Sayı: 50/812**

Muhtelif tarihlerde yaptığım tamimlerde idare âmiri arkadaşlarımla Bakanlığımın hizmet alanına giren konularda, üzerinde hassasiyetle durmaları gereken çeşitli hususlara temas etmiştim. Diğer Bakanlık ve kuruluşların faaliyet alanı dışında kalan bütün hizmetleri olduğu gibi icra ve koordinasyon sağlama bakımından özelliği dolayısıyla diğer kuruluşlara ait kanunların da tahmil etmiş olduğu vazifeleri kapsamına alan Bakanlığımın merkez ve taşra kuruluşları, bu yönüyle vatandaşları etkileyen birçok faaliyetlerde çoğunlukla vatandaşın ilk müracaat mercii olmak vasfını muhafaza etmektedir.

Feragat, fedakârlık, disiplinli bir vazife şuuru isteyen güç ve fakat güç olduğu kadar da şerefli görevlerin ifasında ciddiyet ve titizliği gösterdiklerine şüphe etmediğim İdare Amiri arkadaşlarıma hizmet verimliliğini artıracığına inandığım aşağıdaki bazı hususları açıklamayı ve hatırlatmayı faydalı buldum.

Asayiş Konusunda:

Bakanlığın başlıca görevi olan emniyet ve asayiş konusunda, vatandaşın huzur ve sükununun, mal, can ve namus güvenliğinin sağlanmasına sorumluluğunuzun ağırlığı oranında önem verilmelidir. Vali ve Kaymakam arkadaşların öncelikle bu konu üzerine eğilmeli, bizzat meşgul olmak suretiyle huzuru bozacak her türlü tedbirin alınması ve her türlü imkânlardan faydalanarak tedbirlerin tatbik mevkiine konulması ve başarı ile sonuçlandırılmasını devamlı olarak şahsen izlemelidir.

Halk nazarında İdare Âmirinin başarısı öncelikle asayişin sağlanmasında mümkündür. Bu cihetle kolluk kuvvetlerinden beklenen hizmetlerin müessiriyetinin mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarılması ve mutlak surette güvenliğin sağlanması ve idamesi elzemdir.

Zabıta Makamlarına müracaatlar üzerinde ciddiyetle durulmalı, şikâyetler süratle neticelendirilmelidir. Polis ve Jandarma Âmir ve Kumandanlardan en alt kademeye kadar her görevlinin vatandaşa, müsamaha ile iyi muamele göstermesi daima göz önünde bulundurulmalıdır. Karakollarımız, vatandaşların şefkat görecekllerinden emin olarak sığınacakları itimatça birer yuva olmalıdır. Disiplinli çalışmanın, müessir bir kontrolün ve halka hüsnü muamelenin son aylarda emniyet ve asayiş konusunda kaydedilen başarılarda rolü büyüktür.

Kalkınmaya İlişkin Faaliyetler Konusunda:

Kalkınma Plânı ilkelerine uygun olarak Devlet, gerek Mahalli İdareler ve gerekse Özel Sektör tarafından girişilen faaliyetlerin Plân hedefleri istikametinde gerçekleştirilmesinde, çeşitli kalkınma çabalarının koordinasyonunda Vah ve Kaymakamlara teeddüp eden rolün önemi aşikârdır.

Bu bakımdan kalkınmaya ilişkin faaliyetler üzerinde Vali ve Kaymakam arkadaşlarımızın önemle durmaları, mesailerinden mühim bir kısmını günlük işlerden ziyade, bölgeleri dâhilinde yapılmakta olan yatırımların, yurdumuzun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını, millî gelirini beklenen oranda artışını sağlayacak şekilde gerçekleştirilmesine ayarlamaları zaruridir.

İdare Âmirleri kendi görev sahalarının sosyal, ekonomik ve kültürel problemleri üzerine ciddiyetle eğilmeli, kendi bölgelerini bütün hususiyetleri ile tanımalıdır. Bölgenin insan gücü, tabîî zenginlikleri, maddî imkânları ile bütün potansiyeli iyice ve gerçeğe en yakın şekilde tespit olunmalı, kalkınma çare ve yollar aranmalıdır. Bölge halkının, gerek toplum kalkınması yolu ile gerekse özel sektör teşebbüsleriyle mahallî hizmetlere ve millî kalkınma çabalarına katkıda bulunmaları teşvik ve faaliyetleri plân amaçlarına tevcih edilmelidir. Özel Sektöre ayrılan alanda mevcut potansiyelin en iyi neticeyi alacak şekilde teşkilatlanması teşvik edilmek ve desteklenmelidir. Bu amaçla meslekî teşekküller, gönüllü dernekler ve kalkınma amaçlı kuruluşlardan azamî istifade yoluna g dilmeli, aynı gaye etrafında birleştirilerek kalkınmanın hızlandırılması çareleri aranmalıdır.

Köy topluluklarımız etkileyecek, peşinden sürükleyecek durumda olan ve toplum kalkınmasında resmî lider vasfı taşıyan muhtar,

öğretmen ve imam arasındaki münasebetlerin müspet yönde düzenlenmesine özel bir önem verilmelidir. Aynı istikametlere çıktıkları zaman bütün toplum kalkınması çabalarını tesirsiz kılan ihtilâf unsuru olan muhtar, öğretmen imam üçlüsünün bir amaç etrafında birleştirilmesinde köy yönetimi bakımından olduğu kadar köy kalkınmasına ilişkin faaliyetlerin başarıya ulaşması bakımından da çok büyük faydalan vardır. Bölgedeki ilgili kamu kuruluşlar ezcümle Halk Eğitimi Teşkilâtı ile işbirliği yapmak suretiyle bu üçlü, kalkınmaya yardımcı unsurlar olacak şekilde eğitilmelidir.

Kanunların Tatbikatı Konusunda:

Büyük çoğunlukla vatandaşların ilk başvurdukları yerin İdare Âmirleri olması dolayısıyla Bakanlığımız kuruluşları için halkla münasebetler özel bir önem taşır. Devletle ilk temas noktası olması itibarıyla orada göreceği tepki Devlet hakkında vereceği hükme esas olacak, hukukunun aranmadığı inancına vardığı an başka yol ve çarelere başvurmak mecburiyetinde kalacaktır. İdarenin işleyişi hakkında vatandaş şikâyetlerine meydan vermemek ve başka dolaylı yollara başvurmasını önlemek için fertlerin dilek ve şikâyetlerini bizzat ve müsamaha ile dinlemek, problemlerini anlatmasına imkân vermek ve onu kanunların eşit ve tarafsız tatbikatı bakıcındaki inancını takviye edecektir.

Suiistimal, irtikâp, irtişa hakkında alınacak tedbirlere çeşitli tamimlerde temas ettiğim gibi İdare Âmirleriyle yaptığım toplantılarda konunun önemine değinen beyanlarda bulundum. İdare mekanizmasının işleyişini ağırlaştıran, vatandaşların haklı şikâyetlerine sebep olan ve şiddetle takip ve cezalandırılması gereken irtikâp, irtişa ve suiistimal konusu ile İdare Âmirleri şahsen ilgilenmeli, buna imkân verecek vasatın ortadan kaldırılması için ilgili kuruluşlarla elbirliği halinde gerekli tedbirlere derhal tevessül olunmalıdır. Alt kademe personelin durumu ve çeşitli problemleri Vali ve Kaymakamların özel ilgi konusu olmalı, memurların, özellikle Uda re Âmirlerinin vatandaş gözündeki geleneksel itibarına gölge düşürecek her nev'i suiistimallere asla müsamaha gösterilmemelidir.

Çeşitli alanlardaki hizmetlerin ezcümle sağlık hizmetlerinin vatandaşla süratle ve Emniyet telkin edecek surette intikali halkla ilişkiler bakımından aynı bir önem taşımaktadır. Bölgesinin sağlık şartlarının ıslahı, Hekimlik hizmetlerinin ifası Vali Ve Kaymakamların üzerinde duracağı başlıca konulardandır. Sağlık kuruluşlar ile

iyi beşeri münasebetlerin tesisi suretiyle insanlığa sosyal yönden en çok faydalı olma imkânına sahip tababetin ve fedakâr Türk Hekimlerinin Vatandaşa özlemini çektiği şefkat, ihtimam ve tedavi imkânlarını götürmesini sağlayacak çareler devamlı olarak araştırılmalı ve uygulanmalı, mevzuatın Vali ve Kaymakamlara vermiş olduğu murakabe yetkisi de hizmetin müessiriyetini artıracak yönde istimal olunmalıdır.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu ile Mülkî İdare Âmirlerine tanınmış olan yetkilerin bilâhare çıkarılan muhtelif kanunlarla bazı tehditlere tabi tutulduğu, bu halin ise hizmetlerin verimine geniş ölçüde tesir ettiği reorganizasyon konusunda yapılan çalışmalar sonucunda belirmiştir. Bu mahzuru gidermek amacıyla kısa ve uzun vadeli tedbirlere tevessül olunmuştur. Bir zaman mesafesi içinde bu tedbirler tahakkuk ettirinceye kadar mer'î hükümlerin verdiği yetkiler büyük bir hassasiyetle uygulanmalı ve bu suretle İdare Âmirlerinin denetimi altında bulunan bütün Sektör faaliyetlerinde azamî randımanın sağlanması titizlikle izlenmelidir.

Kırtasiyecilik üzerinde önemle durulmalıdır. Vatandaş İdare münasebetlerinin geliştirilmesinde faydalı olacak çalışma metodlarının ıslahı tedbirleri bulunu süratle uygulanmasına geçilmelidir. Bunun için çeşitli kuruluşlar yetkilileri ile zaman zaman toplantılar yapılmalı, her kademede görev almış personelin, İdarî metodların geliştirilmesi çarelerine, tamamen hizmetin verimini artırmaya matuf fikir ve tekliflerle, yapıcı olarak, katkıda bulunmaları teşvik edilmeli, işgücü, zaman ve para tasarrufu sağlayan teklifler değerlendirilmelidir.

Bu arada, İl'in genel idaresinden olduğu kadar kalkınmaya müteveccih faaliyetlerden de sorumlu bulunan Valilerin koordinasyon görevlerini lâayık veçhile ifa edebilmeleri için rutin işlerden valinin bizzat meşgul olmasını gerektirmeyenler, vali muavinlerine devrolunmalıdır. Bu gibi konularda vali muavinlerine yetki devri Valiyi birçok lüzumsuz teferruattan kurtaracak, zamanının mühim bir kısmını İl'in ana davalarına tahsisine imkân verecektir.

İl'in genel idaresine ve çoğunlukla plân uygulamasına taalluk eden konularda, Bakanlıkça illerden istenen bilgilerin zamanında ve muntazam gönderilmediği, bazı hallerde gelen bilgilerle diğer kayaklardan elde edilen veya aynı ilden zaman zaman fasılları ile alınan bilgiler arasında tutarlılık olmadığı müşahade edilmektedir.

Bakanlıkça istenen hususlar, teknik ve personel imkânları ve işin önemi derecesinde tetkik ettirilmeli ve cevaplar bizzat Vali tarafından incelenerek gecikmelere meydan verilmeden zamanında gönderilmelidir.

İl Merkezinde plân uygulanması, toplum kalkınması vesair sebeplerle kuruluşlar temsilcileri ve Kaymakamların katıldığı çeşitli toplantılar yapılmaktadır. Kaymakam arkadaşlarım, ilçelerinin bütün özellik ve kaynaklarını, ihtiyaç ve problemlerini eldeki imkânları nispetinde etüt ederek ve ilçeleri için gerçekleştirmeyi tasarladıkları konularda bir ön hazırlık yaparak yapıcı tekliflerle toplantıya iştirak etmelidirler. Bunun, toplantıların başarısı üzerinde müspet tesirleri olacağı muhakkaktır.

Mülkiye Müfettişlerinin teftişleri sonunda vermiş oldukları raporlarda belirtilen hususlar önemle ele alınmalı, rapor gereklerinin yerine getirilmesi titizlikle takip edilmeli, ikinci bir teftiş için geçmesi mutad olan süre beklenmeden her an yeniden teftiş yapılacaktı gibi tenkit edilen hususların en sıhhatli şekilde cevaplandırılmasına azami itina gösterilmelidir.

Belediyeler ve Bölgesel Kuruluşlarla İlişkiler Konusunda:

Vali ve Kaymakamlar, birer mahallî idare ünitesi olan Belediyelerimize, âdemi merkezîyet esaslarına göre kendilerine mevdu mahallî kamu hizmetlerinin ifasında, yardımcı ve destek olmalıdırlar. Bu yardım ve desteği mahallî idarelerin tekâmülü, mahallî plân ve programların millî plâna mutabakatının sağlanması ve çalışmaların koordinasyonu bakımından faydalı hatta zaruri görmekteyim.

Zaman zaman il ve ilçe çapında, mevcut kuruluşlar temsilcileri ve belediye başkanları ile il, ilçe ve belediyeyi ilgilendiren çeşitli konularda toplantılar yapılmalı, belediye ve diğer kurumlar arasında iyi ilişkiler kurmak suretiyle müşterek amacı gerçekleştirmek için bir ve beraber çalışma itiyadı geliştirilmelidir.

Bu arada birden ziyade İl'i kapsayan bölgesel kuruluşlarla olan ilişkilerin de ayrı bir önem taşıdığına işaret etmek isterim. Hizmete menfî tesirleri olan yetki çalışmalarına meydan vermeksizin söz konusu kuruluşlarla iyi ilişkiler tesis ve idamesini, faaliyetlerin aksamadan yürütülmesi ve koordinasyon bakımından faydalı mütalâa etmekteyim.

Kişisel Tutum ve Davranışlar Konusunda:

Bugün, İdare Âmirleri geleneksel idare mefhumunun dışında, bürokratik âmir olmaktan ziyade mesaisinin mühim kısmını, mesuliyetini taşıdığı yaygın alana tahsis etmek mevkiindedir. Vali ve Kaymakamlar her fırsatta köy ve bucakları ziyaretle, çeşitli faktörlerin tesiri, altında dilek ve dertlerini idareye intikal ettiremeyen bu toplumların hal bekleyen problemlerine eğilmelidir. Bu, bir taraftan vatandaşla idare arasındaki ilişkilerin iyi yönde gelişmesine imkân verecek diğer taraftan da köyde mevcut potansiyelin toplum kalkınması prensiplerine uygun olarak kalkınma çabalarına katkıda bulunmamasına zemin hazırlayacaktır.

Kaymakamlık, hizmetin taşıdığı önem kadar, bazı özellikleri de olan bir meslektir. Kaymakam ilçenin mülkî idare âmiri olarak çevrenin bütün dikkat nazarlarının projektörü altında olduğunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıdır. Bu yönüyle her hareketinde ölçülü, vekarlı, örnek insan olmak ve bu vasfı ile her zaman temayüz etmek durumundadır. Saniyen halkımızın idare âmirine karşı geleneksel bir sevgi, saygısı ve onun temsil kabiliyetine itimadı vardır. Kendisinden çeşitli alanlarda hizmet beklemektedir. Bu bakımdan Kaymakam ilçesinin hususiyetlerine kısa zamanda nüfuz ederek bölgesinin lideri olmalıdır. Onları kalkınma istikametinde harekete geçirici, öğretici görevini ifa ederken de daima itimat telkin eden bir tutum ve davranış içinde bulunmalıdır.

Hizmet gördükleri yer neresi olursa olsun bütün Kaymakam arkadaşlarının çalışmaları Bakanlıkça titizlikle takip edilecek ve tespit edilecek başarıları kendilerinin değerlendirilmesinde esas olacaktır.

Yukarıda açıkladığım çeşitli konulara bütün Vali ve Kaymakam arkadaşlarının gereken önemi vermelerini ve azamî dikkat ve titizliği göstermelerini ehemmiyetle rica eder, başarılar dilerim.

Dr. Faruk SÜKAN

İçişleri Bakanı

T. C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI**İller İd. Gn. Md.**

Şd. Md.: 3.23158-2725

Ankara

Konu: İl korulukları Hk.

3/4/1967

..... Valiliğine

İlGİ: 6/3/1967 gün ve 23158 - 12/2002 sayılı genelgemiz.

İlgi genelgemizde yurt gerçekleri bakımından İl Korularının önemi, buna duyulan ihtiyacın nedenleri üzerinde açıklamalar yapılmış ve bu yönlü çalışmalara artan bir gayretle devam etmenin gerekliliği belirtilmiş idi. 6831 sayılı Orman Kanununun hükümlerine uygun olarak tesisine girişilen İl Korularının memleket yüzeyinde hızla gelişmesi ve yayılması yolundaki ilgi genelgemizin, her ne kadar ikinci paragrafında açıklıkla ifade edilmiş olmasına rağmen konunun (İL KORUSU) adım taşınması sebebiyle - sadece şehir çevrelerine mahsus bir faaliyet olacağı şeklinde uyandıracağı kanaatin yanlış ve eksik olduğunu, aksine böyle bir hizmete yurdun her noktasında elverişli imkânlar aramanın zorunlu bulunduğu özellikle işaret etmek isterim.

Gerçekten yurdumuzu hızla ağaçlandırma ve ona tabii zenginlikler katma maksadı içerisinde yalnızca büyük şehir ve kasaba dolaylarında değil, fakat İlin coğrafi yüzeyinin imkân verdiği her kesiminde ve noktasında ağaçlandırma çalışmalarına geçilmesi ve bunun her kaynak ve imkândan yararlanarak aralıksız yürütülmesi kadar tabii bir şey düşünölemeyeceği inancındayım.

İl Koruluğu tesis etme gibi bir teşebbüsün gerçekleştirilebildiği coğrafi ve İdarî çevresine göre şehir, kasaba ve köy korulukları şeklinde de düşünölmesinin mümkün olduğunu, bu itibarla hizmetin güttüğü amacı en geniş aşaması ile ele almak ve memleketimizin orman davasını tamamlayıcı bir fonksiyonda görmek lâzım geldiğini bir defa daha hatırlatma ihtiyacını duydum.

Şu halde işin bu derece önemi karşısında Vali arkadaşlarımin konunun da tabiatına uygun olarak olağanüstü bir alâka ve görev titizliği içinde bulunmaları gerekmektedir.

Bununla ilgili olarak ilgi genelgemizde de belirtilen esaslar çerçevesinde;

- a) Şimdiye kadar gerçekleştirilen ağaçlandırma projeleri,
- b) Yeniden girişilecek koruluk tesisi çalışma programları etrafında geniş ve açıklayıcı bilgi verilmesini,
- c) Ve bu alanda devam edecek umumî faaliyetlerin sonuçları üzerinde de düzenlenecek devre raporları ile koordineli bir mesainin yürütülmesini çok lüzumlu görmekteyim.

Bu maksatla keyfiyetin mahallî idari kuruluşlarda dâhil olmak üzere, en uc hizmet kademelerine kadar duyurulması için bilgi ve gereğini önemle rica ederim.

Dr. Faruk SÜKAN

İçişleri Bakam

T. C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

İller İd. Gn. Md.

Şb. Md.: 3. 23158 -12/2002

Ankara

Konu: İl Korumaları Hk.

6/3/1987

..... Valiliğine

Yurdumuzun tabîî güzelliklerini artırmak ve geliştirmek, çevrede oturan halkımızın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, bir dereceye kadar turistik küçük cazibe merkezleri kurmak ve genel anlamda ise orman sevgisini yurt ve yurttaş gözünde daima canlı bir konu olarak tutmak amacıyla, Merkezî ve Mahallî Kuruluşların işbirliği suretiyle 6831 sayılı Orman Kanununun hükümlerine uygun olarak girişilmiş bulunan (İl Korusu tesisi) çalışmaları Valilerimizin üstün gayretleri içerisinde güzel neticeler vermiş ve bu anlamdaki bir memleket davasının yürütülmekte olduğuna şükranla karşılanacak iyi örnek teşkil etmiştir.

Yine bu konu ile ilgili olarak şimdiye kadar kurulan (İl Korularının) muhafaza, bakım, kontrol ve asolan bir devamlılık içerisinde geliştirilmesi; hatta İlçe, Bucak ve Köyler gibi daha alt İdarî üniteler bünyesine de sokularak yayılması çabalarında aralıksız bir faaliyet içinde bulunulması çeşitli defalar genelgelerimizle hatırlatılmış, böylece bu yöndeki verimli ve müspet adımların eksilmemesi istenmiş idi.

Bir diğer yönü ile ağaçlandırma suretiyle yeni orman alanları kazanmak ve yurdumuz su havzalarının tabii ve ekolojik dengesi üzerinde ormanların olumlu tesirlerini gerçekleştirme hedefini de güden bu faaliyet bütün ağırlığı ile ele alındığı zaman, problemin her noktasında bir program, plânlama ve koordinasyona ihtiyaç gösterdiğini kabul etmek gerekir. Nitekim bazı İllerden söz konusu (İl Koruları)na ayrılan yer, iklim, toprak ve su durumu gibi bilgileri gösterir teknik raporlarla ve dikilen fidan miktar ve nevi, bölgelerin haritası ve mahallî çalışma protokollerine ait bazı malûmat alınmıştır. Hatta bir kısım İller gelecek yıllara uzanan çalışm programlarını da bu meyanda tespit ederek bildirmişlerdir.

Ancak tesis edilen bu koru veya İl Korularının kuruluşundan bu tarafa geçirdiği safhalar, bakım ve muhafazası konusundaki alınmış olan tedbirlerin neticeleri ve gelişme imkânları üzerinde yeterli bilgi elde edilememiştir.

Bu itibarla;

a) Tesis edilen (İl Korularının) 31/12/1966 günü itibariyle kapladığı saha, buralara dikilen fidan sayı ve türü, koru içerisinde vücuda getirilen çeşitli yapı ve tesislerin miktar ve nev'i ile bunlar için harcanan para tutarı, (Bu konuda kamulaştırma veya satın alma bahse konu olmuş ve özel kişilere borçlu kalınmışsa, bunun miktarı ile ne suretle ve ne sürede tesviye edilebileceği.)

b) Diğer taraftan her yönden memleket yararına olan İl Korularının kuruluş ve hayatiyetinin sağlanması için, işin belli bir imkân ve hedefe göre plânlanmasını, yıllık programlarla geliştirilmesini, bakım, İslah ve korunmaları bakımından gerekli tedbirlerin alınarak yürütülmesi ve şimdiye kadar olduğu gibi 1.1.1967 tarihinden sonra da yapılacak işlerden rapor (iki örnek) halinde sık sık bilgi verilmesini zarurî telâkki etmekteyim.

Yurdumuzun imkân ve özelliklerini zenginleştirecek amaç taşıyan böyle bir hizmet alanında, öteden beri devam eden alâkanızın daha fazla verimli olmasını diler, gereğini önemle rica ederim.

Dr. Faruk SUKAN

İçişleri Bakanı

T. C.

BAŞBAKANLIK

Özlük ve Yazı İşleri: 27-226/2121
Konu: Yönelmemiz gereken çalışma
istikâmetleri Hk.

Ankara
2.3.1967

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA

1967 malî yılı bütçeleri Meclislerin tasvibinden geçmiş ve yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Devlet hayatımızda bir yıllık yeni bir çalışma devresini ifade eden bu malî yılın başlangıcında Hükümet ve idare olarak yönelmemiz gereken çalışma istikametini, bütün ilgili teşkilâtımızın tatbikatta itina ile dikkate alması için bir kere daha belirtmeyi faydalı görüyorum.

Bütçenin kabulünü müteakip, Büyük Mecliste de işaret etmiş olduğum, gibi, bu bütçe ile milletimizin büyük fedakârlıklarla devlet hizmetine tahsis etmiş olduğu malî imkânların, azamî tasarrufla kullanılması lüzumunu ve bütçedeki her kuruşun sarfında dikkatli ve itinalı olmak sorumluluğunu unutmamalıyız. Bu sorumluluk, Hükümet bakımından olduğu kadar, idaremizin her kademesi için de aynı derecede ehemmiyetle ve dikkatle yerine getirilmesi lâzım tasarruf prensibinin tabîi bir icabıdır.

Bu itibarla bütçede ayrılan tahsisatın hizmetlere intikalinde tar sarrafa riayet etmek ve hizmetlerin biran önce ve iyi bir şekilde yürütülmesine bütün dikkat ve gayretimizi teksif etmek mecburiyetindeyiz.

Unutmayalım ki, büyük milletimizin lâıyk olduğu refah seviyesine en kısa zamanda erişebilmesini sağlayacak kalkınma çabalan-

mız, bizi yine milletimizden bugün için birçok fedakârlıklar istemek durumu ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu fedakârlıkların karşılığını ancak ona en iyi şekilde hizmet etmek, yahu bütçedeki imkânları en verimli şekilde değerlendirmek suretiyle ödeyebiliriz.

Meclislere karşı Hükümet olarak iş başına geldiğimiz günden beri şerefle taşıdığımız sorumluluğu da, ancak bütçe tatbikatını böyle bir anlayış içinde yürütmekle yerine getirmiş olacağımıza inanıyorum.

Tasarruf, cari giderlerde olduğu kadar kardoların kullanılmasında da zaruridir. Bu bakımdan mevcut personelin kabiliyet ve ihtisaslarına göre en çok verimli olabilecekleri şekilde kullanılması, dairelerin iş durumları iyice incelenerek hizmetlerin değerlendirilmesi ve yeni tayinler cihetine gidilmeden önce mevcut kadrolardaki vazifelilerden azamî istifade imkânlarının araştırılması şarttır.

Yatırımların zamanında başlatılması ve zamanında bitirilmesi, ayrıca devam eden yatırımların en kısa zamanda ikmal edilerek millet ve memleket hizmetine sokulması ve yeni yatırımlarda da hizmet kalitesini düşürmeksizin en az masrafla en iyi neticelerin alınmasını sağlayacak şekilde hareket edilmesi gerekir.

1967 yılı Programına azamî riayet edilmeli ve programla ilgili tedbirlerin icrasında büyük hassasiyet gösterilmelidir.

İdareimizi topyekûn ilgilendiren İslah yolları ve tedbirleri aranırken işlerin daha süratle yürütülmesini temin etmek üzere her Daire ve teşekkülün kendi içinde randımanı artıracak yolları aramaları icap eder. Kanun ve nizamlar göz önünde tutularak bürokrasiyi ve kırtasiyeciliği ortadan kaldıracak veya asgariye indirecek çareler bulunmalı ve bu husus bilhassa âmirlerce yakından devamlı surette takip olunmalıdır.

Bakan arkadaşlarımın ve her kademedeki âmir ve memurların benim bu anlayışımı paylaşacaklarına ve tatbikatı belirttiğim bu esaslara göre yürütmek hususunda hassasiyet göstereceklerine inanarak, idaremizin yeni bütçe yılında milletin güvenine lâyık olduğunu ispat edecek başardığı çalışmalarda bulunulmasını temenni ederim.

Süleyman DEMİREL

BAŞBAKAN

T. C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Özlük İşleri Genel Müdürlüğü

Şb. Md. Muamelât: 511/1250 - 4459

Ankara

Konu:

18/2/1967

Tetkik Kurulu Başkanlığına

Tayinleri Merkeze ait memurların bazılarının istifalarının kabulünü beklemeden istifa dilekçelerini müteakip vazifelerini terk ederek ayrıldıkları anlaşılmaktadır.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 94. maddesinde; «Devlet Memuru bağlı olduğu Kuruma yazılı olarak müracaat etmek sureti ile Memurluktan çekilme isteğinde bulunabilir. Çekilmek isteyen Memur yerine atanan kimsenin gelmesine veya çekilme isteğinin kabulüne kadar görevine devam eder. Yerine atanan kimse bir aya kadar gelmediği veya vekil atanmadığı takdirde, üstüne haber vererek görevini bırakabilir. 97. maddesinde ise; «Malî ve cezai sorumlulukları saklı kalmak üzere bir daha Devlet Memurluğuna alınmazlar» denilmektedir.

Bu duruma göre şahsî menfaatleri ve ileride zor duruma düşmemeleri bakımından keyfiyetin ilgililere duyurulmasını rica ederim.

Fethi TANSIJK

Müsteşar

İçişleri Bakanı Y.

T. C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Nüfus İş. Genel Müdürlüğü

2. Şb. Md. 72274/461/2/1574

Ankara

Konu: Kırtasiyeciliğin önlenmesi Hk.

13/12/1967

..... **Valiliğine**

İlgi: 21/6/1986 gün ve 11331/7974, 23/1/1967 gün ve nüfus 2. Şb. M. 72274/461/2/848 sayılı tamimler.

Nüfus dairelerinde işi olan vatandaşların dilekçe ile başvurularım gerektiren tek konu kendisinin veya aile fertlerinin nüfus kayıt örneklerinin istenmesine inhisar etmektedir.

Doğum, Ölüm, evlenme, yer değiştirme işlemleri ilmühaber, boşanma, tashih gibi kişi halleri değişiklikleri mahkeme ilâmlarına, tanıma, evlat edinme, nesep düzeltme, noter senedi ve yine ilâmla tescil edildiğinden ayrıca iş sahibinden dilekçe istenmemesi usulü uygulanmaktadır.

Kayıt istenme balerinde de yukarıda ilgisi gösterilen tamimler de olduğu gibi kimliğini her hangi bir şekilde nüfus memuruna ispat eden ve örneğini istediği kayıtlı ilgili olduğuna kanaat veren vatandaştan dilekçe aranmamasının usul ittihazını ve halka çeşitli yollardan, nüfus dairelerine iş için dilekçe verilmesine lüzum kalmadığının duyurulmasını önemle ve tahminen rica ederim.

Dr. Faruk SÜKAN

İçişleri Bakanı

DANIŞTAY KARARLARI

DANIŞTAY KARARLARINDAN ÖZETLER

(Amme İdaresi Bülteninin 11. ci Sayısından Alınmıştır.)

Danışma Kararı

Danıştay Üçüncü Dairesi, 3656 sayılı kanunun 19'uncu maddesine tabi ve bütçenin D cetvelinden ücret alan hizmetlilerin işçi sendikalarına üye olup olamayacakları konusunda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca istişari görüşünün (Başbakanlık kanalıyla) sorulması üzerine, 27/12/1968 tarihinde verdiği 66-475 sayılı kararla ve oy çokluğu ile bu gibi kimselerin işçi sendikalarına üye olabilecekleri sonucuna varmış, fakat bu kararın Genel Kurulda ikinci derecede görüşülmesinde tamamen aksi sonuca varılmıştır. Kararın gerekçesi şudur: 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 2'nci maddesinin ilk fıkrasında bu kanun bakımından işçi sayılanlar belirtilip bunların işçi sendikası kurmak ve kurulmuş sendikalara üye olmak hakkına sahip oldukları ifade olunduktan sonra, aynı maddenin 4'üncü fıkrasında «Birinci fıkra kapsamına giren kimselerden T. C. Emekli Sandığı Kanunu'na tabi olanlar ile Millî Savunma Bakanlığına v© 'İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığına bağlı iş yerlerinde çalışıp askerlik yükümünü yerine getirmekte olanlar dışında bulunanların işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklıdır» denilmektedir.

Maddenin açık ifadesine göre birinci fıkraya girenlerden işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkı saklı tutulanlar, (1) Emekli Kanununa tabi olanlar dışında kalanlar ve (2) Millî Savunma ve İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığına bağlı iş yerlerinde çalışıp da askerlik yükümünü yerine getirmekte olanlar dışında kalanlardır.

Birinci fıkra kapsamına giren bir başka deyimle bu kanuna göre işçi sayılan kimselerin işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları esasen tartışılmayacağına göre, yukarıda tırnak içinde belirtilen hükmün başka şekilde mânalandırılması mümkün olmadığı, her ne kadar kanun teklifinin müzakere tutanaklarına nazaran Emekli Sandığı'na tabi olanların sendika kurmalarına imkân sağlamak üzere bazı değiştirme önergeleri verilmişse de

kanun hükmünün açık olduğu hallerde gerekçe ve tutanaklara itibar edilemeyeceği Ve D cetvelinden ücret alan kimselerin görevlerinin niteliği icabı sürekli, aslı ve bir statüye bağlı bulunması hasebiyle bunların işçi sayılması da mümkün bulunmadığı gerekçesi ile D cetvelinde yer alan kimselerin işçi sendikası kuramayacağı ve işçi sendikalarına giremeyecekleri sonucuna varılmıştır.

Yargıtay'ın bazı Hukuk ve Ceza Dairelerince Danıştay görüşünün aksine verilmiş kararlar da vardır. Bir örnek olmak üzere Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi'nin 15/7/1966 gün ve 66-7391 sayılı kararının özetini vermeyi, karşılaştırmayı sağlamak yönünden yararlı saydık.

Bandırma Asliye Hukuk Mahkemesi, Bandırma Belediyesinde çeşitli görevlerde çalışan, Emekli Sandığına tabi ve 7244 sayılı kanun hükümlerine göre ücret alan kimselerin işçi sendikası kuram arayacağına ve kurulmuş sendikalara giremeyeceğine karar vermiş ve bu karar kesinleşmiştir. Yargıtay Başsavcılığının Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 427'nci maddesine göre bu kararın kanun yararına bozulmasını talep etmesi üzerine Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi yukarıda gün ve sayısı anılan kararında 274 sayılı kanuna göre işçi sendikasına girmek ve sendikalara üye olmak yönünden bir kimsenin işçilik sıfatının 3008 sayılı İş Kanunu'na göre değil 274 sayılı kanunun 2'nci maddesi hükümlerine göre tespit edilmesi gerekeceği, kamu hizmeti gören kimselerin sendika kurma veya sendikalara üye olma haklarını kayıt altına alan bir hüküm Anayasa ve kanunlarda yer almış olmadığından işçi niteliğindeki kamu hizmeti görevlilerinin sendika kurabileceklerini ve kurulmuş sendikalara üye olabileceklerini kabul etmek gerekeceği, süre belli olsun olmasın hizmet arz eden kimseyle bu hizmeti kabul eden kimseye veya kimselerin karşılıklı irade beyanlarının birleşiminden meydana gelen sözleşmelerin özel hukuk kavramına giren hizmet sözleşmesi olduğunda tereddüt edilemeyeceği, hizmetin kamu hizmeti olması ve verilecek ücretin yasa ile düzenlenmiş bulunmasının sözleşmenin niteliğini ve bu sözleşmede hizmet kabul eden kimselerin hukukî durumunu değiştirecek nitelikte olmadığı, bu sebeple kadrolu, aylıklı ve T. C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olanların da sendika kurabilecekleri ve sendikalara üye olabileceği gerekçesi ile mahallî mahkemenin kararını kanun yararına bozmuştur.

Dava Daireleri Kurulu Kararı:

İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseler ve İştirakler Hakkındaki 440 sayılı kanunun 29'uncu maddesiyle bu kurumlarda görev alacak personelin malî yönden tatmini ve idareye bağlanmaları için söz konusu kuruluşlara bazı yetkiler tanınmıştır. Madde hükmüne göre bir kısım personel sözleşme ile çalıştırılabilmekte, sözleşme ile çalıştırılmasına kanunen imkân olan kimselerden özel sebeplerle bu şekilde istihdam edilemeyenlere de 7244 sayılı kanun hükümlerinde belirtilen tehditlere tabi olmadan Bakanlar Kurulunca tespit edilecek miktarda tazminat verilmesi mümkün olmaktadır.

Bakanlar Kurulu kimlere ne nispet dâhilinde tazminat verileceğini tespit eden 15/2/1965 gün ve 6/4377 sayılı kararında aslî görevinden başka bir de ek görevi olanların alacağı tazminattan, ek görevden aldıkları ücretin indirilmesini kabul etmiştir.

Bakanlar Kurulu karan ile tazminat alan, aynı zamanda bir de ek görevi olan bir görevlinin açtığı dava üzerine Dava Daireleri Kurulu 3/3/1967 gün ve 67-163 sayılı kararı ile,, teşekkülün yüksek kademelerinde görevli elemanlara gördükleri hizmetin önemi ve taşıdıkları sorumluluk ile orantılı bir ücret ödenmesi, bu suretle bunların teşebbüse bağlanmaları ve daha verimli çalışmalarını sağlamak maksadıyla verilen tazminattan, mesailerinin tamamını idaresine hasretmediği gerekçesiyle ek hizmetlerden alınan ücretleri indirmenin caiz olamayacağı oy çokluğu ile hüküm altına almıştır.

Beşinci Daire Kararları

1) 26 Nisan 1963 tarih ve 223 sayılı Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Tazminat Kanununun 8'inci maddesinde yıpranma tazminatına hak kazanmak için bu hizmetlerde eylemli olarak geçirilmesi gereken en az süre bakımından subaylarla astsubaylar arasında astsubaylar aleyhine ayırım yapılmış olması Anayasa'ya aykırı bulunarak bu hükümlerin iptali istemiyle açılan dava üzerine söz konusu Daire 16/2/1967 tarihinde şu karar vermiştir: 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 30'uncu maddesinin A bendinde anılan yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile menfaati ihlâl edilenler tarafından kanuna aykırı İdarî işlemler aleyhine açılacak iptal davalarına bakılması mümkündür. Davacının kanunda öngörülen süreleri doldurmadığı, bu sebeple de sözü edilen kanun davacı hak

kında uygulanmamış olduğu için davanın halen incelenme kabiliyeti bulunmadığı, öbür yandan ancak bir kanunun uygulanması sırasında tesis edilen İdarî işlemler sebebiyle Anayasaya aykırılık iddiasının yargı mercilerine© tetkik ve karara bağlanması mümkün olacağı cihetle, henüz davacı hakkında uygulanmamış olan 223 sayılı kanunun 8'inci maddesi a ve b bentlerinin Anayasaya aykırılığı yolundaki iddia kabule şayan görülmeyle dava 67-292 sayılı kararla reddolunmuştur.

2) Aynı Daire, çeşitli sebeplerle memuriyetten ayrılmış kimselerden daha sonra emekliye ayrılmış olanlara 6245 sayılı Harcırah Kanununun 10'uncu maddesine göre ve 56'ncı maddede yazılı süreler içinde başvurmamak kaydıyla harcırah verilip verilmeyeceği işinden dolayı açılan dava üzerine aldığı 8/12/1966 gün ve 66-6695 sayılı kararında, 6245 sayılı kanunun harcıraha müstahak kimselerle bunların istisnalarının tespit olduğu 4'üncü maddesinde istifa suretiyle memuriyetten ayrılanların harcırahtan yoksun kalacağına dair bir hüküm bulunmadığı gibi bu maddenin hükümetçe hazırlanan ilk şeklinde istifa edenlere yolluk verilmeyeceği yolundaki hükmün bütçe komisyonunca metinden çıkarıldığı ve böylece istifa edenlerin de bu haktan faydalanmasının kanun koyucu tarafından öngörülmüş olduğu gerekçesi ile dava konusu işlemi iptal etmiştir.

3) Daire, 18/2/1987 gün ve 1967 - 713 sayılı başka bir kararında, İktisadî kamu kuruluşlarınca yılda iki aylık tutarında ödenen ikramiyeler bir yıllık çalışma karşılığı olduğundan sene içinde kendi isteği ile emekliye ayrılan davacıdan geri kalan süreye ait ikramiye farklarının geri alınması işlemini kanunlara uygun bularak açılan davayı reddetmiştir.

4) Aynı Daire, bir tam yargı davası sonunda 1/2/1987 tarihinde ve 67-361 sayı ile aşağıda özetlenen önemli bir karar vermiştir:

Davacı idaresince resen emekliye ayrılmıştır. Yerine de başka biri atanmış, emekliye ayırma ve yerine yapılan atama işlemleri aleyhine ayrı ayrı dava açılarak her iki işlem de iptal olunmuş, bunun üzerine davalı Bakanlık davacıyı eski görevine tayin etmiş ve iki gün sonra hakkında yapılmakta olan soruşturmanın emniyetle yürütülmesi gerekçesiyle davacı 6435 sayılı kanun gereğince Bakanlık emrine alınmış ve yerine yine diğer memur tayin olunmuştur.

Sözü edilenler kararla, 6435 sayılı kanunla idareye tanınmış yetkinin mutlak olmadığı, idarenin takdirini kullanırken kararını kamu hizmetlerinin gereğince ifa edilmesine ilişkin bir sebebe dayandırması icap edeceği, davalı idarece ileri sürülen sebeplerin bu nitelikte olmadığı, davacı hakkında yapıldığı bildirilen soruşturmanın Bakanlık emrine alma tarihinden önce sonuçlandırıldığı, diğer bir kısım ihbarların da Bakanlık emrine alınmayı gerektirecek mahiyette olmadığı, bu işlemin yetkili yargı organınca verilen kararın uygulanmasına engel olmak ve savsaklamak için alındığı gerekçesiyle Bakanlık emri işlemini iptal etmiştir.

Ayrıca davacının Bakanlık emrine alındığı tarihten yeniden göreve atanacağı tarihe kadar geçecek süreye ait aylık ve buna ilişkin paranın tutarı kadar maddi tazminata oybirliğiyle, Danıştay kararlarına uymamak için 6435 sayılı kanunla idareye tanınmış yetkinin özel maksatla kullanılması sebebiyle de 5000 lira manevî tazminata oy çokluğu ile karar verilmiştir.

5) Daire, 9/2/1967 gün ve 67 -503 sayılı kararında, Emniyet mensuplarına verilecek inzibatî cezalara dair nizamnamede izinsiz olarak vazifesinin bulunduğu şehir Belediye hududu haricine çıkmanın yasak olduğu yolunda sevk edilen hükmün hastalık sebebiyle sıhhi mezuniyet almış memurlara tatbikinin mümkün olamayacağı, bu memurların sıhhi sebeplerle mezun bulundukları sırada herhangi bir hizmette kullanılmaları mümkün bulunamayacağına göre bu yasaklayıcı hükmün sağlık izni almış memurlara uygulanmasının söz konusu tüzüğün güttüğü maksatla uzlaştırılmasının mümkün görülmemesiyle gerekçesiyle üç ay kıdem tenzili cezasına dair olan karar iptal etmiştir.

6) Aynı Daire, 4/2/1967 gün ve 67-409 sayılı kararında, Bakanlıklarıyla ilgili kanun tasarılarının hazırlanmasında görevli yüksek dereceli memurlardan biri tarafından 3356 sayılı kanunun 22'nci maddesine dayanarak ve kanunun tahmil etmediği munzam bir görev yaptığı iddiasıyla açılan bir dava sonunda, 788 sayılı Memurin Kanununun 51'inci maddesinde amir durumunda olanların gerektiğinde Bakanlar Kurulunca tespit edilen normal çalışma saatleri dışında da hizmet görmelerinin zorunlu olması ve yapılan işin münferiden değil komisyon halinde yapılmış bulunması sebebiyle, kanunda ayrıca ücret ödenmesi için ön görülen şartların da yerine gelmemiş olması ve esasen kanun tasarılarının idarenin amirlerinden kurulu komisyonlarca hazırlanmasının da normal olduğu gerekçesiyle da-

vacının gördüğü hizmetin kanunun kendisine yüklediği munzam munzam bir görev olarak kabulünün mümkün olmayacağı sonucuna vararak dava ve talebi reddetmiştir.

7) 7/2/1987 gün ve 67 - 449 sayılı bir kararında aynı Daire, daha önce D cetveline tabi barem dışı ücretle çalıştırılırken kadrosunun kaldırılması üzerine bir süre işçi statüsünde çalışan bir kimsenin işçi olarak geçen hizmetlerinin D cetveline dâhil kadrolarda geçmiş sayılamayacağı gerekçesiyle, açılan davayı reddetmiştir.

8) Daire, 29/12/1966 gün ve 66-7137 sayılı kararında, nöbetçi öğretmenlerin nöbet sırasında egzersizlere nezaret etmesinin kanunda ücrete tabi tutulan ders ve egzersizlerden sayılması mümkün bulunmadığı gerekçesiyle bu görevden dolayı ücret verilmesi talebiyle açılan davayı reddetmiştir.

Sekizinci Daire Kararları

1) Daire, 24/1/1967 gün ve 67 -109 sayılı kararında, açılması ve işletilmesi ruhsata tabi işyerlerinin açıldıkları zaman yürürlükte olan mevzuata göre işlem görmeleri gerekeceğinden, kocasının ölümü üzerine davacıya intikal eden fırında, yeni açılacak fırında bulunması zorunlu tesisatın yokluğu sebebiyle verilmiş kapatma kararının iptaline hükmetmiştir.

2) Aynı Dairenin 31/10/1966 gün ve 66-2962 sayılı kararıyla, işletilmesine önce izin verilmiş olsa bile, yaptırılan bilirkişi incelemesi sonunda düzenlenen raporda söz konusu asansörlerin emniyet bakımından tadile muhtaç bulundukları ve bugünkü durumları ile işletilmelerinde emniyet bakımından sakınca bulunduğunun anlaşılması sebebiyle davalı idarece mühürlenmesinde 1580 sayılı kanunun 15' inci maddesiyle belediyelere tanınmış olan yetkiye aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle, bu konuda açılmış dava reddolunmuştur.

Yukarıdaki iki kararın ilk bakışta birbirine aykırı bulunduğu izlenimi edinilebilirse de, birinci kararın konusunu teşkil eden olayda halen bir tehlike söz konusu olmadığı halde ikinci kararda sözü geçen asansörlerin işletilmesinde tehlike mevcut olduğu teknik adamların verdiği raporda belirtilmiş olduğundan belediyenin aldığı karar işin icaplarına uygun bulunmuştur.

3) Daire, 30/11/1966 gün ve 66-3386 sayılı başka bir kararıyla, 2844 sayılı Tapu Kanunun 8'inci maddesine göre denizden doldu-

ruhmak istenilen yerler belediye sının içinde ise belediyenin muvafakati alınarak o yerin en büyük mal memurunca verilecek izinden sonra doldurulabileceğinden, yeni imar durumuna göre umuma tahsis edilen yerlerden başka bir deyimle amme emlakinden olan sahillerde bulunan bir yer için Belediyenin verdiği muvafakati imar durumunun değışmesi dolayısıyla geri almasında ve bu sebebe dayanılarak defterdarlıkça denizden doldurma izninin iptal edilmesinde kanuna aykırı bir taraf görölmediğı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

4) Aynı Daire, idari yargı usulleriyle ilgili 1/3/1967 gün ve 67-791 sayılı kararında, davacıdan başka birisi tarafından imzalanmış dilekçeyi kanunî şartlara uymayan bir dilekçe olarak nitelemiş ve 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun hükümlerine göre 30 gün içinde yeniden dava açılmak üzere davacının imzasını taşımayan dilekçeyi reddetmiştir.

5) Daire, Emeklilik kanunlarına göre emekli hakkına sahip olduktan sonra avukatlığa başlayanların, 6207 sayılı kanun gereğince Baro Yardımlaşma Sandığı'na üye olmağa mecbur olmadıklarına, buna karşılık, Sandığa kendi arzusuyla üye olanların ödediğı aidat Sandık Yönetmeliğı'nin 10'uncu maddesine göre Sandık'ta 5 yılını doldurmadıkça üyelere geri verilemeyeceğinden davanın birikmiş paranın geri verilmesi veya ilgilinin yeni kayıt olduğı Baro Sandığı'na aktarılması yolundaki kısmının reddine, ancak sözü edilen 6207 sayılı kanuna göre pul bedeli vekâletnamelere pul yapıştırılmak suretiyle ödeneceğinden, Baro'ca üyelere yıllık yardımlaşma pulu bedeli adıyla bir para istenemeyeceğı gerekçesiyle dava konusu kararın bu kısmının da iptaline 22/12/1966 gün ve 66-3683 sayıyla ve oy çokluğuyla karar vermiştir.

Bir üye, 5 yılı doldurmayanların Sandık'ta birikmiş paralarının geri verilmeyeceğı yolundaki yönetmelik hükmü kanunda mevcut olmadığından bu hükme itibar edilmemesi gerekeceğı düşüncesiyle çoğunluk kararma katılmamıştır.

HABERLER

Derleyen:

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

BAKANLITAN

- İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Fethi Tansak Danıştay üyeliğine seçildi.

İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Fethi Tansuk Anayasa Mahkemesi tarafından 20.Nisan.1967 tarihinde Danıştay üyeliğine seçilmiştir.

Valiliklere ve Merkez teşkilâtına gönderdiği veda mesajında: «Danıştay üyeliğine seçilmiş olmamdan duyduğum sevinç ve kazandığım şeref ne kadar büyük ise 30 senedir bütün kademelerinde durup dinlenmeden çalıştığım müstesna mesleğimden ayrılmak üzere bulunmamda teessürümü o derece artırıyor.»

Bu iki duygu arasında en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün sevgili idareci arkadaşlarıma veda ediyorum.» diyen Tansuk meslektaşlardan daima yakınlık, bağlılık ve sevgi gördüğünü, seçkin kitlenin sıcak muhitinden ayrılmasının teessürünün asıl kaynağı olduğunu, bütün gönlü ve kalbinin ölünceye kadar idareci arkadaşları ile beraber olacağını, muhterem aileleri ve çocukları ile refah içinde ve mesut yaşamalarını temenni ettiğini belirterek veda mesajına son vermiştir.

Sayın Tansuk’u tebrik eder Danıştay’da da başarılarının devamını dileriz.

—0000—

- Bakanlığımız bünyesinde yeni kurulan Basın Bürosu’nu tedvire ve Bakanlık Basın Müşavirliğine, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti üyesi, Gazeteci Hayat İlhan tayin edilmiş bulunmaktadır.

Bakanlığın her kademesindeki çalışmaları, basın ve yayın organlarına zamanında iletecek ve arada daimi bir köprü vazifesi görecek olan büroyu yönetecek arkadaşımızın biyografisi:

Hayat İlhan, 1930 yılında Siirt'te doğmuş, ilk ve orta tahsilini takiben Diyarbakır'da Ziya Gökalp Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Gazetecilik Enstitüsünde okumuştur.

Yazdığı şiir ve yazılan muhtelif gazete ve dergilerde yayınlanan Hayat İlhan, basın hayatına 1957 yılında İstanbul'da yayınlanan «Tarih Magazin» adlı derginin yazı işleri müdürlüğüyle başlamıştır. Daha sonra Siirt'te Siirt Ekspres adında günlük gazete çir karmaya başlamış, bu arada İstanbul ve Ankara'da yayınlanan büyük gazetelere muhabirlik etmiştir. 1962 yılında gazetelerle olan ilgisini kesen Hayat yalnız Tercüman gazetesine bağlı kalmış ve en son İstanbul merkez şubesi haber alma şefliği yapmıştır.

—ooOoo—

• İDARECİLERİMİZİN AVRUPA GEZİSİ

Trabzon Valisi Fahrettin Akkutlu'nun başkanlığında Teftiş Kurulu Başkan, Tokat, Amasya, Tekirdağ, Kırklareli, Nevşehir, Mardin, Adıyaman, Van, Muş, Bingöl, Erzurum Valilerinin iştirakiyle Almanya, Belçika, Hollanda, Fransa, İspanya ve İsviçre'ye Bakanlıkça tertiplenen 35 günlük bir seyahat yapılmıştır. Bu seyahat esnasında Mahallî İdareler, İller İdaresi, Emniyet, Asayiş meseleleri ile İspanya'nın uygulamakta bulunduğu ve müspet sonuçlar alman «Badaos» plânını mahallinde inceleme imkânı bulunmuştur.

Gezilen yerlerde Mahallî Teşkilât ve Türkiye Elçi ve Konsolosları ve diğer temsilcilerin yakın ilgilerine mashar olunmuştur. Bilhassa Mahallî İdare çalışmaları vatandaşların Hükümet organları ile müşterek çalışmaları neticesinde başarılı işler ilgi çekici olmuş; Toprak Islahı, sulama ve mahsulât nev'ine göre çıkan mahsulün değerlendirilmesi babında istihsal ve istihlâk kooperatiflerinin meydana getirilmesi sevk ve pazar bulma hususlarındaki çalışmalar vatandaşların hayat seviyelerinin yükselmesine müncer olmuştur.

İspanya'da «Badaos» plânı diye adlandırılan Badaos vilâyetinde pilot bölge çalışmaları olarak ele alınan iskân, toprak Islahı, sulama, elektrifikasyon konularının kül halinde uygulanışı ve bundan müspet sonuçların elde edilmesi Vatandaş Hükümet çalışmalarının birlikte oluşu millî hasılanın ortalama olarak 200 dolardan 700 dolara çıkarılmasına sebep olmuştur.

Bu Avrupa gezisinde Turiste ve Turistik yerlere verilen önem ve bunlardan edinilen maddî ve manevî kazancın bu memleketlerin gelişmesinde mühim bir amil olduğu müşahede edilmiştir.

İdarecilerimiz için faydalı olduğuna inandığımız bu kabil gezilerin tekrarlanması uygun olur.

—ooOoo—

• TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI

Mülkiye Müfettişleri Çalışma ve Soruşturma Yönetmelikleri Resmi Gazetede neşredildi.

Uzun zamandan beri üzerinde çalışılan Çalışma ve Soruşturma Yönetmelikleri Komisyon çalışmaları sonunda Müfettişler Kuruluna girmiş ve bu kurul 15 gün süreli çalışması sonunda yönetmelikleri son şekline getirmiştir. Bakanlığın onayından geçen her iki yönetmelik 19/Nisan/1967 tarih ve 12577 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

- Mülkiye müfettişlerinin kış çalışmaları bitmiş olup yaz turnesi için yeni program yapılmış bulunmaktadır. Bu programa göre 22 il teftiş programına alınmıştır. 25/Nisan/1967 tarihinden itibaren mülkiye müfettişleri tespit edilen illerin teftişine başlamışlardır. Başarılar dileriz.

—ooOoo—

İLLER İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Daha evvel hazırlandığını yazdığımız «il yıllıkları» tamamlanmak üzeredir. Bu cümleden olarak tetkik için Bakanlığa gelen il yıllıkları şunlardır: Adıyaman, Ağrı, Ankara, Aydın, Bilecik, Bolu,

Burdur, Denizli, Eskişehir, Gümüşhane, Hakkâri, Kastamonu, Malatya, Nevşehir, Sinop, Trabzon.

Diğer İllerin il yıllıkları da Bakanlığın tetkikinden geçtikten sonra ikmal edilmiş olacaktıdır.

—ooOoo—

- 1962 yılında basılmış olan «İdarî Taksimat» kitabı beş senelik değışiklikleri kapsayacak şekilde yeniden hazırlanmaktadır.

—ooOoo—

- «Köylerimiz» adıyla hazırlanmış olan ve Türkçeleştirilmiş köy adları ile yapılan diğer değışiklikleri de ihtiva eden kitabın baskı işine çok yakında Devlet matbaasında başlanacaktır. Eski «Meskûn Yerler Kılavuzu» adlı kitabın yerine geçecek olan bu kitap çok faydalı olacaktır.

—ooOoo—

MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Mahallî İdareler ve Toplum Kalkınması Enstitüsü hakkında kanun tasarısı hazırlanıyor.

Enstitünün kurulmasında güdülen amaçlar:

1 — Türkiye'deki Toplum Kalkınması programlarının saptanması yürütülmesi ve değierlendirilmesi,

2 — Mahallî İdarelerin geliştirilmesi ve kalifiye personelle teçhiz edilmesi,

3 — Mahallî İdareler ve toplum kalkınması konularında gerekli araştırmaları, yayın ve dokümantasyon işlerini yapmak,

4 — Yukarıdaki konularda uygulayıcı kurul ve teşekküllere, gönüllü derneklere teknik yardımlarda bulunmak ve rehberlik etmek, gibi konulardır.

Bahis konusu tasarının bir an evvel kanunlaşması memleket kalkınması bakımından çok faydalı olacaktır.

● **Belediye Kanun Tasarısı**

Daha evvel hazırlandığını yazdığımız Belediye Kanun Tasarısı hakkında illerden, üniversite ve çeşitli bilimsel kuruluşlardan gelen bilgiler toplanmış ve tasarı son şekle getirilmek üzere Bakanlık Koordinasyon Kurulunda görüşülmeye başlanmıştır.

—00000—

● **İl Özel İdaresi Kanun Tasarısı**

Bakanlıkça hazırlanan İl Özel İdaresi Kanun tasarısı taslağı görüşleri alınmak üzere illere, üniversitelere ve diğer bilimsel teşekküllere gönderilmiştir. Görüşler toplandıktan sonra tasan Bakanlık Koordinasyon Kurulunda görüşülecektir.

—00000—

ÖZLÜK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

● Orta Kademe Yönetim Semineri kapanış töreni yapıldı.

18.1.1967 tarihinden 3.2.1967 tarihine kadar devam eden «Orta Kademe Yönetim Semineri» nin kapanış töreni 16.2.1967 tarihinde Bakanlık Konferans Salonunda yapılmıştır.

Merasimde İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Genel Müdürü, Bakanlığın Genel Müdürleri, Merkez Valileri ve Tetkik Kurulu Üyeleri ile semineri idare eden Amme İdaresi Enstitüsü uzmanları ve seminere katılan Daire Reisleri ve Şube Müdürleri hazır bulunmuşlardır.

Seminer Müdürü açış konuşmasını yaptıktan sonra seminere katılanlar adına Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Daire Reisi Mustafa Arıkan, Amme İdaresi Enstitüsü Genel Müdürü Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu birer konuşma yaparak seminer hakkında bilgi vermişlerdir.

Daha sonra bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan Bakanlıktaki eğitim çalışmalarından ve bunun öneminden bahsetmiş ve bu kabil seminerlerin tekrarını temenni etmiştir.

Bilahare seminere katılanlara sertifikalan dağıtılmış ve merasime son verilmiştir.

● **44. Dönem Kaymakamlık Kursu kapanış töreni yapıldı.**

44. Dönem Kaymakamlık kursunu bitiren 23 maiyet memurunun kaymakamlıklara kura çekmek suretiyle atanmaları münasebetiyle 15.Mart.1967 tarihinde Bakanlık Konferans Salonunda bir tören yapılmıştır.

Törene İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan, Adalet Bakanı Haşan Dinçer, Maliye Bakanı Cihat Bilgehan, Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, Bakanlık mensupları ve kursu bitirenler katılmıştır.

İlk konuşmayı yapan Özlük işleri Genel Müdürü Metin Dirimi tekin kurs hakkında bilgi vermiş ve münhal ilce sayısının 145 e çıktığını söylemiştir.

Müteakiben bir konuşma yapan TODAİE Genel Müdürü Prof. Dr. Cemal Mıhçıoğlu Bakanlıkla enstitüleri arasındaki işbirliğine işaret etmiş enstitünün seminer ve tedris faaliyetlerinden istifade etmiş kimselerin merkez teşkilatında çalıştırılmasının isabetli olacağını belirtmiştir.

Yeni mezunlar adına konuşan kaymakam, mesleğe girerken duydukları heyecanı belirtmiş ve «... Bugün idare amirliği, mesleklerin en şerefli olmakta devam etmektedir. Halk hala idareciyi manevî mükâfatların en değerlisi olan «Ata» sevgisi ile sevmekte ve ona «Devlet Baba» diye hitap etmektedir.

Bunu bir taraftan Türk milletinin kadirşinaslığında ararken öte yandan, şartların elverişsizliğine rağmen geçmişteki idarecilerin büyük bir şeref ve hizmet aşkı içinde, vatan sevgisine dayanan hareket ve çalışmalarında aramak gerekir. Bizlerde bugün aynı aşk ve heyecanla hizmete koşuyoruz.» demiştir.

Daha sonra idarenin değişen şart ve ihtiyaçlara göre yetki ve sorumluluğunu ayarlayan bir esnekliğe sahip olması lâzım geldiğine işaret eden konuşmacı sözlerini şu şekilde bitirmiştir. Sizleri, yürekleri bu imanla çarpar, iradesi bu heyecanla bilenmiş, yarınki ışıklı Türkiye idealine kendini adanmış 26 genç kaymakam adına tekrar saygı ile selâmlıyorum.»

Bu konuşmayı izleyen konuşmasında İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan konuşan kaymakamın inançlı insanların duyabilecekleri heyecanını övdükten sonra idare mesleğinin ulviligi ve halkımızın sevdiği idarecilerimize gösterdiği büyük bağlılığı ifade ve teyit ile

mevkilere değerini veren unsurun o mevkileri işgal eden şahsiyetler olduğunu belirtmiş ve:

«... Türk İdarecisi halk indinde örnek adamdır; Türk idarecisi olarak kabul ettirme başarısını göstermiştir...»

«... Türk İdarecisi halk indinde örnek adımdır; Türk idarecisi «vitrin adamdır.» onun üzerinde tek bir leke görmek istemez; ona toz kondurmaz.» demiştir...

Bakanın konuşmasından sonra Kur'alar çekilmiş kurs birincisine bir kol saati, ikinci ve üçüncüye birer dolma kalem, dört beş ve altıncıya birer gümüş vazo verilmiştir.

Bundan sonra misafirler ve törene katılanlar bir büfede ağırlandıktan sonra törene son verilmiştir.

Bakanlık Toplantı salonunda böyle bir tören ikinci defa yapılmaktadır. Her kursun bitiminde bu kabil toplantıların yapılmasının geleneksel bir hale getirilmesi temenni edilir.

Bu vesile ile genç meslektaşlarımızı tebrik eder ilk defa atıldıkları bu yolda başarılı olmalarını dileriz.

—0000—

SİVİL SAVUNMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

- Merkezde Sivil Savunma Koleji emrinde, her hangi bir afette illere yardımcı olmak ve eğitimlerde gösteri timi halinde vazife görmek maksadıyla 16 kişilik bir eğitim timi kurulmuştur.

—0000—

- Nüfus yoğunluğu ve bölgesel durumu itibariyle önemli olan İstanbul - Ankara - İzmir ve Erzurum'da şimdilik birer eğitim merkezinin açılması, seyyar kol birliklerinin kurulamaması dolayısıyla, afet ve olaylarda aynı zamanda kurtarma, ilk yardım, ambulans ve sosyal yardım konularında gerekli faaliyetleri gösterebilecek nitelikte olması ön görülen birer eğitim birliğinin teşkil ve plânlama çalışmaları ilerlemiş durumdadır.

—0000—

- Sivil Savunma Kanununun 15. maddesinde ön görülen Sıgmac Tüzüğü'nün çıkarılmaması karşısında, Kanunun 15. maddesini vuzuha kavuşturmak maksadıyla hazırlanan ve bu maddeyi değiştiren tasarı ile yine aynı kanunun personel tayin ve atama yetkileri ile Özlük haklarını ilgili maddelerini tadil eden bir Kanun tasarısı hazırlanmış, Bakanlıkların ve Bakanlığımızın Koordinasyon Kurulunun müspet mütalâaları alınarak Başbakanlığa gönderilmiştir.
- 1967 de yapılacak Sivil Savunma, Eğitim, Yayın ve Propaganda çalışmaları ile ilgili 2.Ocak.1967 tarihli, Sivil Savunma tatbikatları ile ilgili 13.Şubat.1967 tarihli, Konferans programı ile ilgili 1.Mart.1967 tarihli genelgeler illere ve ilgili dairelere gönderilmiştir.

Sivil Savunma tatbikatı yapacak şehirler ve tatbikat tarihleri şöyledir:

Sıra No	Tatbikat yapacak şehrin adı	Tatbikatın tarihi
1 —	KASTAMONU	8.Haziran.1967
2 —	BOLU	15.Haziran.1967
3 —	KIRKLARELİ	22.Haziran.1967
4 —	BİLECİK	29.Haziran.1967
5 —	ADİYAMAN	6.Temmuz.1967
6 —	ELAZIĞ	11 Temmuz.1967
7 —	BİNGÖL	14.Temmuz.1967
8 —	MUŞ	19.Temmuz.1967
9 —	ERZURUM	27.Temmuz.1967
10 —	ÇANKIRI	8Ağustos.1967
11 —	AMASYA	10.Ağustos.1967
12 —	ORDU	16. Ağustos.1967
13 —	GİRESUN	23. Ağustos.1967
14 —	İSPARTA	5.Eylül.1967
15 —	BURDUR	8.Eylül.1967
16 —	DENİZLİ	14.Eylül.1967
17 —	HATAY	19.Eylül.1967
18 —	TJRFA	26.Eylüi.196?
19 —	KIRŞEHİR	28.Eylül.1967

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Polis Enstitüsü ve Koleji Sinema Salonunda İlmî Konferanslar serisinden olmak üzere 4.Mart.1967 Cumartesi günü saat 09.30 da, Prof. Dr. RİCHART I. DEVİN «Amirlik» konusunda bir konferans vermiş bulunmaktadır. Aynı yerde ve 11 Mart 1967 Cumartesi günü saat 10.00 de Mr. ARTHUR M. HANDLY «Sevk ve İdare fonksiyonları» isimli konferansla yukarıda ismi geçen İlmî Konferanslar Serisine devam etmiştir.

Bakanlık konferans salonunda her Pazartesi günü saat 17.30 dan 19.30 a kadar Emniyet Genel Müdürünün başkanlığında Genel Müdür Muavinleri, bütün Daire Başkanları ile Şube Müdürlerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmektedir. Bu toplantıda Emniyet Genel Müdürlüğünün görev sahasına giren bütün konular etraflıca tetkik edilmekte ve gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

Mayıs ayı içerisinde tedrisata yeniden başlayacak olan İstanbul, İzmir ve Kayseri Polis Okullarındaki meslekî ilk tahsil kurslarına kadrolarda meslekî ilköğrenim görmemiş polis memurları çağrılarak 6 aylık eğitime tabi tutulmaktadır.

Ayrıca Genel Müdürlük personeli için daktilo ve stenografi kursları düzenlenmiştir. Bu kurslar haftanın her günü saat 9-12 arasında Durakbaşı Dershanesinde yapılmaktadır.

Bütün plân ve programı hazırlanmış fakat yeri tespit edilememiş olduğu için henüz açılmamış olan Trafik kursunda bu meyanda sayılabilir.

- Polis Teşkilâtının 122. kuruluş yıldönümü 10.Nisan.1967 tarihinde bütün vilâyetlerde yapılan törenlerle kutlanmıştır. Polis Enstitüsü ve Koleji öğrencileri, Ankara Toplum Zabıtası, Motorlu Birlik, Süvari Birliği ve Sporculardan müteşekkil olan kortejin yürüyüşü, İçişleri Bakanlığı önünde İçişleri Bakanı Sayın Dr. Faruk Sikan'ın teftişini müteakip başlamış ve 19 Mayıs Stadyumu önünde nihayete ermiştir.

Ayrıca yapımı bitirilen Ankara Emniyet Sarayının açılışı aynı gün içerisinde Sayın Başbakan Süleyman Demirel'in konuşmasıyla yapılmıştır. Başbakan'ının konuşmasından sonra Emniyet Genel Müdürü Sayın Hayrettin Nakiboğlu günün mana ve ehemmiyetini belirten bir konuşma yapmıştır.

● **Mevzuat Çalışmaları**

A) Üzerinde çalışılan Kanun tasarıları:

- a) Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanun Tasarısı,
- b) Kimlik Bildirme Kanun Tasarısı,
- c) Trafik Kanununu Tadil Tasarısı,
- d) Emniyet Teşkilâtı Kanununun değiştirilmesi hakkında çalışma,
- e) Polisin sosyal hususlarını düzenleyen Kanun tasarısı çalışmaları,
- f) Film ve Senaryoların Kontrolüne dair Kanun tasarısı çalışmaları,
- g) Âmir kadrolarının düzenlenmesine dair Kanun tasarısı çalışmaları,
- h) Cemiyetler Kanununda değişiklik yapılması hakkındaki çalışma.

B) Tüzük Çalışmaları:

- a) Toplum Zabıtası Tüzüğü,
- b) Polis Kıyafet Tüzüğüne ek tüzük çalışması,
- c) Fuhuşla Mücadele Nizamnamesinin aksaklıklarının giderilmesi hakkında çalışmalar,
- d) Polis Kıyafet Tüzüğünde değişiklik yapılması hakkında çalışmalar.

C) Yönetmelik üzerinde çalışmalar:

- a) Tanınma karnelerinin değiştirmesi hakkında Yönetmelik tasarısı.

D) Hükümet Programının icrası ile ilgili olarak alınan diğer

Tedbirler:

- a) Güvenlik tedbirleri;
- 1 — Emniyet ve Asayiş,

2 — Emniyet kuvvetlerinin takviyesi,

3 — Yetersiz kadroların arttırılması.

b) Zararlı Cereyanlar konusunda alınacak tedbirler;

1 — Komünizmle mücadele,

2 — Cemiyet nizamını zedeleyici faaliyetlerle mücadele.

—ooOoo—

● **Turizm Faaliyetleri:**

Türk - Alman dostluğunun ve Polisiye temasların kökleştirilmesi yönünden yapılmakta olan geziler meyanında Türkiye'ye gelerek 29.4.1967 ilâ 20.5.1967 tarihleri arasında muhtelif illeri ziyaret edecek olan Beynelmîlel Polis Teşkilâtı (IPA) na mensup 25 kişilik Bavyera Polis Grubu, Memleketimizin kültürel yerlerini ziyaret ve Türk Polisleri ile dostane bağlantılar tesis etmek gayesindedir.

Turizm propagandası ve Yurdumuzun tanıtılması bakımından bir gezi faydalı mütalaa edilmiş olup, İstanbul, Bursa, Konya, Kayseri, Adana, Alanya, Antalya, Denizli, İzmir, Bergama, Çanakkale ve İstanbul gezi programını il şümulüne girmektedir.

● **Spor Faaliyetleri:**

19 - 22 Nisan 1967 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan Balkan Boks Şampiyonasına iştirak eden Millî Boksörlerimizden polis memuru Celâl Sandal rakiplerini yenerek sikletinin Balkan şampiyonu ilân edilmiş ve binlerce kişinin coşku il tezahüratına vesile olmuştur. Ayrıca Haşan Şekerer de sikletinin Balkan ikincisi olmuştur.

Boksörlerimizin bu üstün başarıları kendilerinin önümüzdeki ayda Roma'da yapılacak müsabakalara davet edilmelerine vesile teşkil etmiştir.

—ooOoo—

Türk İdareciler Derneği

IV. Genel Kurul Toplantısı Yapıldı.

Türk İdareciler Derneği IV. Genel Kurul Toplantısı 14/Nisan 1967 Cuma günü saat 1000 da Polis Enstitüsü Konferans Salonunda yapılmıştır.

Kongreye geçen sene olduğu gibi yine az delege katılmış, öğleden sonraki toplantıda ise sayısının daha da azaldığı görülmüştür.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan artık üye adedinin azlığından

Öğleden sonra Kongre bir konuşma yaparak üzüntü duyduğunu belirtmiş

«İdareciler geniş çapta toplanalı ve problemlerini ele alabilmelidirler.» diyen Bakan randımanı arttıracak çareler için bu kongrelerin yardımcı olması lâzım geldiğini ilgisizliğe el birliği ile çare bulunmasını, geniş bir organizasyonla tekrar toplanılmasını, Bakan olarak kendine düşen görevi yapacağını ifade ederek «İdareci deyince vali, kaymakam ve nahiye müdürleri akla gelmektedir. Diğer idare kademeleri diyagonal teşekküllerdir. İdareciler arasında birlik şarttır, idareci idare hayatına vermekle mükellef olduğu dinamizmi vermelidir.» demiştir. Meslekî teşekküllerin idarenin problemleri karşısında ilgisiz kalmaması lâzım geldiğini belirten Bakan «İdarecilik muayyen bilgilere istinat eden idareci aynı zamanda bir sanatkârdır. Memleket aşkı ve heyecan ruhu idarecilerde bulunmalıdır. İdareci yaratıcı güce sahip olmalıdır.» demiştir.

Müteakiben «Meslek teşekküllerinin kuvvetlenmesi birlik ve beraberlik içinde bulunmalarını gerektirir.» diyen Bakan en kısa zamanda seminer mahiyetinde bir toplantı yapılmasını temenni ederek konuşmasını bitirmiştir.

Daha sonra gündemdeki meseleler görüşülmüş, konuşmacılar çeşitli yönlerden tenkit ve temennilerde bulunmuşlardır.

Yapılan seçimler sonunda Türk İdareciler Derneği Genel Başkanlığına Danıştay 5. Daire Reisi Sait Koksall, Genel Sekreterliğine Mahallî İdareler Şube Müdürü Sadrettin Sürbahan, Yönetim Kurulu Üyeliklerine Merkez Valisi Enver Kuray, Merkez Valisi Sadullah Verel, İller İdaresi Genel Müdür Muavini Ziya Durakoğlu, Mahallî İdareler Daire Reisi Fethi Aytac, Mülkiye Müfettişi Mahmut Po-

lat, Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Mehmet Can ve Mahallî İdareler Şube Müdürü Fikri Gökçeer seçilmişlerdir.

Kongre saat 18.30 da sona ermiş müteakiben topluca dernek: merkezindeki çaya gidilmiştir.

Seçilen arkadaşları tebrik eder başarılı olmalarını temenni ederiz.

İLLERDEN

ANKARA

- Ankara ili kaymakamlarının 1967 yılı ilk toplantısı Polatlı ilçesinde yapılmıştır.

21 ilçenin Kaymakamının katıldığı toplantıya başkanlık eden Vali Celâlettin Coşkun, yaptığı konuşmada, bundan önceki senelerde kaymakam toplantılarının il merkezinde yapıldığını ifade ile bundan böyle kaymakamların arkadaşlarının çalışmalarını yekinen görmelerini sağlamak bakımından, her toplantının başka bir ilçede yapılacağını ve yılsonuna kadar bütün ilçelerdeki faaliyetlerin diğer kaymakamlarca izlenebileceğini kaydetmiştir.

Vali Coşkun, toplum kalkınması çalışmaları üzerinde de durarak şunları söylemiştir:

«Vatandaş, eskiden olduğu gibi her şeyi artık devletten beklememektedir. Mahallinde yapılan yatırımlara gücü nispetinde katkıda bulunmaktadır. Bu da işlerin daha çok süratli yapılmasına yol açmaktadır. 1966 yılında Ankara ili dâhilinde 700 milyon liralık yatırım yapılmış ve bunun yüzde 90h gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan kaymakamlara teşekkür ederim. 700 milyon liralık yatırıma Ankaralı vatandaşlar 4 milyon lira katkıda bulunmuştur. Gelecek yatırımlarda vatandaşlarımızın hissesinin daha da artacağını ümit etmekteyiz.»

Kaymakamlar toplantısında içme suyu ve köy yolu yapımı konusunda köy birlikleri kurulması yolundaki çalışmalar gözden geçirilmiş ve bu birlikler için hazırlanan tip statü üzerinde durulmuştur.

Toplantıdan sonra, kaymakamlar, Polatlı ilçesinde devlet ve halkın işbirliği sayesinde gerçekleştirilen şehir koruluğu, 100 yataklı hastahane, verem dispanseri ile müftülük ve erkek sanat enstitüsü binalarını gezmişlerdir.

● **1966 YILI EKİM DEVRESİNDE ANKARA İLİ ÇİFTÇİLERİ**

NE 28 BİN 776 TON TOHURLUK DAĞITIMI YAPILMIŞTIR.

Ankara İli çiftçilerinin tohumluk ihtiyacı için D. Ü. Ç. Şeker Fabrikaları T. A. Ş. dan, T.M.O. dan ve Atatürk Orman Çiftliğinden temin edilen 28 bin 776 ton tohumluk buğday ile 1760 ton tohumluk arpa çiftçilere ekim devresinde dağıtılmış bulunmaktadır.

Bu miktar tohumluğun 5 bin 600 tonu 5254 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, 800 tonu banka teminat mektubu ile 1593 tonu peşin olarak ve 22 bin tonu da kredili olarak dağıtılmıştır.

—ooOoo—

● **ANKARA İLİ ÇİFTÇİLERİ BU YIL 86 BİN TON KİMYEVİ GÜBRE KULLANDI**

Kimyevi gübre ile ekim yapan çiftçilerimizin sayısı her yıl daha da artmaktadır.

1966 yılında Ankara İlinde 86 bin ton Süper fosfat gübresi kullanılmıştır.

İlgililerin bildirdiğine göre; dekara 36 kg. süper fosfat gübresi kullanmakla ortalama dekara 25 TL. fazla kazanç temin edilmektedir.

Geçen ekim yılı içerisinde 80 bin ton süper fosfat gübresi kullanan Ankara çiftçileri bu yoldan 55 milyon TL. fazla kazanç sağlamışlardır. Bu yıl kullanılan 86 bin ton kimyevi gübre karşılığında da 61 milyon TL. kazanç temin edilmiş olacaktır.

—ooOoo—

● **1966 YILINDA ANKARA İLİNDE 10 BİN 400 DEKAR SUNİ**

MER'A TESİSİ YAPILMIŞTIR.

Ankara ilinde hububat tarımından sonra köylü ve çiftçimizin büyük bir gelir kaynağını teşkil eden hayvancılığın geliştirilmesi konusunda, Plânlı Kalkınma Programı gereğince sun'i mera tesisleri yapımına da devam edilmektedir.

1966 yılında Ankara İlinde 10.400 dekarlık sun'i mera tesisi yapılmış olup, 1967 yılında da çalışmalar devam edecektir.

Ankara köylerinde tesis edilen sun'i mera sahaları için 1 milyon 175 bin 200 liralık yatırım yapılmış olup, bunun 572 bin lirası devletçe ve 603 bin 200 lirası çiftçilerimizce karşılanmış bulunmaktadır.

—ooOoo—

● **1966 YILINDA ANKARA İLİNDE 98 KÖYDE 1339 ÇİFTÇİ AİLESİNE 8738 DEKARLIK TOPLU MEYVELİK TESİSİ YAPTIRILDI.**

Ankara İlının, sulanabilen ve meyveciliğe u'g'u11 olan arazilerinde toplu meyvelik kurulması çalışmalarına devam edilmektedir.

1966 yılında 98 köyde 8738 dekarlık toplu meyvelik ve 1102 dekarlık dağınık arazilere meyve bahçesi tesisleri kurulmuştur. Bir dekar meyve bahçesi 375 liraya yapılmakta olup bunun 325 lirası çiftçilerimiz ve 50 TL. da devletçe karşılanmaktadır. Bu suretle 1966 yılında meyvelik tesisi olarak Ankara İlinde 276 bin TL. yatırım yapılmış bulunmaktadır.

—ooOoo—

● **ANKARA İLİNDE 1966 YILINDA 40 KÖYDE 4206 DEKARLIK TOPLU BAĞ TESİSİ YAPILMIŞTIR.**

Çiftçilerimizin boş kalan arazilerini kıymetlendirmek amacı ile Teknik Ziraat Müdürlüğü programı gereğince bağ tesislerinin kurulmasına da devam edilmektedir.

1966 yılında Ankara İlının 40 köyünde tesis edilen 4206 dekarlık bağ sahasının bir dekan 250 TL. sına mal edilmiş olup, bunun 224 TL. Çiftçilerimizce, 26 TL. da devlet bütçesinden karşılanmıştır.

—ooOoo—

• **ANKARA İLİ ÇİFTÇİLERİNİN 1966 YILINDA 76 BİN TON TOHOMLUĞU TEMİZLENİP İLAÇLANDI.**

Çiftçilerin kaliteli, temiz, hastalıksız tohumluk kullanmaları amacı ile bu yıl Ankara İlinde 76 bin ton tohumluk temizlenip ilaçlanmıştır.

Bu iş için Ankara Teknik Ziraat Müdürlüğünce 20 ilçenin çeşitli köylerinde bulunan 181 adet tohum temizleme evleri süreli olarak çalışmışlardır.

1967 yılında inşaat tamamlanacak olan 32 tohum temizleme evi ile daha çok tohumluğun temizlenip, ilaçlanması mümkün olacaktır.

—ooOoo—

• **ANKARA ARICILIĞININ KALKINDIRILMASI AMACI İLE 1966 YILINDA 232 ARICI İÇİN KURSLAR AÇILDI.**

Arıcılık için uygun bir bölgeye sahip Ankara İlinde, yıllardan beri süregelen iptidai arıcılığı, teknik imkânlar ve bilgiler dikkate alınarak yapılmasını temin amacı ile köylerde arıcılık kursları açılmasına devam edilmektedir.

1966 yılında Ankara İlinin 9 ilçesinin 12 köyünde açılan bu kurslara 232 yetiştirici katılmış bulunmaktadır.

—ooOoo—

• **HAYVANLARIN KIŞLIK YEŞİL YEM İHTİYACINI KARŞILAMAK İÇİN ANKARA İLİ KÖYLERİNDE YEŞİL YEM SİLOLARI YAPILMAKTADIR.**

Hayvan yetiştiricilerinin kışlık yeşil yem ihtiyacını temin için, 1966 yılında Ankara ilinin 6 ilçesinin 6 köyünde 7 adet yeşil yem siloları yaptırılmıştır.

Ağustos sonuna kadar yapılması tamamlanan yeşil yem siloları Aralık - Ocak aylarında açılarak içerisindeki yemler hayvanlara verilmektedir.

Hayvancılığımız için büyük bir önem taşıyan yeşil yem konusunda 1967 yılında daha geniş bir program uygulanacaktır.

BOLU

● Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay 11 Ocak 1967 tarihinde Bolu'ya teşrif etmiş ve oradan Abant'a gitmişlerdir. 16 Ocak 1967 tarihine kadar Abant'ta istirahat eden Cumhurbaşkanı beraberlerinde 1. Ordu Komutanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Vali Asım Büyüklü, 15. Kolordu Komutanı Tümgeneral Burhan Ercan, Bolu Garnizon Komutanı olduğu halde Bolu'ya gelmişlerdir. Yapılan Brifingde Vali Asım Büyüklü ilin genel durumu hakkında bilgi vermiş, müteakiben daire Müdürleri ve Belediye Başkanı bilgi vermişlerdir. Brifingden memnun kalan Cumhurbaşkanı daha sonra Sakarya Deneme okulunu, Kız İlk Öğretmen okulunu Sümerbank Sun'î Tahta Fabrikasını gezmiş ve bilgi almışlardır.

—ooOoo—

● 4 Şubat 1967 Cumartesi günü Bolu'ya giden İçişleri Bakanı İl sınırlarında Bolu Valisi, Emniyet Müdürü ve İl Jandarma Komutanı tarafından karşılanmıştır. Hafta tatilini Abant'ta geçiren Bakan 6 Şubat 1967 de Abant'tan ayrılarak Düzce'ye gitmiş ve orada Bakanlık ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. Bu arada, inşa halindeki Devlet Hastahanesini ve Lise binasını gezmiştir. Müteakiben Bolu'ya dönen Bakan Devlet Hastahanesini, Belediyeyi ve diğer teşekkülleri ziyaret etmiş, Vilâyette Bakanlıkla ilgili bir toplantıda bulunmuştur. Bakan toplantıdan sonra geç vakit Ankara'ya dönmüştür.

—ooOoo—

● Bolu Yüksek Tahsil Derneği Öğrenci Yurdunun temel atma töreni İstanbul - Fatih Bâli Paşa Caddesi Sarı Abdullah Sokağındaki arsada 5 Şubat 1967 Pazar günü saat 15 te yapılmıştır. Törende konuşan Bolu Valisi Asım Büyüklü, bu güne kadar tahakkuk ettirilmemiş olan bu mutlu eserin temelini atmaktan bahtiyarlık duyduğunu, arsanın temini ve binanın vücut bulması yolunda gerekli maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen Bolu Vilâyeti halkı ile Genel Meclis üyelerine teşekkür etmiş ve arsa temini hususunda İstanbul Belediyesinin gösterdiği anlayışı överek binanın hayırlı ve uğurlu olmasını dilemiştir.

HATAY

- Pilot Bölge Altınözü İlçesinin Kamberli köyü 7 Şubat 1967 tarihinde yapılan bir törenle elektrik ve suya kavuşmuştur. Törende İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Fethi Tansuk ve Özlük işleri Genel Müdürü Metin Dirinefekin, Toplum Kalkınması Şubesinden Eşref Kılıç Kaymakamlık Kursunda bulunan 23 Kaymakam aday ve daire müdürleri ile Halk bulunmuştur. Törende bir konuşma yapan Hatay Valisi Nuri Teoman kalkınma yolunda halkın yardımının önemini belirtmiştir.

Kanalizasyonu bulunan Kanberli köyü Altınözü ilçe Merkezine ° km. uzaklıkta 900 nüfuslu bir köydür.

—ooOoo—

- 6 Şubat 1967 de İl Merkezinde bir Toplum Kalkınması semineri yapılmıştır. Seminere İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Fethi Tansuk, Özlük işleri Genel Müdürü Metin Dirimtekin, ve 44. dönem Kaymakamlık kursundaki Kaymakam adayları da katılmışlardır. Fethi Tansuk açış konuşmasını yapmış ve Toplum Kalkınması çalışmaların 1924 tarihli Köy Kanunu ile başladığını, Köy kanununda Toplum Kalkınmasının ilkelerinin bulunduğunu, esasen Köy Kanununun toplum kalkınmasına göre hazırlandığını beyan etmiştir. İkinci konuşmayı Hatay Valisi Nuri Teoman yapmıştır. Teoman konuşmada eğitimin öneminden ve aydın Türk kadınının rolünden bahsetmiştir. Daha sonra konuşan Altınözü Kaymakamı İlhan Sözgen: Toplum kalkınmasının ne olduğunu belirtmiş ve akademik yönü üzerinde durarak uygulamalardan örnekler vermiştir. Halk Eğitimi Başkanı, Millî Eğitim Müdürü Yardımcısı, Sağlık ve Tarım Müdürlerinin ve Toplum Kalkınması Şubesi Müdür Yardımcısının konuşmalarını müteakip soru ve cevaplara geçilmiştir. Bu konuşmalar sonunda seminerin değerlendirilmesi yapılmış ve Müsteşar Fethi Tansuk'un kapanış konuşması ile seminer sona ermiştir.

—ooOoo—

İÇEL

- **ATAŞ'a LPG tesisi ilâve edildi.**

Mersinde kumlu Türkiye'nin en büyük petrol rafinerisi ATAŞ (Anadolu Tasfiyehanesi A. Ş.) bu yıl şubattan itibaren yeni bir petrol mahsulünü piyasaya vermeğe başlamıştır.

Kısa adıyla LPG (Likid petrol gazı) denilen bu yeni mahsul mutfak gazı olarak Türk müstehliki tarafından bilinmektedir. ATAŞ'da fõtihsal edilecek olan LPG, rafinerisinin hissedarları olan BP, Mobil ve Shell şirketlerinin bu maksatla kurdukları veya anlaştıkları satış şirketleri tarafından piyasaya arz edilecektir. Senede 52 bin ton LPG yi müstehlike sunacak olan ATAŞ bu sahada büyük bir ihtiyacı karşılamış olacaktır.

—ooOoo—

- 1966 yılı içerisinde Anamur ilçesinde Turfandacılığı teşvik ve modern sebzeçiliği öğretmek ve bir başlangıç yapmak üzere bin adet plastik sera ve 30 adet sıcak fide yastığı temin edilmiş, iklimi müsait olduğundan dağlarda bulunan yabani zeytinler sökülerek 5000 adet zeytin plantasyonu yapılmıştır. Ayrıca turfanda bağcılığı teşvik gayesiyle 3000 adet «Tarsus Beyazı» üzüm, çubuğu diktilirilmiş. Dağ bölgesinde hayvanların temiz ve rahatlıkla su içmesini sağlamak gayesiyle 2 adet sıvat inşa ettirilmiştir. Tavukçuluğu teşvik için saf «Rodeylant» civcivleri getirilmiş, yeni sanayi yemleri ile beslenerek çiftçilere örnek olunmuştur.

İSTANBUL

- **İSTANBUL İÇİN HUSUSİ İDARE DÜZENİ İSTENDİ**

İstanbul'u kurtarmak için «İstanbul'u Kalkındırma Derneği» kurulmuştur. İlim adamları, vilâyet ve belediye idarecileri, iş adamları ile sendikacıların üye olduğu derneğin ilk toplantısı dün valinin yaptığı bir konuşma ile açılmıştır.

Vali Vefa Poyraz konuşmasında, İstanbul'un problemlerini 11 arttığını derneğin ilk olarak bir «Kalkındırma Kongresi» düzenle-

diğini bildirmiş ve «Başbakanın da desteklediği kongrede ana meselelere ışık tutulacaktır.» demiştir.

Toplantıda, İstanbul'un plânlı bir şekilde geliştirilmediği belirtilmiştir. Kongreye sunulan tekliflerle şu yenilikler istenmiştir:

1 — İstanbul'da vilâyet ve belediye hizmetleri bir arada görülmelidir. İstanbul'un halk tarafından seçilmiş tek meclisi olmalıdır. (İstanbul Vilâyet Meclisi ile birlikte 16 Belediye Meclisi vardır.)

2 — Nüfus, tapu ve kadastro tek idarede toplanmalıdır.

3 — Jandarma bekçi teşkilâtı kaldırılmalıdır. Asayiş, trafik belediye ve liman polisi tek polis müdürlüğüne bağlanmalıdır.

4 — İstanbul'da Kaymakamlık Nahiye Müdürlüğü teşkilâtı kaldırılmalıdır. İmar, İskân, Turizm, Ticaret, Sanayi, Tarım ve Köy İşleri Bakanlıklarının milyonlarca lira masraf edip, İstanbul'da özel teşkilât kurmaları lüzumsuzdur. Bunları İstanbul Birleşik İdaresi yapar.

5 — İlkel olarak çalışan mahalle muhtarlığı kaldırılıp, bu vazifeler belediyelere verilmelidir.

Kalkındırma Kongresinin toplantıları 10 gün devam etmiştir. Ortaya atılan teklifler bir kitap halinde toplanacaktır. Bu Kongreye Bakanlığımız adına Tetkik Kurulu Üyesi Orhan Zaim katılmıştır.

—ooOoo—

KASTAMONU

- Bir buçuk milyon liraya mal olan bin kişilik Kastamonu kapalı spor salonu 5.4.1967 günü açılmıştır.

Saat 21 de başlayan açılış törenine Devlet Bakanı Sayın Kâmil Ocak ile Beden Terbiyesi Genel Müdür Vekili Rauf Meleksoy ve yüzlerce Kastamonulu katılmıştır.

Sayın Devlet Bakanı Kâmil Ocak ile İl Valisi Haşan Kurdoğlu'nun yaptıkları birer konuşma ile başlayan törende folklor gösterileri yapılmıştır.

—ooOoo—

KIRŞEHİR

- İl Koordinasyonu Kurulu 10/2/1967 Cuma günü saat 14.00 de vilâyet makamında Vali Namık Sezgin Başkanlığında toplanarak 1966 yılma ait çalışmalar ve yatırımları incelemiş, yatırımların % 75 in üzerinde gerçekleştiği görülmüştür. Bu arada 1967 plân ve programları da incelenerek daha rasyonel duruma sokulması, aksaklıklara yer verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır.

- 1987 yılı içinde toplum kalkınması çalışmalarını plânlamak üzere bir alt komite kurulmuştur. Alt komiteye Millî Eğitim, Sağlık, Veteriner ve Teknik Ziraat Müdürleri ile Halk Eğitim Başkanı seçilmişlerdir.

Alt komite 13/2/1987 tarihinde ilk toplantısını yaparak merkez ilçede. Kaman, Çiçekdağ ve Mucur İlçelerinden birer köy olmak üzere 4 köyde uzun vadeli projeleri uygulamak için pilot köyler seçilmişlerdir. Bu arada ilin uzak köylerine eğitim kervanı gönderilmesini, bütün dairelerin eğitim programlarının birlikte çalışmasını da karar altına almıştır. Umumî toplum, kalkınması programı ve iş plânları en kısa zamanda yapılarak Mart ayında yapılacak olan genel toplantıya yetiştirilecektir.

- İlin halk eğitimi örgütü ile Numan dikiş makinalarını satan acentanın müştereken, merkez kazaya bağlı Karacaviran köyünde açmış oldukları nakış, dikiş kursu üç aylık süresini 18/2/1967 tarihinde tamamlamıştır. 25 genç kadın ve kızın katıldığı kurs başarılı çalışmalar yapmıştır. Kurs sonu düzenlenen sergi köyde ve çevrede büyük bir ilgi görmüştür.

Örnek Çalışmalar:

- **Kaman kazasında yol birliği kuruldu:**

İle bağlı Kaman Kazası belediyeleri ile köy muhtarları birleşerek bir yol birliği kurmuşlardır. 1966 yılı içerisinde kurulan yol birliği kuruluş ile ilgili çalışmalarını bitirerek fili çalışma sahasına girmek üzeredirler. Yapılan hesaplara göre birliğin bütçesi 700 bin lira civarında olacak, Kaman ve köy yollarını 4-5 yılda tamamlayacaktır.

- 1986 yılında seçilen Karacavira11 köyünde toplum kalkınması çalışması yapılmıştır. Halk Eğitimi, Millî Eğitim, Bayındırlık, Erkek Öğretmen okulu ve Erkek Sanat Enstitüsü Müdürlükleri müştereken yaptıkları programda fenni çamaşırhane hamam, köy meydanının tanzimi, asri mezarlık kurma işi ele alınmış, hamam çamaşırhane, meydanın tanzimi ve mezarlığı11 parsellenme ve kapısının kaba inşaatı bitirilmiştir. Yarım kalan diğer işleri 1987 yılında tamamlanacaktır. 2/3/1987

—ooOoo—

SAKARYA

- 24.Şubat.1967 tarihinde Sakarya'ya giden Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay hükümet konağı önünde toplanan binlerce Sakaryalıya hitap ederek gördüğü içten tezahürata teşekkür etmiştir.

Orduevindeki öğle yemeğini müteakip sırası ile Belediye Başkanlığı, Tümen Komutanlığı, Yetiştirme Yurdu ve Vagon Fabrikasını ziyaret eden Sunay Vilayette tertip edilen Brifingi izlemiş ve 19 konuşmacıyı ve Vali Ertuğrul Ünlüer'i dinlemiştir. Vali tatbikata ve mevzuatta yapılması lâzım gelen dilekler hakkında geniş bilgi vermiş, İl İdaresi Kanununda yapılması ön görülen değişikliğin ivedilikli ve öncelikle gerçekleştirilmesi konusu üzerinde ısrarla durarak, nedenlerini izah etmiştir.

Cumhurbaşkanı konu ile özellikle ilgilenmiş ve Brifingden çok memnun kaldığını belirtmiştir. Vilayetin şeref defterine «Adapazarı'nın ziyaretimde mükemmel bir brifing dinledim. Çalışkan Valinin kısa zamanda bütün meseleleri özlü bir şekilde aktarmalarını takdir ile karşıladım. Teşekkürlerimi bildiririm.» şeklinde hislerini belirtmiştir.

Geceyi Şeker fabrikasında geçiren Cumhurbaşkanı ertesi gün Arifiye Öğretmen okulunu, U. S. Royal Lâstik fabrikasını gezerek saat 10 da İzmit'e müteveccihen Sakarya'dan ayrılmıştır.

—ooOoo—

SAMSUN

- **Samsun Köyleri Telsizle Bağlanıyor.**

Program gerçekleştirildiği takdirde Samsun ilçe, bucak ve köyleriyle beraber yakında, Türkiye'nin ilk modern telsiz şebekesine sahip ilimiz olacaktır.

İlk elde 4 ilçenin telsiz cihazı ihale edilmiş, 150 köy için de para sağlanmıştır. 75 Km. lik bir alan içinde konuşabilen köy telsiz cihazları 7 şer bin liraya mal olacaktır.

Vali Enver Saatçigil bu konuda «Muhabere şebekesini, artık modası geçmiş telefon direk, hat ve fincanlarla geliştirmenin özellikle gereksiz masrafı da göz önünde tutularak böyle bir yola gidildiğini» söylemiştir.

KİTAPLIĞIMIZA GELEN KİTAPLAR

- T. C. Emekli Sandığı İstatistik Uzmanı Avni HEKİMOĞLU tarafından hazırlanan «Memur ve Hizmetlinin Cep Kılavuzu» adı altında Emeklilikle ilgili her konuyu içine alan bir kitap yayınlanmıştır.

İki bölümden ibaret kitabın birinci bölümü Emekliliğe ait, ikincisi Emekli Sandıkları ile Sigorta Kanunlarına tabi hizmetlerin birleştirilmesi hakkındaki 228 sayılı kanun ve ona ait tüzük ve bazı önemli diğer kanunları ihtiva etmektedir.

Memurların Emekliliğe ait müşküllerini halletmek gayesi ile hazırlanmış olan kitapta her konu müstakilen ele alınmış; sade bir dil ve üslupla açıklanmıştır.

Konu bakımından büyük bir ihtiyaca cevap verecek nitelikteki bu kitaba ayrıca emekli aylıklarına ve ikramiyelerine ait detaylı cetvellerde ilâve edilmiştir. Bu cetvellere bakmakla bir kimse ne kadar aylık ve ikramiye alacağını hemen öğrenebilmektedir.

Okyuculara ve bilhassa Emekli Sandığı Kanunu ile ilgili memur, hizmetli ve idarecilere tavsiyeye değer görülen bu kitabın fiyatı 5 liradır. Ödemeli olarak aşağıdaki adresten istenebilir.

Avni HEKİMOĞLU
T. C. Emekli Sandığı
İstatistik Uzmanı
Ankara

- Yargıtay 8. Hukuk Dairesi Birinci sınıf Hâkimi M. Zerrin Akgün tarafından yazılan ve 20 lira bedelle satışa arz edilen «Sular Hukuku ve Sular ile ilgili Arazi Davaları» adlı eser Kitaplığımız için satın alınmıştır.

Tetkik Kurulunda incelettirilen kitap daha evvel 1959 da yayınlanan aynı adlı esere bu tarihten sonraki mevzuat değişiklikleri ile yeni mevzuatın ilâvesi suretiyle yeniden bastırılmış olup, ayrıca Danıştay ve Yargıtay içtihatlarına da yer verilmiştir.

İdarecilerimiz ve tatbikatçılarımız için faydalı görülen eseri tavsiyeye değer görmekteyiz.

Kitap müellifinin yukardaki adresinden temin edilebilir.

—ooOoo—

• «ÖL ESİR OLMA»

İhlamur Yıldız Cad. Keşşaf Sokak 1-3 Yıldız - İstanbul adreste Nurettin Peker tarafından yazılan «Öl Esir Olma» adlı eser Alemdar Vapurunun İstanbul işgal altında iken nasıl kaçtığını ve Kuva- yı Milliye katılışını idarecilerimizin yararlılıklarını vesikalara dayanarak anlatmaktadır.

Eski bir idareci tarafından yazılmış bulunan bu eseri bütün idarecilerimize tavsiye ederiz.

—ooOoo—

• «TÜRKİYE İLE YABANCI DEVLETLERARASINDA HUKUKİ VE CEZAİ SAHALARDA YAPILAN ANLAŞMALAR»

Kütüphanemize gönderilen ilginç kitaplardan bir tanesi de «TÜRKİYE İLE YABANCI DEVLETLERARASINDA HUKUKİ VE CEZAİ SAHALARDA YAPILAN ANLAŞMALAR» kitabıdır.

Dişişleri Bakanlığı Başkâtiplerinden Cengiz Yavuzcan tarafından neşr olunan kitabın, ön sözde de belirtildiği gibi, pratikte karşılaşılan güçlüklerin ilhamile hazırlandığı görülmektedir.

Filhakika, son senelerde yurt dışında iş gücü tutan vatandaşlarımızın sayısının artması, Hükümetimizce turizm sahasında gösterilen kolaylıklar sayesinde memleketimize gelen yabancı miktarının çoğalması hukuk sahasında da tesirini göstermiş ve hukukî ve cezaî sahalarda yabancı memleket makamlarından vâki yardım taleplerimiz de ziyadesiyle artmış bulunmaktadır. Bu gibi taleplerin ise behemehâl Anlaşmalarda münderiç hükümlere göre yapılması gerekir. Aksi takdirde eksik intikal ettirilen adlî evrak veya yanlış yapılan talepler neticesi fuzulî yazışmalarla ancak zaman kaydedilmiş olur. Onun için Anlaşma metinlerinin tetkiki ve ona göre hareket edilmesi zarureti vardır. Anlaşma metinleri ise, zamanında, Düsturlarda ve Resmî Gazetelerde neşrolunmuşsa da dağıntıktır ve bulunması zordur. Bu bakımdan «Türkiye ile Yabancı Devletler arasında Hukukî ve Cezaî Anlaşmalar» kitabı, sahasında hissedilen büyük boşluğu doldurmuş ve İdarî makamlarımız ve hukukçularımız için çok faydalı olmuştur.

Kitabın, Birinci Bölümünde, hukukî ve cezaî Anlaşmalar, İcrai Mücrimin, Adlî tesviye, Hakem ve Uzlaşma Anlaşmaları, Konsolosluk ve İkamet Anlaşmaları ve Suçluların İadesine mütedair Avrupa Sözleşme metinleri yer almış, İkinci Bölümünde konu ile yakından ilgisi bulunan Tebligat Kanunu ve Tüzüğüümüz metinlerine yer verirmiş ve ayrıca yabancı memleketlere gönderilecek tebliğ evrakı ve adlî evrakın hangi dillere tercüme edilmesi gerektiği hakkında bilgi verilmiştir.

624 sahifeden müteşekkil kitabın fiyatı 35 lira olup dağıtımı bizzat kitap sahibi Cengiz Yavuzcan tarafından aşağıda kayıtlı adresinden yapılmaktadır.

Bütün İdarî makamlarımıza, Emniyet ve Jandarma Teşkilâtımız mensuplarına ve hukukçularımıza hararetle tavsiye edebiliriz.

İSTEME ADRESİ:

Cengiz Yavuzcan

Kavaklıdere, Gelibolu Sokak, No: 6/9

Ankara

—ooOoo—